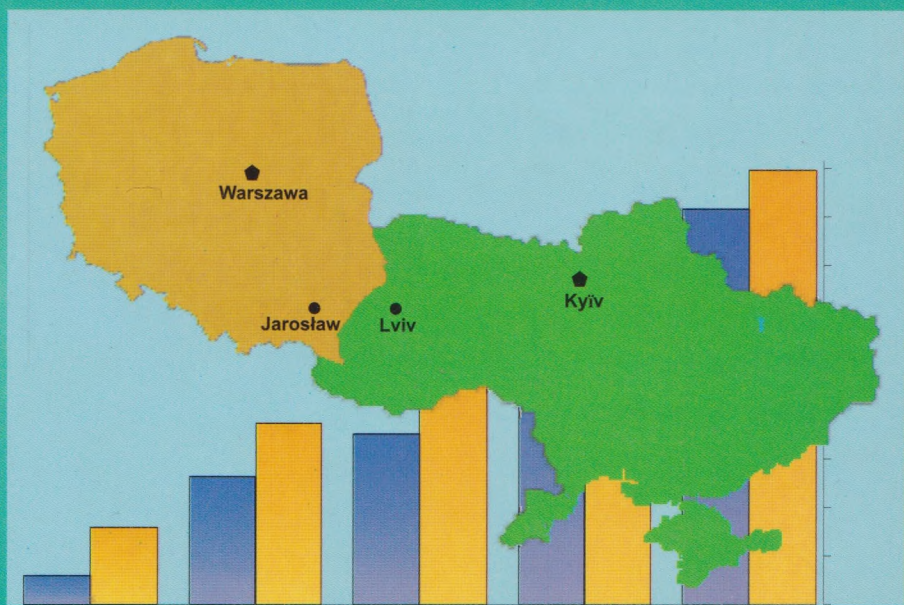

Антоні Ярош

ОСНОВИ МАКРОЕКОНОМІКИ

Видавництво Університетського Фонду Кул
Філіал у Стальовій Волі

АНТОНІ ЯРОШ

ОСНОВИ МАКРОЕКОНОМІКИ

ВИДАВНИЦТВО УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ФОНДУ
КУЛ ФІЛПАЛ У СТАЛЬОВИИ ВОЛІ
2004

РЕЦЕНЗЕНТИ :
Проф.зв.др.гап. Лукаш Чума
Др. Гап Веслав Янік

РЕДАКЦІЯ НАУКОВА І ТЕХНІЧНА:
Др. Кшиштоф Рейман
Мовне Редагування мгр.Л.Трубєга

Копіювання і розповсбдження в якій-небудь формі без згоди Автора
заборонено.

©copyright by Antoni Jarosz

ISBN 83-86916-66-4

Видання перше

Видавник : Видавництво Університетського Фонду КУЛ Філіал у
Стальовій Волі
Вул.Офіяр Катиня 8 , 37-450 Стальова Воля
Тел.(015)844-08-93, e-mail:oficyna@star.kul.stalwol.pl

Друк УСП “Kolor-Druk”,37-500 Ярослав вул.Підзамче 28
Тел.(016)621-62-31 e-mail: kolordruk@onet.pl

Кількість примірників 1000

Вступ 1.....	9
Класичні проблеми макроекономіки.....	9
1.1 Основні визначення.....	9
1.2 Обіговий рух в економіці.....	12
1.3 Додана вартість та кінцева продукція.....	17
1.4 Національний валовий продукт.....	18
1.5 Національний валовий продукт і державний прибуток.....	22
1.6 Показники економічного добробуту.....	29
1.7 Завдання для самостійного розв'язання.....	30
Вступ 2.....	43
Детермінанти національного доходу.....	43
2.1 Поняття та механізм рівноваги.....	43
2.2 Функція споживання.....	47
2.3 Функція заощадження.....	51
2.4 Рівновага інвестицій та заощаджень.....	55
2.5 Функція агрегатного попиту.....	60
2.6 Множник.....	63
2.7 Завдання для самостійного розв'язання.....	70
Вступ 3.....	77
Державний бюджет і податкова система.....	77
3.1 Поняття та функції бюджету держави.....	77
3.2 Витрати державного бюджету.....	81
3.3 Бюджетний дефіцит і публічний борг.....	85
3.4 Податкова система.....	89
3.5 Завдання для самостійного розв'язання.....	93
Вступ 4.....	97
Гроші і сучасна банківська система.....	97
4.1 Гроші та їх функції.....	97
4.2 Еволюція грошей – гатунки грошей.....	100
4.3 Пропозиція грошей і попит на гроші.....	104
4.4 Утворення і розвиток банків.....	111
4.5 Сучасна банківська система.....	113
4.6 Функції банків та їх баланс.....	116
4.7 Монетарна база і множник створення грошей.....	118
4.8 Гатунки банків.....	120
4.9 Коріння польської банківської системи.....	122
4.10 Завдання для самостійного опрацювання.....	126
Вступ 5.....	129
Центральний банк.....	129
5.1 Утворення та функції центрального банку.....	129

5.2. Знаряддя центрального банку.	13
5.3. Інші функції центрального банку.	13
5.4. Рівновага на фінансових ринках.	13
5.5. зміцнення польської банківської системи і пристосування до норми ЄС.	14
5.6 Завдання для самостійного розв'язування.	14
Розділ 6	14
Монетарна та фіскальна політика в замкнутій економіці.....	14
6.1 Новий погляд на функцію споживання.	14
6.2 Інвестиційний попит	15
6.3 Ринок цінностей як крива IS.....	15
6.4. Гошовий ринок – крива LM.....	16
6.5 Фіскальна і монетарна економічна політика держави.	16
6.6. Завдання для самостійного розв'язання.	17
Розділ 7	17
Безробіття	17
7.1 Поняття безробіття	17
7.2. Хто такий безробітний?	18
7.3. Джерела безробіття.	18
7.4 Соціальні наслідки безробіття.....	19
7.5 Характер безробіття у Польщі.	20
7.6 Протидіяння безробіттю.	20
7.7 Завдання для самостійного розв'язування.	21
Розділ 8	21
Ринок робочої сили.....	21
8.1 Властивості ринку робочої сили.	21
8.2 Попит на роботу.....	21
8.3. Пропозиція праці.	21
8.4. Рівновага на ринку робочої сили.	21
8.5. Нерівновага на ринку робочої сили- безробіття.....	22
8.6. Вплив професійних спілок на ринок робочої сили.	22
8.7. Мінімальна заробітна плата.....	22
Розділ 9	23
Інфляція	23
9.1. Поняття інфляції.....	23
9.2. Вимірювання інфляції.....	23
9.3. Гатунки інфляції.....	24
9.4. Причини інфляції.....	24
9.5. Інфляція та безробіття.....	24
9.6 Наслідки інфляції.	24

10.7. Завдання для самостійного розв'язання.....	253
Розділ 10	257
КОН'ЮКТУРНИЙ ЦИКЛ	257
10.1. Основні поняття кон'юктурного циклу.....	257
10.2. Характеристика кон'юктурного циклу.....	262
10.3. Завдання для самостійного розв'язання.....	277
Розділ 11	281
ВІДКРИТА ЕКОНОМІКА	281
11.1. Відкритий характер економіки у Польщі.....	281
11.2. Валютний ринок.....	281
11.3. Система валютного курсу.....	283
11.4. Платіжний баланс.....	287
11.5. Внутрішня, зовнішня рівновага і валютний курс.....	289
11.6. Економічна політика у відкритій економіці.....	294
11.7. Економічна політика у системі стабільного валютного курсу.....	296
11.8. Економічна політика в системі плаваючого валютного курсу.....	297
11.9. Завдання для самостійного розв'язання.....	299
Розділ 12	305
Міжнародна торгівля і торгівельна політика	305
12.1. Сутність міжнародної торгівлі.....	305
12.2. Джерела порівняльної переваги.....	306
12.3. Мито.....	310
12.4. Інші засоби торгівельної політики.....	314
12.5. Підтримка вільної міжнародної торгівлі.....	316
12.6. Завдання для самостійного розв'язання. Тест правдо- справді	318
Розділ 13	320
Міжнародна валютна система та міжнародні фінанси	320
13.1. Міжнародна валютна система.....	320
13.2. Валютний курс і його види.....	321
13.3. Система золотої валюти.....	323
13.4. Система доларів.....	326
13.5. Плаваючий і твердий валютний курс.....	327
13.6. Європейська валютна система.....	332
13.7. Міжнародні гроші і міжнародні фінансові установи.....	334
13.8. Завдання для самостійного розв'язання.....	339
Бібліографія	341

Передмова

Трансформація польського господарства поставила перед викладачами (викладачами вузів) нові завдання в сфері навчання економіки. На те, що пройшло кільканадцять років від знання про принцип функціонування ринкової економіки є низькі. Студенти, котрі розпочинають навчання на економічних факультетах, незважаючи на юний вік, часто ряд суб'єктивних (дуже часто необ'єктивних) поглядів щодо ринкової економіки вивчають з доми або середовищ, в яких вони досі жили. Отже існує необхідність економічної освіти від підстав, починаючи від правильного розуміння основних понять в галузі економіки, через пояснення ринкових механізмів та принципів їх функціонування в господарстві, а закінчуючи на практиці в сучасній економіці.

Навчання вимагає не лише хороших викладачів, а також хороших підручників. На польському ринку є багато праць, присвячених мікро та макроекономіці. Існує багато перекладів закордонних підручників, також оригінальних праць польських авторів. До них належить підручник, що написав проф. Антоні Ярош. При обговоренні багатьох проблем автор опирається на зміст інших підручників. Дана праця відрізняється від інших тим, що обрані проблеми представлені просто і ясно, тому його об'єм не повинен лякати потенційних читачів, особливо студентів економічних факультетів, для яких є призначений. Використання в підручнику багатьох актуальних статистичних даних польської економіки, а також економіки інших держав призводить до того, що ним можуть користуватися люди, що займаються господарчою діяльністю, представники місцевих органів самоврядування, особи, що займаються політикою.

Безким достоїнством цього підручника є завдання для самостійного виконання.

Це створює можливість самоконтролю рівня засвоєння вивченого матеріалу.

д.н. Веслав Янік

Розділ 1

Основні проблеми макроекономіки.

1.1 Основні визначення.

Макроекономіка – це розділ економіки, що досліджує передусім зв'язок та залежність, що відбуваються в економіці як єдиним цілим. Макроекономіка концентрується на явищах і процесах, що відбуваються в масштабі цілої економіки, намагаючись окреслити фактори, що впливають на стан і зміни цих явищ, а також виявити механізми, що стосуються взаємозв'язків між ними. Вона тісно пов'язана з мікроекономікою.¹

Стан макроекономічних досліджень залежить від рівня мікроекономічних досліджень.

Під час макроекономічних аналізів користуються економічними показниками, що являються особою міри явищ і процесів в масштабі цілого господарства. Називають їх економічними, макроекономічними.

Макроекономічними (по-іншому агрегати) це величини, що створюються завдяки поєднанню відповідних величин макроекономічних. Процедура поєднання цих величин називається агрегація.

До основних економічних макровеличин зараховуються серед інших показників: споживання, попит, загальний рівень цін, експорт та імпорт, інвестиції, а також зайнятість та безробіття.

До найбільш істотних макроекономічних проблем, що знаходяться в центрі уваги сучасної економіки, належить слідуючи питання:

1. Рівень і ріст загальної продукції в економіці на протязі короткого та середнього періодів.
2. Загальний рівень цін, тенденції інфляції та їх причини.
3. Безробіття і зайнятість, а особливо, причини безробіття та способи його зменшення.

¹ Додаток Р. Малецький, Основи економіки, Варшава 1998 р. Ст.331

4. Циклічний розвиток економіки, а особливо причини кон'юнктурального циклу.

5. Зв'язки економіки з закордоном, платіжного балансу та валютних курсів.

6. Роль економічної політики держави в господарчих процесах, а особливо значення фіскальної та грошової політики.

Економічні величини діляться на дві групи:

- ті, що виступають у вигляді запасів;
- ті, що виступають у вигляді потоків.

Запас – це стан даної величини у визначеному моменті, натомість потік являє собою зміну запасу у визначеному часовому інтервалі.

Типовим прикладом величин, що виступають у вигляді запасів є: виробничий масток, зайнятість та безробіття. Натомість у вигляді потоків виступають дохід, продаж, витрати, інвестиції та виробництво.

Очевидно, що кожній з цих величин повинен відповідати визначений час. Для запасів – точно визначений момент, а для потоків – відповідний інтервал. Якщо б ця вимога не була виконана, не можна було б у належний спосіб провести макроекономічний аналіз.

Розрізнення двох гатунків економічних величин це не проста справа. Між засобами та потоками існують тісні зв'язки, що може часами ускладнити чіткість досліджень. Наприклад, розміри виробництва (запас) будуть змінюватися у визначеному напрямку в залежності від співвідношення між станом запасів та величиною продажу.

При агрегованні макровеличин належить дотримуватись слідуючих принципів:

- слід поєднувати однорідні величини, тобто запаси лише з запасами, а прибуток лише з потоками;
- відносно засобів – величини повинні стосуватися того самого моменту;

- для потоків – величини повинні стосуватися того самого часового інтервалу;

Окрім того вимагання агрегації закладає прийняття відповідних агрегованих одиниць. Наприклад для визначення розмірів безробіття і зарплатності будемо застосовувати помір в натуральних одиницях, натомість валову добавку з закордоном виражаємо в грошових одиницях.

Номінальна вартість агрегатів в сфері економіки є виражена у грошових одиницях.

Номінальна вартість продукції – це сума вартості усіх дібр створених протягом певного періоду виражена в поточних цінах.

Через інфляцію ці ціни змінюються.

Номінальна вартість продукції виражена в тих цінах. Однак це не показує реального росту реальної вартості продукції, що створюється. Тому для визначення змін реальної вартості продукції (продажу) використовують стабільні ціни, котрі коригують величини продукції відносно інфляції. Щоб отримати реальні величини, мусимо попередньо помножити кількість продукції за кожен рік на ціну, котру приймаємо за стабільну, тобто ціну з певного року, що уважаємо за вихідний для наших розрахунків. Іншим способом отримання реальних величин є метод, що називається дефляцією. Дефляцією полягає на поділенні номінальної продукції в певних цінах, виробленої на протязі певного періоду, на індекс загального рівня цін, що показує ріст цін під час досліджуваного періоду. (цей індекс називають deflatora).²

Приклад таких обчислень, що стосуються проданих промислових продуктів наведе дані таблиці 1.1.

Таблиця 1.1. Продані промислові продукти та індекс цін цієї продукції в Польщі в 1990 – 1992 роках.

Рік	Продані промислові товари в поточних цінах (млн. грн)	Індекс цін проданих промислових товарів (1995=100)
1995	244 432,7	100,0
2000	488 800,8	138,2
2001	513 218,0	138,6

Джерело: Статистичний рік 2002 стор. 382

Дані, що містяться в таблиці, показують, що в 1995-2001 номінальна вартість проданих промислових товарів, в поточних цінах виросла на 38,6 % з 244432,7 млн. злотих до рівня 513218 млн. Злотих. Однак в цінах стабільних з 1995 р вартість продукції в 2001 р склала лише 370287,2 млн Злотих. Цей результат отримали множачи номінальну вартість з 2001 р (тобто 523218 млн) на відношення індексу цін (тобто 100/138,6), що дало результат 370286 млн злотих. Завдяки цьому виявилось, що протягом досліджуваного періоду величина проданих промислових товарів виросла не на 110 %, а лише на 21 %.

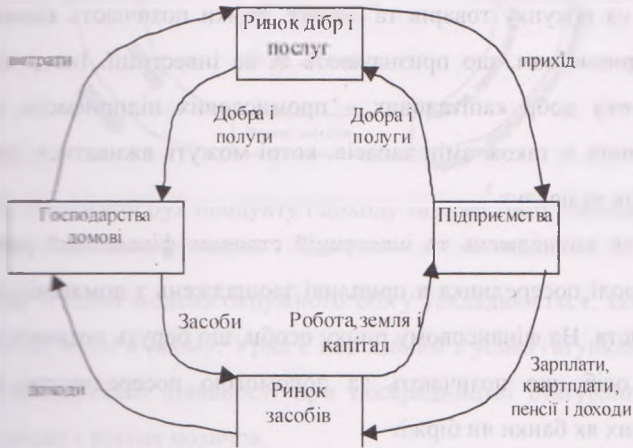
1.2 Обліговий рух в економіці.

Для представлення діяльності економіки як єдиного цілого, а також залежності між її різними суб'єктами служить модель окружного обігу (руху) продукту і доходу. Окружним рухом називається приплив потоків продукції та виробничих факторів між суб'єктами економічної діяльності, в обмін на зроблені за них платежі.

Представляючи найпростішу модель окружного обігу продукту і доходу, приймаємо наступні припущення:

- Економіка є замкнута, що означає, що вона не має зв'язку з позostalим світом

- В економіці функціонують лише домашні господарства та підприємства
- Існують лише 2 ринки: ринок засобів та ринок товарів і послуг
- Всі заходи витрачаються
- Всі товари та послуги продаються.

Мал. 1.1. Окружний обіг продукту і доходу

Домашні господарства на ринку засобів пропонують підприємствам послуг виробничих факторів, підприємства натомість використовують ці фактори для продукції добр (товарів) та послуг. Продукти продаються на ринок товарів та послуг, а в кінцевому результаті до домашніх господарств. І так замикається внутрішнє коло, що представляє обіг продукту в економіці: Домашні господарства отримують – на ринку засобів – засоби за надані послуги (платні, орендну плату, ренти, прибутки), витрачають підприємці за доставлені та використані виробничі фактори. Потім домашні господарства витрачають – на ринку товарів та послуг – свої доходи на придбання від підприємств товарів та послуг, даючи тим самим підприємствам гроші, потрібні для оплати за послуги виробничих факторів, використовуваних під час продукції. Зовнішнє коло – це потік доходу в

Модель окружного обігу продукту і доходу в економіці, опирається на вищезгаданих припущеннях, є спрощенням реальності. Дійсності домашні господарства не витрачають цілих своїх доходів на купівлю товарів та послуг. Частина з них заощаджують, наприклад, в банках. Заощадження є частиною доходів домашніх господарств, котра не призначена на покупку товарів та послуг. Банки позичають вільні фінансові засоби підприємствам, що призначають їх на інвестиції. Інвестиції являються собою покупку добр капіталових – промислових підприємств, оснащення жилих будинків, а також змін запасів, котрі можуть вживатися для продажу інших товарів та послуг.³

Потік заощаджень та інвестицій створює фінансовий ринок, котрий виступає в ролі посередника в припливі заощаджень з домашніх господарств до підприємств. На фінансовому ринку особи, що беруть позички, здобувають фонди від осіб, що позичають за допомогою посередництва фінансових установ, таких як банки чи біржі.

До моделей окружного руху економіки треба отже додатково ввести інвестиції та заощадження. Графічну презентацію змодифікованої моделі окружного руху містить малюнок.

Представлені моделі не змінюють свого характеру, якщо врахувати до них також припливи між підприємствами. В істоті таке, що на ринку товарів та послуг поруч з припливами добр споживчих (підприємство – домашнє господарство) виступають припливи інвестиційних добр між підприємствами, наприклад, взаїмні грошові вклади. Також між домашніми господарствами існують взаїмні речові та фінансові припливи (напр продаж споживчих товарів на ринку товарів, продаж землі під будівництво будинків чи послуг праці в домашньому господарстві на ринку засобів).

³ Op.cit. str.289

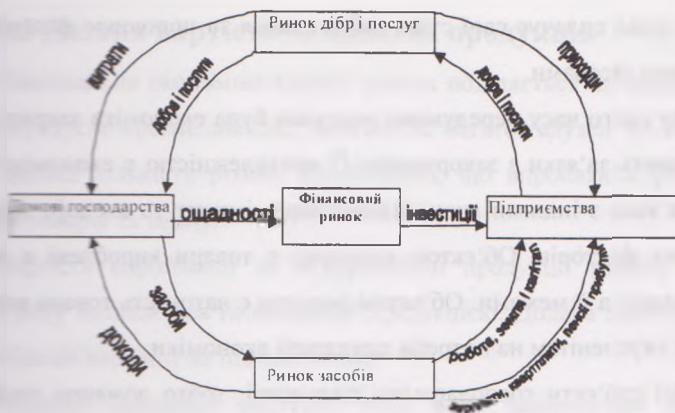

Рис. 1.2. Окружний рух продукту і доходу та інвестиції і заощадження.

Важко згадана модель окружного обігу ускладнюється, якщо взяти до уваги участь держави в ньому. Уряд є пов'язаний з усіма гатунками ринків та сферами господарської діяльності при посередництві стягуваних податків, понесених витрат і взятих позичок.

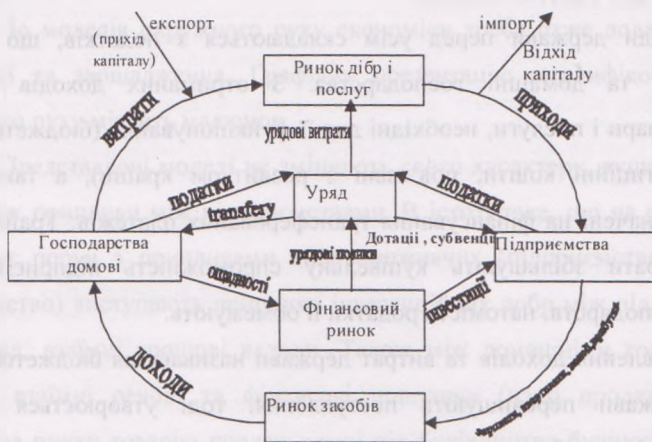
Доходи держави перед усім складаються з податків, що платять підприємства та домашні господарства. З отриманих доходів держава витратить на товари і послуги, необхідні для її функціонування (бюджетна сфера), інвестиційні кошти, пов'язані з розвитком країни), а також несе витрати призначені на фінансування трансферованих платежів. Трансфери та витрати збільшують купівельну спроможність підприємства та домашніх господарств, натомість податки її обмежують.

Заставлення доходів та витрат держави називається бюджетом. Якщо витрати держави перевищують поступлення, тоді утворюється дефіцит бюджету. Дефіцит бюджету являє собою ситуацію, коли витрати уряду перевищують його доходи. З метою покриття надлишку витрат, уряд бере позички на фінансовому ринку. Звичайно ці позички беруться через продаж облігацій, або цінних паперів, що приносять сталий прибуток. Якщо доходи (включаючи) держави перевищують витрати, то створюється бюджетний надлишок. Це така ситуація, коли доходи уряду є більшими від його видатків.

В той час уряд сплачує свої старі зобов'язання та поповнює фінансові ресурси додатковими засобами.

До цього часу передумови роздумів була економіка закрита, в якій не виступають зв'язки з закордоном. Її протилежністю є економіка відкрита, що має зв'язки з іншими економіками через імпорту та експорту продукції та виробничих факторів. Об'єктом експорту є товари вироблені в державі, потім продані за її межами. Об'єктом імпорту є натомість товари вироблені за кордоном і куплені на потреби державної економіки.

Всі суб'єкти господарської діяльності, тобто домашні господарства, підприємства та уряд купують якісь імпортовані товари та послуги. Імпорту збільшує пропозицію товарів та послуг, але одночасно спричинює утечу грошей з економіки. Навпаки виглядає ситуація при експорті, де продаж продуктів за кордон спричинює наплив грошей до економіки. Якщо величина експорту є вища від імпорту, в той час збільшується потік доходу в економіку, навпаки.

Мал. 1.3 окружний рух в господарці з врахуванням експорту і імпорту

Величина експорту зменшена на величину імпорту називається експорт нетто. Позитивний експорт нетто утворює можливості росту витрат в економіці, натомість негативний експорт нетто обмежує ці видатки.

1.3 Додана вартість та кінцева продукція

Розвинута економіка кожної країни поділяється на відділи, а певні частини всередині промисловості, діляться на багато галузей, до складу яких входить велика кількість різних підприємств, що виробляють різноманітну кількість товарів та послуг.

Вартість виробленої на підприємстві продукції товарів та послуг за весь рік називається глобальною продукцією. Додана вартість є сумою кінцевої вартості на підприємстві.

Кінцева продукція виступає тоді, коли закінчується виробничий процес і товар не підлягає подальшій переробці в державі.

Табл. 1.2. Обчислення доданої вартості

Частини стадії процесу	Поступлення від продажі	Кошти інтервалів та добр посередніх	Додана вартість
	1	2	3=1-2
Дерево	41	0	41
Дошки	56	41	15
Вироблені мебелі	90	56	34
Мобільні магазини	95	90	5
	282	187	95

Кінцевою сировиною для виробництва меблів є дерево, котре вилучено з лісу. З невеликим спрощенням можемо припустити, що лісник, який працює на державному господарстві, є першою особою, котра створює додану вартість. Він не несе матеріальних коштів. Лісник продає дерево за 41 одиницю грошей лісопильні, котрий переробляє (ріже) його на дошки. Лісопильня, в свою чергу, продає дошки по вищій ціні, тому що мусить взяти до уваги свої власні витрати на енергію, зарплату працівників та свої зиски. Власник лісопильні продає дошки за 56 одиниць грошей столяру, котрий з них робить меблі. Меблі попадають до магазину, котрий продає споживачеві кінцевий продукт (меблі) за 95 одиниць грошей.

Стільки становить сума доданої вартості з усіх окремих чергових етапів продукції.

Сума поступлень з продажів на окремих етапах продукції становить 282 одиниці. Це є сума глобальної продукції усіх учасників, що виробляють меблі. При глобальній продукції існує проблема подвійного рахунку. Тому глобальна продукція не є ні властивою мірою економічного росту держави, і правильною основою до обчислення різних категорій національного доходу.

Додана вартість не співпадає з кінцевою продукцією на окремих етапах, але загальна сума доданої вартості в національній економіці завжди буде дорівнювати загальній вартості кінцевої продукції.

Це означає, що процес створення річової субстанції національного доходу не співпадають на окремих підприємствах, галузях, відділах, але дають той самий результат в національній економіці. Кожне підприємство, кожний виробничий або обслуговуючий діяльність, незважаючи на їх характеристики, спричиняють повст нових вартостей, що становлять національний дохід. І не кожна діяльність людини створює кінцеві товари та послуги.⁴

1.4 Національний валовий продукт.

Однією з основних макроекономічних категорій є національний валовий продукт (НВП). Він є мірою вироблення продукції на території даного краю на певний період (як правило протягом року), незалежно від того, залишилась вона (продукція) вироблена через суб'єкт підприємницької діяльності чи закордонної. Наприклад, якщо на території Польщі продукуються машини фірми „Опель” або „Фіат”, то дохід з продукції цих машин належить до тих власників яких суб'єкт підприємницької діяльності є закордонний. Якщо власники введуть ці доходи з фірм у вигляді дивіденду, то отже, вони залишаться перетрансформованими за кордон. Користь для Польщі, як показано в даному прикладі, рівно ж на прикладі з іншими закордонними інвестиціями, пов'язані з новими робочими місцями праці, які ці суб'єкти

⁴ Т.Бучинська, *op.cit.* ст.20-21

виробничої діяльності створили так само як з податками суб'єктів господарської діяльності.

Виробничий валовий продукт можна обчислити трьома методами: методом нарахування продукції; метод доходів, метод витратів. Метод нарахування базується на додаванні вартості продуктів і послуг вироблених в даній економіці протягом року. У зв'язку з великою кількістю створених виробничих елементів, додаваних позицій є звичайно дуже великий. Тому для спрощення цих обчислень спеціально створені інституції статистичні. В Україні це є Головне Статистичне Управління і Регіональне Статистичне Управління. Зібрані дані про вартість створеної продукції і послуг найчастіше контролює відділ економіки. При використанні цього методу існує проблема багаторазового додавання тих самих елементів. Для ліпшого розуміння проблеми використано приклад випічки хліба. Для цього є необхідна мука, яку раніше отримуємо зі змеленого зерна, збіжжя. Якщо би ми хотіли додати вартість продукції збіжжя, муки, хліба, то вартість збіжжя була б включена тричі і двічі вартість муки; також в ціні муки міститься вартість збіжжя при її виготовленні збіжжя, а в ціні хліба – вартість збіжжя і муки. Облігаючи НВП береться під увагу вироблені продукти і послуги тільки один раз. Для того сумується так звана додана вартість, або кінцева вартість.

Додана вартість як і вказує сама назва, торкається тільки додаткової вартості, створеної в даній продукційній стадії. Характерною рисою даної вартості є те, що для отримання готового продукту треба реалізувати багато етапів виробництва, на багатьох підприємствах. Під час тих всіх етапів виробництва дане добро підвищує свою вартість. Обраховуючи НВП враховується тільки нова вартість в детальних фазах процесу продукції⁵.

Добро фінальне – це то добро набуте через остаточного використання рівно консультативне як і інвестиційне. Характерною рисою даної вартості є те, що їх не використовують остаточно в одному виробничому процесі. Дані ці добра, які залишаються цілковито використані в єдиному

виробничому циклі називаються добрими. В обговореному раніше прикладі борошно і мука є добрими, а хліб є добром остаточним.

Варто звернути увагу на те, що саме добро як мука, може бути або добром остаточним, коли є використане через остаточного користувача (у цьому випадку в домашньому господарстві), або добром, коли є використане в процесі продукції іншого добра (наприклад випічка хліба). Щоби уникнути багаторазового обрахування тих самих елементів, при обчисленні НВП додається вартість випродукованих в даному році.

Метод підсумовування доходів полягає на додаванні доходів, які виникли при створенні продуктів і послуг протягом року. Звідси виходить, що сума тих доходів відповідає загальній сумі доданої вартості. Умову цього методу можемо записати таким способом:

$$\sum \text{доходів з процесу продукції} = \sum \text{вартості доданої} = \text{НВП.}$$

Ясно, що беруться під увагу ті доходи, які є властиві для процесу виготовлення. Ці різного виду проценти і вигоди. Натомість всі інші доходи, зв'язані з виготовленням не є передбачені в рахунку НВП (напр: бюджетна виплата, винайм, пенсія, різні доплати, стипендії...).

Метод витрат – ґрунтується на додаванні витрат на створення державними підприємствами, які охоплюють: витрати на добро (К), витрати на державні добра інвестиційні (І), державні витрати на створення в країні остаточного прибутку і послуг, з винятком, а також закордонні витрати на державні добра експортні (Екс). Тут береться під увагу тільки витрати на добра державні, опускаючи витрати, які становлять суцільний імпорту. Приклад на НВП цього методу можна так записати:

$$\text{НВП} = \text{К} + \text{І} + \text{Т} + \text{Екс} - \text{Іт.}$$

Різницю між експортом і імпортом можемо записати як експорт нетоварів (х) і тим чином приклад на НВП дістане вигляд:

$$\text{НВП} = \text{С} + \text{І} + \text{Т} + \text{Х}$$

Щоби затвердити наслідків рахунку виконаного методом додавання витрат з рахунком НВП докраним методом додавання продуктів і додавання

...включаються певні зміни зв'язані з податками і субсидіями. Підприємства мають призначити частину своїх прибутків з продажу на покриття витраток, напр, податку ВАТ. Податкиці знижують квоту, яку підприємства можуть призначити за купівлю продукції. Для цього потрібно відняти витрати від НВП. Субсидії в свою чергу, отримувати через підприємства з державного бюджету означають збільшення доходів підприємств і служать на збільшення витратків на продукції. Звідс субсидії теж повинні включатися до рахунку НВП.

НВП може бути виражений через ціни (чинників) продукції, або еквівалентна ціна.

НВП в цінах чинників продукції є мірою державної продукції з податками і субсидій. Такий рахунок буде відповідати обрахуванню НВП методом формування продуктів і сумування доходів. НВП в ринкових цінах є мірою державної продукції із затвердженням податків. Ця категорія еквівалентна ціну сплачену через кінцевих одержувачів.⁶

Таблиця 1.3 Спосіб обрахування НВП (Національного Валового Продукту):

Ціна	Державність	Покупець	Вартість операції	Додана вартість	Затрати на кінцеві блага	Доходи виробничих факторів
Ціна	Державна ціна	Виробник Машин	1000	1000	-	1000
Ціна	Державна ціна	Виробник Автомобілей	3000	3000	-	3000
Ціна	Державна ціна	Виробник Автомобілей	2000	1000	2000	1000
Ціна	Державна ціна	Виробник Автомобілей	500	500	-	500
Ціна	Державна ціна	Споживачі	5000	1500	5000	1500
			11500	-	-	-
Сума (НВП)				7000	7000	7000

1.5 Національний валовий продукт і державний прибуток.

Як і раніше було сказано національний валовий продукт показує вартість продукції створеної на території даної держави не дивлячись на те хто є її власником. Вважається, що вирішальна кількість цієї продукції повинна належати до держави на території якої відбувається продукція. Можна звернути під увагу, що не стосується також і громадян цієї держави. Однак, крім громадян працюють так і перебуваючі іноземці. Це буде створювати – так як і у випадку з підприємствами – відплив прибутків за кордон. Згідно такого самого правила дій буде відбуватися наплив прибутків до країни підприємства яких є за кордоном і громадян, які там перебувають. Цей наплив доходів буде описувати як прибутки нетто з-за кордону.

Під виразом прибутки нетто з-за кордону розуміємо вплив на валовий продукт за кордоном через продукції над відпливом доходів виникаючих в державі від послуг перед іноземцями.

В результаті припливу тих доходів будуть спричинювати те, що вартість державної продукції може зрости.

Аби уникнути помилок під цим поглядом і докладно знати кількість прибутку є в даного народу використовуємо категорію національного валового прибутку, коригуючи кількість НВП.

НВП є мірою суцільних прибутків через громадян даної держави за певний період (як правило протягом року), незалежно від місця послуг і чинниками продукції.

Він буде дорівнювати збагаченому на доходи нетто з-за кордону валовий продукт мінус вартість витрат доходів, які становлять власність закордонних підприємств. Звичайно проведений буде відноситись до доходів, а не наприклад до багатства як засіб маєтку, громадянину протягом довгого часу.

Аналізуючи питання національного валового продукту і національного продукту бруто, треба відзначити, що не згадується тут про те, що капітал

створення, яке використовується у виробничому процесі (тобто машини, обладнання) спрацьовується. Зрозуміло, процес цього зношування є поступовим і досить повільний (звичайно приймається десятирічний термін, коли щорічно певна частина капітальних ресурсів спрацьовується). Ця частина спрацьованості капіталу в економіці є пов'язана з амортизацією. Ця амортизація еквівалент спрацьованості капітальних ресурсів протягом певного періоду. Спрацьованість ресурсів фізичного капіталу є рівнозначна з цим же частоту благ, створюваних в економіці (тобто інвестиційних благ) відповідно до їх відтворення.

Тут ми маємо на увазі про так звані інвестиції бруто, тобто такі, які мусять бути використані за відтворення спрацьованих капітальних ресурсів у розмірі, необхідному для інвестицій.

Важливість інвестиції у поточному розумінні, будемо окреслювати як так звані інвестиції нетто, що служать збільшенню існуючих капітальних ресурсів.

Тепер зауважимо, що якщо б ми від національного валового продукту і національного продукту бруто відняли вартість амортизації, то отримали б так звану вартість нетто. У випадку національного продукту не існує такої вартості нетто, з приводу утрудненого обчислення амортизації для внутрішніх і зарубіжних суб'єктів. Натомість у випадку національного продукту це стосується величини званої національний продукт нетто (НПН). Однак у поточному розумінні користуємося категорією національного доходу (НД), вартість якого точно відповідає НПН в цінах виробничих факторів. Можемо це записати слідуочим способом:

НД = НПН + амортизація = ціна виробничих факторів-НВП в ціні виробничі фактори-нетто

Важливою для поточне розуміння питання національного доходу, який у поточному розумінні розуміємо як такий, що використовується для обчислень, коли необхідно проводити аналіз частіше вживається національний продукт нетто. Це відбувається передусім тому, що на практиці існують великі труднощі в достатньому оцінюванні амортизації.

До цього часу ми розглядали категорії в масштабі макро. Натомість може трапитися, що дана країна, назважуючи на те, що буде показувати високий рівень національного доходу, це не матиме перенесення на так само високий рівень життя громадян. Такі ситуації існували і існують також сьогодні. На території Європи таким прикладом можуть бути Німеччина і Швейцарія. Зрозуміло НД Німеччини є значно вищий ніж у Швейцарії, однак громадянину Швейцарії⁷ живе на значно вищому рівні.⁸ Чому так відбувається? Ключем до розв'язання цієї проблеми є кількість мешканців даної країни. Щодо кількості населення Німеччина показує рішучу перевагу над Швейцарією. Рівень національного доходу у окремих країнах загалом одного жителя (*per capita*) ілюструють дані, заміщені у таблицях 1.4. і 1.5.

Таб. 1.5. НВП у країнах ОЕСР в млрд доларів США (згідно валютного курсу ціни поточні)

Країна	1999	2000	2001	2002
Канада	649,8	706,6	694,5	715,4
Мексика	480,5	580,1	617,2	630,2
США	9212,8	9762,1	10019,7	10365,8
Австралія	405,6	388,0	368,8	412,7
Японія	4493,5	4765,3	4141,4	3944,5
Корея	406,1	461,5	422,2	471,9
Нова Зеландія	55,9	51,0	50,5	57,9
Австрія	210,0	190,7	189,6	204,1
Бельгія	251,0	228,0	227,5	247,8
Чехія	55,0	51,4	57,2	69,5
Данія	173,1	158,3	159,1	172,2
Фінляндія	127,8	120,0	121,5	131,5

⁷ Під ред. Мілевські Р., стор.344.

⁸ Крім Німеччини і Швейцарії можна також порівняти інші європейські країни у межах ОЕСР, див. Межі конкуренції, Варшава 1996, стор.72.

Станція	1443,7	1305,4	1309,8	1417,7
Естонія	2108,0	1870,3	1853,4	1984,1
Греція	125,8	113,4	117,2	132,8
Угорщина	48,0	46,6	51,7	64,2
Ірландія	8,4	8,4	7,6	8,7
Італія	95,6	94,8	102,4	116,8
Латвія	1180,4	1074,8	1091,8	1184,3
Люксембург	19,8	19,2	19,2	20,4
Нідерланди	398,5	370,9	384,0	419,7
Норвегія	158,1	166,5	168,0	193,0
Польща	155,1	157,6	176,3	181,7
Португалія	115,1	106,5	110,0	120,5
Словаччина	20,2	19,7	20,5	23,5
Іспанія	602,2	561,4	583,1	643,7
Швеція	251,6	239,8	219,4	240,3
Швейцарія	258,6	240,1	245,8	271,3
Турція	184,9	199,3	145,6	181,6
Всього	1460,2	1438,0	1426,5	1555,7
Єврозона				
ОЕСР- членів	25155,3	25495,8	25101,8	26183,5
ОЕСР- не членів	9451,2	8781,0	8787,5	9585,0
ЄС-15	8562,9	7891,4	7914,8	8591,6
ЄС-10/12	6678,1	6055,3	6109,7	6623,4

Джерело: ОЕСР, Економічна перспектива 73, Попередні

дані, Люксембург, квітень 2003

2003	2002	2001	2000
111000	110000	109000	108000
100000	99000	98000	97000
90000	89000	88000	87000

Таб. 1.7. НВП per capita в доларах, країни ОЕСР у 2001 році

Країна	Згідно	Згідно
Канада	22300	28900
Мексика	6200	9100
США	35200	35200
Австралія	18900	27400
Японія	32600	27400
Корея	8900	15900
Нова	13100	21200
Австрія	23300	28200
Бельгія	22100	27200
Чехія	5600	15100
Данія	29700	29200
Фінляндія	23400	26500
Франція	21500	26200
Німеччина	22500	26300
Греція	10700	16300
Угорщина	5100	13400
Ісландія	26800	29100
Ірландія	26600	30000
Італія	18800	26200
Люксембург	43600	48700
Голандія	23900	29200
Норвегія	37200	36500
Польща	4600	9900
Португалія	10700	17600
Словаччина	3800	12000
Іспанія	14500	21400
Швеція	24700	26000
Швейцарія	34000	29900
Турція	2100	5700
Велика	24300	26300

ОЕСР-разом	22100	24400
ОЕСР-	16700	21400
ЄС-15	20800	25500
ЄС-зона	19900	25300

Джерело: Національні звіти країн ОЕСР, Головні зведені дані, ч. 1

Щоб точно визначити величину національного доходу або НВП в країні від густоти жителів застосовуємо показник т зв. рег сарка, тобто НВП на особу. Ділячи напр. НВП на кількість жителів даної країни, одержимо величину доходу, що припадає на одного мешканця. При цьому варто зауважувати, що це є величина доходу, яка у однаковій мірі припадає на одного жителя. Зрозуміло, що це не є навіть розмір пересічного доходу в даній країні, оскільки з цією метою ми мусили б дуже докладно розглянути соціально-економічну ситуацію, що виходило б поза межі національних рахунків.

Окрім зарплати доходів населення належить додати ще дві категорії доходів: особисті доходи і наявні особисті доходи.

Доход особисті (ДО) це є доходи, які домашні господарства в країні отримують від підприємств. Це є дохід, від підприємств раніше відняли вартість амортизації, безпосередні податки на прибуток та так зв. неподілені прибутки, призначені на розвиток підприємств.

Наявні особисті доходи (НОД)- це особисті доходи, зменшені на податки, що платять домашні господарства і збільшені на трансфертні платежі у вигляді пенсій за інвалідністю, пенсій чи інших допомог. Вони інформують про те, яку суму грошових засобів домашні господарства можуть призначити на споживання та заощадження.

З метою більш швидкого зрозуміння залежностей між усіма категоріями національних рахунків у глобальному масштабі скористаємось допомогою таблиці 1.4.

Глобальний продукт	Посереднє споживання	Дохід з-за кордону	Доход з-за кордону	амортизація		
	ПНБ в ринкових цінах	G-державні витрати	ПНБ в цінах ринкових	ПНН в цінах ринкових	Безпосередній податок	Доход з-за кордону
		I-інвестиції				Национальний жорхід ДН = ПНН
		NX-експорт нетто				В цінах продукційних
		S-консупція				
						Доход з-за кордону
					Зарплати премії	

Мал. 1.4 Залежності категорій національних рахунків.

Джерело Макроекономіка, Д Бегг, С С.Фішер, Р.Дорнбух, ПВО, Варшава

1.6 Показники економічного добробуту.

Представлені в межах національних рахунків різні показники економічного добробуту на всесвітнє застосування як в загальному так і в національному підході (життєвий рівень населення) не є цілковитими показниками економічного добробуту. Це відбувається тому, що не беруться до уваги ті категорії та сфери, котрі коригували б загальні оцінки, враховуючи додатковий вплив або відплив засобів. Такими є, наприклад, на увазі так звану „сіру зону”-тіньову економіку. У своєму складі вона охоплює як незареєстровану, хоч легальну продукцію, так і економіку, створювану для власних потреб вдома, так і нелегальну (незареєстровану) продукцію, обсяг якої є в деяких країнах досить великий. Крім того, поняттям нелегальності слід було б охопити також злочинну діяльність, таку як проституція, наркотики чи торгівля зброєю. У нашій країні, згідно з приблизною оцінкою Головного Статистичного Управління за 1995 рік, в нелегальній економіці працювало понад 2,4 млн осіб (близько 15,7% усіх економічно активних). з чого понад 1 млн осіб ставилося до цієї праці як до основного заняття (приблизно 6,9% працюючих).

Зовнішні показники виробництва не беруть до уваги також дуже важливий вплив, який є так звані „зовнішні ефекти” виробництва. Вони стосуються зовнішніх ефектів зростання виробництва для природного середовища, таких як: забруднення повітря, води чи ґрунту та збільшення кількості шуму. Вищенаведені елементи впливають на збільшення витрат на життя, тому категорії національного продукту і доходу, котрі не враховують цих елементів, переоцінюють рівень добробуту. Крім того, показники внутрішнього чи національного виробництва не беруть до уваги теж витрати вільного часу, що має істотне значення для добробуту людей.

Важливою є тут, що якщо збільшення доходу є пов'язане із збільшенням середньомісячного робочого часу і скороченням вільного часу, то показники доходу будуть переоцінювати зростання добробуту. У загальному випадку буде докладно навпаки, тобто відбудеться

недооцінювання добробуту. Вищезгадані недоліки національних рахунків принесли пропозицію нового⁹ підходу в обчисленні НВП і НПБ. Таку спробу зробили у 1972 році професори Йельського університету Вільям Нордхус і Джеймс Тобін, конструюючи так званий показник економічного добробуту нетто (Net Economic Welfare- NEW) В його основу було покладено додавання до традиційно обчислюваного НПБ приблизної вартості виробництва тіньової економіки, суспільної інфраструктури (торгівля, дороги, міські парки) та еквіваленту вільного часу. Натомість він віднімав приблизну вартість витрат, пов'язаних з забрудненням навколишнього середовища і національною обороною.

Згідно їх приблизної оцінки, В США показник економічного добробуту нетто за 1965 рік був у два рази вищий, ніж національний продукт бруто.

1.7. Завдання для самостійного розв'язання.

Завдання 1

Намалюй графіки окремих обігів в економіці

Окружний рух продукту і доходу

Припущення:

1. економіка є замкнута;
2. в економіці функціонують: домашні господарства і підприємства;
3. існують лише два ринки: ринок засобів і ринок благ та послуг;
4. всі доходи витрачаються;
5. всі блага та послуги продаються.

Окружний обіг продукту і доходу та інвестиції і заощадження

⁹ Під ред. Мілевські Р., стор.346.пор. Каласака М., Вітковскі А. Економіка незареєстрована прія у Польщі у 1995 році, Варшава 1995.

Під ред. Мілевські Р., стор.346. Професори Бурда і Виплош в ряду недоліків обчисленні НПБ наводять ще додатковий фактор, яким є факт, що витрати обчислюються у валюті країни, до якої відноситься НПБ Проголошують, що цьому постулат віднесення цього вимірника до сітрової валюти, що є помилку матиме більшу міру об'єктивності. Див. Бурда М., Виплош Х, стор. 346

1. економіка є замкнута;
2. економіка функціонують: домашні господарства і підприємства;
3. існують три ринки: ринок засобів, ринок благ та послуг, фінансовий ринок;
4. всі блага та послуги продаються.

Визначте тип держави при участі держави..

1. економіка є замкнута;
2. економіка функціонують: домашні господарства і підприємства,
3. існують три ринки: ринок засобів, ринок благ і послуг, фінансовий ринок;
4. всі блага і послуги продаються.

Визначте тип держави при участі держави і закордону

1. економіка є відкрита;
2. економіка функціонують: домашні господарства і підприємства,
3. існують три ринки: ринок засобів, ринок благ і послуг, фінансовий ринок;
4. всі блага та послуги продаються.

Завдання 2

Визначте, чи вілжченаведений поділ податків є правильний:

1. Непосередні, тобто такі, наслідки яких не можна перенести на інший суб'єкт:
 - податковий податок від фізичних осіб,
 - податковий податок від юридичних осіб,
 - ввізне мито і податок на подарунки,
 - податок від цивільно-правових дій,

- сільськогосподарський податок,
- лісовий податок,
- податок на нерухомість,
- податок на транспортні засоби,
- податок на володіння собаками,

2. посередні, тобто такі, наслідки яких можна перенести на інш об'єкт:

- податок на товари і послуги і акцизний податок, податок на ігри

Завдання 3

Подумай, чи якусь категорію акцизних виробів було пропущено тут:

- нафтопродукти і синтетичне рідке паливо та всі товари, призначені до вживання як моторне паливо чи як добавки або домішки до моторного палива,
- персональні автомобілі,
- яхти далекого плавання,
- товари спиртової і дріжджової промисловості, за винятком дріжджів, виноробні вироби, пиво,
- електронне обладнання високого класу та відеокамери,
- сіль,
- електрична енергія,
- косметика і парфумерні вироби,
- вогнепальна мисливська зброя, газова зброя,
- спеціалізоване обладнання для об'єктів розважальної діяльності, назване окремо (рулетки разом зі столами для рулетки, столи для гри в карти, азартні автомати, обладнання і пристрої для гри в лотерю, електронні машини і устаткування для гри).

Завдання 4

Скільки становив бюджетний дефіцит протягом останніх десяти років?

Завдання 5

- а) Чи є висказані наведених ствердження відносяться до макроекономіки, а не до мікроекономіки?
- б) Чи почалося вісімдесятих років у Великобританії наступило раптове зростання рівня безробіття.
- в) Чи може зростання тютюнових виробів обмежить паління.
- г) Чи почалося вісімдесятих років значно збільшилося безробіття серед консервативців.
- д) Зростання суми доходів суспільства спричинить збільшення суспільних витрат.
- е) Професор, котрий отримав підвищення заробітної плати, звичайно збільшить суму витрат, призначених на закупівлю різних видів благ і послуг.
- ж) Підприємство інвестуватиме у закупівлю обладнання, якщо передбачена норма повернення є задовільною.
- з) Висока процентна ставка в економіці може обмежити інвестиційну активність.
- и) Рівень національного продукту бруто у Великобританії у 1991 р. був вищий, ніж у 1981р.
- к) Чому знизилася ціна яблук?
- л) Чому зросло безробіття у Вроцлаві?
- м) Чому зросло безробіття в Польщі?
- н) Чому зменшилися прибутки у взуттєвій промисловості?
- о) Чому зміни пропозиції персональних автомобілей у Польщі.
- п) Фактори, котрі визначають попит на білети в кіно.
- р) Чому зміни структури експорту товарів у Польщі.
- с) Чому створення і поділу суспільного продукту.
- т) Свідомість в Бюро Охорони Уряду.
- у) Визначення номінальної ціни закупівлі зернових Агентством Сельськогосподарського Ринку у Польщі.
- ф) Чому попит студентів на книжки, викликана зміною їх цін.
- х) Чи 1989-1990 роках у Польщі наступила економічна криза.

с) Протягом поточного року імпорт автомобілей збільшився на 25%.

Завдання 6

Доповни речення

Національний валовий продукт можна обчислити через сумовання.....або.....

Національний продукт бруто- це НВП, збільшений на.....

Споживання- це витрати.....

Інвестиції нетто- це інвестиції бруто, зменшені на.....

Інвестиції вохоплюють блага, котрі були виготовлені протягом визначеного часу, але які не було продано.

Експортом нетто називаємо.....зменшений на.....

Щоб уникнути подвійного обчислення, до НВП враховуємо тільки закупівлі благ.....

.....особистий дохід становить особистий дохід після сплати прибуткового податку.

Якщо заощадження держави є від'ємні, з'явиться бюджетний.....

Коли експорт нетто є доданий, існує..... торгівельний; коли є від'ємний існує..... торгівельний.

Різниця між НВП і НPB полягає на.....

Національний продукт бруто у ринкових цінах обчислюється зменшуючи..... на ступінь амортизації тривалих засобів.

..... виражає річну суму доходів населення, котрі є призначені на поточне споживання та заощадження.

.....підході вимірюється у поточних цінах, котрі
.....періоду, коли випускалися блага та послуги, що входять до

..... НPB поділимо на дефлятор НPB, тоді
....., тобто НPB, обчислений у
.....цінах.

....., що можна
.....

.....позички беруться до уваги в обчисленнях ПNB, а
.....?

а Зарплата вчителів.

б Чардж, які отримують таксистки.

в Дарова соціальної опіки.

г Дарова, яку отримує торгівець вживаними автомобілями.

д Рента, яку виконують вдома домогосподарки.

е Рента, яку виконують вдома оплачувані працівники.

ж Бартер, яку дає вільний час.

з Дарова з продажу на ринку.

и Чардж, зібрана на ділянці.

.....нижченаведені ствердження є правильні чи помилкові (Т/Н)

а НPB зростає, коли купуєш новий або вживаний автомобіль. (Т/Н)

б Якщо „Форд” продасть більше автомобілей, НPB зростає незалежно
.....американці чи іноземці. (Т/Н)

в Якщо підприємство обміняє стару друкарську машину на нову, то
.....НPB, оскільки сукупна кількість друкарських машин
..... (Т/Н)

г) Якщо Дженерал Моторс продасть менше автомобілів, ніж випустить, то це спричинить менше зростання НВП, ніж, якби було продано всі автомобілі. (Т/Н)

Завдання 9

Ян Ковальські є власником лісу і спилює дерева. Продає дерева за 20000 зл

Антонію Новаку, котрий має лісопильний склад. Антонію Новаку продає деревину на дошки різного розміру і продає їх за 40000 зл. фірма Новака виготовляє меблі, котра у свою чергу продає їх фірмі TOSCA. Фірма TOSCA володіє мережею меблевих магазинів на території всієї країни. Фірма TOSCA продає меблі споживачам за 80000 зл. Обчисли:

- сукупну вартість операції,
- додану вартість, створену всіма виробниками,
- затрати на кінцеві блага,
- доходи власників виробничих факторів.

Завдання 10

Селянин володіє сільським господарством і спеціалізується на вирощуванні худоби, котру продає на бійню за 400 тис. зл. Різник продає сиру шкіру кожум'яці за 800 тис. зл., котрий в свою чергу виправляє шкіру і продає її шевцю за 1400 тис. зл. Шевць виготовляє черевики, котрі потім продає клієнтам за 2.100 тис. зл.

а) заповни таблицю

Благо	Продавець	Покупець	Вартість операції (у тис. зл.)	Додана вартість (у тис. зл.)
Худоба	селянин	різник		
сира шкіра	різник	кожум'яка		
Виправлена шкіра	кожум'яка	шевць		
Черевики	шевць	споживач		

б) обчисли суму затрат на кінцеві блага,

в) які прибутки одержали власники виробничих факторів?

ВВП=950 млрд зл., амортизація $A=360$ млрд зл., посередні подати $T_p=210$ млрд зл. І немає жодних дотацій для підприємств,

національний валовий продукт,

національний продукт нетто,

національний дохід.

На національному рахунку гіпотетичної країни знаходяться наступні показники: НВП=390 млрд грошових одиниць, амортизація $A=28$ млрд грошових одиниць, дохід нетто на підставі власності або права на користування $D_p=17$ млрд грошових одиниць та посередні подати $T_p=34$ млрд грошових одиниць. Обчисли

скільки становить НPB?

скільки становить НPN?

скільки дорівнює ОН?

Звідомо, що у певній країні: експорт=960 млрд грошових одиниць, імпорт=1080 млрд грошових одиниць, амортизація= 980 млрд грошових одиниць, натомість вітчизняні інвестиції бруто=1360 млрд грошових одиниць, обчисли:

експорт нетто.

вітчизняні інвестиції нетто.

Спираючись на дані, замішені в таблиці, обчисли:

Знак	Ціна за штуку (P)			Обсяг виробництва в штуках (Q)		
	1990	1995	2000	1990	1995	2000
2	3	4	5	20	30	40

Y	4	6	7	10	20	30
Z	5	7	8	30	40	50

- а) яким буде НPB у 1995 році?
- б) припустимо, що 1990 рік є базовим роком. Обчисли показник 2000 рік.
- в) скільки становив процентний ріст цін від 1995 року по 2000 рік?
- г) скільки становив реальний НPB у 1995 році?
- д) як інтерпритуватимеш реальний НPB у 1995 році?

Завдання 15

Дані в таблиці відносяться до гіпотетичної країни.

Благо	Виготовлена		Ціна (в зл за		Вартість		Вартість	
	Кількість в		штуку) (P)		виробництва		виробництва	
	Штуках (Q)				(поточні ціни)		(1995=100)	
	1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999
фломастер	100	150	2	4				
кулькова ручка	100	140	4	6				

Обчисли:

- а) вартість виробництва у поточних цінах,
- б) вартість виробництва у стабільних цінах (у 1995 році),
- в) на скільки процентів у цілій економіці зросли ціни у 1995 роках?

Завдання 16

Спираючись на дані таблиці, обчисли:

Рік	Номінальний НPB (млрд USD)	Показник цін	Реальний НPB (в млрд USD)
2001	300	100	
2002	340	109	

- а) скільки становив НPB у 1999 році у стабільних цінах?

Вислови зростання реального НПБ у 1999 році у співвідношенні до 1997 року.

Цей індекс цін має наступні ваги:

- продовольство 40

- одяг 30

- транспорт і зв'язок 20

- інші товари 10

Цінами базового року ціни продовольства зросли на 15%, ціни одягу і транспорту і зв'язку зросли на 20%, ціни транспорту і зв'язку залишились без змін, а ціни на спортивні послуги впали на 5%; обчисли:

1. Індекс цін на базовому році?

2. Яким чином інфляції маємо справу: - повзуча інфляція.

	Роки			
	1985	1990	1995	2000
ВВП на душу населення (в м. дол. неробничих)	38,6			260,3
Інфляція (в % до 1990 року)		39,5		
Індекс цін на базовому році (в млрд зл)	136,5	154,0	210,0	246,5

Значення розпорядженні наступні дані:

номінальний НПБ у 1998 році=650 млрд зл,
номінальний НПБ у 1999 році= 750 млрд зл,
ставка інфляції за 1999 рік=25%

а) обчисли реальний НПБ у 1999 році,

б) обчисли ставку росту НПБ у стабільних цінах в 1999 році
співвідношенні до 1998 року, здійсни інтерпритацію отриманих
результатів.

Завдання 20

На підставі даних, заміщених в таблиці, обчисли цінові індекси
базового року.

Рік	Вартість кошика благ І послуг (ціни поточні)	Індекс цін (базовий рік 1995)
1990	63	
1991	66	
1992	70	
1993	73	
1994	78	
1995	84	
1996	87	
1997	92	
1998	95	
1999	99	

Свердьтеся на дані, розміщені в таблиці, що стосується певної частини НВП.

	Вартість (в млрд грошових одиниць)
Валовий внутрішній продукт	90
Валовий продукт	13
Валовий внутрішній продукт за мінусом амортизаційних доходів	50
Валовий продукт за мінусом амортизаційних доходів	30
Валовий продукт за мінусом амортизаційних доходів	20
Валовий продукт за мінусом амортизаційних доходів та страхування	60
Валовий продукт за мінусом амортизаційних доходів та трансферів	45
Валовий продукт за мінусом амортизаційних доходів та трансферів	250
Валовий продукт за мінусом амортизаційних доходів уряд від проданих облігацій	12
Валовий продукт за мінусом амортизаційних доходів та трансферів підприємств	10
Валовий продукт за мінусом амортизаційних доходів та трансферів підприємств і послуг	130
Валовий продукт за мінусом амортизаційних доходів та трансферів підприємств	20
Валовий продукт за мінусом амортизаційних доходів та трансферів підприємств	14
Валовий продукт за мінусом амортизаційних доходів та трансферів підприємств	30

Завдання 22

Нижче наведено дві ствердження є правильні чи помилкові (Т-так, Н-ні)

- 1. Валовий продукт – це блага частково перетворені, котрі становлять частину в виробничому процесі на інших підприємствах, де вони використовуються.
- 2. Валовий продукт у ринкових цінах є більший, ніж НВП в цінах₀,

Розділ 2

Детермінанти національного доходу.

2.1 Попит та механізм рівноваги.

Рівень фактичного національного доходу визначається через рівень агрегатного попиту і агрегатної пропозиції, а отже через певний рівень цін на ринку товарів. При цьому передбачається (що є характерне для економіки ринку) стабільність цін і неповне використання виробничих ресурсів. Для отримання стабільності цін є великим спрощення дійсності, тому в подальших роздумах, щоб сконцентрувати увагу на аналізі механізму визначення національного доходу.

За агрегатним попитом розуміється загальна кількість товарів, яку споживачі згодні закупити за даних умов. Умови агрегатного попиту будуть залежати від загального рівня цін та розміру доходів населення. Для цього останнього фактору як вірогідний можемо прийняти середній дохід на одного жителя.

В функціональному значенні агрегатний попит буде функцією загального доходу, що зменшується та функцією доходів населення, що зростає.

Агрегатна пропозиція це – загальна кількість товарів, яку підприємства згодні виробити та доставити на ринок за даних умов.

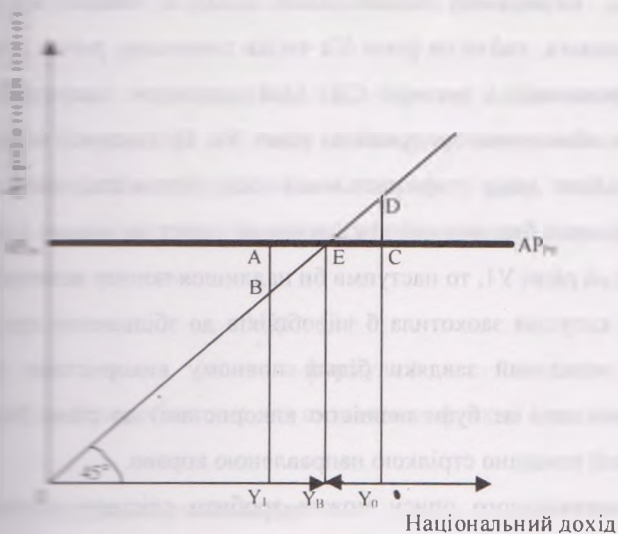
Фактори, що зумовлюють агрегатну пропозицію є засоби виробництва разом з ефективністю їх використання, загальний рівень технологічного розвитку та продукції. Розміри агрегатної продукції будуть залежати від кількості засобів виробництва, слід пам'ятати, що чим більшими є ці засоби та ефективнішим є використання тим вищими є максимальні розміри загальної продукції. В свою чергу їх величина буде залежати від коштів та загального рівня технологічного розвитку. Обидва фактори детермінують окупність продукції.

Пояснення вищезгаданих понять було необхідне з метою докладного механізму рівноваги.

Визначення рівноваги говорить, що загальні, задумані (планові) видатки на товари є рівними величині продукції цих товарів. Означає ситуацію, в котрій, особи, що купують, будуть хотіти набути стільки товарів скільки їх є доступних на ринку. При цьому істотне є те, щоб величина продукції товарів докладно дорівнювалася кількості товарів, котру споживачі мають намір купити.¹⁰

Загальні видатки, котрі планують покупці не завжди дорівнюють продукції товарів. Видатки ці можуть бути більшими або меншими відношенню до пропонованої продукції, що вказують на те, що осіб, що купують є багато, або кількість виготовленого майна (добра) не є достатньою. Така ситуація вказує на нерівновагу. Нерівновага означає, що намірні (плановані) видатки на товари не дорівнюють величині продукції цих товарів. Стан рівноваги чи нерівноваги зрозуміємо більш докладно, якщо з цією метою скористаємося відповідним графіком. Це дозволить нам охопити процеси, що відбуваються на ринку товарів в ситуації нерівноваги, а також механізми, що вирівнюють економіку в напрямку рівноваги. В рамках спроби припущень, що агрегатний попит на товари формується автономно і залежить від інших величин, браних до уваги під час аналізу/ особливо, залежить від рівня доходи.

¹⁰ Op. At. Ст. 348 – 354

На цьому графіку рівноваги при стабільному рівні агрегатного попиту.

Сторожук Бог. Рад. Мілевські Р. Основи економіки, Варшава 2002 ст.355

На представленому графіку з нульового пункту, що вказує на початок координат, проведено пряму лінію під кутом 45 градусів. Пункти, що відкладені на горизонтальній осі (національний дохід) дорівнюють тех величинам, відкладеним на вертикальній осі (тобто агрегатному попиту). Лінія 45 градусів показує, яким повинні бути розміри національного доходу та агрегатного попиту, щоб на товарному ринку була збережена рівновага. Горизонтальний відміток агрегатного попиту на товари – тобто незалежного від національного доходу – показує маршрут прямої AP_0 (на нашому графіку це горизонтальна лінія).

Точка на ринку товарів наступить пі величина агрегатного попиту буде дорівнювати величині національного доходу в кількості Y_0 . Це місце рівноваги буде показане в пункті E , що означає місце рівноваги агрегатного попиту, а також величини доходи з лінією 45 градусів.

Якщо, витворений національний дохід є вищий від рівня, що забезпечує рівновагу, тобто на рівні Y_0 то на товарному ринку, утвориться надлишок пропозиції в розмірі CD . Цей надлишок непроданих товарів спричинив би обмеження продукції до рівня Y_e . Ці тенденції показує стрілка направлена вліво вище горизонтальної осі. Натомість, якби створений національний дохід був нижчий ніж існуючий попит на товари і сформувався би наприклад на рівні Y_1 , то наступив би надлишок попиту величиною AE .

Така ситуація заохотила б виробників до збільшення продукції (продукції є можливий завдяки більш повному використанню виробничих факторів, котрі досі не були повністю використані) до рівня Y_e . Тенденція росту продукції показано стрілкою направленою вправо.

З вищевказаного опису можна зробити слідуєчі висновки. Якщо маємо справу з нерівновагою то на товарному ринку з'явиться тенденція до встановлення (фіксації) національного доходу на визначеному рівні агрегатного попиту на товари. Це одночасно буде впливати на установлення національного доходу на рівні, що забезпечує рівновагу. Натомість рівновага наступить під час, коли національний дохід буде дорівнювати агрегатному попиту на товари. Найважливіше є те, що рівень фактичного національного доходу, створеного в економіці буде визначатись рівнем агрегатного попиту на товари. Умову рівноваги можемо окреслити слідуєчим способом

$$Y = APr$$

Y – національний дохід створений в економіці протягом того періоду;

APr – плановий агрегатний попит на товари протягом того періоду.

Пізнання умови рівноваги усвідомлює нам його механізм. На практиці, може це виявитись недостатнє на основі високого рівня агрегатної категорії попиту. Тому необхідно виконати дезагрегування, тобто розбиття загального попиту на менші складові елементи. В результаті отримати чотири елементи, що становлять витрати на споживчі добра, витрати на інвестиційні добра, урядові витрати, а також чистий експорт.

Записуємо це можемо записати у вигляді рівняння:

$$A_{Pr} = C + I + G + X$$

Далі ми тут припущення, що спрощує подальший аналіз і передусім на двох факторах, яким є споживання та основній моделі окружного руху, який відбувається господарством та підприємством. Цього разу будемо мати записом:

$$A_{Pr} = C + I$$

(основна формула)

якою є основою для визначення функції споживання¹¹

Функція споживання

З попереднього параграфу відомо, що домашні господарства можуть бути визначені як розпорядливі (наявні) особисті доходи. Таким чином, доходи, що можуть бути використані на різного роду покупки. Однак, в дійсності не витрачається сукупності доходів на споживання, а частина цієї суми відкладається у формі заощаджень. Іншими словами, доходи будуть сумою споживчих витрат та заощаджень, що можна записати в такий спосіб:

$$Y = C + S$$

Замість символів, позначимо заощадження буквою S.

Чим більші доходи, тим більшими будуть споживчі видатки, а частка доходів припадатиме на заощадження. І навпаки, чим менше заощадження, тим менше залишиться на споживчі видатки. Отже, можна зробити висновок, що рішення домашніх господарств в стосовно споживчих витрат є одночасно рішенням щодо заощаджень. Крім того, варто відзначити від ряду економічних факторів, з котрих основну частину становлять доходи домашніх господарств, а також величина їхнього багатства.

Функція споживання означає залежність між споживчими витратками та поточними доходами.

В макроекономічному масштабі ця функція показує рівень загальних споживчих витрат при різних рівнях національного доходу.

Залежності між споживчими витратками та національними доходами характеризуються чотирма властивостями:

- При відносно низькому рівні доходу споживчі витрати є вищими від доходу. Бідні люди часто (хочуть прожити) в одновні потреби мусять витратити більше, ніж заробляють. Зрозуміло що фінансування цих витратків, відбувається за допомогою банних позичок. В загальному масштабі така ситуація може означати фінансування поточного споживання з закордонного боргу.
- При перевищенні певного рівня доходів, споживчі витрати стають нижчі від доходів, що вказує на те, що частину доходів призначено на заощадження.
- При вищих рівнях доходу споживчі витрати є вищими, але в доході, буде щоразу нижча. Це відношення споживчих витрат до доходу (C/Y) окреслюватимемо, яку пересічну схильність до споживання, що інформує, яка частина доходу є призначена на споживання.
- Разом з приростом доходу також зростатимуть споживчі витрати. Відношення приросту споживчих витратків до приросту доходу кінцевою схильністю до споживання¹². Рівняння кінцевої схильності до споживання виглядатиме так:

$$K_{sk} = C/Y,$$

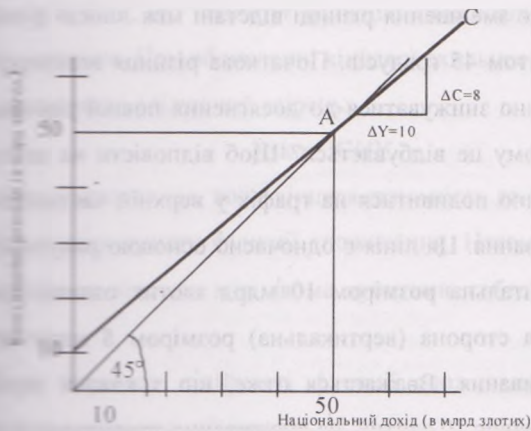
Де: K_{sk} – кінцева схильність до споживання,

C – приріст споживчих витратків,

Y – приріст національного доходу.

¹² ст 359 - 360

Як і в багатьох попередніх прикладах так і тут, більш докладне розглянути залежностей полегшить малюнок.

Графік . 2.2 Функція консумпції.

Зробок під ред. Мілевський Р., Основи економії, с.360.

На вертикальній осі зазначено величину споживчих видатків, а на горизонтальній осі – величину національного доходу. Для докладного розгляду залежностей ми скористалися лінією під кутом 45 градусів, що означає рівні частини.

Лінійний характер функції означає розміри функції споживання. Якщо національний дохід становить 50 млрд злотих, то при цьому рівні доходу споживчі видатки дорівнюють 50 млрд злотих. Лінійний характер функції виникає з прийнятого припущення, що одна національного доходу на окреслену величину (в даному випадку на 10 млрд злотих) тягне за собою однакові зміни споживчих видатків (в даному випадку на 8 млрд злотих) в цілій сфері змін доходу. Це є функція, що означає, що зростання доходу спричинює ріст споживчих видатків.

Цей тип функції у випадку дуже низьких доходів або також у випадку зростаючого доходу може змінюватися. Це видно на малюнку, де нульовому доходу відповідають споживчі видатки величиною 10 млрд злотих. Цей тип видатків означає витрати на витрати. Як ми вже згадували, це вказує на взяття

заборгованість боргу, котру в міру заробітків треба буде сплатити. Починаємо отримувати доходи, починаємо одночасно віддавати позичку борг, що показує зменшення різниці відстані між лінією функції споживання та лінією під кутом 45 градусів. Початкова різниця величини 10 млрд злотих буде систематично знижуватися до досягнення повної рівноваги при рівності 10 млрд злотих. Чому це відбувається? Щоб відповісти на це питання, спочатку докладно подивитися на графік у верхній частині лінії, що показує функцію споживання. Ця лінія є одночасно основою рикунтика, одна сторона якого горизонтальна розміром 10 млрд злотих означає одиницю величини споживання. Натомість друга сторона (вертикальна) розміром 8 млрд злотих означає величину споживання. Вважається отже, що з кожної заробленої одиниці доходу, що дорівнює 10 злотих, на споживання призначено 8 злотих. Отже, на споживання не витрачається цілий дохід, а лише значна його частина. Залишок, що становить 2 злотих, призначений на заощадження. З огляду на таке припущення відомо, що щоденно заощаджується 2 злотих, які призначені на сплату боргу, а це означає, що з кожним днем величина заборгованості зменшується.

Різниця між лінією 45 градусів та лінією функції споживання зменшується, власне вказує на менші зобов'язання боржника. Осягнення рівності 10 злотих наступить через 5 днів. Тоді наша позика буде повністю сплачена, тобто дійде до рівноваги, зазначеної в пункті А.

Нахил функції споживання, залежить від відношення приросту до приросту доходу (C/Y), що показує кінцеву схильність до споживання. Таким чином нахил прямої, що ілюструє функцію споживання залежить від величини кінцевої схильності до споживання. При високій схильності до споживання, пряма буде більш вертикальна, натомість при нижчій – більш похила.

Функцію споживання можемо також виразити алгебраїчно:

$$C = 10 + 0,8Y$$

Товаж складова частина вказує на величину автономних споживчих витрат (наприклад, 10 злотих), а коефіцієнт, що стоїть перед пермінною, що ілюструє функцію споживання, тобто кінцеву схильність до споживання. При обчисленні кінцевої схильності до споживання слідуючий взірець:

$$K_{sk} = dC/dY$$

Важливо застосування, коли кінцева схильність до споживання буде визначена в певному пункту функції споживання. Натомість коефіцієнти схильності до споживання на відстань між двома пунктами, тобто певний інтервал споживання.

Лінійний характер лінійності функції споживання спричиниться споживання вигляду наступного вигляду:

$$C = C_a + K_{sk} * Y,$$

де C – загальні споживчі видатки, C_a – автономна частина витрат, K_{sk} – кінцева схильність до споживання, Y – величина національного доходу.

Функція заощадження

Заощадження становлять неспожиту частину національного доходу. Вони визначаються рішеннями в справі величини споживчих витрат і одночасно рішеннями в справі заощадження, оскільки, коли більша частка доходу йде на заощадження із сукупності доходу, менше залишаємо на споживання. Тому подальші роздуми будуть в залежності між величиною заощадження та розміром заощаджень при різних рівнях національного доходу. У наступному вираженні ця функція покаже величину загальних заощаджень при певному рівні національного доходу.

Глибоке розуміння цих залежностей не буде можливим – як і функції споживання – без попереднього пізнання факторів, що впливають на заощадження. Дотихчасові дослідження доходів населення дозволяють зробити наступні висновки:

По-перше, при дуже низьких доходах заощадження будуть відсутні. Це свідчить про факт взяття позичок на поточні споживчі витрати, які задоволюють основні потреби людини.

По-друге, досягнення відповідного рівня доходу, запевняє про відкладення певної частини доходів на заощадження, при безсумнівній перевазі споживчих видатків.

По-третє, при вищому доході буде зростати рівень заощаджень, а знижуватися будуть споживчі видатки. Це становитиме відношення заощаджень до доходу. (S/Y) Будемо його окреслювати як так званий пересічну схильність до заощадження, що говорить, яка частина доходу буде призначена на заощадження.

По-четверте, разом з приростом доходу зростають заощадження. Цей факт є домінуючий у так званій кінцевій схильності до заощадження, тобто відношення приросту заощаджень до приросту доходу. В алгебраїчній формі можна це записати :

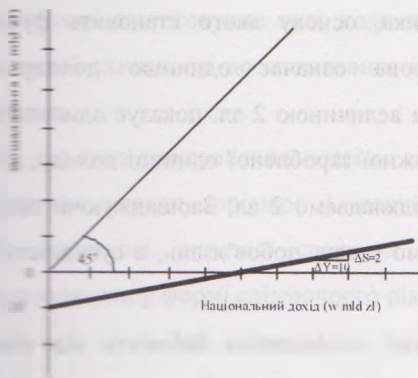
$$K_{so} = \Delta S / \Delta Y$$

де : K_{so} – кінцева схильність до заощадження.

ΔS - приріст заощаджень.

ΔY - приріст національного доходу.

Для зрозуміння цих залежностей корисним є графік функції заощадження

Мат. 2.3 Функція заощадження.

Завдання Під ред. Мілевські Р. Основи економіки ст.. 360

Вибравши функції заощадження ми використали лінію 0 так як на графіку означає, що умовляють зазначення рівня рівноваги.

Вертикальна ось означає рівень заощаджень, а горизонтальна ось – національного доходу.

Вертикальна лінія представляє функцію заощадження.

Лінійний характер функції споживання лінійний характер функції заощадження, що зміни національного доходу на дану одиницю означає, що змінюють одиничну зміну рівня заощаджень в цьому випадку. Так автономних споживчих видатків, з точки зору функції заощадження прийняття автономних заощаджень, незалежних від споживання, величина заощаджень становитиме $S = -C$, а для автономних заощаджень становлять 10 zł.

Лінійний характер цих заощаджень одночасно вказує на зобов'язання функції заощадження починається від рівня

функції, що зростає, приріст доходу буде зростати приріст заощаджень. Цей приріст можемо зауважити у формі

невеликого трикутника, основу якого становить функція заощадження. Горизонтальна сторона означає одиницю доходу величиною 10. Вертикальна сторона величиною 2 зл. показує одиничний вимір заощадження. Вважається, що з кожної заробленої одиниці доходу, що дорівнює 10 в сфері заощаджень відкладаємо 2 зл. Заощаджуючи щоденно 2 зл. з кожного дня зменшуватимемо ставку зобов'язань, а сукупність боргу буде сплачено через п'ять днів.

Нахил функції заощаджень залежить від кінцевої схильності до заощадження, тобто віднесення приросту перемінної, що знаходиться на вертикальній осі (ΔY). Високий рівень схильності до заощадження відображувати більш вертикально відхилений перебіг функції, натомість нижчі вартості робитимуть її більш горизонтальною.

Аналізуючи функцію заощадження, ми досі розмовляли про неокреслений приріст вартості.

Однак, якщо кінцева схильність до заощадження відповість певному конкретному пункту на функції заощадження, тоді можна використати наступний запис:

$$K_{so} = dS/dY$$

Натомість алгебраїчний вірець функції заощаджень виглядає так

$$S = S_a + K_{so} Y$$

де: S – заощадження загалом;

S_a – автономні заощадження;

K_{so} – кінцева схильність до заощаджень;

Y – величина доходу.

Якщо підставимо до цього вірця конкретні дані, то функція заощаджень прийме величину:

$$S = 2 + 0,2Y$$

Знаючи, що заощадження є протилежністю споживання S до функції заощадження можемо у змінній формі:

$$S = -C + (1 - K_{sk}) Y$$

Висновком із цієї моделі є те, що величина автономних витрат на споживання і кінцевої схильності до споживання і кінцевої схильності до заощадження є величинами, які не змінюються.

Висновком із цієї моделі є те, що сума кінцевої схильності до споживання і кінцевої схильності до заощадження завжди дорівнює 1, оскільки приріст доходу дорівнює сумі додаткових витрат на споживання і додаткових витрат на заощадження. Це можна записати у формі наступного рівняння:

$$K_{sk} + K_{so} = 1$$

або інакше

$$\Delta C / \Delta Y + \Delta S / \Delta Y = 1$$

В результаті ділення основного рівняння на приріст доходу

$$\Delta Y = \Delta C + \Delta S$$

3.2. Проблема інвестицій та заощаджень.

Проблема інвестицій та заощаджень, мусимо розглянути в наступній частині, для чого вони нам служать.

Висновком із цієї моделі є те, що відкладені сьогодні заощадження, будуть використані завтра. Щоб так сталося, мусимо їх використати на інвестиції. Найкращий шлях до цієї мети – це інвестиції. Якщо ми повинні попередньо проаналізувати їх черговість.

На наступному етапі слід окреслити оптимальний запас капіталу. Другий етап повинен виявити, які слід прийняти заходи, що ведуть до оптимізації капіталу, враховуючи

Висновком із цієї моделі є те, що зміни у фізичних розмірах капіталу не охоплює тут фінансовий капітал яким вважається будь-який актив власності, до яких належать акції або облигації або будь-яких активів власності, з які американська економіка наз. вкладками (таку частину капіталу приймають також П. Самуельсон та В. Нордхзаус

виробничі витрати та вартість капіталу. Кінцевий етап враховує час потрібний для досягнення оптимуму капіталу та всановлення капіталовкладення¹⁴

У розвинених державах інвестиції вважаються головним джерелом росту та нововведень, з чого виникає добробут суспільства¹⁵.

Інвестиції можна поділити на дві групи. Інвестиції вертикальні провадитимуть до розбудови потужності устаткування, тобто утворюють нову діяльність. Інвестиції горизонтальні – стосуються існуючих підприємств, що існують.¹⁶

Розмір інвестицій формується за допомогою ряду факторів. З найважливішими є:

1. Процентна ставка – впливає на кошти фінансування. Якщо процентна ставка є вища, а з цим пов'язаний також високий інвестиційний кредит, тим дорожче є фінансування інвестицій. І навпаки, якщо процентна ставка не є висока, тим вигідніший є кредит і одночасно фінансування інвестицій. Тому до інвестицій будемо ставитися як до функції процентної ставки, що зменшується.
2. Зміна споживчого попиту – визначатиме розмір виробничих можливостей. Вважається, що в певному моменті наступить ріст попиту, а можливість його заспокоєння у вигляді збільшеної пропозиції добр на ринку, провадитимуть до підвищення виробничих потужностей в економіці. Зрозуміло, що це можна зробити, продовжуючи робочий час при існуючому виробничому апараті (та сама кількість машин та приладів). Однак, якщо цієї діяльності не вистачить, то тоді є необхідним розпочати інвестиції. Чим більший

¹⁴ Бурда М. Виплош Х. стр. 111

¹⁵ Під час трансформації суспільного ладу в Польщі з метою оживлення економіки інвестиції зосередилися на наступних факторах : приватизації, демонополізації ринку, реструктуризації виробничого апарату, реструктуризації внутрішнього накопичення а також експортні експансії. Див. Гавронський В. Заохочення до інвестицій в періоді виходу з кризи та оживлення польської економіки, в в: Шляхи виходу з польської економічної кризи. ДимарськіВ., Варшава –Познань 1993 ст. 102-103.

¹⁶ Чума Л.ст.84

збільшеного попиту, тим більшими будуть інвестиції, необхідні для задоволення і навпаки.

Залежність і вартість капітального насичення. У випадку збільшення кількості машин та приладів (що може бути пов'язане з переходом на вищий рівень техніки), або зниженням вартості капітального насичення (напр.. впадуть ціни покупок) наступить збільшення отримуваних прибутків. Зрозуміло, що це збільшить необхідну величину. Натомість, якщо вартість капітального насичення зростає, ефективність падає, наступить зменшення розмірів інвестиції.

Під цим поняттям будемо розуміти формування в майбутньому ряду економічних величин, таких як: попит, ціни і вартість машин. Якщо очікуємо, що ці переміни будуть в майбутньому сприятливою, то вирішуємо розпочати інвестиції. В іншому випадку, як раз починання було б помилкою. Тому припускаємо, що очікування збільшить розміри поточних інвестицій, а при очікуванні зменшення розміри інвестицій є менші.¹⁷

В подальшому роздумях приймаємо тезу, яка спрощує таким чином, що очікування перемищені не впливають на величину інвестицій. Тоді інвестиційні витрат ставилися як до автономних інвестицій, що

$$I = I_a$$

де I_a - автономні інвестиції.

Враховуючи, що сукупність заощаджень призначається на інвестиції. Це означає, що рівність хотру можна виразити за допомогою слідуячого

$$I = S$$

де S - сукупні заощадження. З умову рівноваги можна також вивести з рівняння, що виникає з подальших обставин:

де Y - національний дохід дорівнює сумі запланованого спожиття (C) і заощаджень S , що справляє, що величина заощаджень буде різницею

між доходом та споживанням. У вигляді рівняння це матиме такий вигляд:

$$Y = C + S$$

тому

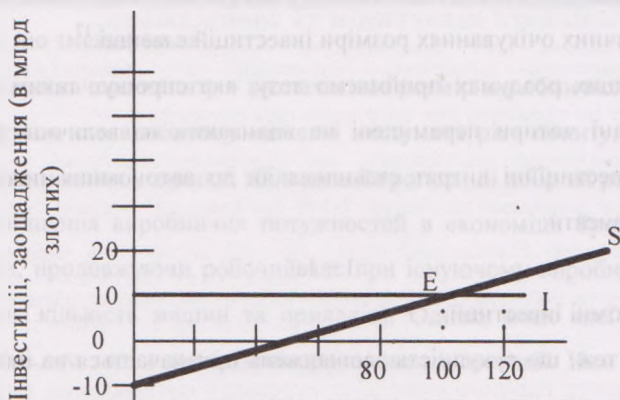
$$S = Y - C$$

По-друге, національний дохід становить одночасно суму намірених інвестицій та споживання. Тому інвестиції будуть дорівнювати різниці між доходом та споживанням. Цю залежність показує рівняння:

$$Y = C + I \text{ тому } I = Y - C$$

Якщо припустимо, що як інвестиції так і заощадження становлять таку частину доходу, то ці величини повинні дорівнюватись одна одній, що доводить правдивість тези рівноваги інвестицій та заощаджень.¹⁷

Графічну ілюстрацію стану рівноваги наці. доходу, що передбачає рівність інвестицій та заощаджень представлено на мал. 2.4

Національний дохід (в млрд злотих)

Мал. 2.4 Рівновага інвестицій та заощаджень.

Джерело: Під ред. Мілевекі Р., Основи економіки ст.. 370.

¹⁷ Під ред. Мілевекі Р. стр. 365.

¹⁸ ст. 365-369.

...сторонній відсоток виявляє багато спільних рис з попереднім рівнем. Такі значення таких перемінних як: автономні заощадження і національні заощадження матимуть такий самий вимір. В системі координат показується як показано рівень інвестицій і заощаджень, а на вертикальній осі - частину національного доходу. Лінія п.д. 45^0 , що ділить національний дохід на частини, заповнює як на попередніх графіках, утримання рівноваги.

...сторонній відсоток позначено потовщеною лінією, що виходить з рівня автономних заощаджень, котрі становлять 10 зл.. Функція знаходиться нижче лінії п.д. 45⁰ зв'язуючи, кожного рівня нац. доходу заощадження з рівнем національного доходу. Показав це є функція, що зростає, приріст доходу, котрий збільшує рівень заощаджень на 2 зл. При такому збільшенні ефекту заощаджень (ΔS) до приросту (ΔY) тобто кінцевої частини національного доходу, що впливає на нахил функції заощаджень, автономні заощадження вступають через 5 днів, при доході, що становить 10 зл. Значить, що рівень інвестицій зазначений потовщеною лінією на рівні доходу становить 10 зл. Горизонтальний характер лінії показує зв'язок з автономними інвестиціями, а це означає, що при збільшенні доходу вони приймуть такий самий вимір. Інакше кажучи, чи збільшиться дохід на: напр.. 20, 50 або 100 млрд. зл. або взагалі його не збільшиться, то інвестиції матимуть вартість 10 млрд. зл. Тому, враховуючи автономні заощадження і рівень інвестицій, а з іншого нахил і пункт виходу функції заощаджень, рівень інвестицій і заощаджень наступить при рівні 100 млрд. зл. Рівень національного доходу перетинув в пункті Σ обидвох потовщених ліній.

...сторонній відсоток знаходився б на нижчому рівні (80 млрд зл.), це означає, що загальні плановані інвестиційні і споживчі витрати є меншими за вироблену продукцію, а через це утворилося б перевищення національного доходу. Якщо б тоді виробити дохід вищий, необхідний для збалансування інвестицій і заощаджень, що показує вектор, направлений вздовж вертикальної осі, що означає дохід. Натомість, якби вироблений національний дохід б на рівні 120 млрд зл., тобто вище рівня рівноваги, то

перевищення пропозиції товарів, вимусило б зменшення продукції та зростає ціна. Це показує направлений вліво вектор, що відповідає осі національного доходу.

Треба додати, що досягнення такого рівня в економіці не є гарантованим, оскільки інвестиційні рішення часто залежать від інших факторів, крім рішення про заощадження.

2.5 Функція агрегатного попиту.

З попередніх роздумів відомо, що національний дохід (Y) дорівнює агрегатному попиту (AP). Відомо теж, що у спрощеній моделі економіки дохід становить суму споживання та інвестицій, або споживання і заощадження.

Функція агрегатного попиту, вказуючи на залежність між споживанням витратами і інвестиційними витратами, буде окреслювати рівень національного доходу загалом. Якщо хочемо більш детально окреслити залежності перемінних, то визначають цю функцію, слід пригадати тезу, що величина споживання дорівнює автономній вартості споживання (C) і кінцевій схильності до споживання від даної одиниці доходу (K з Y), а величина інвестицій дорівнює величині автономних інвестицій (I_a). В алгебраїчній формі можна це виразити за допомогою нижчезазначених взірців

$$C = C_a + kY$$

$$I = I_a$$

Тому загальний попит прийме вигляд

$$AP = C_a + I_a + kY$$

Для розуміння цих залежностей корисним буде малюнок 2.5, який представляє величини агрегатного попиту і автономних рівней споживання.

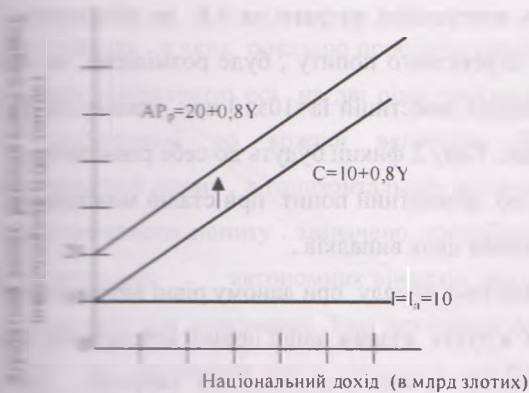

Рис. 1.5 функція агрегатного попиту.

Завдяки під ред. Мілевський Р., Основи екопомії, с. 366.

на горизонтальній прямій зазначила величину агрегатного попиту, тобто витрат і інвестиційних, а на осі вертикальній – величину національного доходу. Погрубленою лінією зазначена функція агрегатного попиту і автономних інвестицій.

на вертикальній функції буде зазначена рівнем автономної

консумпції була визначення рівнем автономної консумпції, тобто витрат на вживання, що становить 8 частину кожної одиниці доходу. Тому зворотнє записування функції консумпції, станеться

$$C = 10 + 0,8Y$$

інвестицій кількістю 10 зл. є зазначений в період часу, що означає, що буде він без змін при кожній одиниці доходу.

буде сумою консумпції і інвестицій і прихильність до національного доходу. Додаючи до себе автономні величини і нахилу, отримаємо

будуть зазначені в місці перетину вертикальною функцією агрегатного попиту, а нахилу функції, як знаємо, зазначить

до консумпції, тому що кожна додаткова одиниця

доходу збільшить консумційні витрати на 0.8 не збільшуючи інвестиційні витрати. Функція агрегатного попиту, буде розміщена на вищому рівні величину автономних інвестицій ($I_a=10$ зл.) при такому самому рівні функції консумції. Тому 2 функції будуть до себе рівнолеглі.

Слід зазначити, що агрегатний попит при сталій можливості доходу зміниться під впливом двох випадків.

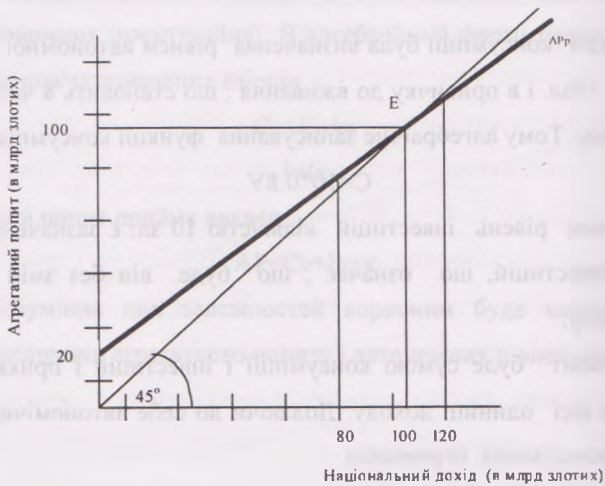
Або зміниться величина доходу при даному рівні витрат автономних інвестицій, можна зауважити в рухах вздовж даної прямої агрегатного попиту.

Або зауважимо зміну в самих автономних витратах, що зазначено рівнолегле пересування функції агрегатного попиту (в гору при збільшенні автономних витрат, а вниз при спаданні цих витрат).

Обговорюючи функцію агрегатного попиту знаємо, що було б швидше, що загальні витрати є однакові утвореному національному доходу, що є основною умовою рівноваги. Зазначивши змінні агрегатного попиту стан рівноваги можемо записати в наступний спосіб

$$Y = AP_p = C + I$$

Краще зрозуміти умови рівноваги допоможе малюнок.2.6

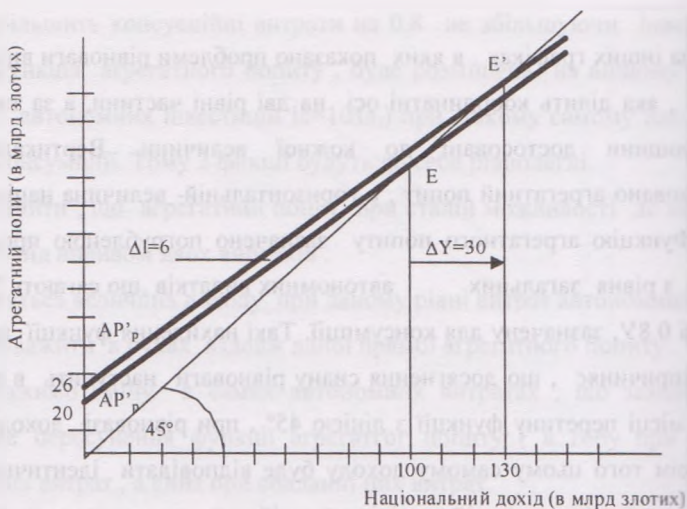
Графік. 2.6.рівень національного доходу для агрегатного попиту в рівновазі.

Джерело: під ред. Мілевський Р., Основи екопомії, с.368.

в яких показано проблеми рівноваги використано координатні осі на дві рівні частини, а за тим на дві частини розподілені до кожної величини. Вертикальній осі відображено агрегатний попит, а горизонтальній - величина національного доходу. Функція агрегатного попиту позначено погрубленою простою, що показує рівень автономних витрат, що сягають 20 зл., при рівні національного доходу для консумпції. Такі нахилення функції агрегатного попиту означає, що досягнення стану рівноваги наступить в пункті E, де функція агрегатного попиту з лінією 45° , при рівності доходу рівного витрат. На цю точку самому доходу буде відповідати ідентичний рівень національного доходу (консумпційних і інвестиційних), що вказує рівновагу на національному доходу. Загально виробники створюють стільки товару скільки національний дохід. Кожний інший від 100 зл. рівень національного доходу означає дисбаланс. Якщо наприклад, національний дохід був би менше ніж 100 зл. наприклад 80 зл., то появилася б перевага попиту над пропозицією б до зменшення запасів товарів і зростання продукції до досягнення доходу аж до досягнення рівноваги. Такі тенденції показує функція агрегатного попиту в право на осі відповідній для національного доходу. Якщо національний дохід складав 120 зл., то були б надлишки подажу. Що означає дисбаланс і зменшення запасів і зниження продукції і національного доходу до рівня рівноваги, який спрямований в ліво.

2.2. Вплив змін.

Зміниться величина автономних витрат під впливом змін у економіці. Це зрозуміло вплине на ріст функції агрегатного попиту і на рівень рівноваги. Вишезгадану проблему пояснює мал. 27, що показує вплив зростання витрат на рівень рівноваги.

Мал. 2.7. Множник багаторазове збільшення під впливом проиросту інвестицій.

Джерело: Пір ред. Мілевські Р Основи економіки ст. 371

На графіку вертикально ось показує вартість агрегатного попиту, а горизонтальна ось – величину нац. доходу. Вся система координат, рівень рівноваги є поділена на прямою 45° .

Є поділена лінією п.к 45° . Функцію агрегатного попиту потовщеною прямою, що виходить з рівня загальних автономних витрат, що досягають 20 млрд зл., при нахилі, що дорівнює вартості кінцевої схильності до споживання. Такий нахил функції агрегатного попиту спричиняє досягнення стану рівноваги відбувається в пункті E, тобто місці перетину функції з лінією 45° , при рівновазі доходу, що становить 100 млрд. зл.

Збільшення інвестиційних витрат на чергові 6 млрд. зл. спричиняє переміщення функції агрегатного попиту (AP_p) на величину інвестицій, що показано у вигляді розташованої вище функції агрегатного попиту (AP'_p), що спирається на рівень загальних автономних витрат, що дорівнює 26 млрд. зл., при такому самому нахилі як первинна функція (AP_p)

Держимо це як модель економіки за умови неповного використання продуктивних спроможностей, тому ріст виробництва буде повільним. Більш повному використанні існуючих виробничих потужностей завдяки зрештештву і продажу додаткових інвестиційних добр, збільшенню додатковій доходів ($\Delta I = 6$), котрі потрапляють до домашніх господарств. Цей процес не закінчується. Домашні господарства витрачають частину додаткових доходів на покупку споживчих добр. Розмір витрат на покупку додатків залежить від величини кінцевої схильності до споживання, яку становить в нашому прикладі ($0,8$) Можемо це таким чином записати в алгебраїчній формі :

$$\Delta C = 0,8 \cdot 6 = 4,8$$

Зростаючий споживчий попит потягне за собою ріст виробництва до 48млрд. зл., а цей черговий запишемо

$$\Delta C = 0,8 \cdot 4,8 = 3,84$$

Зростаючий ріст доходу – викличе чергові прирости, котрі породять нові кумулятивні процеси, що роблять очевидним, що зростаючий приріст інвестиційних витрат ($\Delta I = 6$) спричинює значно більший приріст доходу.

Зростаючий приріст інвестиційних витрат почав ланцюг зростаючих витрат. Вони створюють певну геометричну прогресію, починаючи з початкової вирази є слідує ми: $0,8 \cdot 6$; $0,8 \cdot 6 \cdot 0,8$ і т.д. Щоб знайти суму цієї прогресії приростом рядів, математики знайшли візрієць на геометричній прогресії:

Сума цієї прогресії є приріст нац. доходу, котрий є результатом первинного зростаючого витрат. Цей візрієць має слідуєчий вигляд

$$\Delta I \cdot \left(1 + 0,8 + 0,8^2 + 0,8^3 + \dots \right)$$

де ΔI – приріст автономних інвестиційних витрат.

Сума цієї прогресії є приріст нац. доходу, котрий є результатом первинного зростаючого витрат. Цей візрієць має слідуєчий вигляд

$$\Delta I \cdot \left(1 + 0,8 + 0,8^2 + 0,8^3 + \dots \right)$$

де ΔI – приріст автономних інвестиційних витрат.

Це означає, що приріст нац.доходу дорівнює первинному приросту інвестицій, помноженому на певну wielokrotnosc (кратність)

Цю кратність називатимемо множником.

Множник буде інформувати, як змінюється нац.дохід під впливом змін у автономних витратах³⁵.

Варто зазначити, що множник завжди є більший ніж 1, тому що зміна в інвестиційних витратах пускає в хід ланцюг змін у споживатках. Множник є протилежністю кінцевої схильності до заощаджень. Чим більшою є ця схильність, тим нижчий є множник, і навпаки. Тому величина множника залежить від кінцевої схильності до споживання. Підставивши його до попереднього взірця, отримаємо:

$$\Delta Y = m \cdot \Delta I$$

$$1/1 - 0.8 \cdot 6 = 30$$

$$m = \Delta Y / \Delta I$$

$$30/6 = 5$$

Таким чином ми довідалися, що приріст нац.доходу Е у п'ять разів вищий ніж первинний приріст інвестицій. Тому початковий приріст інвестицій розміром 6 млрд. зл. Викличе збільшення доходу на чергові 30 млрд.зл.

Отже, національний дохід у новому пункті рівноваги Е становитиме 130 млрд.зл., що значить, що при цій величині доходу агрегатний попит дорівнює продукції. Тому слід ствердити, що при переході від одного стану рівноваги до іншого, зміни доходу дорівнюють також зміні агрегатного попиту.¹⁹

¹⁹Взірець для безкінечної геометричної прогресії має такий вигляд: $1 + r + r^2 + r^3 + r^n = 1/1 - r$, до моменту під час контролю абсолютної вартість (кінцева схильність до споживання *margina*) propensity to consume (MPC) є менша ніж єдність див. Самуельсон Р, Нордхаус В ст.. 207-252 Під ред. Мілевські Р ст. 371-372 Л. Чума коротко стверджує, що „множник велика приріст попиту”

у випадку кінцевої схильності до споживання і буде мати такий самий вигляд як у випадку конкретного пункту. Запишемо то слідуочим

$$K_1$$

у прикладах йшла мова про приріст доходу під впливом змін. Однак значи, що процеси діють під впливом зміни у ствердити, що якби ми мали справу з підвищенням формули множника були б ідентичними. В такий вигляд:

або

у даному пункті можна виразити за допомогою

$$K_2 = (1 - K_1)^n$$

залежить від кінцевої схильності до споживання. тим множник є вищий і навпаки. Тому, якщо прирости продукції, а через те нац.доходу, ми частину нових доходів призначати на споживання, а не на

як люди, так і державні господарства не повинні не відповідає поточному розумінню справи.

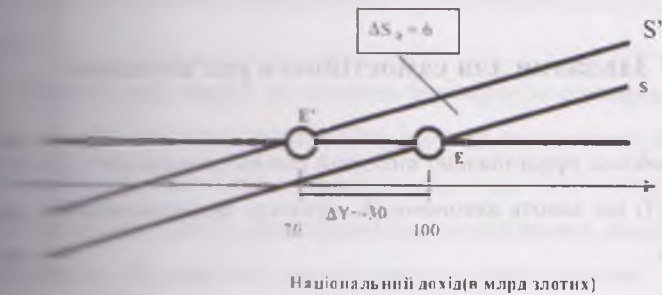
Цю тезу підтверджую також класична точка зору в економіці. Класичні і неокласичні економісти дотримувалися поглядів, що заощадження є честю”, оскільки воно є корисне не тільки для індивідуума, який заощаджує, котрі завдяки збільшеним заощадженням можуть збільшити свої майбутні споживчі витрати, але також для економіки як сукупності індивідів, що збільшені заощадження роблять можливими вищі інвестиції і цим збільшують ріст нац.доходу. Іншу точку зору на цю тему мають кейнеїсти. Хоч визнають, що заощадження можуть бути чесною з точки зору окремих індивідів, однак відкидають такий погляд у співвідношенні до економіки загалом.

Згідно їх поглядів, більші заощадження означають менші витрати, що призводить до багаторазового спаду виробництва і нац.доходу (чому це діє також донизу).²⁰

В економіці явище, що полягає на спаді нац.доходу під впливом збільшення заощаджень наз. парадокс запобігливості. Парадокс запобігливості стосується про те, що зміна розмірів заощаджень при кожному рівні доходу призводить до зміни величини доходу, який забезпечує рівновагу. Натомість відбувається зміна рівня заощаджень в пункті рівноваги. Збільшені заощадження мусять далі дорівнюватись запланованим інвестиціям.²¹ Докладне зрозуміння цього явища полегшує малюнок

²⁰ Докладний аналіз множників для зовнішньої торгівлі можна побачити в праці: Хібнер Д., Люблінські М. Економічна кон'юнктура, Варшава 1994 ст. 145-156

²¹ Бегг Д. Ст.. 62-63

Мод. 2.3 Парадокс запобігливості

Джерело: Під ред. Мілевські Р. Основи економіки ст. 376

Графік на цьому зображенні показує величину інвестицій та заощаджень, а також рівень національного доходу. Потовщена горизонтальна лінія представляє автономні інвестиції (I) величиною 10 млрд. зл. Натомість дві нахилених лінії (S і S') показують функцію заощадження. Початкова рівновага в стані рівноваги при доході $Y = 100$ млрд. зл. настає, коли функція заощадження збігається з функцією автономних інвестицій у величині 10 млрд. зл. Якщо автономних заощаджень зростає на 6 млрд. зл. До рівноваги відбувається одночасну зміну рівня нац. доходу в пункті рівноваги, який становить 70 млрд. зл. Цей спад доходу виникає через зменшення витрат (на кожних дорівнює 5), котрі, як ми знаємо, діють як в мультиплікаторному ефекті доходу. Вартість 30 млрд. зл. спадку є одночасно зменшенням витрат призначених на споживання (інакше спадом витрат на споживання на 6 млрд. зл.), що буде відбиватися на рівні доходу. Цей спад, однак, не вплине на зміну рівня заощаджень, оскільки параметри еквівалент величини автономних інвестицій в стані рівноваги E'. Таким чином належить ствердити, що на основі зменшення витрат на споживання заощадження негативно впливають на

Само поняття парадоксу запобігливості можна пояснити таким чином, що видається парадоксальним, щоб коливання доходу, не викликало змін у рівновазі між інвестиціями та заощадженнями. Отже це буде свідомою запобігливістю.

2.7 Завдання для самостійного роз'язування

Завдання 1

В таблиці представлено вихідний рівень споживання (C) і рівень інвестицій (I) що мають автономний характер, при національному доході в млрд доларів

Y	C	I	S
50	80	20	
100			
150			
200			
250			
300			
350			
400			
450			
500			

Припускаючи, що кінцева схильність до споживання $KSK = 0.8$, обчисліть для кожного рівня доходу:

- споживання
- заощадження

Завдання 2

... доходу становить 100000 одиниць, з котрих

... до збільшення споживання.

... до споживання.

... і мультиплікатор інвестиційний множник?

... інтерпретацію отриманих результатів.

... витрат на житлове будівництво становить 100 млрд.

... витрати викликають ріст доходів

... грошових одиниць. Одночасно люди, що

... ВВП з них призначають на поточне споживання, але

... сприйме найпростіший множник?

... інвестиції у певній державі винесли 100.000

... ріст споживчих витрат на 75 тис. грошових

... множення.

... доходу

... до споживання $KSK = 0,85$,

... економіці зросли на 50 млрд. Зл

... національного доходу

... якщо KSK буде дорівнювати 0,9?

... інвестиційний попит в замкнутій економіці

... одиниць, а функція споживання має такий

... доходу в пункті рівноваги

... виробництва, що врівноважує рівень доходу,

... вигляд: $C = 100 \text{ млрд.} + 0,85 Y$?

В замкнутій економіці (за умови відсутності урядового інвестиційний попит становить 90 млн. злотих, а функція споживання має вигляд: $C = 0,7 Y$

а) обчислити рівень доходу в пункті рівноваги

б) чому дорівнюють плановані заощадження? Припустимо, що споживачі вирішують незалежно від рівня доходу зменшити рівень заощадження, в результаті чого функція споживання матиме вигляд $C = 0,7 Y = 30$ млн. Чому дорівнює новий рівень виробництва що відповідає рівновазі?

г) Який є новий рівень планованих заощаджень?

Завдання 8

Початкове споживання у країні X становить 75% нац. доходу. Інвестиції є автономними і становлять 80 млрд. грошових одиниць

а) Який рівень нац. доходу забезпечує рівновагу

б) Яким буде рівень доходу рівноваги, якщо інвестиції зростуть на 20%

в) Обчисли вартість інвестиційного множника.

г) Припустимо, що споживачі країни X збільшують споживчі витрати в результаті чого $KSK = 0,85$. Плановані інвестиції надалі становлять 80 млрд. грошових одиниць. Яким є новий рівень виробництва, що відповідає рівновазі?

д) Яку вартість прийме множник?

Завдання 9

В замкнутій економіці, що знаходиться в стані рівноваги національний дохід становить 500 млрд. грошових одиниць, натомість схильність до споживання $KSK = 0,8$. Якою є величина автономних інвестицій?

Завдання 10

Припустимо, що функція споживання має вигляд: $C = 10 + 0,8 Y$ автономні інвестиції становлять $I = 20$

а) намалюйте графік, що показує формування функції заграничного попиту.

... виробництва, що забезпечує рівновагу?

... функції заощадження?

... рівня доходу відбувається зрівняння рівня інвестицій з ...

... Відповідь доповнити графічною ілюстрацією.

... інвестиції $I=20$; люди вирішують збільшити ...

... чого функція споживання змінює вигляд з ... C

... $C = 0,8Y$; а

... рівноваги?

... матиме вигляд: $C = 20 + 0,8$; то

... зміниться.

... наслідок росту заощаджень функція споживання

... $C = 0,8Y - 10$. Яким буде новий рівень виробництва, що

... Зробить виробництво буде вищим чи нижчим по відношенню до

... графічній формі урядові видатки (€) і криву податків

... доходу державний бюджет є збалансований?

... доходу виступає бюджетний дефіцит?

... доходу виступає бюджетний надлишок?

г) яке було б бюджетне сальдо, якби національний дохід становив 2500 млрд. зл?

Завдання 14

У країні X плановане споживання становить 75% доходу в розпорядженні, а уряд впроваджує податки нетто $NT = 22\%$ валового доходу. Плановані інвестиції (I) і плановані урядові витрати (G) становлять 20 та 80 грошових одиниць. Таблиця містить дані на тему нац. доходу, інвестицій і планованих державних витрат.

Y	C	I	S
50	80	20	
100			
150			
200			
250			
300			
350			
400			
450			
500			

а) для кожного рівня доходу бруто обчислити:

- доходи що знаходяться у розпорядженні (УД)
- плановане споживання (C)
- заощадження (S)
- податки нетто (NT)
- загрегований попит (AD)

б) при якому рівні національного доходу існує рівновага?

в) обчислити величину бюджетного дефіциту в умовах рівноваги.

Умовно, дві державні витрати виросли на 40 млрд. грошових одиниць. Яким буде новий дохід рівноваги?

Умовно, податок сільськогосподарського сектору при новому рівні національного доходу становитиме 30% від національного доходу. Яким буде новий рівень державних витрат?

Умовно, витрати з держави X визначені на рівні 900 млрд. грошових одиниць. Податок становить 30% доходів, що знаходяться у розпорядженні громадян. Чому рівні державних витрат G = 500 млрд. грошових одиниць, а прямі податки становлять 10% національного доходу?

Умовно, рівень державних витрат X визначений на рівні 900 млрд. грошових одиниць. Податок становить 30% доходів, що знаходяться у розпорядженні громадян. Чому рівні державних витрат G = 500 млрд. грошових одиниць, а прямі податки становлять 10% національного доходу?

- рівень державних витрат.
- рівень податкових надходжень.
- бюджетний дефіцит або бюджетний надлишок.

Умовно, дві державні витрати виросли на 1000 млрд. грошових одиниць. Податок становить 30% доходів, що знаходяться у розпорядженні громадян. Чому рівні державних витрат G = 500 млрд. грошових одиниць, а прямі податки становлять 10% національного доходу?

- рівень державних витрат.
- бюджетний дефіцит або бюджетний надлишок?
- рівень державних витрат зрівноваженого бюджету?

Умовно, функція споживання має вигляд: $C = 0,75YD$; державні витрати $G = 75$, державні витрати $G = 80$, а податкова ставка нетто $t = 0,2$. Яким буде новий дохід рівноваги?

Розділ 3

Державний бюджет і податкова система

Функції та функції бюджету держави.

Державний бюджет – це фінансовий план, що окреслює доходи і витрати держави. Він затверджує парламент, звичайно на один рік і є юридично обов'язковим для всієї суспільної, економічної та правової системи.

У державному бюджеті заохочуються: фіскальна, перерозподільча та соціальна функції. Фіскальна функція полягає в накопичуванні коштів, що дає можливість утримувати державний апарат і здійснювати державні заходи. Перерозподільча функція – робить можливим перекидання коштів з розподілі національного доходу. В основному це відбувається шляхом податків та соціальних внесків, що призводить до зменшення надмірної диференціації доходів різних груп громадян та створення умов соціальної безпеки для найбільш вразливих.

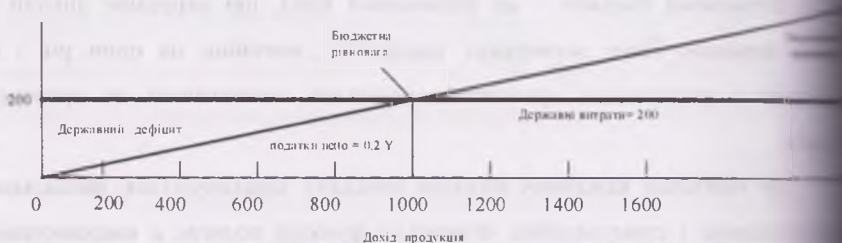
Соціальна функція полягає в впливі на рівень доходів і витрат державного бюджету на економічне та соціальне життя. Вплив на економічне життя здійснюється шляхом змін структури економіки, а також рівня державного зростання. Окрім того, можна регулювати економічне зростання. Натомість у суспільному житті можна впливати на рівень безробіття, збільшуючи рівень професійної освіти та навчання або зміцнюючи стимули праці.²²

Фіскальна функція є можливою передусім завдяки тому, що держава має право встановлювати податки. Тобто визначенню суб'єктів, які повинні платити податки.

Перерозподільча функція є можливою передусім завдяки тому, що держава має право встановлювати податки. Тобто визначенню суб'єктів, що підлягають оподаткуванню, величин ставок оподаткування, пільг і звільнень, а також формуюванню відсотків згідно потреб держави.

Бюджетний дефіцит є перевищенням витрат держави над її доходами. Бюджетний надлишок існує тоді, коли доходи перевищують витрати.

Для кращого зрозуміння проблеми рівноваги бюджетного та бюджетного дефіциту ми використали малюнок 3.1

Мал 3.1 Бюджет держави.

Джерело: Бегг Д., Економіка т.2 РВО, Варшава 1995, ст. 78

На малюнку 3.1 величину бюджетних витрат зазначено на вертикальній осі, а на горизонтальній осі – величину національного доходу. Якщо уряд вирішить витратити 200 млрд. злотих (що позначено на горизонтальній лінії) з певною метою і бере напро. громадську повинність, буде повинен її сплатити). Щоб це сталося належить отримати гроші з основним джерелом якого є податки. Припустимо, що податок становитиме 20%, тоді отримання рівноваги і погашення боргів на рівні доходу величині 1 млн зл., в пункті є, де перекинеться рівень запланованих витрат на рівень доходу 1000 млрд. злотих, з означеною товстою діагоналлю, величиною податку на дохід з нахилом 0.2 на кожен одиницю доходу. Величина доходу нижче рівня рівноваги буде вказувати на бюджетний дефіцит, а вартості доходу вище рівня рівноваги вказують на надлишок. Співвідношення доходів і бюджетних витрат в окремих державах ілюструють дані таблиці 3.1

Таб. 3.2 Надлишки або дефіцити бюджету в країнах ОЕСД

²² Мілевські Р. ст. 420 і 421.

ЕОСР-разом				
ЄС-15				
ЄС-зона євро				

*Джерело: ОЕСР Економічна перспектива?3, Попереднє видання
Париж, квітень 2003*

Бюджет держави складеться з доходів і витрат центральної влади(централізований бюджет), місцевої влади(локальні бюджети) та соціального страхування. Структура місцевих бюджетів залежить від даної держави. У федеральних державах найчастіше існують органи самоврядування(напр. у Швейцарії: федерація, об'єднані державні органи самоврядування), натомість в так званих унітарних державах (напр. Франція), у яких адміністративно-територіальні одиниці підпорядковуються центральному органам, існує адміністративний поділ.

Системи фінансування витрат місцевих бюджетів у окремих державах диференційовані. В одних джерелом фінансування є в основному податки та інші доходи місцевих адміністративних одиниць(як напр. у Німеччині) що походять з податків і оплат, які повинні платити населення на цій території, а також з доходів отриманих від діяльності, котрею займається місцева влада. У інших має місце поповнення ззовні, що опирається на урядові субсидії, позиках та інших трансферах з центрального бюджету(Велика Британія, Голандія).

Реалізація бюджетних завдань вимагає проведення бюджетної політики. У цій політиці державна влада повинна дотримуватися відповідних правил, до яких належать:

1) принцип щорічного складання бюджету-бюджетний план складається за період одного року(при чому бюджетний рік не повинен відрізнятися від календарним роком);

2) принцип цілісності- бюджет охоплює усі доходи і витрати держави(жодна з галузей фінансової діяльності держави не повинна бути пропущена або виключена з бюджетного плану);

Бюджет держави створювати єдину цілість, що
затрати держави повинні бути охоплені в єдиному

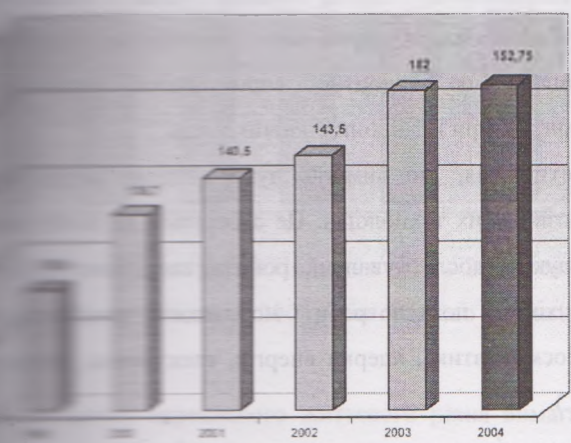
бюджет держави повинен бути доведений до
(утворення, ухвала, реалізація, так і контроль).

Бюджет держави-бере за основу тезу, щоб доходи від
джерел направлені до бюджету були б
субсидій, трансферових платежів та
затрат.¹⁰

Динаміка державного бюджету

Динамікою державного бюджету визначається можливим рівнем
найбільш термінових видатків і в цей час
дефіцит. Динаміку бюджетних доходів в Польщі

Динаміка державних доходів в млрд. польських злотих

Динаміка державних доходів Польщі у 1999 – 2004 роках
Планшет бюджету 2004, Міністерство фінансів.

Бюджетні витрати можна поділити на три основні групи:

- 1) так звані інституційні витрати пов'язані з виконанням таких функцій як: національна оборона, адміністрація і правосуддя;
- 2) витрати на суспільні цілі, призначені на освіту, культуру, здоров'я і соціальну допомогу;
- 3) витрати інтервенційної функції в економіці на виробничі інфраструктурні інвестиції, субсидії для сільського господарства державних і приватних підприємств, а також трансферти, котрі стабілізаційно впливають на кон'юктуру.

Бюджетні витрати в Польщі характеризуються високим рівнем. Протягом останніх кількадесяти років суспільні витрати неухильно зростали у швидшому темпі ніж національний продукт. Така ситуація виникла як з економічних так і суспільних причин.

Економічні причини в загальному визначають слідуючі напрямки витрат:

- сільське господарство, що стосується субсидювання землеробства з метою охорони вітчизняного господарства і стабілізації аграрних виробників.
 - промисловість, що схиляє уряди багатьох країн на субвенціювання державних і приватних підприємств з метою збільшення експортної спроможності економіки, стабілізації кон'юктури і охорони робочих місць.
 - технологія, що вимагає дуже великих витрат на розробку розвинутих технологій. Це стосується як фінансування науково-досліджувальні роботи, так і інвестиційних витрат. Вони виходять поза потреби і можливості приватного капіталу. Космонавтика, ядерна енергія, електроніка, телекомунікації тощо.
- д.)
- економічна структура, що розуміємо як створення умов для розвитку сучасних галузей виробництва, прагнення до динаміки економіці бажаної динаміки, упорядкування менш розвинутих галузей.

держави, а також структурні зміни продиктовані змінами сторони середовища.

Важливі справи стосуються слідуючих проблем:

зростає потреба в пенсійній по інвалідності, де останнім часом спостерігається ріст кількості населення пенсійного віку з приводу явища старіння суспільства, що вимушує збільшення бюджетних витрат на пенсійні виплати.

зростає потреба в покритті витрат на лікарське та медичне обслуговування.

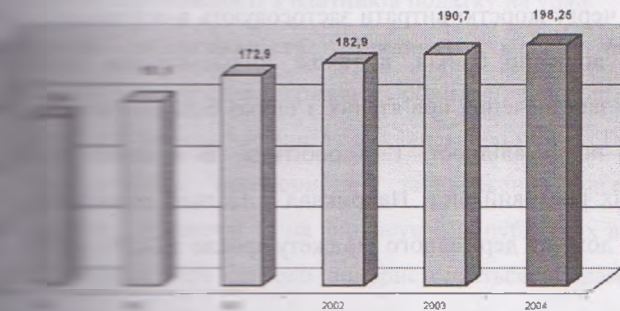
зростає потреба в забезпеченні, що охоплює пов'язану з допомогою та інвалідністю.

зростає потреба в забезпеченні прожиткового мінімуму для пенсіонерів з ініціативами створення робочих місць.

зростає потреба в фінансуванні навчання, стипендії і цілу шкільну систему.²³

Витрати на пенсії в Польщі в останніх роках ілюструє мал. 3.3

Мал. 3.3. Витрати на пенсії в Польщі в останніх роках (млрд. польських нових злотих)

Мал. 3.3. Витрати на пенсії в Польщі в 1999 – 2004 роках

Джерело: Проект бюджету 2004, Міністерство фінансів

Міністерство фінансів визначило життєвий рівень, який вимагає реалізації за допомогою держави, щоб забезпечити на користь одиниць з дуже

низькими доходами або таких, що не отримують жодних доходів, з відсутністю праці чи нездатністю до праці. Чим вищий життєвий рівень запевнити держава, тим більшу частину бюджету мусить прокинути на соціальні цілі. Ці витрати дуже важко обмежити, оскільки такі кроки є непопулярними і одержувачі допомоги приймають їх з неохотою.

Проблема витрат однак не замикається лише на справах, які не мають суспільно-економічний поділ. Тут слід також додати витрати на обслуговування суспільного боргу і так званих жорстких видатків.

Перша проблема є пов'язана з тисненням росту бюджетних витрат у обмежених можливостях збільшення доходів. Це призводить до збільшення бюджетного дефіциту. Спроби його ліквідації між іншим за допомогою збільшення суспільства або підвищення податків зустрічає на своєму шляху дуже великі бар'єри. Відомо, що збільшення податків знижує споживчий попит, який є стимулом до праці і обмежує інвестиційні можливості. Натомість збільшення податків треба пізніше платити разом з належним процентним нарахуванням на бюджетних витрат, що характеризуються малою еластичністю.²⁴

В свою чергу жорсткі витрати застосовують в-основному з підвищенням зобов'язань відносно банків, а також збільшуючихся доплат за соціального забезпечення пов'язаних з щораз більшою кількістю пенсіонерів по інвалідності і безробітних. В останніх роках у Польщі відзначено їх раптовий ріст. Наприклад у Польщі співвідношення витрат до доходів державного бюджету зросло з 24,0% у 1991р. до 47,0% у 1994р.²⁵

Тому обмеження абсолютних розмірів цих витрат, як і припинення їх росту зустрічаються з дуже поважним опором.

²⁴ ст. 432-434

²⁵ див. Вернік А. Польща 1989-1993. економічна реформа (структурне перетворення). Варшава – 1993. Ст

Бюджетний дефіцит і публічний борг.

Бюджетний дефіцит часто супроводжує бюджетний дефіцит, котрий виникає внаслідок витрат держави над її доходами. Цей дефіцит мусить бути покритий певними засобами, котрі можуть походити зі слідуєчих

джерел доходів. Підвищення податків від особистих доходів має певні негативні економічні наслідки: ослаблює мотивацію до праці, а також призводить до зменшення доходів населення, що означає зменшення потенціального попиту. Подібна ситуація є з підвищенням податків від доходів підприємств, що призводить до негативних економічних наслідків, оскільки зменшують схильність до інвестицій. Тому можливість маневрування цим знаряддям є обмеженою, а його ефективність невелика, оскільки податки не збільшують загального попиту, а лише призводять до перенесення витрат з платників податку на уряд.

Державна заборгованість. Фінансові засоби беруться у держави через продаж державних облігацій або бонів державної заборгованості, або продаж частини громадянського майна. Таким чином держава використовує невикористані заощадження населення або грошові резерви, призначені їх на фінансування публічних витрат. На практиці держава так широко використовується урядами багатьох країн на свої зобов'язання, оскільки як і у випадку збільшення державних витрат зростає споживчий попит і схильність до інвестицій. Тому така форма може виступити невелика зацікавленість громадян у державній праві власності.

Державні заощадження грошей. Це відбувається при створенні спеціального банку, котрому уряд доручає закупівлю грошей на заставу урядових цінних паперів. В замін за це держава отримує державі довготерміновий кредит, що означає фінансування її витрат. Цей спосіб створення

державою додаткового попиту окрім заборгованості у суспільстві загалом як загальним явищем.

- **Заборгованості у фінансових установах.** Борг береться у банках або в подібних фінансових установах, напр. страхових фірмах. Ставиться до вигідно процент державних облігацій як до стабільного доходу. Така форма фінансування урядовою відрізняється від попередніх тим, що робить можливим стабільний додатковий попит. Зрозуміло що це призводить з одного боку до зростання поживлення кон'юктури, але одночасно може сприяти інфляційним процесам. Ці процеси з'являються тоді, коли економіка дійде до певного використання виробничих потужностей і буде призводити до росту загального рівня цін.²⁶

Публічний борг – це фінансове зобов'язання держави на взятих позик. Поняття боргу стосується не лише позик, але також форм діяльності, в результаті яких держава платить компенсацію за відчуження майна на основі обов'язкової плати).

З уваги на джерела з яких беремо у борг можна говорити про публічний, внутрішній і закордонний.

Вітчизняними позичкодавцями можуть бути фізичні особи підприємства в тому числі банки і різні фінансові установи. Таким чином своєю межею внутрішній публічний борг охоплюватиме як зовнішню заборгованість, так і заборгованість у вітчизняних фінансових установах. Обговорювалися раніше при справі фінансування бюджетного дефіциту слід однак додати, що наслідком вітчизняної заборгованості є перерозподілення національного доходу в межах даного суспільства. Публічний борг представляє вимагання одних членів суспільства на користь інших. Щодо реальної ваги і користей цього перерозподілення

²⁶ Під. ред. Мілевські Р. ст. 443-444. способи фінансування дефіциту держави званним обговорюють у своїй праці професори Виплош і Бурда. М., Виплош Х. Ст. 408-412.

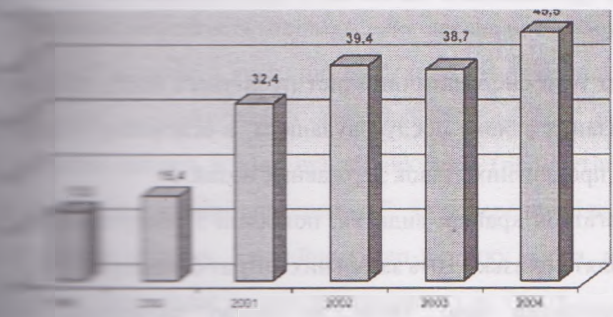
і державних позик між різними суспільними групами та
 бюджетного дефіциту в Польщі і його співвідношення до ВВП
 3.2, а також мал. 3.4 і 3.5.

Бюджетний дефіцит і дефіцит сектора публічних фінансів у Польщі

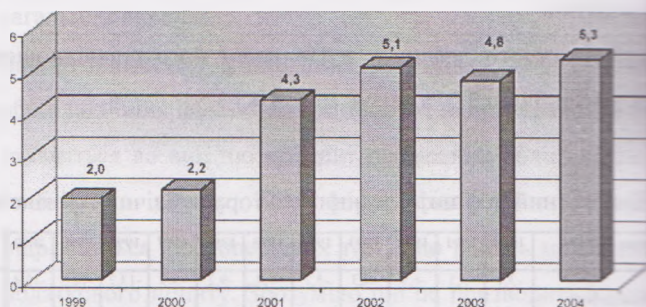
Рік	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Бюджетний дефіцит	-4,1	-4,9	-4,3	-5,7	-7,4	-9,2	-5,9	-13,2	-12,5	-15,4	-32,4	-39,1
Дефіцит сектора публічних фінансів	3,8	4,1	-3,0	-3,3	-3,3	-2,3	-2,7	-2,4	-2,0	-2,2	-4,3	-5,1
ВВП	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112
ВВП (млрд злотих)	2,2	-4,9	-2,5	-2,8	-2,6	-3,1	-2,9	-2,6	-3,2	-3,5	-5,3	h/d
ВВП (млрд злотих)	10,4	2,6	3,8	5,2	7,0	6,0	6,8	4,8	4,1	4,0	1,0	1,3
ВВП (млрд злотих)	10,4	85,2	86,0	69,5	56,2	51,1	47,2	43,1	44,5	39,4	40,3	46,0

Джерело: ГЭС, Підприємство у Польщі . Рапорт. Червень 2003
 економічна трансформація в Польщі, Міністерство

Бюджетний дефіцит, ціни поточні в млрд. ПНЗ

Динаміка бюджетного дефіциту в Польщі в 1999 – 2003 роках.
 Бюджету 2004, Міністерство фінансів

Мал. 3.4 Динаміка співвідношення бюджетного дефіциту до ВВП Польщі в 1999 – 2003 роках

Джерело: Проект бюджету 2004, Міністерство фінансів.

Витрати на обслуговування публічного боргу, що навантажують платників податків. Натомість зиск у вигляді відряджених наданих позик отримують в-основному фінансові установи, у яких є концентрована поважна частина публічного боргу. Це призводить до переміщення громадського багатства з груп економічно і політично слабких до сильніших.²⁷

Крім того систематичний ріст публічного боргу призводить до зростання витрат пов'язаних з його обслуговуванням, в-основному з приводу зростання нарахування процентних ставок державних позик.

У багатьох країнах видатки, пов'язані з обслуговуванням публічного боргу становлять близько 10% загальних витрат бюджету.²⁸

Закордонний борг тягне за собою зменшення кількості грошей доступних для населення даної країни. Основною проблемою гатунку боргу є спосіб використання позичок. Якщо ці позики призначені для інвестиції, що роблять можливим ріст національного доходу, збільшення ефективного експорту, то існують реальні шанси модернізації економіки і швидке погашення кредитів. Натомість якщо позики потрапляють

²⁷ Основи економіки.... ст.445-446.

...програми або споживчі цілі, то внаслідок цього
...вирості, тягар майбутнього боргу будуть нести майбутні

Податкова система

...визначаються примусові, безповоротні і безоплатні
...беруться державою на основі правових устав з
...за покриття державних витрат.

...можуть бути фізичні особи і юридичні особи, а
...є обґрунтована міркуванням, що збігаються з
...що стосуються напр. фінансування публічного
...перерозподілення доходів між різними секторами
...впливу на антициклічну та

...практиці існує багато видів податків, котрі можна

30

...податкування податки поділяють на прями і
...податки, що накладаються на доходи і
...з того, що суб'єкт відповідальний за платіж
...з державним бюджетом несучи його
...в ціну придбаних добр (продуктів і послуг).
...мірі „посередньо”, за посередництво продавця,
...податку. Звичайно тягар податку особа, що продає,
...на тих, що купують.

...податкування податки діляться на: прибуткові
...податки на майно. Прибуткові податки стягуються

...Варшава 1985 ст. 211.
...446. В роботі Самуельсона публічний борг також
...Див. Самуельсон П. Нордхаус В. Ст.541-545.
...423-425. Визначення податків можна представити
...що служать на покриття його
...словник підприємства Щетін 1998 (6) ст.187.

як з особистих доходів населення у вигляді заробітної плати, зарплати за підрядну роботу, відсотків від наявного капіталу, а також від доходів інвалідності та пенсій, так і від доходів юридичних осіб тобто підприємств та установ. Споживчі податки накладаються на продукти і послуги, які є предметом обороту, наприклад податок на торговий оборот, податок на умовно-чисту продукцію. Деколи до цього податку зараховують податок на нерухомість. Податки на майно стягуються як з майна(капіталу), яким володіє фізична особа, так і з перенесення права на майно у вигляді спадкового мита.

З уваги на спосіб нарахування податків вони поділяються на пропорціональні(лінійні), прогресивні та дегресивні. Пропорціональні полягають в тому, що всі платники податків платять такий самий відсоток своїх доходів, що означає, що діє єдина податкова ставка. Прогресивні означають диференціацію величини податкових ставок в залежності від досягнутих доходів чи вартості майна. Вважається, що чим вищий рівень доходів, тим вищу податкову ставку застосовують. Це виникає з принципу прогресії, тобто поділу на різні податкові пороги в залежності від отриманих доходів. При цьому слід додати, що прогресивне оподаткування доходів населення полегшує здійснення перерозподільної функції.

Дегресивні являють собою протилежність прогресивним, тобто означають, що разом з ростом доходів, накладаються шораз менші проценти податкової ставки.

Головними платниками прибуткових податків, згідно з сучасною юридичною термінологією, є фізичні особи(населення) та юридичні(установи та підприємства). Високий тиск на ріст бюджетних надходжень переносяться загалом на тиск в напрямку росту загальнодержавного оподаткування. Однак ріст податків не завжди запевнює ріст бюджетних надходжень. При високому рівні оподаткування може призводити до зменшення надходжень.

Це явище пояснює так звана крива Лаффера(від прізвища економіста Чикагського університету Артура Лаффера). Він зауважив, що при певному рівні оподаткування, котра дорівнює 0 і 100% бюджетні прибутки будуть дорівнювати 0, а ставкам оподаткування з інтервалу від 0 до 100%.

... рівні прибутків з податків, разом з максимальним
... малюнок 3.6

Мал. 3.6 Крива Лаффера

... Основи економіки, ред. Мілевські Р. ст. 428

... з податків означено грубою лінією параболи з
... плавним нахилом у ліву сторону. Вона утворилася
... рівноваги окреслених рівнів ставок оподаткування і

... якщо ставка є визначена на рівні t_1 , то вона
... T_1 . Якщо хочемо отримати більші доходи,
... ставку оподаткування, наприклад до рівня t_2 , котрий
... T_2 . Рівень максимальних прибутків з податків,
... t_3 . Подальше
... до спаду бюджетних доходів, оскільки
... стимул ведення економічної діяльності.
... падають, а в результаті також зменшуються
... Таку ситуацію зауважуємо при ставках оподаткування t_4 і
... рівномірні, як при початковому рості податків, а
... спаду. Таку залежність можна пояснити фактом

диференційованого ставлення людей до росту податкової ставки на малих невеликих рівнях. Однак ситуація починає діаметрально змінюватися, коли маємо справу з оподаткуванням, що досягає 75 – 90%. Тоді економічна діяльність перестає бути рентабельною.

Крива Лаффера є корисним знаряддям для фіскальної політики держави. Рациональний рівень оподаткування спонукає до економічної активності; росту доходів населення, а через це до підвищення бюджетних засобів.

Проблема податків існує відтоді, відколи існує державна влада. Важливим є, щоб панував лад, котрий опирається на основні економічні правилами економіки. В таких випадках добре апелювати до прийнятих творцем сучасної економіки Адамом Смітом. Оскар Ланг представив – опубліковані у відомій роботі під назвою: „Дослідження природою і причиною багатств народів” з 1776 року – чотири принципи, які повинна базуватись добра податкова система:

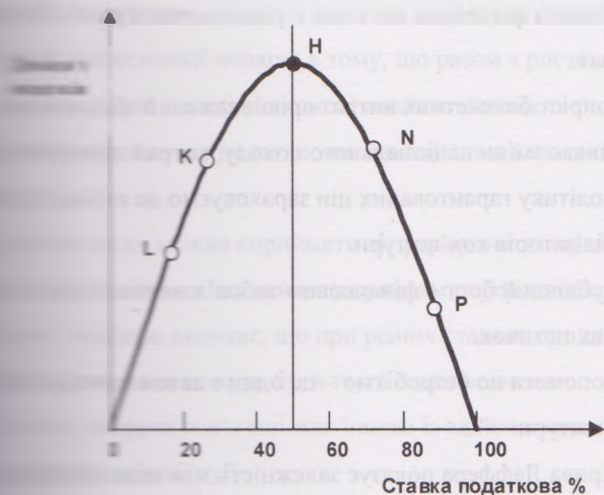
1. Податки повинні бути справедливими і не повинні перевищувати можливостей платника податків.
2. Величина податків повинна бути визначена згори.
3. Спосіб і умови платежів повинні бути вигідними для платника податків.
4. Витрати пов'язані із стягуванням податків повинні бути низькими. Податки не повинні стимулювати активність і підприємницьку діяльність платників податків.³¹

³¹ опр. Цит. Ст. 429. пор. Сміт А. Дослідження над природою і причиною багатства народів, т. 2, Варшава 1954, ст. 594.

2.2. Застосування для самостійного розв'язування.

Завдання 1

Пункти L, K, N, P представляють зазначені на графіку точки L, K, H, N, P.

Мал. 15. Крива Лаффера.

Завдання 2

Бюджет — це гроші.

Бюджет — це гроші, які уряд збирає з громадян та підприємств.

Бюджет — це гроші, які уряд витратить на різні цілі.

Бюджет — це гроші, які уряд витратить на різні цілі, включаючи освіту, охорону здоров'я та інші соціальні програми.

Бюджет — це гроші, які уряд витратить на різні цілі, включаючи освіту, охорону здоров'я та інші соціальні програми.

Бюджет — це гроші, які уряд витратить на різні цілі, включаючи освіту, охорону здоров'я та інші соціальні програми.

Бюджет — це гроші, які уряд витратить на різні цілі, включаючи освіту, охорону здоров'я та інші соціальні програми.

Бюджет — це гроші, які уряд витратить на різні цілі, включаючи освіту, охорону здоров'я та інші соціальні програми.

Бюджет — це гроші, які уряд витратить на різні цілі, включаючи освіту, охорону здоров'я та інші соціальні програми.

Бюджет — це гроші, які уряд витратить на різні цілі, включаючи освіту, охорону здоров'я та інші соціальні програми.

Бюджет — це гроші, які уряд витратить на різні цілі, включаючи освіту, охорону здоров'я та інші соціальні програми.

Бюджет — це гроші, які уряд витратить на різні цілі, включаючи освіту, охорону здоров'я та інші соціальні програми.

Бюджет — це гроші, які уряд витратить на різні цілі, включаючи освіту, охорону здоров'я та інші соціальні програми.

Бюджет — це гроші, які уряд витратить на різні цілі, включаючи освіту, охорону здоров'я та інші соціальні програми.

- ж) Обслуговування публічного боргу належить до завдань центрального банку.
- з) Податки нетто – це різниця між податками брутто та амортизаційними витратами.
- і) Пасивна фіскальна політика є рівнозначна з ростом бюджетних витрат.
- ї) Приріст бюджетних витрат врівноважений збільшенням податків викликає зміни національного доходу, котрий запевнює рівновагу.
- й) Політику гарантованих цін зараховуємо до автоматичних стабілізаторів кон'юктури.
- к) Публічний борг є фінансовим зобов'язанням держави на взяті позичок.
- л) Допомога по безробіттю – це один з автоматичних стабілізаторів кон'юктури.
- м) Крива Лаффера показує залежність між надходженнями до бюджету на підставі податків і величиною бюджетного дефіциту.
- н) Податки є знаряддям перерозподілення доходів.
- о) Державний бюджет не є обтяжений обслуговуванням публічного боргу.
- п) Надходження до державного бюджету не залежать від змін національного доходу.
- р) Пристосування податкових порогів до змін рівня інфляції називаємо прогресивним оподаткуванням.
- с) Множник врівноваженого бюджету приймає значення в межах від 0 до 1/2.
- т) Витрати пов'язані з обслуговуванням публічного боргу навантажують платників податків.
- у) Напрявні податки є складовою частиною пасивної фіскальної політики.
- ф) Польська податкова система є цілком інша ніж у країнах Європейського Союзу.

Крива Лаффера показує, що найбільші прибутки з податків
маються при ставці оподаткування, що дорівнює одиниці.

Податок, що платимо на майно, котрим володіємо називаються
непрямими податками.

Податок регресивний полягає в тому, що разом з ростом доходу
зменшуються шораз менші відсоткові податкові ставки.

Прямі податки – це податки, що накладаються на доходи і

внески можна сприймати як форму оподаткування.

Податкова політика є основним знаряддям перерозподілу доходів.

Крива Лаффера виникає, що при різних ставках оподаткування
податки з податків можуть бути такої самої величини.

Соціальні витрати пов'язані між іншим із здійсненням суспільних
завдань добробуту”.

Автоматична ситуація не має впливу на величину бюджетних

здатків зотатції зараховуємо до автоматичних стабілізаторів

стор. 12

Розділ 4

Гроші і сучасна банківська система.

Гроші та їх функції.

Гроші пов'язані з розвитком товарного обміну. Поява грошей перетворила бартерний обмін на товарно-грошовий обмін. Товари продаються в заміну на цей еквівалент, котрий потім робить обмін інших товарів і послуг.

Гроші є загальний еквівалент, що повсюдно і стало показує вартість товарів. Вони є безпосередньо замінний на них. Крім вимірника вартості, гроші є засобом циркуляції, будучи посередником при обміні. Гроші виконують функції гроші як платіжний засіб та засіб тезаврування.

Гроші є засобом зрівняння розрахунків на світовому ринку.

Гроші є засобом грошей є те, що вони є повсюдно акцентовані як засіб обміну. Найважливішою функцією, але гроші виконують ще чотири функції:

1. Засобом обміну (вимірником вартості товарів та послуг).

2. Засобом платежів (вимірником відстрочених платежів).

3. Засобом тезаврування багатства (засобом тезаврування).

4. Гроші є засобом, що використовується у міжнародних обмінах, якщо вищезгадані функції виконує одночасно на внутрішньому ринку і закордоном.

Гроші можна було використовувати як платіжний засіб, вони повинні задовольняти наступним вимогам:

1. Гроші повинні бути загально прийнятими, тобто продавці товарів мусять бути впевнені, що за отримані гроші без проблем зможуть придбати потрібні товари та послуги.

2. Повинні бути легко переносними; навіть гроші, що представляють цінність повинні бути зручними у користуванні – не важкими чи великими за обсягом, оскільки це утруднює переховування і переміщення.
3. Мусять бути легко подільні на менші одиниці, щоб здійснювати як і великих операцій відбувалося без перешкод.
4. Мусять бути важкими для підроблення, оскільки гроші, що фальсифікувати не викликають довіри і швидко втрачають вартість.

Розрахункова одиниця – це одиниця, в котрій виражені ціни ведуться розрахунки. Завдяки тому, що всі товари мають ціну в грошах, існує можливість зведення їх до спільного знаменника, визначення кількісного співвідношення між ними. Гроші роблять порівнювальне оцінювання і ведення бухгалтерії. Вартість грошей визначає держава, впроваджуючи так званий масштаб грошей, встановлюючи назву основної грошової одиниці і спосіб її поділу на частини(наприклад 1 злотий ділиться на 100 грошів).

Спочатку розрахунки пов'язані із здійсненням операції купівлі-продажу проводилися в моменті укладення угоди. В міру поширення грошового товарного обміну, частіше почали застосовувати на практиці кредитні операції. Замість негайного передавання грошей, покупець зобов'язується сплати зобов'язання в більш пізній строк. В момент укладення угоди реально немає в наявності, вони лише виконують функцію розрахункової одиниці(вимірника вартості). Реальні гроші з'являються тільки тоді, коли покупець розплачується за раніше доставлені продукти чи послуги, або сплачує інші зобов'язання(напр. податки). В цей час гроші виконують функцію платіжного засобу. Кредитні операції означають відстрочення погашення зобов'язань і є пов'язані з потенціальними втратами грошей. Вони виникають з того, що сучасні ціни товарів в загальному зростають.

³³ Довгіалло З. Економічний словник для підприємців в умовах ризику. Київ, 1994 ст. 141.

³⁴ Мілевські Р. ст. 450.

не здійснюються не в формі натуральної оплати, а в грошах. Якщо є інфляція, то падає купівельна сила грошей. Здійснення операцій без урахування інфляції, означало би в такому разі, продаж товарів, а зиски для їх покупців. Зрозуміло, що продавці повинні застрахуватися. На практиці загалом будуть хотіти, щоб термін зобов'язань був найкоротшим, а при значній відстрочці будуть вимагати збільшення плати на відповідні відсотки, що зменшує купівельну силу грошей.³⁵

Функція грошей – це засіб тезаврирування. Гроші як засіб, який зберігають і шукають, дозволяє зберегти купівельну силу тобто зберегти добір, що мають визначену вартість. Крім того, щоб бути заакцептовані під час операції купівлі-продажу, вони повинні також засобом зберігання вартості. Ніхто не заакцептував би гроші за пропонувані сьогодні добра, якби виявився час спроби купівлі товару завтра.

Гроші не є найкращим засобом зберігання вартості. Щоб вони у виконували цю функцію, вони мусять мати постійну вартість). Однак часто вартість змінюється під впливом дії інших засобів зберігання вартості. Багатство може зберігатися в інших активах, як фінансових (напр. облігації, акції) так і в матеріальних (напр. золото, шедеври мистецтва, нерухомості). Такими чином виникає проблема вибору структури активів, котрими володіємо, а також зв'язку пов'язаного з доходами і витратами з вибраних активів.

Міжнародного обміну спричинив до того, що вищезгадані функції грошей виконувати не тільки на вітчизняному ринку, а також в інших державах і підприємствами розташованими у різних країнах. Функції національної валюти котра виконує усі основні функції (вимірника вартості, засобу циркуляції, платіжного засобу і засобу тезаврирування) в

міжнародних розрахунках називається світовими чи міжнародними грошима.⁵³

4.2 Еволюція грошей – гатунки грошей.

Спочатку роль грошей виконували різні товари. Це був бартерний обмін (товар за товар). Разом з розвитком товарного обміну виникали товари-еквіваленти, за які можна було все продати. Такими товарами були напр. худоба, зерно, шкіри, сіль. Вони покращення і розвиток товарного обміну, але мали багато недоліків: неоднорідні, важкі для зберігання і переміщення, недостатньо довговічні. Разом з розвитком товарного обміну ці недоліки стали більш обтяжливими. Все це призвело до того, що функції еквіваленту почали виконувати різного гатунку метали і руди: мідь, нікель, бронза, срібло. З усіх цих прикладів золото, завдяки властивостям, стало бажаним товаром і найкраще підходило для функції грошей. До цього моменту маємо справу з товарними грошима. Закріплення позиції руди як загального еквіваленту, слідуючи еволюції грошей є винахід монети.

Головною причиною появи монети були клопоти, що виникали з необхідності постійної перевірки ваги та якості руди, якою розплачувався придбаний товар. Найзручнішою формою монети були металеві диски, що легко містилися на долоні забезпечені знаком володаря, що гарантував вагу руди та її якість. Перші монети з'явилися в VII ст. до н.е. в західних берегах Малої Азії та в Єгипті.

Спочатку існувала грошова система, що складалася з двох металів – біметалізм. Користувалися срібними та золотими монетами. Однак ця система, що функціонувала без застережень. Досить швидко виникла проблема. Грошова одиниця була одночасно встановлена в золоті та срібні монети з цих металів були законними платіжними засобами. І внаслідок

відношення між двома рудами (напр. 1:10). В дійсності вартість золота до срібла змінюється. Якщо вартість золота як срібла (напр. 1:12) то до країни напливало срібло, а золото виходило за кордон. Вітчизняні заощадження були нагромаджені в скарбниці на протязі довшого періоду часу могла б довести до виходу золота з грошового обігу. Це явище зауважив і описав М. Монета про гроші під назвою *Monetae cudendae ratio* (Спосіб монетного права) близько 1526р. Оголосив монетне право, котре вимагало гірші гроші випирають з обігу кращі гроші. У 1959р. вивчив і описував економіст Т. Грехем.

Відмовилася від біметалізму Англія у 1816р., впроваджуючи золотий стандарт. Золоті гроші існували на ринку паралельно як гроші і срібні з сріблом. Коли золото у вигляді монет опинилося на ринку як гроші ставилося до нього не як до золота – товару, а як до золота – гроші. В той час, коли даний товар починає виконувати роль грошовий характер відходить на задній план, а на практиці навіть зникає.³⁶

Ця система відрізняють 3 риси.

В кожній країні встановлює ціну золота виражену в одиницях національної валюти. Паритетом золота називається ціна золота у національній валюті. Його встановлює уряд.

Держава утримує оборотність вітчизняної валюти в золото. Вона купує або продаватиме стільки золота, скільки люди будуть хотіли продати або купити по паритетній ціні.

Тісний зв'язок між вітчизняною грошовою емісією і станом золотих резервів золота. Держава може емітувати банкноти лише в той час коли здійснить закупівлю золота від населення. Якщо населення вимінює свої паперові гроші знову на золото, то автоматично зменшується кількість банкнотів, що залишається в обігу. Кожен банкнот в обігу мусить мати свій відповідник у золоті.

визначеній кількості золота такої самої вартості, в центрального банку.³⁷

Система золотої валюти існувала на протязі 19 і початку 21 століття. Перед першою світовою війною система золотої валюти застосовувалася в багатьох країнах. Після вибуху першої світової війни золоті монети були виведені з обігу і ця система заламалася. Тільки Сполучені Штати у 1919р. ввели в обіг банкноти з вимінювальністю на золото.

Паперові гроші мають довгу історію, незважаючи на те, що перші паперові гроші з'явилися ще в 11-12 століттях. До 19 століття паперові гроші були рідкісними, а металеві гроші цілком недавно.

Вони були створені в древньому Китаї. Відмова від вимінювальності банкнотів на золото спричинила перетворення банкнотів у паперові гроші. Розвиток банківської системи призвів до появи банкнотів, що є зобов'язання банку, що емітує, до обміну банкноту на золото згідно з номіналом монетарної одиниці. З часом відмовилися від вимінювальності банкнотів на золото і тим самим перетворено банкноти у паперові гроші. Державі належить до центральному банку виключне право(монополію) емісії грошей. Банкнот є юридично зобов'язанням банку, що емітує, до обміну банкноту на золото згідно з номіналом монетарної одиниці. З часом відмовилися від вимінювальності банкнотів на золото і тим самим перетворено банкноти у паперові гроші. Державі належить до центральному банку виключне право(монополію) емісії грошей. Банкнот є юридично зобов'язанням банку, що емітує, до обміну банкноту на золото згідно з номіналом монетарної одиниці.

Паперові гроші – це знак вартості не вимірювальний на золото, який не має речової вартості. Він є символом вартості, якому державою надано примусовий курс, властивість засобу циркуляції і платіжного засобу, а також привілей сплати громадянами податків і виплат на користь державної скарбниці.³⁸

Як монети, так і банкноти створюють символічні(готівкові) гроші, які є платіжний засіб, чия вартість чи купівельна сила значно перевищує вартість його виготовлення чи вартість як товару в іншому, ніж гроші застосовують.

Наступним етапом розвитку грошової системи в розбудованій економіці було впровадження нових платіжних форм безготівкового характеру, таких як : векселі, чеки, А також розповсюдження безготівкових грошей.

³⁶ Слюсарчик Б., Слюсарчик С. Мікроекономіка. – Жешів – 1992. ст. 107.

³⁷ Begg D. ст. 440

³⁸ Мілевські Р. ст. 453.

Гроші (авальні, вкладні, банківські) існують у формі депозитів у банках. Ці депозити переважно приводяться до грошей, потрібні є технічним знаряддям переміщення грошей.

Гроші – це засіб обміну, основою якого є боргове відношення або фізичної особи.³⁹

Гроші вживаються як засіб обміну полегшують торгівлю і виробництво. Якщо гроші акцептуються іншими людьми, вистачить знайти речі, які хочуть купити. Ті, котрі продають, можуть у свою чергу використати гроші, щоб купити речі, які хочуть купити.

Гроші (засіб) призначені на пошуки взаємно корисних обмінних речей, а зекономлений, завдяки функціонуванню грошей, використати на продукцію товарів і послуг. Гроші, що використовуються як засіб обміну виключають необхідність існування процедури обміну, яка потрібна за умови системи натурального обміну.⁴⁰

Гроші окрім грошей у „вузькому” значенні функціонують як засіб обміну, що охоплюють різні складові частини фінансових засобів. В залежності від функцій грошей маємо на увазі, говорячи про гроші, можемо розглядати пропозиції грошей і попиту на гроші. Гроші є засобом обміну грошей – це є сума готівки в поза банковому обігу і депозитів.

Гроші за принципом НБП, відокремлюють два грошові агрегати. Агрегат М1 охоплює готівкові гроші в обігу (тобто поза касами банків і золоті (до запитання і ошадні) домашніх господарств, а агрегат М2 підприємств до запитання. У свою чергу агрегат М2 включає до складу М1, охоплює також термінові депозити

домашніх господарств і підприємств. Обидва агрегати не мають валютних рахунків.

Окрім різниць у визначенні грошових засобів у різних країнах, зауважити певну подібність. Усюди М1 стосується грошей в характері обміну, М2 відображує грошові засоби, котрі представляють суспільства, а ширші агрегати грошових засобів охоплюють банківський сальдо, що не стосуються угід. Готівкові гроші є лише невеликою часткою сукупних грошових засобів в економіці.

4.3. Пропозиція грошей і попит на гроші.

Величина попиту на гроші і пропозиції грошей виникає з функцій, які виконують гроші. Однак не можна забувати, що велике значення мають гроші, що мається на увазі під грошима і які вимірники грошової маси застосовуються. (наприклад, чи йде мова про гроші у вузькому чи широкому значенні і т. д.). Як правило, говорячи про гроші, будемо мати на увазі готівку, плюс депозити в банках, котрі в будь-який момент можуть бути виведені з готівку (тобто вклади до запитання).

Пропозиція грошей – це сукупна вартість грошових засобів, які знаходяться в обігу і виступають в ролі засобу обміну.⁴¹

Пропозиція грошей, тобто їх кількість, впроваджена в економіку, підлягає регуляції держави. Держава має значний вплив, особливо в посередництві центрального банку, а також різних агентств і інших установ, на величину емісії грошей, форму, в якій гроші емітуються, на цілі, які хоче досягти, завдяки черговим емісіям.⁴²

Попит на гроші – це кількість грошей, на яку існують грошові зобов'язання, оголошують суб'єкти підприємницької діяльності. Внаслідок грошової виникають з застосування і володіння грошима, існує попит на гроші, існує попит на інші корисні добра. Величина попиту на гроші зростає

⁴¹ Бегг Д с.102

виробництва різних добр, кількості укладених угод, продуктів і послуги, номінального та реального ставки на грошові засоби, витрат, пов'язаних з витрат зумовлених обміном одних активів на інші.

пов'язане з альтернативними витратами (ціна збереження грошей). Це є витрати, пов'язані із збереженням грошей, в результаті отримання фінансових активів у вигляді процентних облігацій.

витрати мають раціональні причини, щоб отримати гроші. Люди триматимуть гроші лише тоді, коли будуть раціональні витрати.

Кейнс розкрив три гатунки мотивів оголошення попиту на гроші: діловий мотив, мотив передбачливий і спекулятивний. Аналогічно з цими мотивами Кейнс проаналізував три частини попиту на гроші: попит, що стосується укладених угод, попит передбачливий і попит спекулятивний.

Велике значення з точки зору ділового попиту на гроші мають строки отримання доходів суб'єктами економіки і строками здійснення платежів. Домашні господарства купують продовольчі товари, від часу до часу купують одяг, щомісяця платять квартплату, рахунки за телефон. Підприємства мусять мати гроші на заробітну плату, закупівлю матеріалів і сировини, погашення різних зобов'язань. Отримання доходів і здійснення витрат не є синхронними. Більшість працівників отримує заробітну платню раз на місяць, здійснюють щотижневі виплати. Дуже короткі чи дуже довгі строки черговими виплатами утруднюють регулярність купівлі і ділового попиту на гроші. Підприємства отримують гроші в моменті продажу продукту чи виконання послуги, якщо

розрахунки здійснюються по перерахуванню; це може бути щотижень, місяць, а часом навіть декілька місяців, коли позичальники зволікають з розплатою. Селяни отримують доходи кілька разів на рік від продажу сільськогосподарських продуктів, натомість регулярно мають поносити витрати, пов'язані з утриманням землеробського господарства родини. Таким чином необхідним є зберігання визначених грошових резервів для здійснення необхідних операцій. Певні операції відбуваються в певні строки платежів закінчуються у слідую чому періоді, тому позичальники з'являються із запізненням. Одночасно певна кількість грошей є потрібна для погашення зобов'язань, строки платежів яких припадають на певні дати і піддається аналізу.⁴³

Передбачливий мотив – полягає в тому, що напочатку позичальники тримати певні засоби грошей на покриття непередбачених витрат певного гатунку котрих ми ще не можемо передбачити.⁴⁴

При визначенні грошових резервів, потрібних для здійснення операцій з'являється проблема непевності. Вона стосується як доходів, так і витрат. Може, наприклад, виявитися, що деякі покупці є несплатоспроможними, а строк за надані продукти та послуги. Відсутність грошового резерву в певній ситуації призвела б до провалу фінансової ліквідності, порушення умов виробництва, невиконання прийнятих зобов'язань і т.п. З огляду на непевність, що стосується величини і своєчасності припливу грошей, зустрічаємося теж у домашніх господарствах. Це відноситься в основному до вільних професій і осіб, що працюють на власний рахунок; у випадку коливання доходів можуть бути великими. Обережність, передбачливість і міркування, потреба запевнення стабілізації сім'ї вимагає збереження певних грошових резервів. З боку видатків також може існувати потреба в певних передбачуваних обставин: нещасний випадок, хвороба, втрата грошового випадкового придбання благ. Це схиляє до зберігання грошей в найбільш ліквідній формі тобто готівці. Такі не передбачувані ситуації

⁴³ Мілевські Р с.459-4605

⁴⁴ Бегг Д с.137

... часті існують теж на підприємствах. Можна
... попит на гроші має вплив відсоткова
... витрати зберігання грошей.⁴⁵ Звичайно
... господарства і фірми будуть схильні
... зберігають в зв'язку з передбачуваним
... форми активів, що приносять відсотки.

... ставки, ситуація буде розвиватися у
... прийнято пропускати можливий вплив
... попит на гроші і врахування цієї
... попиту на гроші. Таке розв'язання є
... передбачуваний попит з діловим
... передбачуваний попит у діловий). Сукупний
... діловий попит та попит спекуляційний.

... (інфляційний) - виникає через нехіль людей до
... пересічною вищою ставкою повернення
... інвестиційного портфеля,
... передбачувану норму прибутку.⁴⁶

... значення у випадку широких
... попит є пов'язаний з володінням грошима
... активів, а також інших можливих нагод до
... Спекуляційний мотив передусім пояснює попит
... багатства. Гроші зберігаються також для
... майна, яким володіємо і застрахуватися від
... із несталістю економічного

... Р. с. 138

Кейнс довів, що ціна облігацій змінюється у протилежний бік до ринкової процентної ставки, тобто, що існує протилежна залежність ціни облігацій від процентної ставки. Зростає процентною ставкою і спекуляційний попит на гроші.

Вищезгадану залежність можна пояснити інакше. Припустимо, що єдиним альтернативним активом по відношенню до грошей є облігації з фіксованими цінні папери зі стабільним доходом. Вигідність покупки облігацій зростає через співвідношення доходу з облігацій, котрий є стабільним, до зростаючої ціни облігацій, котра є нестійкою. Ця рентабельність, що визначається як відношення нормою прибутку від облігацій, це ніщо інше як відсоткова ставка. Теоретично ця ставка може не змінюватися, але може теж рости. Зростає Ріст процентної ставки облігацій означає, що ринкові ціни купівлі облігацій падають, а тому зростає їх придбання. В цій ситуації гроші зберігаються зі спекуляційною метою, призначаються на купівлю облігацій. Отже зростає попит на облігації, а зменшується попит на гроші. Зростає відсоткової ставки облігацій приносить протилежні наслідки. Падіння ринкових відсоткових ставок від різних активів змінюються зростає самому напрямку, можемо ствердити, що коли процентна ставка зростає, спекуляційний попит на гроші падає, а коли відсоткова ставка зменшується, спекуляційний попит на гроші зростає.⁴⁷

Деякі гатунки активів заповнюють високу норму прибутку, але інвестування в них є досить ризиковане. Норма прибутку раз є дуже високою, а раз дуже низькою. Коли ціни падають, інвестори можуть зменшити інвестиції в інші гатунки фінансових активів є менш ризикованими, приносять менші прибутки. Люди неохоче ризикують і не інвестують грошей в один гатунок активів. Розподіляють доходи між різними гатунками активів, щоб отримати безпеку інвестицій, зменшити ризик втрати.

Однією з причин, чому люди чи фірми прямують до володіння грошима є переконання, що на цій підставі досягнуть в майбутньому прибутку. Наприклад, ціни акцій раптово падають, власник „вільного” ресурсу може їх купити за низькою ціною, щоб потім заробити на них.

...між різними вкладками і залишення частини в ... страхуванням від ризику. Оскільки активи, що приносять ... бути дуже ризикованими. Отож варта частину активів ... ставлячись до цього як до безпечної протизаги ... доходів.

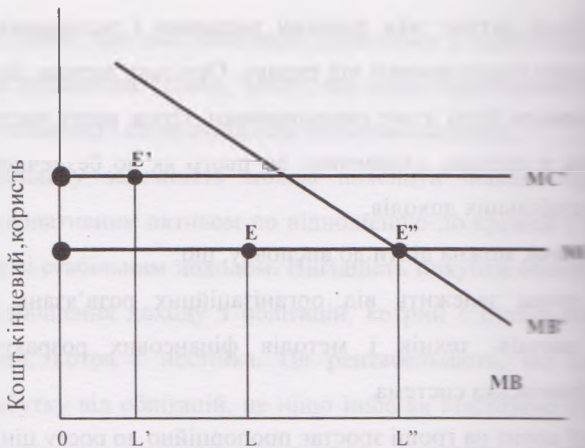
... можна дійти до висновку, що: ... від організаційних розв'язань, наприклад, ... і методів фінансових розрахунків, котрі ... система.

... гроші зростає пропорційно до росту цін і реального ... натомість зменшується, коли росте процентна

... гроші не залежить від рівня цін, натомість залежить від ... доходу, номінальної відсоткової ставки та ... обміном різних активів на гроші, попит на гроші ... процентна ставка, попит на гроші зменшується.

... передбачу вального та портфелевого мотивів ... зиски зі зберігання грошей, а саме: відсотки, ... грошей у відсоткові активи. Люди будуть ... в якому кінцева вигода зі збереження ... з його кінцевою витратою.

... проблему вибору оптимального рівня грошових

Мал.. 4.1 Плановані грошові засоби

Джерело: Бегг Д, Фішер С., Дорн бух Р. Макроекономіка. Харків: Вид-во «Солон», 1996, стор. 139.

На осі відрізків зазначено грошові засоби в реальних грошах, а не інакше купівельну силу грошей по відношенню до благ. Крім того, на осі відсотків, котрою жертвуємо зберігаючи додатковий грош замість облігацій. Криву MB впроваджено для даної суми грошового доходу і вона зображує кінцеву вигоду від додаткової грошової одиниці, зберігається в готівці. При невеликих реальних грошових залишках вигода, котру досягнемо, завдяки їх приросту є велика. Проте, коли грошима котрими володіємо, дозволяють зекономити багато грошей, тоді можливою необхідністю обміну облігацій на готівку, є зростаюча вигода, виникає з передбачливості. Кінцева користь зменшується з зростанням грошових засобів. Оптимум є визначений в пункті E, котрому відповідає рівність зрівнюються кінцевою користю. Ріст процентної ставки призводить до переміщення вгору кривої втрачених можливостей з MB на MB'. Це спричинює зменшення намірених грошових засобів L до L''. Зростаючий доходу призводить до збільшення кінцевої користі зростаючих грошових засобів. В ефекті лінія MB переміщується до положення MB'.

проходять на рівні МС, переміщення графіку
з MB до MB' спричинює ріст реальних грошових

Розвиток банків.

Грошового обміну довів до утворення банків і інших
формою фінансових операцій було
грошей чи товарів в обмін на високі відсотки.
в основному з двох причин:

деколи вимушеної ситуації

нездоланності боржників.

Високих відсотків. Воно з'явилося раніше ніж
початку позичали товари. Наступним етапом
були середньовічні золотарі і
на зберігання золото та обмінювали місцеві
золото на срібло.⁴⁹

Золотими зливками як грошима,
де могли б переховувати ці зливки. Це золото
золотарям-ремісникам, котрі створювали золоті
скарбницями для їх безпечного
золото люди забирали у золотарів, коли хотіли
було їм потрібне. Суму, що зберігалася у золотаря

почали переказувати право власності на своє
а не фізичного переказування, з'явилася
дотеперішні золотарі стали банкірами. Коли
в їх скарбницях зібралось багато золота, котре

даремно лежить, оскільки люди частіше обмінювалися актами заощадження золота, ніж з'явилися у золотаря з метою забрати назад свої гроші зі скарбниці, то почали позичати золото у формі кредиту. З часом золотарі-банкіри, сподіваючись повернення кредиту здебільшого в золоті, були задоволені з такого інтересу утворився перший банківський кредит. Золотарі мусили перераховувати резерви золота, щоб уникнути ризику фінансової паніки, але вони становили лише певну частину сукупних вкладів.

Резерви – це є кількість золота, що дозволяє здійснювати виплати на вимогу власника вкладів.

Фінансова паніка – це прогноз, котрий сам здійснюється. В певний моменті люди доходять до висновку, що банк не буде здатний долати грошей власникам вкладів. Впадають отже в паніку і б'ються до банків, щоб видобути свої гроші. Тим самим спричиняють, що банк не може бути в стані виплатити грошей і буде змушений оголосити банкрутство.

Пропозицію грошей протягом цього періоду становили гроші в обігу володінні людей та сума вкладів, що зберігалася в золотаря. Пропозиція грошей = золото в обігу + золото, депоноване у золотаря. Оскільки золотарі надавали кредити з вкладів людей, що у них зберігалися, то пропозиція грошей = золото в обігу + золото депоноване у золотаря + кредити надані золотарям. Сукупний запас золота – це золото в обігу, а також золото, що знаходиться у скарбниці золотаря. Отже, пропозиція грошей = золото в обігу + кредити надані золотарем.⁵¹

Утворення торгівельних банків було черговим важливим етапом розвитку банківської системи. Торгівельні банки, що часто мали характер комерційними, почали об'єднувати дві функції, які раніше виконували окремо: тобто надання позичок і прийняття депозитів. Перші торгівельні банки почали виникати під кінець 16 століття у містах Північної Італії. Найстарших банків згадуються: Casa di San Giorgio в Генуї заснована в 1528

1575), Banco di San Ambrosio в Медіолані (1593). Трохи пізніше банківська діяльність розповсюдилася на півночі Європи: в Амстердамі (1609р.), в Лондоні (1653р.). назва банк походить від італійської банко (банк, де проводилися фінансові операції). Важливим етапом розвитку банків була поява в 16 столітті в Англії банківських депозитів, що були вкладними свідоцтвами, що давали право на вилучення на вимогу певної кількості золота або срібла. Ці документи були власниками у депозит з метою забезпечення

в державі з'явилися тенденції до монополізації емісії грошей державою для того, щоб збільшити безпеку грошової одиниці. Така конкуренція серед різного гатунку банків і інших фінансових установ призвела до появи центральної банківської системи, на початку під заставу визначених цінних паперів. Ця система мала здатність регулювати грошові зобов'язання на території держави.

Банківська система.

Банківські послуги є історичним фінансовим посередником. Фінансовий посередник – це особа, котра полегшує контакти між кредиторами та позичальниками, які користуються кредитом. Ідеться перед усім про банківські та інші фінансові посередники, котрим держава надає гарантію, що полягає на наданні кредитів і прийманню депозитів. Ці послуги можуть бути виписані чеки.⁵³

Банківські операції ведуться різними банківськими операціями, ведуться банками для підприємств, різних громадських установ, а отже банківський обіг за допомогою чеків і переказів.

Приймають строкові вклади, котрі можуть бути вилучені по запитанню вкладальця на який були покладені або за попереднім денонсуванням.⁵⁴

Крім надання кредитів, комерційні банки вкладають грошей в цінні папери та займаються дисконтуванням векселів.

Вексель – це правовий документ, у котрому зобов'язується до безумовної сплати заборгованості в точно визначений строк.

Дисконтування полягає на продажі векселя банку перед строк платежу і стягненні на цій підставі заборгованості, яка називається дисконтом.

За допомогою дисконтної ставки можна обчислити скільки грошей сьогодні має вексель у співвідношенні до його номінальної вартості, яка фігурує на векселі і підлягає оплаті у визначений строк. Цю різницю між дисконтованою вартістю у день покупки і номінальною вартістю векселя встановлює комерційний банк. Комерційні банки виконують також інші операції. За дорученням клієнтів купують чи продають акції та облігації, керують грошовими капіталами, що належать суспільним підприємствам, фондам, університетам і т.п. Купують і продають валюту, ведуть операції за кордоном.

Найважливішою одиничною групою комерційних банків є клірингові (розрахункові) банки. Назва клірингові банки є створеною спеціальною для їх обслуговування центральною банківською палатою, котра здійснює зустрічні розрахунки усіх платежів банків чеками.

Клірингова система – це є сукупність порозумінь в силу яких зобов'язання і платежі банків розраховуються через зіставлення усіх здійснених в даний період і проведення погашень лише один раз на день нетто, що з'явилися у міжбанківських розрахунках.⁵⁵ Ця система є процесом, тобто зрівнянням сальдо між різними банками при участі центрального банку.

⁵⁴ Насіловскі М. Ринкова система; Основи мікро-і макроекономіки. Львів, 1998 с.44-45

⁵⁵ Бегг Д с.104

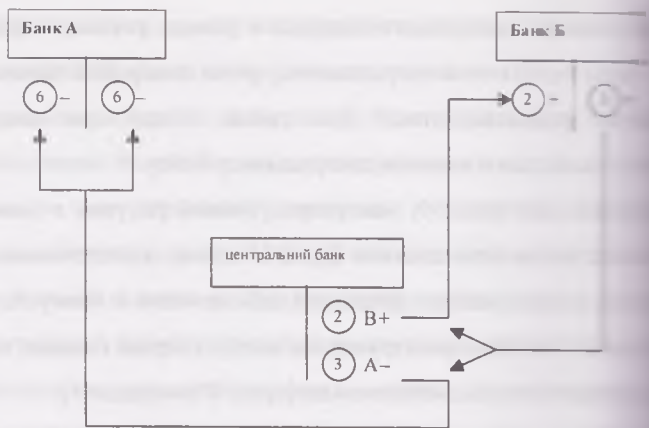
... в різних регіонах держави і за ... у різні комерційні банки. Ці банки ... лише при посередництві ... в центральному банку.

... розрахунковий рахунок в банку А. При ... фірмі У чеком, а не готівкою. Фірма У ... в банку А, пересилає ... суму чеку у сторони пасивів, оскільки це ... до фірми У (операція 1).

... у розрахункову палату центрального ... свої розрахункові рахунки усі комерційні ... банк по сторони пасивів збільшує рахунок ... (операція 2) і одночасно зменшує на цю ... (операція 3). Після цієї операції центральний банк

... банк В і на цій підставі банк В реєструє суму чеку ... у центральному банку ... до банку А. В цьому банку відбувається ... суми чеку, тобто зменшення сальда поточного ... (операція 4). Одночасно настає проведення через

... сторони активів, тобто зменшення резервних ... центральному банку (операція 6). Отже маємо три ... з боку активів. На малюнку 4.2 показано

Мал. 4.2. Схема обігу безготівкових грошей.

Джерело: Насіловські М., Ринкова система. Основи мікро-

Варшава 1998, ст.. 254.

В цьому банку стан рахунку В збільшується, а стан рахунку А зменшується на таку саму суму. В результаті цих операцій гроші переміщуються лише з одного рахунку на інший, але сукупна величина грошей в системі зростає на цій підставі.

Банки не є єдиними фінансовими посередниками. Пенсійні організації, пенсійні фонди і будівельні компанії також використовують їх для надання позик.

4.6. Функції банків та їх баланс.

В сучасній ринковій економіці банки відіграють важливу роль. Основних функцій банків належать:

1. Прийняття поворотних грошових вкладів (депозитів) за певною відсотком.
2. Надання фінансових послуг пов'язаних з обслуговуванням засобом циркуляції і платіжним засобом.
3. Надання кредитів для підприємств фізичних осіб.
4. творення грошей

Основною функцією банків є обслуговування фінансових операцій суб'єктами економічного життя.

Банки надають послуги для підприємств, установ, фізичних осіб. Вони обслуговують різні рівні вітчизняними і закордонними банками. Вони сплатують платежі, а також виконують операції з грошима. Крім того, банки надають кредити іншим підприємствам, є націлені на збір депозитів клієнтів у вигляді вкладів до банківських рахунків – разом з депозитними сертифікатами – і зберігати їх у їх балансі. З боку активів банки характеризуються диференційованим ступенем ліквідності.

Ліквідність стосується швидкості і певності, з якою активи банку з поверненням обмінюються на гроші в разі потреби. З цієї точки зору гроші є найбільш ліквідними, а гроші – разом з депозитними сертифікатами – мають найвищу ліквідність.

Ліквідність стосується швидкості і певності, з якою активи банку з поверненням обмінюються на гроші в разі потреби. З цієї точки зору гроші є найбільш ліквідними, а гроші – разом з депозитними сертифікатами – мають найвищу ліквідність. Мистецтво управління власним портфелем активів банків полягає в тому, щоб досягти високої ставки повернення при збереженні достатньої ліквідності активів для надання кредитів клієнтам. Надаючи кредити і даючи гроші в обіг, банки збільшують ліквідність економіки, і тим самим впливають на сукупну ліквідність.

Ліквідність стосується швидкості і певності, з якою активи банку з поверненням обмінюються на гроші в разі потреби. З цієї точки зору гроші є найбільш ліквідними, а гроші – разом з депозитними сертифікатами – мають найвищу ліквідність. Мистецтво управління власним портфелем активів банків полягає в тому, щоб досягти високої ставки повернення при збереженні достатньої ліквідності активів для надання кредитів клієнтам. Надаючи кредити і даючи гроші в обіг, банки збільшують ліквідність економіки, і тим самим впливають на сукупну ліквідність.

Ліквідність стосується швидкості і певності, з якою активи банку з поверненням обмінюються на гроші в разі потреби. З цієї точки зору гроші є найбільш ліквідними, а гроші – разом з депозитними сертифікатами – мають найвищу ліквідність. Мистецтво управління власним портфелем активів банків полягає в тому, щоб досягти високої ставки повернення при збереженні достатньої ліквідності активів для надання кредитів клієнтам. Надаючи кредити і даючи гроші в обіг, банки збільшують ліквідність економіки, і тим самим впливають на сукупну ліквідність.

нагромадження у банку призначається на купівлю цінних паперів, валютних і довгострокових державних облігацій. Іншу частину банку інвестують в активи з високою ліквідністю. Хоч вони не приносять високих відсотків, однак дають банку певність швидкого повернення грошей у ситуації, коли люди почнуть масово вилучати свої заощадження з банківських рахунків до запитання. Нарешті невелика частина засобів банку в формі готівки, найбільш ліквідної форми активів.

Мистецтво управління банком полягає між іншим у балансуванні оцінювання і випробувальної структури активів, тобто проєкції на майбутнє підтримувати ліквідні активи з нижчим ступенем ліквідності, такі як довгострокові кредити, які приносять вищі відсотки.

Депоновані у банках вклади, власні кошти банків, з яких беруться у центральному банку і інших комерційних банках, дають можливість ведення кредитної діяльності. Надаючи кредити, банки зберігають певну частину своїх резервів, у вигляді готівки чи інших ліквідних активів. Це є пов'язано з регулюванням державою діяльності банків, з метою обмеження небезпеки неплатоспроможних банків і збільшення довіри суспільства до банківської системи. Центральний банк встановлює обов'язкових резервів, так зване мінімальне співвідношення між резервами до вкладів у комерційних банків.

Пристаюючи до надавання кредитів, кожен банк повинен визначити, яку частину депонованих сум може призначити на кредитні потреби, не порушити свою фінансову ліквідність і не підірвати свою вірогідність.

4.7. Монетарна база і множник створення грошей

Монетарна база або інакше – грошовий запас – це сукупна кількість банкнотів і білону, що знаходиться в обігу і становить власність банківської системи. Домашні підприємства завжди зберігають певну кількість готівки, що є їхнім діловим мотивом.

Множник створення грошей зображує величину зміни
пропозиції грошей, викликану зміною монетарної бази на одиницю (напр.

Отож можна записати:

Пропозиція грошей = множник створення грошей \times монетарна

Величина множника створення грошей залежить від схильності
домашніх господарств до користування готівкою. Чим
вище є співвідношення готівки до вкладів (норма
співвідношення) є множник створення грошей і тим більша є пропозиція

грошей, чим менше готівки зберігають домашні господарства і
чим більшою буде пропозиція грошей.

Величина готівки, що зберігається у банках в формі резервів
альтернативних витрат, тобто прибутків, які можна одержати,
на кредити, а також від імовірності передчасного
закликання з банку. На схильність людей до зберігання готівки
впливають організаційні фактори, що визначають спосіб, здійснення
операцій, правила стягування податків, умови користування
сервісом, а навіть пора року (збільшена потреба готівки перед
святками).

Висока норми готівкових резервів банків або також
у приватним сектором ставки готівка/сума вкладів на чекових
операціях зниження вартості множника грошей. При даній
монетарній бази це означає, що пропозиція грошей зменшилася. Чим
вище є нарахування по кредитах (що приносить банкам дохід) у
порівнянні з процентного нарахування по вкладах, Тим більшою є
склонність до поширювання масштабів кредитування і на цьому рівні
можливо зберегти рівень готівкових резервів по відношенню до стану
вкладів до запитання. Існує теж протилежна залежність: чим
вище є масштаб можливого вилучення грошей з рахунків до

запитання та тим меншими є можливості надання банками кредитів. З рівнем ступенем ліквідності, тим вищі готівкові резерви, вони будуть зберігатися при будь-яких розмірах кредитної діяльності.

Монетарна база виступає або у вигляді готівкових резервів, зберігаються в банках або готівки в обігу. Тому що сума вкладів у банках кратністю їх готівкових резервів, множник створення грошей є більшою за одиницю. Множник створення грошей буде тим більший чим:

- Нижча є планована через позабанковий сектор норма готівкових вкладів до запитання, що дає банкам більше готівки, тим більшим можливим багатократне створення кредиту.
- Нижчає планована банками норма готівкові резервів, тим більшим робить можливим створення більшої кількості грошей на кожному рівні готівкових резервів.

4.8 Гатунки банків.

Банківський капітал і банки мають величезний вплив на економічну діяльність. На протязі століть розвивалася спеціалізація банківської діяльності. Спеціалізовані банки створюють банківську систему, яка складається з різного видів банків, що різняться між собою в обсязі діапазоном ведених оперецій. В більш широкому розумінні грошово-кредитна система охоплює окрім банків фінансові установи, що здійснюють банківські операції в дуже обмеженому обсязі, або на інших ніж банки підставних операцій ошадно-позичкові каси суспільного характеру, поштові каси, які приймають громадян лише дрібні ошадні вклади, страхові товариства, які збирають капітали, нагромаджені з безповоротних виплат своїх клієнтів, а також фонди, що представляють спеціалізовані ринки, на яких здійснюються операції з визначеними фінансовими вартостями.

Найважливішими банками є:

1. Центральний банк(у Польщі Національний Банк Польщі).
2. Торгівельні банки(що називаються кліринговими, кредитними, депозитними).

кредитні і поточні банки, що надають довгострокові кредити.
Кредитують зовнішню торгівлю.

Ощадні банки (ощадно-позичкові каси)

Кредитні товариства (кредитні)

У ринкової економіки банківська система опирається на дві структури. Перший рівень становить центральний банк, що є головним банком. Другий ступінь структури системи становить розподільча мережа комерційних банків. Слід підкреслити, що ці банки є приватною власністю, конкурують між собою, таким чином підвищують ефективність використання фінансових коштів, що є у їхній користь для усієї економіки.

У Польщі чотирих післявоєнних десятиліть ця перевірена у світі банківська структура не існувала. Згідно логіки ринкової наказово-розподільчої системи всі функції, що належали банківській системі зосереджувалися в одному центральному монобанку – Банку Польщі, що одночасно виконував роль центрального банку, що проводить безпосередньо кредитну діяльність.

Щоб запровадити дворівневу структуру банківської системи, відокремити центральний банк від комерційних банків, було проведено реформу в 1999 р. Було створено 9 комерційних банків, кількість яких визначено на підставі досліджень масштабу і потреби банківських послуг в різних регіонах країни.

Важливою причиною до збільшення конкуренції в банківській системі є стимулювання його більшої ефективності значно підвищення вимог до неї нових банків, в тому числі банків з частковою участю іноземного капіталу.

Важливим ліберальним законодавчим починанням кількість банків, що існує в Польщі, зросла з 25 в кінці 1989 р. до 74 роком пізніше і близько 1/3 – це банки з перевагою іноземного капіталу. Їх поява спричинила зміну власницької структури у власницькому секторі економіки в духу трансформації польської економіки в

ринковому напрямку. Приватні банки, утворені протягом останніх років, мають занадто слабу капітальну базу, щоб ефективно конкурувати з державними комерційними банками, створеними на базі операційних банків (ОБП). Державні банки надалі обслуговують більш ніж 90% банківського кредиту, що надходить до економіки.

4.9 Коріння польської банківської системи

Традиція польської банківської справи сягає середньовіччя. У Кракові утворилися перші банківські дома. На початку новітньої історії, 1579 р. утворено там з ініціативи Петра Скарги, Побожний Банк – перший польський банківський заклад, який надавав низьковідсоткові позички, під заставу дрібного рухомого майна. У 1689 р. ст. з'явилася назва польський червоний злотий, це була золота монета, яку тоді теж називали дукатом.

У Варшаві банківські дома набули значення у XVIII столітті. Вони приймали депозити передусім від більшості землевласників і надавали іпотечні позики. Банківські дома надавали позички також польським містам, посередничали у позичанні у петербурзьких та вієнських банків.

В той час Станіслав Конарський у своїй праці „Про ефективний банківський рад” (1763 р.) пропонував утворення громадянського банку на території Польщі, що діяли у деяких європейських країнах. Під час нарад Сейму у 1764 р. король Станіслав Август .

Виступив з ініціативою створення групи людей з ціллю розгляду банківських справ, відносяться до банків і ламбардів, але не дійшло до кінцевого рішення.

В 1777 році була створена Менція Варшавська, яка діяла до 1795 року з перервами, що виступили з причини окупантів. Менція з 1777 року впроваджувала золоті, срібні і мідні монети. Тільки 8 березня 1795 року Найвища Національна Рада, яка була урядом Костюшковської Польщі, створила Комісію Податкових білетів і прийняла емісію 60 мільйонів білетів, які були першими польськими паперовими грошима. Після банкрутства Менції

...були в обігу, а держави, що проводили кінцевий розбір
...зобов'язань державного уряду.

...створено Земське Кредитне Товариство, а в 1828 році був
...Банк, що виконував функцію емісійного банку. Заслуги
...отримав принц Тавери Друцький-Любецький, а
...Польського Банку був Людвік Лейський.

...мів до початкового обігу касові квитки, видруковані в
...Банкових квитків на папері в Єзерні коло Варшави.
...Польського Банку мала велику довіру, так як вимінювалася в
...і срібні монети, але не мала примусового курсу.

...дистопадового повстання обмеження Польського
...вtrat в монетарній системі бо в 1848 році на місце
...срібний рубль. З того часу квитки і монети
...спирались на валюту рубльову, з написами російською і

...В 1870 році Польському банку забрано привілей емісії, а в
...його діяльність перейняв варшавський кантор
...Банку. В 1870 році утворено Торговий Банк в
...і діючих сьогодні банків в Польщі. На протязі багатьох

...приватний банк, який відіграв основну роль в
...на польських землях. Рік пізніше в Варшаві були
...Банк і Товариство Взаємно Кредиту, а потім
...Промисловий Банки, Варшавський Промисловий Банк, Банк

...На захопленими прусами території, першим польським
...в 1821 році Познаньське Земство і пізніше утворено з
...Банк в Познані, Промисловий Банк та інші. В захопленій

...першим було утворене в 1841 році Земське Кредитне
...в 1869 році Галіційський Банк Торгівлі і Промислу,
...на Малопольський Банк. Важко перерахувати всі банки, з
...капіталом, які були утворені в XIX віці на польській

...що випереджувало I Світову війну розвинулись наролні
...навколо банку Заробкових Спілок і Сільські Кредитні

Товариства пов'язані з Центральною Касою Сільськогосподарських Товариств, утвореною в 1909 році. В 1612 році на трьох захоплених територіях діяло 2686 польських кредитних товариств і ощадних кас 3274.

Першим польським кооперативним товариством було Товариство Заробіткових і Господарчих Спілок, утворене в Познані в 1870 році. Після захоплення прусами території діяли народні банки, а на захопленій території завдаткові товариства і сільські ощадно-позикові кооперативи, які виникли від 1924 Касами Стевчика.

В результаті війни з Росією, що закінчилась в 1921 році, польських банків збанкрутувало, а на польській землі населення користувалося двома валютами. Ще в час війни німецька влада окупаційна створила в Польщі емісійну Польську Народну Позикову Касу, яка ввела в 1917 році свою валюту, що називалась польською маркою.

В результаті проведеної міністром і премером скарбу Владиславом Грабським реформи, на основі закону про покращення скарбу і валютної реформи, було введено нову грошову систему, що означала перехід до монOMETALІЗМУ ЗЛОТОГО. Одночасно було створено Польський Емісійний банк, який вимінював польські марки на злоті. Після закінчення воєнних дій, окрім проблем поєднання трьох захоплених територій в адміністративній, правній і економічній, і значних втрат - були утворені банки, а також поновили діяльність сільські передвоєнні банки, наприклад Торговий Банк в Варшаві С.А. Як перші утворені в 1918 році Почтова Ощадна Каса і Польський Державний Сільськогосподарський Банк. Декрет керівника держави Юзефа Пілсудського мав вплив на створення державної ощадної інституції в умовах, коли накопичення збереження грошей вирішувало економічний позвиток держави. Проблематичною була проблема суспільного характеру було формування в суспільстві звички до економії і виховування в цьому дусі молоді, створюючи Шкільні Ощадні Каси.

В 1924 році був створений Державний Банк Економіки і Фінансів Польського Народного Банку, Державного Банку Відбудови.

В 1929 році ПКО виступила з ініціативою створення Каса Опіки С.А., створенного з ціллю банкового кредитування і зменшення дробиткової еміграції. Період міжвійськового кооперативний рух ібуло утворено багато нових банківських установ, нас безпроцентних позик. В 1939 році в результаті вторгнення польської держави була поділена між Німеччиною і Польщею. Польська військова влада ввела крім злотого, як грошової одиниці, марку. Для утвореної території Генерального Губернаторства в 1939 року було створено Емісійний Банк в Польщі з метою випуску грошей. Він замінив банкноти Польського Банку на польські банкноти, так звані краківські злоті. На території Польщі, зайнятих Радянським Союзом, було введено радянський польський злотий. В період окупації під німецьким пануванням були закриті німецькі банки, а окупант доконав конфіскації майна банків. Діяльністю банків керував Німецький Рейхсбанк. Інфляційна діяльність Емісійного Банку була спрямована на задоволення польського населення за допомогою грошей. Банк працював по звязуванню Окружною дорогою до Лондона, де знаходився Польський Банк. На еміграції діяли також керівництва Польського Банку і БГК. В результаті II Світової війни польські банки були знищені і дезорганізовані. На польських територіях було введено кілька валют, а кількість грошей була велика в порівнянні з грошима окупанта. Перші грошові знаки з написом Польський Банк були випущені Центральною Скарбовою Касою, а наступні з написом Банк зари держави, Національним Банком Польщі були випущені в 1944 році. В 1945-1946 роках розпочала діяльність наступні польські банки: Національного Господарства і Державний Банк, Польський Банк і Почтова Ощадна Каса, а з кооперативних банківських установ Польського Господарства і Сільськогосподарських Спілок з сіткою ощадно-кооперативних банків і Банк Сполем. Були утворені також комунальні

банки з сіткою комунальних ошадних кас. Реактивовано діяльність товариств Торгового Банку в Варшаві С.А. і Банку Польська Каса. Незабаром утворено Банк Кооперативного Госполарства, який став центральною кредитною інституцією кооперативності. В 1948-1950 змінено структуру банковості під кутом пристосування її до нових норм суспільно-політичного ладу, і звязаного з ним переходу до планування; утворено Інвестиційний Банк і Сільськогосподарський Банк. Загальна Ошадна Каса перейняла агенди Почтової Ошадної Каси. Також діяли Комунальний Банк і Банк Ремесла і Торгівлі; залишено існуючі банки в формі акційних товариств. Торговому Банку в Варшаві надано функції обслуговування закордонних оборотів, а в подальших роках функції обслуговування закордонної торгівлі. Банк Польська Каса розпочав в тому періоді акцію внутрішнього експорту, а почав вести валютних рахунків фізичних осіб, чим займається з деякими змінами сьогодні. Банкова реформа привела до повної ліквідації приватних банків і замінення їх деякими великими державними банками. вони стали важливим елементом економіки, що відбудовується в новому ладі і справне банкове обслуговування в державі інструмент реагування і контролю.

4.10. Завдання для самостійного опрацювання

Завдання 1

Вісім людей в безгрошовій господарці диспонує певними добрами. Вони мають попит на інші добра

1. Аліція має кілька риб але хотіла б трохи яблук .
2. Блажей має трохи джину але хотів би джем з чорної смородини.
3. Целіна має пампухи ,а хотіла б кокосові горіхи.
4. Даніель має порцію угра , а хотів би пампушки.
5. Ева має певну кількість фігів , але замінилась би на угра в галерей.
6. Францішек мріє про фіги але має тільки джем з чорної смородини.
7. Гражина має кокосові горіхи, а мріє про джин.
8. Генрик має яблука , але з радістю замінив би їх на риби.

...що дозволили б заспокоїти потреби
...заклепленості осіб?
...чому гроші є так важливим фактором, що
...економіки?

...резервів вносить 1000 грошових одиниць,
...становить 10%:

...резервів збільшується з 10% до 20%.
...банківських грошей?
...одержаних результатів.

...резервів країни X становить 100 млрд.
...обов'язкових резервів збільшується з 10% до

...зміну пропозиції банківських грошей?
...збільшується з 100 млрд. грошових
...грошових одиниць при показнику обов'язкових
...10%. Яким буде приріст банківських грошей.
...результати.

...банківських грошей, якщо зобов'язує
...становить 20% величини вкладів, а грошовий обіг в
...банком значного пакету урядових облігацій
...Тепер скажіть, що у даному суспільстві існує лише

Розділ 5.

Центральний банк.

Значення та функції центрального банку.

Період розвитку банківської системи не було банками та банками емісійними. Спочатку було багато банків. З часом, щоб збільшити безпеку емісії банкнотів до монополізації емісії банкнотів під керівництвом центрального емісійного банку, окремі функції, та комерційних банків. У 1924 році багато емісійних банків було націоналізовано після

банків мали приватний характер. Найстарший банк держави привілей випуску банківських білетів у Польщі було засновано у 1825 р.

Банки були уповноважені до емісії банківських банкнотів за певного капіталу. Держава зобов'язала їх до обміну банкнотів на золоті чи срібні монети. Основною метою банку було прагнення до збереження стабільності грошової одиниці, тобто так званого паритету національної валюти по

держави є Національний Польський Банк. Він відповідає за встановлення грошової одиниці та здійснення грошової політики. Польський Банк відповідає за вартість польських

Польського банку є: Голова Національного банку, який відповідає за грошову політику та правління Національного банку. Голова Національного Польського Банку призначається Президентом Республіки Польща строком на 6 років.

Голова Національного Польського Банку не може належати до жодної партії, професійної спілки, не може вести громадську діяльність, не вдається поєднати з його високою посадою.

До складу Ради Грошової Політики входять Голова Польського Банку як головуючий та особи, котрі виділяються в галузі фінансів, що призначаються на 6 років, в рівній кількості Республіки Польща, Сеймом та сенатом. Рада Грошової Політики щороку принципі грошової політики і доводить їх до відома Сейму з внесенням проекту бюджету Радою Міністрів, дає сейму постанов грошової політики.

Організацію і принципи діяльності Національного Банку та особливі принципи призначення і відкликання його органів визначає закон.⁵⁶

Звичайно центральний банк виконує наступні функції:

- a) Водіє монополією емісії готівкових грошей;
- b) Виконує функцію банку банків, тобто забезпечує комерційних банків готівковими грошима, регулює резерви цих банків та надає їм кредити;
- c) Виконує функцію банку держави, тобто веде розрахунки з урядом, обслуговує державний бюджет, покриває закордонні зобов'язання держави, зберігає державний резерв;
- d) Стабілізує фінансові ринки, тобто виступає в ролі "кредиторської інстанції", надає допомогу банкам і іншим фінансовим установам у вигляді позичок, в ситуації, коли фінансова паніка могла б загрожити цілу фінансову систему країни;
- e) Є співучасником здійснення грошової політики держави, контролює пропозицію грошей і кредитів в економіці.⁵⁷

⁵⁶ Законодавчий вісник, 16 липня 1997, №78 поз. 483, Конституція Польща ст. 227.

⁵⁷ Мілевські Р. ст. 473

2.2. Зав'язка центрального банку.

Центральний банк може впливати на пропозицію грошей в економіці за допомогою трьох найважливіших інструментів:

1. Зміна обов'язкових резервів;

2. Зміна курсу дисконту.

3. Зміна обсягу купівлі/продажу на ринку.

Обов'язкові резерви – це є мінімальне співвідношення готівкових грошей, які мають зберігати комерційні банки в силу рішення центрального банку. Якщо застосовується вимога обов'язкових резервів, то банки не можуть зберігати більші від мінімальних готівкові резерви, а можуть зберігати їх менше. Якщо їх запас готівки впаде нижче мінімального, то вони мають негайно позичити готівку, звичайно від центрального банку, щоб повернути потрібну норму обов'язкових резервів.⁵⁸

Встановлення центральним банком норм обов'язкових резервів полягає в встановленні мінімального співвідношення готівкових резервів в касі банку до загальної суми вкладів, нагромаджених у комерційному банку до сукупної суми вкладів, нагромаджених у комерційному резерві. З уваги на те, що, як правило, є безпроцентним – це означає позитив, який центральному банку платять комерційні банки за користування обов'язкового резерву, комерційні банки

Встановлення норми обов'язкових резервів змушує комерційні банки зменшувати частини активів у формі готівкових резервів у себе або у центральному банку. Ці активи не можуть бути призначені для кредитування. Отже створення грошей послаблюється. Підвищення норми обов'язкових резервів викликає наступні ефекти в банківському

1. Зменшення кредитної експансії банків;

2. Зменшення прибутку комерційних банків (з уваги на зниження

- c) мобілізує комерційні банки для стягування непогашених боржників;
- d) заохочує комерційні банки до продажу цінних паперів з метою поповнення обов'язкових резервів.

Затримка процесу створення кредитних грошей має негативний відголоси. Підвищення норми обов'язкових резервів зменшує грошового множника і зменшення грошей в економіці. Зменшення грошей до підприємств і домашніх господарств спричиняє зменшення інвестиційних витрат і витрат споживчих та призводить до спаду економічної активності.

До інших результатів веде зменшення центральної бази обов'язкових резервів. Це створює можливість призначення банками більших сум на кредити. Множник створення грошей зростає. Утворюються нові вклади, так звані похідні вклади. Прискорюється обігу зростає. Завдяки отриманим кредитам зростають витрати підприємств, що призводить до росту економічної активності.

Зміна норм обов'язкових резервів впливає не тільки на обсяг кредитів, а також на кредитні витрати. Підвищення норми обов'язкових резервів зменшує можливості надання кредитів, що призводить до зменшення банківських вкладів зменшує загальні доходи банку. Щоб зберегти прибутковість банки будуть схильні до підвищення цін на кредити. І збільшення норми обов'язкових резервів, збільшуючи потенціальні можливості надання кредитів, може схилити банки до зниження ціни кредиту.

Вплив на пропозицію грошей за допомогою змін норми обов'язкових резервів є інструментом, котрий одночасно і з однаковою силою впливає на усі комерційні банки. Це є позитивна якість і водночас недоліком цього інструменту. Оскільки він впливає в однаковій мірі як на банки з високим і низьким ступенем ліквідності. Слабкістю впливу на господарство є також неможливість за допомогою змін норм обов'язкових резервів є також повільним знаряддя. Такі зміни не можуть проводитися з дня на день та призводити до поважних коливань норми резервів. Звичайно при зміні

банки інформацію заздалегідь, щоб вони могли
в свого ліміту. Отже, це знаряддя довгострокового
якістю є можливість впливу на банки без
змін ринкової процєнної ставки.

переобліку – це відсоткова ставка, котру бере центральний
надає комерційним банкам під заставу попередньо
чи інших цінних паперів.⁵⁹ Помилкою є
понять ставка переобліку і дисконтна ставка.
– це відсоткова ставка, згідно з якою комерційні банки
векселі від своїх клієнтів перед терміном їх платежу.

– це письмове зобов'язання, виставника документу до
у визначеній строк визначеної грошової суми особі,
документі.

підприємство X має намір придбати від підприємства Y
2000 зл., але в моменті склапання угоди не має у своєму
може отримати ці товари в кредит, виставляючи
що підлягає оплаті, напр. протягом 3 місців, на суму
2000 зл. – еквівалент торгівельної операції та
надання торгівельного кредиту. Якби виявилось, що
грошей перед закінченням строку платежу векселя,
вексель комерційним банкам. Банк купує (дисконтує)
напр. 2400 зл., напр. 2100 зл.

банк збирається взяти позику у центральному
продаючи центральному банку торгівельні векселі,
серед інших від підприємства Y. Центральний
від комерційних банків (настає переоблік векселів) за
якщо є ставкою переобліку. Якщо центральний банк
2000 зл., то сума 400 зл., що являє собою компенсацію за
кредиту підприємству X, була використана у

слідуючий спосіб: 100 зл. одержало підприємство У у вигляді торго-
торгівельний кредит, 200 зл. одержав комерційний банк за дисконт
векселя (дисконтна ставка) і 100 зл. одержав центральний банк за
векселя (ставка переобліку).

Величина ставки переобліку впливає на величину грошей, яку
комерційні банки у центральному банку. Ріст ставки переобліку змен-
шує вартість переоблікових векселів і збільшує вартість кредиту. Змен-
шення резервів комерційних банків і обмежує їх кредитну діяльність.
Протилежне явище зауважуємо тоді, коли ставка переобліку зменшується.
Зниження вартості кредиту схиляє комерційні банки до збільшення
кількості векселів центральному банку. Зростають резерви банків
банків, що робить можливим поширення кредитної пропозиції.
пропозиція грошей в економіці. Кредити отримують домашні підприємства,
підприємства, що призводить до росту попиту і економічної активності.

Операції відкритого ринку є в наявності тоді, коли центральний банк
змінює величину монетарної бази, купуючи чи продаючи цінні па-
відкритому ринку. Центральний банк за допомогою операцій з цінними
паперами на відкритому ринку впливає на зміни монетарної бази, резервів
резервів банків, розмірів заходів у сфері кредиту, що впливає на
вкладів та пропозицію грошей.⁶¹

Продаж цінних паперів через центральний банк призводить до
зменшення кількості грошей в обігу, тобто пропозиції грошей. Якщо
цінні папери, центральний банк збільшує пропозицію грошей в обігу
(наступає збільшення монетарної бази). Розміри пропозиції грошей залежать
від того, чи центральний банк здійснює операції з торговельними банками
безпосередньо з підприємствами і домашніми господарствами, а також
казначейські векселі та облігації за готівку. Якщо напр. підприємства
облігації за готівку, то наступає зменшення пропозиції грошей в обігу.

⁵⁹ Мілевські Р. ст. 474-476.

⁶⁰ Мілевські Р. ст. 476-477.

⁶¹ Бегг Д. ст. 127 і 128.

цінних паперів. Однак, якщо підприємство платить за виставили комерційні банки, то настає зменшення банку і обмеження можливості створення готівкових

Функції центрального банку.

Банк виконує функцію останньої кредитної інстанції. Це означає, що він надає позики банкам і іншим фінансовим установам в разі потреби на фінансових ринках загрожує цілій фінансовій

системі центрального банку як позикодавця останньої інстанції до звиклої охорони складної і внутрішньо взаємо-пов'язаної фінансової системи, в котрій банкрутство одного банку могло б мати негативні наслідки для інших. Вона дозволяє також значно обмежити грошову політику.

Як остання кредитна інстанція, центральний банк є в інтересі цілої банківської системи і тим самим відносно встановленого коефіцієнту готівки в позабанковому секторі грошової маси, а в зв'язку з цим також множника створення грошей.

Дефіцит грошового сектора (ППГС) або інакше – дефіцит грошової маси – це сума центрального дефіциту бюджету і місцевих дефіцитів в інших галузях.

Центральний банк як банкір держави, мусить піклуватися, щоб виконати свої платіжні зобов'язання у випадку появи

дефіциту, відкинемо можливість, що держава може одержати гроші, то існують два способи фінансування дефіциту

громадського сектору. По-перше, держава може позичити власного суспільства. З цією метою продає громадянам числі бони державної скарбниці і державні облигації. Цінні папери центральному банку в обмін на готівку фінансування бюджетного дефіциту. В свою чергу, банк відкритого ринку і продає ці цінні папери в обмін на готівку цілого процесу в руках вітчизняних суб'єктів господарства знаходяться казначейські цінні папери, котрі приносять пропозиція грошей залишається незмінною. Фінансування бюджетного дефіциту, держава знову впровадила в економіку саму кількість грошей, котру було з неї попередньо виділено продажу цінних паперів за готівку. Натомість центральному банку цінні папери, поповнює запас готівки, котру на початку

Іншим способом фінансування бюджетного дефіциту додаткове друкування грошей. Ця процедура полягає в тому, що продає цінні папери центральному банку за готівку, яку для покриття перевищення бюджетних витрат над надходженнями цьому випадку запас казначейських цінних паперів у банків і індивідуальних інвесторів не змінюється, натомість монетарна база. Пропозиція грошей зростає ще більше з множинника створення грошей.

Окрім того, центральний банк є відповідальний за громадським боргом, тобто за емісію нових казначейських викупу емітованих раніше. Керівництво боргом вимагає рішень щодо тривалості періоду викупу і встановлення нових емісій.

2.2. Функція на фінансових ринках.

Визначення усіх визначення, котрі стосуються найважливіших аспектів функції грошей можна сказати, що:

1. Функція грошей прямопропорційно залежить від монетарної бази.

2. Функція грошей впливає центральний банк.

3. Функція грошей залежить від рівня втрат готівки з банківської системи.

4. Функція грошей контролюється центральним банком і залежить передусім

5. Функція грошей збільшена схильністю людей до зберігання готівки

6. Функція грошей пропозиції грошей, однак протягом відносно короткого

7. Функція грошей забезпечити стабільність цієї схильності, а тим самим і

8. Функція грошей величину пропозиції грошей має величина норми

9. Функція грошей, котра у свою чергу знаходиться під контролем

10. Функція грошей збільшення цієї норми обмежує можливості

11. Функція грошей зменшує їх пропозицію.

12. Функція грошей залежить також від вадсоткової ставки. Чим вища є

13. Функція грошей, тим меншою є для банків вартість утримання

14. Функція грошей, тому рівень цих резервів є нижчий, а більша є

15. Функція грошей у реальному виразі:

16. Функція грошей у номінальному вираженні M поділена на рівень

17. Функція грошей банк контролює номінальну пропозицію грошей. Якщо

18. Функція грошей контролює, що ціни благ є стабільні, то можемо визнати,

19. Функція грошей контролює також реальну пропозицію грошей. Якщо

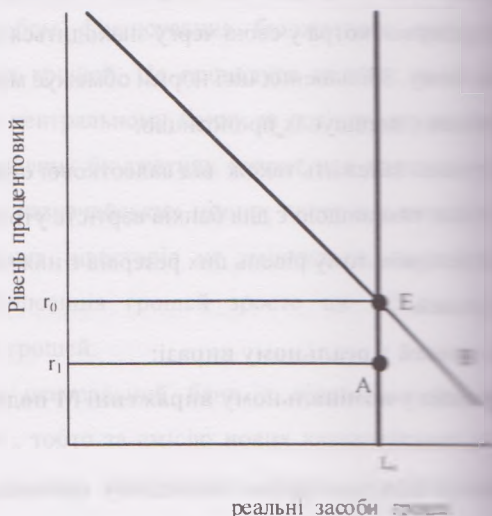
20. Функція грошей, то побачимо, що зміни кількості грошей у

21. Функція грошей, зазвичайно проводять до зміни рівня цін.

Центральному банку тоді є набагато важче контролювати грошей.⁶⁴

Центральний банк використовує такі знаряддя грошей як: норма обов'язкових резервів, ставка відкритого ринку, котрі визначають номінальну величину реальної пропозиції грошей вирішує рівновагу на грошовому ринку, приймаємо передумову рівня цін. В цій ситуації номінальна пропозиція грошей реальній. Почнемо від представлення рівноваги ситуації коли, центральний банк, який контролює утримує реальну пропозицію грошей на стабільному рівні.⁶⁵

Грошовий ринок знаходиться в рівновазі, грошові ресурси дорівнює запропонованій величині

Мал. 5.1. Рівновага на грошовому ринку

Джерело: Бегг Д., фішер С., Дорнбух Р. макроекономіка

1996, ст. 144.

⁶⁴ Бегг Д. ст. 142.

⁶⁵ Мілевські Р. ст. 481.

на малюнку 5. І крива пропозиції грошей є вертикальна, а крива попиту на гроші у весь час утримується на тому самому рівні незалежно від змін відсоткової ставки (r). Крива попиту на гроші L виникає з протилежної залежності між величиною процентної ставки та схильності до зберігання активів у готівці. Рівновагу на грошовому ринку визначає пункт E , у котрому настає зрівноваженість грошового ринку з пропозицією грошей. Пункту рівноваги E відповідає процентна ставка r_0 . Якщо процентна ставка знизилася до рівня r_1 , це означало б збільшення попиту на гроші AB .

Якщо припустимо, що підприємства і домашні господарства використовують активи виключно в готівці та облігаціях, то перевищення процентної ставки буде супроводжувати перевищення пропозиції облігацій, оскільки купівля облігацій стало би менш вигідним. Поява надлишку облігацій призведе до падіння їх цін. Крім того, щоб заохотити продаж облігацій, їх продавці мусять запропонувати вищу ціну. Таким чином, висока ціна облігацій і зростаюча процентна ставка будуть змушувати господарства і підприємства до зміни структури їх активів, щоб позбутися готівкових грошей і придбати облігації. Цей процес повернеться до рівня рівноваги r_0 , при якому буде зрівноважений ринок, так і ринок облігацій. Оскільки рішення, що приймаються на грошовому ринку тісно пов'язані зі змінами на ринку облігацій, в економіці панує рівновага про рівновагу на фінансових ринках.⁶⁶

У реальному вираженні W – це сума реальних запасів, грошей L_0 та облігацій B_0 . Люди вирішують, яким чином розподілити своє сукупне майно W між наміреним реальним запасом L^D та грошима L^D . Незалежно від того, як це буде зроблено, сума цього поділу слідуючий вираз мусить

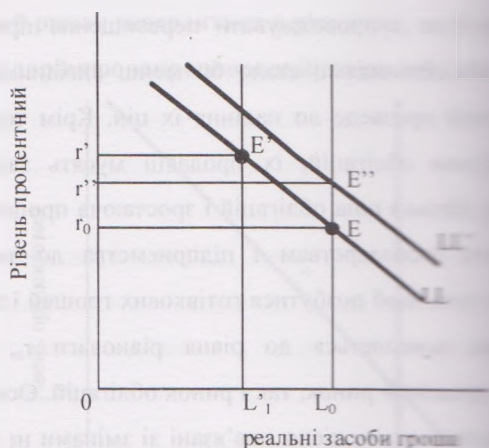
$$L_0 + B_0 = L^D + B^D$$

Величина майна, котре мусить бути розподілене між грошима та облігаціями у реальному вираженні, залежить від розподілу грошей. Адже люди не можуть планувати поділ майна, яким не володіють. Ліва сторона рівняння мусить дорівнюватись правій. То збалансовано:

$$W_0 - BD = LD - L_0$$

Перевищення попиту на гроші мусить бути досягнуто через перевищення пропозиції облігацій. У протилежному випадку планували б зберігання більшого майна, ніж те, котрим фактично володіють.

Переміщення кривої пропозиції грошей чи кривої попиту на гроші вплине на зміну стану рівноваги на грошовому ринку. Ці зміни аналізуємо на малюнку 5.2.

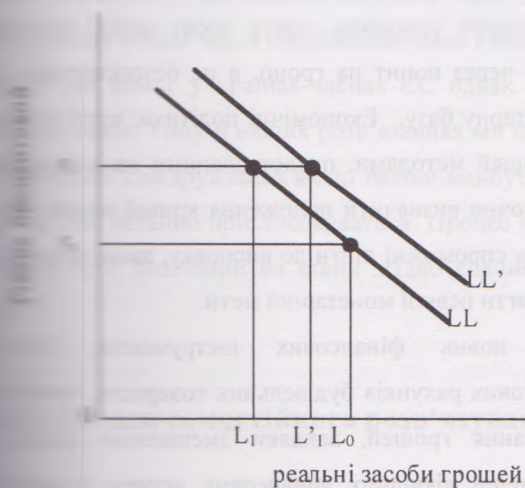
Мал. 5.2. Процентна ставка, що запевнює рівновагу

Джерело: Бегг Д., фішер С., Дорнбух Р. макроекономіка. Харків: Вид-во «Ліра», 1996, ст. 145.

1996, ст. 145.

При даному реальному доході LL існує функція попиту на гроші. Обмеження реальної пропозиції грошей з боку банку з L_0 до L спричинює ріст процентної ставки, що зменшує попит на гроші до g . Цей ріст дозволяє зменшити попит на гроші і пристосувати його до зменшеної пропозиції. Отже, обмеження реальної пропозиції грошей з боку банку з L_0 до L спричинює ріст процентної ставки, що зменшує попит на гроші до g .

процентної ставки, що відповідає умовам рівноваги. І навпаки – збільшенню грошей спричинює падіння процентної ставки, що призводить до збільшення грошей. При даній реальній пропозиції грошей L_0 ріст реального грошового попиту з LL до LL' . Ріст реального грошового попиту вигоду зберігання грошей у вигляді готівки при будь-якій процентній ставці. Люди хочуть зберігати більше грошових засобів у будь-якій процентній ставці. Процентна ставка, що забезпечує рівновагу таким чином мусить вирости з g_0 до g' . Оскільки збільшення грошей веде до збільшення потреби на реальні грошові засоби, збільшення грошей є необхідним, щоб цьому протидіяти, тобто утримати грошову пропозицію на дотеперішньому рівні, що виникає з збільшення грошей.

процентна ставка з контролем пропозиції грошей.

С. Дорнбух Р. макроекономіка. Варшава 1996, ст. 152.

гроші LL була введена для даного реального грошового попиту. Банк є в змозі встановити реальну пропозицію грошей L_0 . Процентна ставка в пункті рівноваги становитиме g_0 . Банк визначить процентну ставку g_0 і доставить гроші L_0 , на яку є попит, то величина пропозиції грошей

знову буде дорівнювати L_0 . Щоб бути в стані контролю грошей за допомогою процентної ставки, центральний банк повинен змінити положення кривої попиту. Якщо процентну ставку буде зменшено, то пропозиція грошей, котра являє собою її наслідок, збільшиться, а положення кривої попиту в LL , але збільшиться до L_1 , якщо крива попиту проходить в положенні LL' .

Центральний банк може встановити величину грошової пропозиції, ухвалити величину процентної ставки, що відповідає умовам ринку грошей, виникає з рівняння попиту на гроші, або теж визначити величину процентної ставки і акцептувати розміри пропозиції її грошей на ринку грошей, виникають з рівняння попиту на гроші.

У 1980 Мільтон Фрідман піддав критиці спроби контролю грошей і грошей посереднім способом, тобто через дохід, проведений зв'язку з тим – через попит на гроші, а не безпосередньо – через вплив на монетарну базу. Економічні політики, котрі хочуть змінити пропозицію грошей методами, представленими на вищезгаданому малюнку, повинні вміти точно визначити положення кривої попиту на гроші; тоді вони будуть спроможні дійти до висновку, якою повинна бути процентна ставка, щоб досягти певної монетарної мети.

Поява нових фінансових інструментів, тобто зменшення вартості утримання грошей, завдяки зменшенню різниці в вартостях нарахуваннях менш ліквідних фінансових активів з однієї сторони грошей з іншого. В результаті це приводить до росту грошової бази, реального вираженні. З уваги щораз швидший темп зростання вищезгаданих нововведень і значну непевність прогнозування, супроводжує, монетарній владі є щоразу важче зберегти встановлене положення кривої LL на вищевказаному малюнку.⁶⁷

⁶⁷ Пор. Бегг Д., ст. 143-146 і 152-153.

2.2. зміцнення польської банківської системи і адаптація до норми ЄС.

Розвиток банківської системи вимагає передусім наступних сфер:

1. Запровадження норм, що регулюють функціонування центрального банку та комерційних банків до настанов і рекомендацій ЄС.

2. Зміцнення польської банківської системи на шляху приватизації, реструктуризації і здійснення додаткової капіталізації.

3. Зміцнення ролі іноземного капіталу в польській банківській справі.

4. Виставлені Європейською співдружністю є однозначні вимоги до незалежності центрального банку від безпосереднього контролю держави, фінансування державного бюджету через центральний банк та надання банків через центральний банк і бюджет.

5. Хоча ці вимоги у країнах-членах ЄС однак є нерівномірне і різноманітні за роки. Тому в наших розв'язаннях ми повинні ставитись до вимог Європейської співдружності як до певної майбутньої моделі, а не як до чогось, до чого негайно пристосовуватися. Процес пристосування до вимог ЄС повинен бути поділений на етапи згідно специфіки та інтересів кожної країни.

3. Вимоги до банківської системи для самостійного розв'язування.

1. Банки повинні мати множникові створення позичок через цілу систему банків. Зверніть увагу:

2. Вимога обов'язкового резерву є стабільна і однакова для усіх форм банківських депозитів.

3. Вимога обов'язкового резерву використовується для надання кредитів;

4. Вимога обов'язкового резерву становить 20%;

d) початковий вклад у банку А дорівнює 10000 зл.

- заповнити дану таблицю;
- яку суму становитимуть сукупні вклади?
- скільки становитиме створення кредитних грошей в банківську систему?

Банк	Вклади до запитання (в зл.)	Обов'язкові резерви (в зл.) $r=0,2$	Надлишкові резерви (в зл.)
A			
B			
C			
D			
E			
F			
G			
Сума створених позик			

Таблиця показує ефект внесення до банку А нового депозиту вартістю

100.000 зл. Припустимо, що центральний банк встановив норму резервів на рівні 10% та що жоден комерційний банк не зберігає резервів.

Активи	пасиви
Готівка 100.000	Депозити 100.000
100.000	100.000

- Припустимо, що банк А призначає свої надлишкові гроші Ковальського. Представ новий баланс банку А.
- Пан новак позичені гроші депонує позичені гроші в банк А. Пан новак намір в найближчий час купити квартиру в Львові.

надлишкові резерви призначить на позичку для пана Ковальського. Деяка частина балансу банку В;

Ковальський використовує позичені гроші на купівлю вимірної машини. Ковальський вкладає одержані гроші в банк С.

Якщо банк С знову не зможе одержати гроші, то гроші повернуться до банку В. Як це вплине на грошову систему? Які сумарні дані отримаємо?

Якщо банк А зменшить обов'язковий резерв від вкладів до 10%

Пан Ковальський купує від пана Ковальського урядову облігацію за 1000 зл. Платить за неї чеком виписаним на себе. Пан Ковальський вносить цей чек на свій рахунок в банку А. Банк А вносить цей чек назад у центральний банк. Коли центральний банк одержить гроші, то дописує 1000 зл. на рахунок резервів банку А і центрального банку.

Якщо банк А зменшить надлишкові резерви для будівельної фірми, то фірма звернеться до запитання в банку В. Як буде виглядати грошова система? Як вплине на грошову систему зменшення надлишкових резервів? Як вплине на грошову систему зменшення надлишкових резервів призначення грошей у вигляді депозиту потрапляє до банку С. Як вплине на грошову систему зменшення надлишкових резервів?

Якщо зменшить максимальна сума позик, створених за допомогою банківської системи?

Якщо зменшить норма обов'язкових готівкових резервів становить 10%, то грошова система визначена ринковими суб'єктами формується грошова система грошей;

Якщо зменшить норму обов'язкових готівкових резервів становить 10%, то грошова система визначена ринковими суб'єктами формується грошова система грошей;

Завдання 4.

Обчисли, скільки становитиме емісія банківських грошей:

- a) монетарна база становить 100 млрд. зл.;
- b) норма обов'язкових готівкових резервів 10%;
- c) ставка готівкових грошей. Що знаходиться в руках населення?

Завдання 5.

Комерційні банки країни X зберігають 35% готівкових резервів. Суспільство утримує в обігу суму грошей, що дорівнює 25% банкових вкладів. Грошовий запас великої грошової одиниці становить 100 млрд. грошових одиниць.

- a) обчисли вартість множника створення грошей;
- b) якою є величина пропозиції грошей M1, якщо населення і банківська система тримають раніше визначені суми грошей;
- c) яке значення прийме множник створення грошей, якщо населення і банківська система зберігатимуть у вигляді готівки 30% депозитів?
- d) яким є зараз рівень пропозиції грошей M1?

Завдання 6.

Вправа стосується кількості теорії грошей (тобто теорії грошей в основному замінного рівняння):

- a) приймаючи що:

$$M=200 \text{ млрд. зл.}$$

$$P=2 \text{ зл.,}$$

$$Y=400 \text{ млрд. зл.,}$$

$$\text{В той час } M \cdot V = P \cdot Y = ?$$

- b) Якщо $V=4$

$$Y = 400 \text{ млрд. зл.,}$$

що станеться з цінами, коли пропозиція грошей подвоїться?

... $M_1 = 500$ млрд. зл.

... порівнянні зі станом з підпункту а)?

... $M_1 = 500$ млрд. зл., то скільки становить доходна швидкість обігу

... Комерційні банки зберігають у формі готівкових резервів
... частку суспільство зберігає в формі готівку 30%
... Пропозиція грошей великої сили, тобто монетарна
... грошових одиниць.

... грошей M_1 ?

... банк впровадить вимогу 30% обов'язкового
... на величину пропозиції грошей M_1 ?

... пропозиції грошей M_1 , якщо центральний банк
... ставку до так високого рівня, що комерційні
... додаткові 105 депозитів у формі готівки?

... пропозиція грошей M_1 , якщо центральний банк
... відкритого ринку, що зменшити монетарну базу на
... одиниць?

... сукупна величина запасів готівки і резервних
... 500 000 зл. Приймаємо теж, що зобов'язання
... вкладів до запитання становить 100.000 зл.,
... резервів формується на рівні 25%

... сукупні резерви банку А?

... обов'язкові резерви банку А?

... надлишкові резерви банку А?

- d) яку величину приймає депозитний множник?
- e) Скільки буде становити створення кредитних грошей банківську систему?

Розділ 6

Монетарна та фіскальна політика в замкнутій економіці.

Новий погляд на функцію споживання.

Функція споживання було представлено в розділі 2. Зараз нашу увагу буде докладному обговоренню факторів, що визначають величину реального споживчих витрат.

Якщо ви виграв би головний приз в лотерею, то напевно ви купили б новий автомобіль, поїхав відпочивати і т. д. Частину грошей ви могли б помістити в цінні папери. Що в такому випадку відбувається з функцією споживання.

Витрати збільшаться в результаті росту нашого маєтку, функція споживання переміститься вгору. майновий ефект зростає на переміщенні графіка функції споживання вгору (вниз) на рівні майнових засобів домашніх господарств і на рівні витрат на кожну одиницю наявних особистих доходів.⁶⁹

Ці фактори впливають на величину маєтку домашніх господарств на споживання і валовий попит у двоякий спосіб:

1. Зростає кількість форм активів, яких домашнє господарства володіють, і зростає реальна пропозиція грошей безпосередньо.

2. Зростає реальна пропозиція грошей збільшує також посередньо.

Зростає реальна пропозиція грошей збільшує також посередньо.

Зростає реальна пропозиція грошей збільшує також посередньо.

наявні доходи, зменшують стан свого маєтку, використовуючи гроші, які вони тримають на рахунку в банку. Бідніші люди, щоб уникнути перевищення видатків над наявними доходами, мусять брати рішення, причому більшість з них є в стані фінансувати видатки на такі цілі, як свята. Однак більша частина споживчих кредитів є пророчими, тобто на споживчих благ тривалого користування, тобто: телевізори, автомобілі тощо. На величину споживчих витрат мають вплив два аспекти:

- вони залежать від суми запропонованого кредиту. Банки, які запропонують більш привабливі умови надання позичок (напр. на поточному рахунку) або роздрібна торгівля запропонує більш вигідних умов (напр. у формі системи лізингу), більше осіб перевищить у своїх видатках своїх доходів і вирішить придбати автомобіль, інвентар господарства, теле та аудіо техніку. Збільшення пропозиції кредиту перемістить графік функції споживання вгору, і люди витратять більше при кожному рівні наявного доходу.

- істотне значення має теж вартість споживчого кредиту. Чим вища процентна ставка, тим меншими є розміри позичок, які можуть отримати домогосподарства без обмеження спроможності погашення кредитів майбутніх розпорядкувальних доходів.

Тепер спробуємо предивитися до тим самим явищам з більш довгого періоду. Тут знаходить застосування теорія перетворення (неперервного безперервного, безупинного) котру сформулював Фрідман, а її вихідним пунктом є дві передумови:

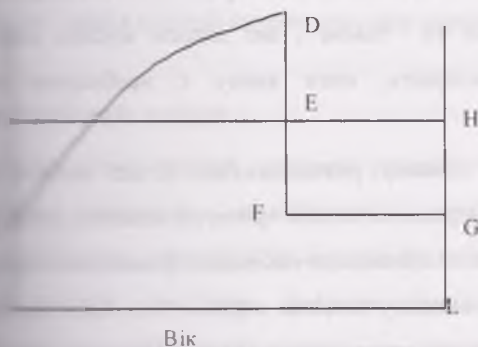
1. доходи людей змінюються з часом;
2. люди не люблять, щоб їх споживання виявляло коливання.

Крім того протягом періоду високого споживання люди отримують компенсацію за періоди голоду в роках, коли рівень споживання низький. В зв'язку з цим люди прагнуть виключити коливання доходів, намагаючись недопустити до перенесення флуктуацій доходів.

...на споживання. Люди волітимуть
...запобігти загрозі голоду.

...створив поняття перманентного доходу для визначення
...людей протягом довгого періоду часу. Він аргументував,
...залежить не від поточного наявного доходу, але від
...Якщо доходи людей протягом короткого періоду часу
...то то лише в мінімальній мірі вони збільшать свої
...споживання. Швидше вони призначають більшу частину
...доходів тимчасового характеру на заощадження і
...взяті часи. Лише в той час, коли люди повірять, що ріст
...утримається також в майбутньому, визначають це
...значним підвищенням їх перманентних доходів.
...ріст поточних доходів перетвориться також на значний

...прабує пояснити явище споживання протягом
...циклу життя, котру сформулювали Франко Модільяні
...В концепції циклу життя приймається, що відносно розміру
...вирішує головним чином пересічний дохід,
...довгого періоду.

Мод. 5.1. Консумпція а цикл життя

...Дорнбух., Економіка, том 2, Макроекономіка,
Варшава, 1996, ст. 162

На малюнку :.1 фактичний дохід домашнього господарства усього періоду його існування. У типових ситуаціях менше, часто трапляється, що беруть позички. По вищій позиції в професійній ієрархії, аж до моменту зростає, а потім падає на нижчий рівень, що виникає виплачують. Потім дохід домашнього господарства домашнє господарство споживає докладно стільки, перманентний дохід, його споживання становило б його членів не залишив жодних заощаджень. Поля ABC поточні доходи, натомість простір зазначений буквами нагромадження заощаджень.

Незважаючи на те, що домашнє господарство протягом усього свого існування, це не означає, що ABC і EFGH. Тому що належить взяти до уваги початкових років, коли доходи є низькими домашнє позички. Поверхня простору SDE господарство мусить заощадити, щоб бути в змозі разомз відсотками та також, які запаси мусить вистачило тна старість, коли знову є необхідним заощаджень.

Маючи у своєму розпорядженні більш господарство може дозволити собі протягом кожного більші витрати і це не приведе до небезпеки фінансового

У такому випадку можемо перемістити лінію вверх, що означає, що споживання зростає. Щоправда поверхня обох зон ABC і Eapn - більша, але домашнє використати додатковы умови майнові ресурси на коштів, що проходить з періоду накопичення відношенню до потреб фінансування витрат в

Звідси можна зробити висновок, що більший маєток призводить до збільшення при кожному рівні поточних розпоряджувальних витрат. Домашні господарства дійдуть до переконання, що їх майбутні доходи будуть вищими, ніж попередньо передбачалося, то ефектом цього буде збільшення їх перманентного доходу. В зв'язку з цим домашні господарства будуть щороку призначати більше на витрати і долі в бюджет цілого їх життя залишиться збалансованим. В зв'язку з тим, що також поточне споживання найважливішим в цьому є збільшення очікуваних майбутніх доходів, приведе до збільшення багатства, ці ефекти виявляються в переміщенні вгору графіка функції споживання, що зображує залежність між поточним споживанням і перманентним доходом.

Якщо відбується ріст процентної ставки, тоді ситуація домашніх господарств зміниться. Вони будуть змушені збільшити простір СДЄ щоб зберегти той самий додатковий фінансовий тягар вищих відсотків, збільшення очікуваних кредитів в зоні АВС. Лінія перманентного доходу зменшення процентної ставки викликає зменшення простору СДЄ. Графік функції споживання теж переміститься в низ.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОПИТ

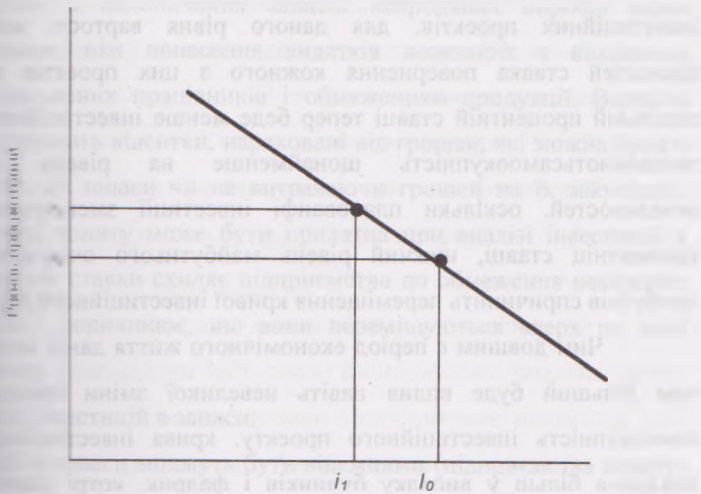
В економічному часу другий головний складник валового попиту становить інвестиційний попит, який характеризується змінною автономного характеру. сукупні інвестиції складаються з інвестицій в основний капітал та оборотний капітал - це напр. фабрики, будинки, машини та обладнання. Оборотний капітал - це запаси. Підприємства здійснюють інвестиції в основний та оборотний капітал, оскільки передбачають можливість розширення масштабу виробництва або зменшити виробничі затрати за допомогою новітніх технологій та автоматизованих методів виробництва. Підприємства

повинні передусім оцінити вигоди, прибутки з використання устаткування чи обладнання і провести аналіз нових заходів. Проблема полягає в тому, що прибутки з'являються тільки після вжиття витрати, натомість витрати треба нести вже - в момент створення устаткування.

Тому підприємство повинно порівняти вартість майбутніх зисків і поточних капіталовкладень. Тут з'являється питання, чи повинне підприємство мусити відповісти собі на питання, чи достатньо високі прибутки, щоб можна було сплатити кредитне фінансування разом з відсотками.

Чим вища є процентна ставка, тим вищою буде вартість повернення нових інвестицій. При високій процентній ставці менше проектів виявляється настільки вигідними, щоб покрити свої витрати залучених грошових засобів. По мірі зниження процентної ставки щораз більше проектів буде в стані заповнити повернення грошей, щонаймі дорівнює кошту втрачених можливостей фінансування інвестицій. В зв'язку з цим підприємство розглядає різні інвестиційні проекти. Малюнок 6.2 представляє графік залежності інвестиційного попиту, кривий описує залежність між процентною ставкою та інвестиційним попитом. функція інвестиційного попиту зображена на малюнку між планованими через підприємство інвестиціями та процентною ставкою. якщо процентна ставка зростає з r_0 до r_1 , то значення інвестиційних заходів, що заповнюють ставку, щонайменше дорівнює альтернативному кошту заморожених грошей. В зв'язку з цим намірені інвестиції зменшаться з I_0 до I_1 .⁷⁰

⁷⁰ 114 Бегг Д., Фішер С., Дорнбух Економіка. Збірник статей, 1994, ст. 326
154

Попит інвестиційний

Мал. 6.2 Функції інвестиційного попиту .

Бетт Д., Фішер С., Дорнбух, Економіка ст. 170

Інвестиційного попиту залежить від

фактори:

потіку прибутків, котрів утворилися завдяки цим

потіку очі куваних майбутніх прибутків ріст ціни

цінностей спричинить зниження ставки

в результаті менше

буде в стані подати вартості втрачених

рівні процентної ставки. Оскільки розміри

будуть меншими, ріст вартості нових акапітальних

переміщення графіку функції інвестиційного потоку в

підприємство починає менш оптимістично оцінювати

попиту на свої продукти, скоригує вниз дотеперішні

прибутків перебдачуваних в кожному з можливих

І накопичення запасів непроданих виробів може
ніж понесення видатків пов'язаних з вихідними
працівників і обмеженням продукції. Вартість
відсотки, нараховані від грошей, які можна було б
Це запаси чи не витрачаючи грошей на їх закупівлю.
попиту може бути придатна при аналізі інвестицій в
ставки схиляє підприємства до обмеження намірених
спричинює, що вони переміщуються вверх по лінії
інвестицій в запаси:
запаси можуть бути відємними (підприємства можуть
інвестиційного попиту показує плановані інвестиції. У
в основний капітал різниці між планованим розміром
фактичним розміром є імовірно невелика. Однак варто
часто є змушені до непланованих змін запасів.

Криві витрат як крива IS

різних комбінацій доходу і процентної
кривих витрат знаходиться в рівновазі. Рівновага на
ринку) настає, коли агрегований попит АД
агрегованого (валового) попиту:
(який домашні господарства)
(який подають приватні фірми)
(то який заявляють центральні і локальні
споживчих благ і капіталовкладень Попит
розпоряджувального доходу Y , що має
споживачів (тобто належний вид доходу)

c- кінцева схильність до споживання

У- розпоряджувальний дохід, тобто загальний дохід мінус суму сплачених податків

$$T=tY \quad (t - \text{податкова ставка})$$

Передбачаємо, що інвестиційний попит залежить від рівня інвестицій I (незалежних від доходу) і решти інвестицій, тобто від рівня процентної.

Чим вища є процентна ставка, тим дорожчим є інвестиційний попит, а отже менший інвестиційний попит. Ріст процентної ставки впливає на інші складники інвестиційного попиту (такі як житлове будівництво, запасів) Загалом - інвестиційний попит зменшується з ростом процентної ставки і зростає разом з її зниженням. Це відображено на функцію інвестицій у слідуючій формі.

$$I=I_0 - \alpha i$$

де α - постійна, що означає вразливість інвестицій до змін ставки

i-процентна ставка

Приймаємо, що урядовий попит повністю визначається відповідних органів влади, що можна записати:

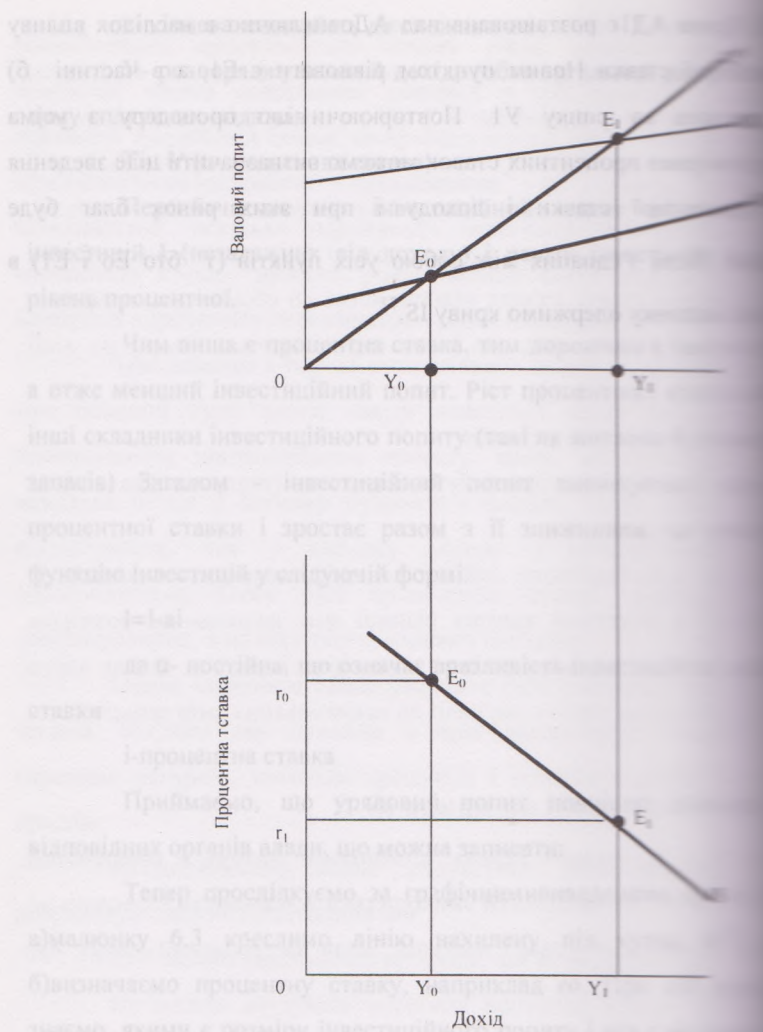
Тепер прослідкуємо за графічним виведенням кривої

а) малюнку 6.3 креслимо лінію нахилену під кутом 45°
б) визначаємо процентну ставку, наприклад 10%. При цій ставці знаємо, якими є розміри інвестиційного попиту і яка є величина інвестиційного попиту споживачів. Тим самим знаємо, на якій висоті знаходиться крива валового попиту, котру креслимо як АДо в частині а) малюнку. Побачимо, що дохід, який відповідає умовам рівноваги, в даній частині а) Цю комбінацію віддзеркалює пункт Еов частині б) малюнку. При цій процентній ставці r_1 інвестиційний попит буде більшим, ніж в частині а) і переміститься вгору. тому креслимо графік функції

⁷¹ Гарбич М., Голаховські Є., улементарні макроекономічні знання, 2001 ст 38 - 39.

АДІє розташована над АДовиключно в наслідок впливу
 ставки Новим пунктом рівноваги є $E1$, а в частині б)
 на ринку $U1$. Повторюючи цю процедуру з усіма
 процентних ставок можемо визначити ціле зведення
 ставки і доходу і при яких ринок благ буде
 з'єднання між собою усіх пунктів (т бто E_0 і $E1$) в
 одержимо криву IS.⁷²

Мал. 6.3 Виведення кривої IS

Джерело: Бегг Д., Фішер С., Дорнбух, Економіка, 1998

¹¹ Гарбін М., Голуховскі С., елементарні математичні методи, 2001 ст 38 - 39.

Завдання 5.4 проаналізуємо результати зниження рівня процентної

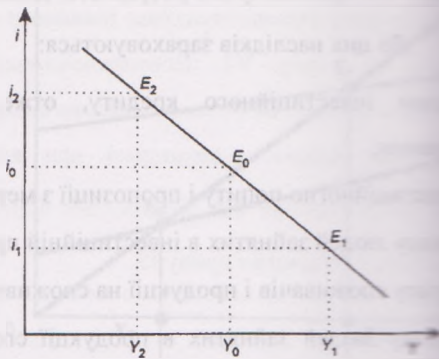
ставки. До цих наслідків зараховуються:

- збільшення інвестиційного кредиту, отже ріст самоокупності інвестицій;
- збільшення ефективного попиту і пропозиції з метою інвестицій;
- збільшення людей зайнятих в інвестиційній продукції;
- збільшення споживачів і продукції на споживчі цілі;
- збільшення людей зайнятих в продукції споживчих благ, ріст їх доходів.

В результаті зниження процентної ставки виробництво зростає з Y_0 до Y_1 , а рівновага переміщується вниз по кривій IS з E_0 до E_1 .

Збільшення процентної ставки i_0 до i_2 викличе в економіці подібну, але в протилежних напрямках серію наслідків, в результаті котрої рівновага переміститься з E_0 до E_2 і пункт рівноваги переміститься вгору по кривій IS.

Значення процентної ставки стосується в порядку обміну

Мал. 6.4 Рух по кривій IS.

Джерело: Гарбич, Галаховські Е., *Елементарні макроекономіка*.

Варшава 2001, ст. 40.

Зміни процентної ставки спричиняють переміщення по кривій IS. Інші фактори призводять до переміщення цілої кривої IS. При незмінній процентній ставці продукція, що врівноважує економіку, змінюється відповідно до зміни розміру автономного запиту. Зміна складники C і I (тобто автономний попит споживачів і інвесторів) не піддаються безпосередній регуляції, оскільки це є результатом індивідуальних рішень споживачів і інвесторів. На той же час державний попит G може регулюватися за допомогою рішень урядових органів влади про зміни бюджетних витрат. В результаті зміни державних витрат (пересувається) в залежності від G , коли наступить збільшення витрат $\Delta G \geq 0$. Це означає експансивну фіскальну політику, що збільшує попит. Вслід за ним зростає також продукція – згідно з принципом пристосування пропозиції до попиту. При незмінній процентній ставці (при $const$) наступить паралельне переміщення кривої IS зліва направо (малюнок 6.5). На той же час, якщо $\Delta G \leq 0$, уряд застосує рестриктивну

⁷⁵ Під ред. Цабан В., Мікосік С., *Економіка підручник*
162

скорочення попиту і відповідний спад

паралельно вліво в положення IS_2 .⁷⁶

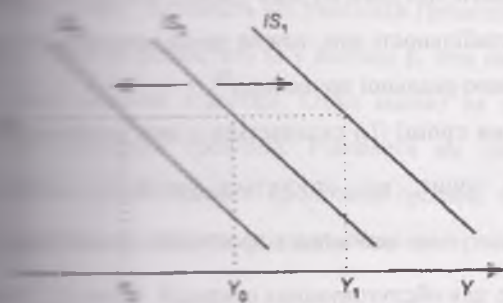

рис. 4.5. переміщення кривої IS

Галаховскі Е., елементарні... ст. 41

Фінансовий ризик – крива LM.

різних комбінацій процентної ставки і доходу, знаходиться в рівновазі.⁷⁷ для спрощення аналізу

можливість фінансових активів можемо поділити

– гроші (готівка) її символом є M , а друга –

відсотки (напр.. облігації, ощадні вклади),

групи B не виконують функції засобу обміну і

меншу ліквідність, ніж M , обтяжені теж

(курсовий ризик), ризиком банкрутства емітента

банку. Спільною ознакою B , котрої немає M є

активів у формі B є ризикове, лиш

але коштовне – засоби є непорушними, не

приносять відсотків. Пропозиція грошей (IM) (найчастіше через центральний банк) за посередництва ринку і за допомогою впливу на комерційні банки. Пропозиція грошей (показник P_c) реальна пропозиція грошей відрізняється від номінальної пропозиції (M). Ю що можемо записати:

Слід додати, що доки будемо зберігати в силі те, що стосується стабільності цін, кожна зміна номінальної пропозиції одночасно є зміною реальної пропозиції⁷⁸

Попит на гроші (L) складається з двох компонентів. Це так званий попит, що стосується угоди (L_1) з фінансуванням покупок: чим вища є продукція і рівень грошей потрібно для обслуговування операцій. Попит (L_2) швидкості обігу грошей (V), причому ця залежність є оберненою: вищий обіг, тим менша потреба грошей. Виразимо це коефіцієнта K, котрий визначаємо як протилежність

По суті коефіцієнт k визначає схильність до зберігання грошей у формі. Запишемо:

$$L_1 = kY \quad (11)$$

Другий складник попиту на гроші виникає зі зменшенням грошей. Він зазначає втечу від грошей в бік інших активів (β) зросту процентної ставки: тоді зростають прибутки з надходжень B, так як з іншого боку – зростають витрати на зберігання активів у формі M, тобто втрачаються відсотків. Отже залежність спекулятивного попиту від β є негативна. Сила цієї негативної реакції залежить від β , котрий назвемо вразливістю такого попиту на зміну β . Можна це записати слідуєчим способом:

⁷⁸ Гарбіч М., ст.44.

$$L_1 = -\beta_1 \quad (12)$$

Ціна кожного товару формується в результаті гри між різними видами визначених гатунків попиту на гроші. Якщо грошовий ринок не врівноважується, то учасники грошового ринку не мають грошей, тобто мусять їх позичити, заплатити за це певну процентну ставку. Натомість усі учасники грошового ринку мають гроші, але не розміщують їх у вигляді β , теж платять визначену процентну ставку відсотки. Отже маємо як ціну відсутності грошей, так і ціну грошима. Рівновага на грошовому ринку досягається в тому випадку, коли порівнює пропозиції грошей, тобто коли $L=M$. Це можна записати наступним чином, зробивши наступний запис:

(14)

(15)

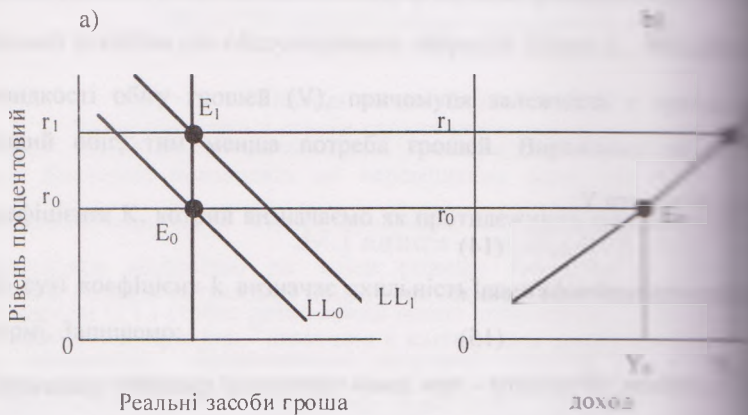

При даній пропозиції грошей і процентній ставці, яка зрівноважує грошовий ринок. Натомість, якщо процентна ставка дозволяє обчислити при даній пропозиції грошей, яка процентна ставка зрівноважить грошовий ринок.

Рівновага грошового ринку виведення кривої. Малюнки 6.6. а) і б) показують дві криві LM. Перший з них а) представляє криву LM, яка проходить вздовж LL_0 . Пунктом рівноваги грошей у реальному вираженні M_0 . Для даного рівняння грошей, яка процентна ставка, що відповідає умовам рівноваги грошового ринку знаходиться в рівновазі, що

виникає з комбінації доходу Y_0 і процентної ставки r_0 . Якщо ж збільшити дохід до Y_1 , то переконаємося, що криву попиту на гроші LL_1 , то переконаємося, що забезпечує рівновагу становить зараз r_1 . Натомість на новий пункт рівноваги E_1 , котрий є комбінацією r_1 і Y_1 .

При вищому доході, котрий викликає ріст потреби в грошах, процентній ставці, яка впливає на обмеження потреби в грошах залишається на теперішньому рівні, пристосовуючись до запропонованої їй кількості. Якщо розглянемо по черзі, то якщо накреслимо властиву для нього функцію попиту на гроші, визначимо пункти рівноваги, котрі їм відповідають, то можемо вивести цілу криву LM.⁷⁹

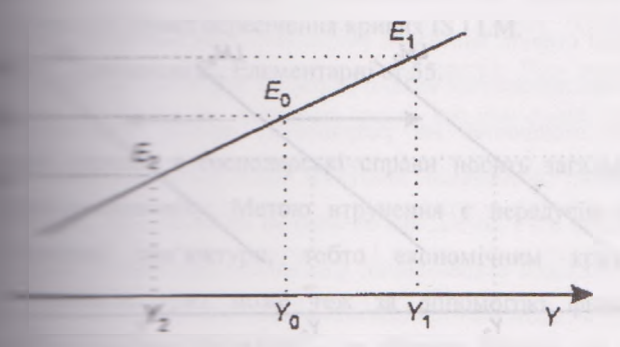
Мал.6.6 Виведення кривої LM.

Джерело: Бегг Д., Фішер С. Дорнбух, Економіка, ст. 181.

Коли зростає продукція Y , зростає теж діловий оборот, оскільки їх більша кількість необхідна для обслуговування операцій. При даній пропозиції грошей ріст попиту сприяє зростанню грошового ринку, шукаючи додаткові гроші, пропонує

⁷⁹ Бегг Д., ст. 180-181

...вступають заощадження з банків. Це дає підставу для врівноваження ринку треба збільшити V , а при продажу облігації їх курс падає. Якщо ж ситуацію представити слідуочим процентну ставку як „цінну грошей”, то стає пропозиції збільшення попиту в результаті Y_0 до Y_1 викликав приріст V – пункт рівноваги перемістився з E_0 до E_1 . Після Y_1 наступлять протилежні наслідки.⁸⁰

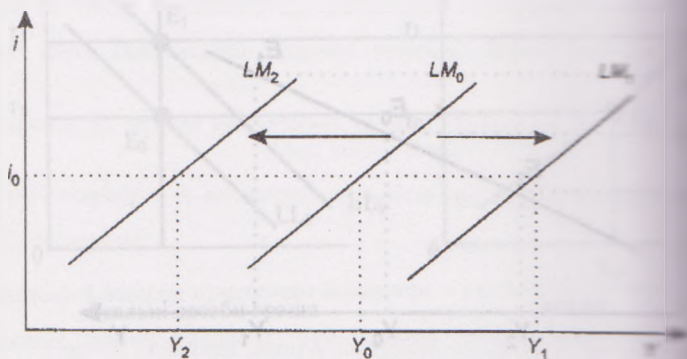
Мал. 6.7 Рух на кривій LM.

...Е., Елементарні ст. 46.

...що при незмінній процентній ставці – зміни приносять переміщення кривої LM. Для ... скаємо також, що не змінюється V , тобто ... попиту на проценту ставку.

Ріст реальної пропозиції грошей ($\Delta M \geq 0$) монетарна політика спричинює паралельне переміщення кривої LM вліво. Це означає зростання виробництва з Y_0 до Y_1 . Більша кількість грошей обслуговує більше операцій. Пригадавши, що згідно з припущенням, в економіці, яку аналізуємо, немає руху цін, пристосування до інфляції. Тепер прослідкуємо за результатом зростання реальної пропозиції грошей ($\Delta M \leq 0$) тобто рестрикційної монетарної політики.

При даній процентній ставці ставці менша кількість грошей є здатна до обслуговування лише меншої кількості грошей меншої продукції – крива LM переміщується паралельно вліво. Це представляє малюнок 6.8.

Мал. 6.8 Переміщення кривої LM .

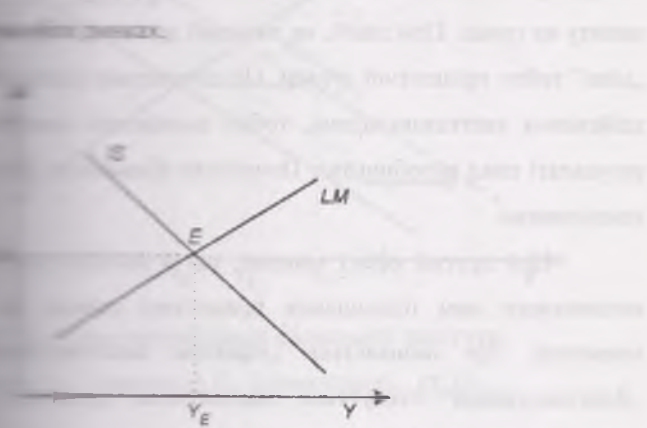
Джерело: Гарбіч М., Голаховскі Е., Елементарні ... ст 47.

6.5 Фіскальна і монетарна економіка держави.

Коли економіка не є у стані рівноваги, то на товарному ринку, автоматично відбувається пристосувальні процеси.

⁸¹ ст. 46-47.

Точка пересічення кривих IS і LM, тобто пункт E, характеризує рівновагу на товарному ринку і грошовому ринку. Ця ситуація є представлена на малюнку 1.1.1. Діаграма IS – LM для аналізу процесу автоматичного регулювання економіки.

Малюнок 1.1.1 Точка пересічення кривих IS і LM.

Джерело: Е. Елементарні ст.55.

Господарські справи носять загальну назву економічної політики. Метою втручання є передусім протидія економічній кризі, тобто економічним кризам або рецесії. Завдяки цьому уряд може теж за допомогою фіскальної і грошової політики впливати на економіку. Завдяки фіскальній – це збірник рішень, які приймає уряд щодо витрат і витрат. Завдяки цьому уряд є в стані впливати на економіку. Грошова (монетарна) політика – це вплив на розмір пропозиції грошей. За допомогою грошової політики на розташування кривої LM⁸²

аналізу, які зараз під час аналізу наслідків грошової політики не заглиблюємося ні в джерела і способи пропозиції грошей, ні в детальні способи впливу на економіку. Експансивна фіскальна політика означає ріст

урядового попиту, ріст бюджетних витрат, тобто маємо $\Delta C > 0$, який викликає ріст витрат – це ріст одного з видів попиту. За ростом $\Delta C > 0$ зростає виробництво. При збільшеному виробництві треба більше грошей на обслуговування збільшеної кількості операцій, отже зростає попит на гроші. При даній, не зміненій пропозиції грошей, зростає „ціна” тобто процентної ставки. Це означатиме подорожчання здійснення капіталовкладень, тобто зменшення інвестицій, в результаті спад виробництва. Початкове збільшення обсягу виробництва при зупинено.

Цей другий ефект означає, що в наслідок росту $\Delta C > 0$ викликаного ним підвищення процентної ставки) обсяг інвестицій зменшиться. Це називається „ефектом виштовхування”. „Виштовхування” стосується самоокупних приватних інвестицій. Розмір залежить від величини a , тобто вразливості інвестицій до процентної ставки. Кінцевим результатом експансивної фінансової політики підвищення процентної ставки і приріст виробництва, при збільшенні $\Delta C > 0$ є зменшений на результати „ефекту виштовхування” експансивної фінансової політики представляє малюнок 4.30. Виробництво з Y_1 до Y_2 , яке бачимо на малюнку, - це „ефект виштовхування”. Кінцеві наслідки експансивної фінансової політики це зростає Y_0 до Y_1 , а також ріст процентної ставки з i_0 до i_2 ⁸³

⁸³ Гарбі ч М. Ст. 60-61

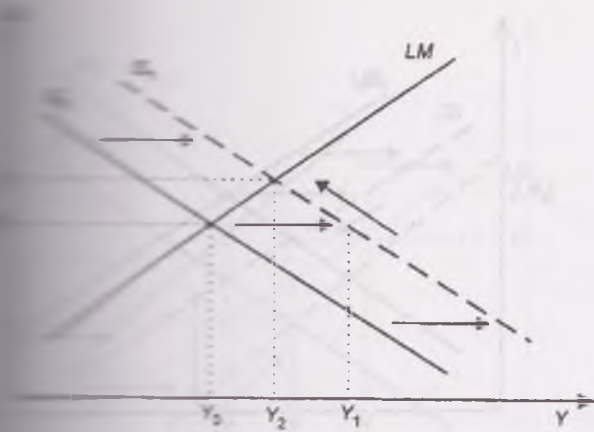
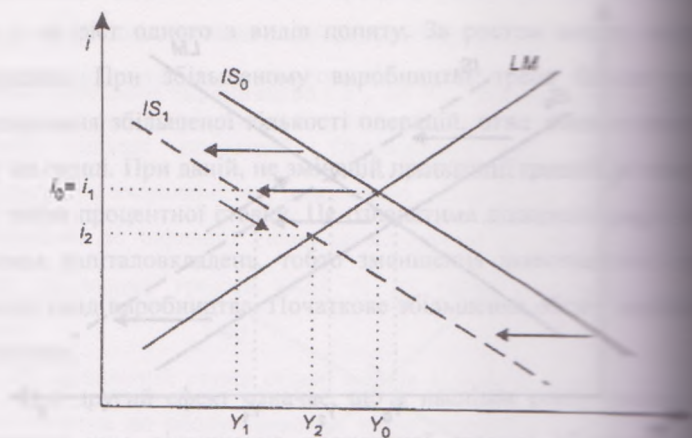

Рис. 6.11. Ефект зменшення бюджетних витрат ($G < 0$)

Джерело: [1], Гавришківський Е., Елементарні... ст. 61

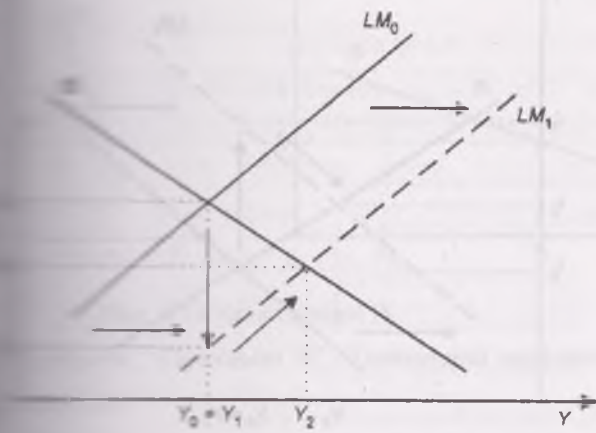
Зменшення бюджетних витрат ($G < 0$), тобто зменшення складу виробництва. При зменшеному попиті на гроші, що при даній пропозиції процентної ставки. В результаті цього зменшення витрат і підвищиться виробництво, що зменшить витрати. На малюнку 6.11 видно, що кінцевим ефектом зменшення витрат є скорочення виробництва з Y_0 до Y_2 та зменшення витрат з I_0 до I_2 .

Мал. 6.11 наслідки рестрикційної фіскальної політики.
 Джерело: Гарбіч М., Голаховські Е., Елементарні засади економічної політики.

Ріст пропозиції грошей ($M > 0$) викликає при даному рівні попиту на гроші – зниження процентної ставки. Це збільшує обсяг інвестицій, і в результаті до збільшення виробництва. Зростає, збільшить потребу в грошах (трансакційну потребу), що загальмує попередньо спричинену тенденцію до зниження процентної ставки. Наслідки експансивної монетарної політики показує на рисунку 6.12. Зростає виробництва з Y_0 до Y_2 та зниження процентної ставки з $i_0 = i_1$ до i_2 .

⁸⁵ Ст. 63

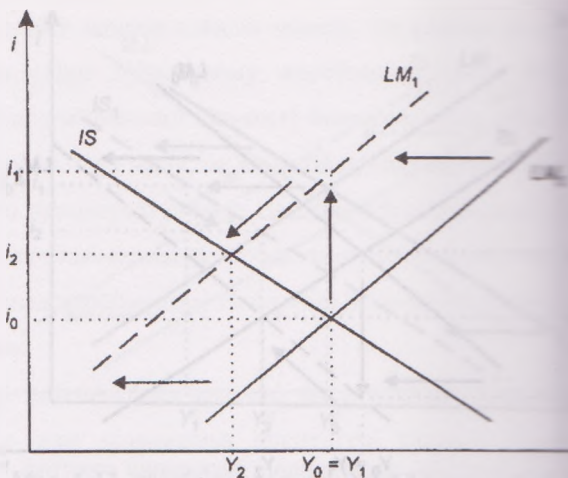

...наслідком експансивної монетарної політики.

...Галаховскі Е., Елементарні... ст. 62

...грошей ($\Delta M < 0$) при даному попиту на гроші
 ...ставки. В результаті подорожчають кредити на
 ... зменшиться інвестиційний попит, а внаслідок
 ... виробничий спад – це зменшення трансакційного
 ... попередній ріст процентної ставки.

...монетарної рестрикції, тобто спад виробництва з Y_0
 ... до Y_2 ілюструє малюнок 6.13⁸⁶

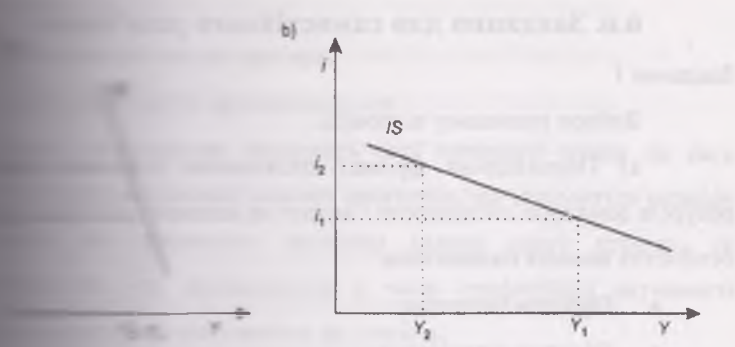

Мал. 6.13 Наслідки рестрикційної монетарної політики.
 Джерело: Гарбіч М., Голаховські Е., Елементарні економічні моделі, с. 102.

За ефективну економічну політику будемо вважати ту, яка приносить результати очікувані її авторами. Наприклад, рестрикційна політика має призводити до росту виробництва. Тому власне рестрикційна політика показувати результативність: політика експансії є тим більше ефективною, чим більший ріст виробництва принесе.

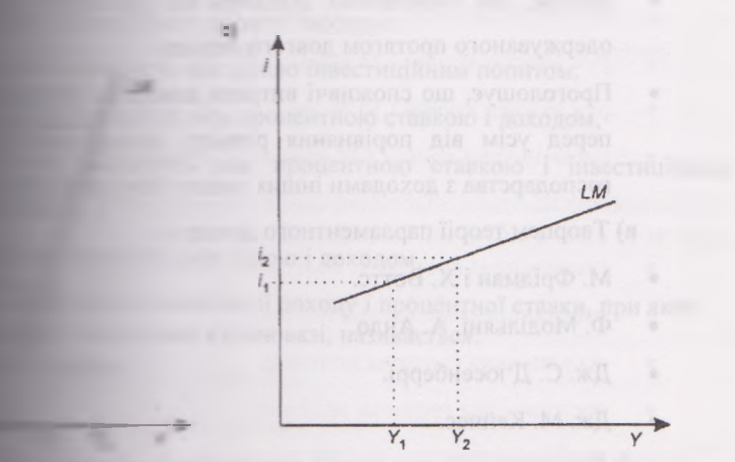
Аналіз починаємо від дуже простих спостережень. На рис. 6.13 ілюструє два положення кривої IS. При стрімкій кривій IS зростаюча процентна ставка з i_1 до i_2 викликав невелике скорочення виробництва. Натомість більш плоске положення кривої IS при тій самій зміні процентної ставки спричинить дуже велике скорочення виробництва. Чим горизонтальним є розташування кривої IS, тим сильніше зростаюча процентна ставка викличе зміна процентної ставки.⁸⁷

⁸⁷ Ст. 65

Нахил кривої IS

Голоховські Е., Елементарні макроекономічні
 той самий ріст виробництва (з Y_1 до Y_2).
 операційного попиту на гроші, дуже велике
 у випадку (а), але дуже маленьке у випадку (б).
 крива LM, тим менша є реакція
 виробництва.

Нахил кривої LM.

Голоховські Е., Елементарні.: ст. 66.

6.6. Завдання для самостійного розв'язання

Завдання 1

Вибери правильну відповідь.

а) Переміщення функції споживання внаслідок збільшення ресурсів домашніх господарств і витрат на кожному особистих доходів називається:

- Ефектом багатства;
- Ефектом заглушення;
- Ефектом виштовхування;
- Ефектом переміщення.

б) Гіпотеза перманентного доходу:

- Бере за основу, що споживання залежить від постійного вального доходу.
- Проголошує, що люди формують свої споживчі витрати на період життя на підставі власних прогнозів про майбутні доходи, які одержують протягом цілого життя.
- Вважає, що споживання залежить від перманентного доходу одержуваного протягом довгого періоду.
- Проголошує, що споживчі витрати домашніх господарств перед усім від порівняння розміру доходу домашнього господарства з доходами інших знаних йому домашніх господарств.

в) Творцем теорії парламентного доходу є:

- М. Фрідман і Х. Воттс.
- Ф. Модільяні, А. Андо.
- Дж. С. Д'юсенберрі.
- Дж. М. Кейнес.

г) Реалізація гіпотези парламентного доходу означає, що зростає ріст постійного доходу на 5 % підвищив би споживання на:

- Менш ніж 5 %.
- Більше ніж 5 %.

...процент.

...проголошує, що:

...формують свої споживчі плани на весь ... власних прогнозів, що стосуються розміру ... протягом цілого цього періоду, та ... з часів професійної активності ... на старість.

...приспосовуються не настільки до ... настільки до пересічних доходів, до складу яких ... миним і передбачувані,

...залежить не від рівня абсолютного доходу ... але також від доходів інших

...по мірі росту розпоряджу вального доходу, ... заощаджують, а не призначають на поточні

...опиту ілюструє:

...віною інвестиційним попитом,

...процентною ставкою і доходом,

...процентною ставкою і інвестиційним

...віною і доходом.

...комбінації доходу і процентної ставки, при яких ... в рівновазі, називається:

...попиту на зміни доходу,

- розташування кривої загрегованого попиту,
- розміру попиту споживачів,
- вразливості інвестиційних витрат і автономності витрат на зміни процентної ставки.

є) При даній величині процентної ставки переміщення кривої IS може бути спричинене:

- вищими видатками держави,
- ростом очікуваних у майбутньому витрат споживачів,
- ростом очікуваних у майбутньому доходів споживачів,
- ростом оптимізму підприємств в оцінюванні майбутніх витрат від інвестицій.

ж) Крива LM зображує:

- різні комбінації ціни і доходу,
- від'ємну залежність між ціною і доходом,
- різні комбінації процентної ставки і доходу, при яких ринок знаходиться в рівновазі,
- додатню залежність між ціною і доходом.

з) Ріст пропозиції грошей у реальному вираженні спричиняє:

- переміщення кривої LM вліво,
- рух вздовж кривої LM униз,
- рух вздовж кривої LM вверх,
- переміщення кривої LM вправо.

и) Економічна політика, підставою якої є високі податки, збільшення податкової ставки або ці два знаряддя одночасно це:

- експансивна фіскальна політика,
- рестрикційна фіскальна політика,
- експансивна грошова політика,
- рестрикційна грошова політика.

і) Зменшення бюджетних витрат при дотриманні засади бюджетної рівноваги:

- переміщує криву IS вправо,
- переміщує криву IS вліво,
- переміщує криву LM вправо,

Крива LM зліво.

Ситуації переміщують криву LM вліво при

- збільшенні витрат,
- зменшенні витрат,
- збільшенні скуповачів.

Ситуації переміщують криву IS вправо, при

- збільшенні витрат фінансованих через емісію облігацій,
- збільшенні витрат, зокрема податків,
- збільшенні витрат,
- збільшенні витрат цінних паперів, котрими володіють домашні

Ситуації при даному рівні процентної ставки спричинює:

- збільшення доходу, що запевнює рівновагу,
- зменшення доходу IS вліво,
- збільшення доходу IS вправо,
- зменшення доходу, що запевнює рівновагу.

Монетарна політика спричинює переміщення

- кривої LM вліво,
- кривої LM вправо,
- кривої LM вліво,
- кривої LM вправо.

Монетарна політика характеризується:

- збільшенням ставки держави,
- зменшенням ставки держави,
- збільшенням ставки,
- зменшенням ставки.

Монетарна політика в замкнутій економіці спричинює:

- збільшення ставки,

- зменшення витрат держави,
- зниження процентної ставки.

п) Зниження автономних податків викликає переміщення кривої

- LM вліво,
- LM вправо,
- IS вліво,
- IS вправо.

Завдання 2

Малюнок представляє формування споживання і доходу в ринку споживача, що триває OL років. Лінія $ACDFG$ розпоряджувального доходу, котрий збільшується професійної активності, а потім-після виходу споживача на до рівня визначеного розміром пенсії. Відрізок OB пересічного доходу, одержуваного протягом довгого перманентному доходу. Споживач прагне встановлення споживання рівні, щоб, зберігаючи незмінний рівень споживання, з дохід, нагромаджений протягом життя,

а) Який рівень споживання буде вибрано?

б) Що представляє поле ABC ?

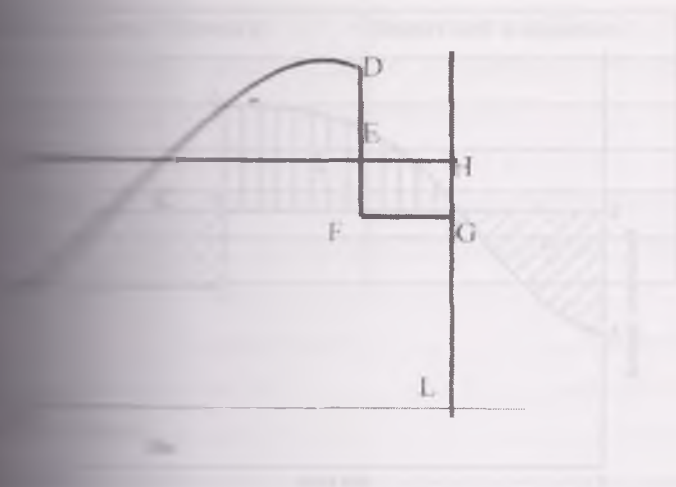
в) Яким чином буде завершено споживання на цьому полі?

г) Поле CDE показує перевищення поточного доходу над споживання. Чому люди заощаджують протягом цього періоду?

г) Що означає поле $EFGH$ (протягом періоду одержання пенсії)?

Якими є джерела фінансування $EFGH$?

д) Як виглядав би цей графік для споживача, котрий в момент свого народження успадкував певний масток?

якщо уряд впровадить експансивну фіскальну політику?

Висновки

Вплив для інвесторів

(збільшення ставок) Збільшення бюджетного

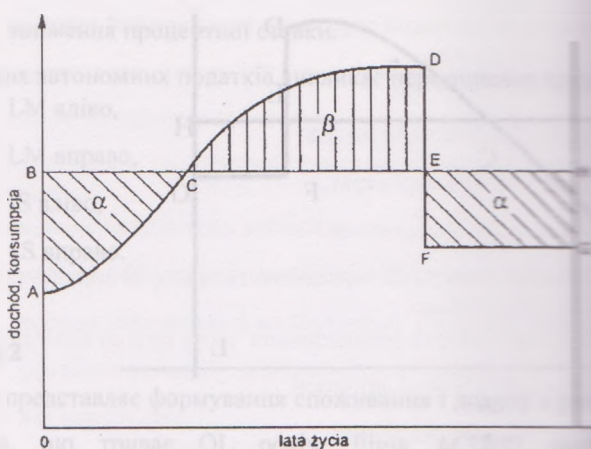
споживання і заощаджень, пов'язаної з циклом життя. фактичний розпоряджувальний дохід домашнього господарства на його життя. Припустимо, що метою політики буде споживання на такому рівні, щоб після смерті залишилося жодних заощаджень.

зворотний спад заощаджень, пов'язаний між

рівень заощаджень, який гарантує між іншим зворотками чи акумуляцію доходів на пенсійний

лінійні заощадження, пов'язані з моментом

циклу життя?

Гіпотеза циклу життя

Завдання 5

Підприємства оцінюють свої інвестиційні можливості. В таблиці наведено п'ять інвестиційних проектів.

Проект	Витрати (в млрд зл)	Очікувані річні повернення інвестицій
A	80	10
B	100	14
C	70	8
D	50	6
E	110	15

Припустимо (для полегшення), що підприємства мають у своєму розпорядженні відповідні власні фонди розпочинають масові інвестиції цих інвестицій без користування кредитами.

- котрі проекти буде прийнято, якщо ринкова процентна ставка встановиться на рівні 9%? Скільки становлять сумарні інвестиції в капіталовкладення?
- котрі проекти буде прийнято, якщо ринкова процентна ставка зросте на 3%? Поясни прийняття такого рішення.
- заповни таблицю, розташовану нижче. Скільки проектів буде прийнято при різних ринкових процентних ставках?

кожного злого доходу перед оподаткуванням

7. Коли податки нетто дорівнюють
.....
.....
8. Однаковий початковий ріст витрат держави і попит і виробництво. Це є результат дії
.....
.....
9. Множник врівноваженого означає, що.....Це може
взірцяце фінансовий
.....охоплює його і
пов"язані з веденням суспільної і економічної політики
10. Бюджет складається на період
потім затверджується
11. Бюджетна політика опирається на визначені
..... ведення
..... вплив на цю політику
засад зараховуємо
12. Головним джерелом надходжень, тобто
є.....
13. Основними статтями бюджетних витрат є.....
.....
14. Стан громадських фінансів визначають
величини:.....
.....
15.це
безоплатні грошові плати, які стягує держава на
з метою одержання доходів на покриття витрат держави
16.це
витратами держави. Коли видатки дорівнюють з

.....
.....сума бюджетних витрат перевищує загальну
.....(O>KT) маємо справу з.....

.....доходів держави над видатками(O<1ЧТ)

.....різниця між
.....протягомд

.....на.....
.....(вигідно\невигідно)

.....витрат в секторі.....
.....(приватному/державному).

.....здатність між

.....Ця крива інформує, що
.....збільшують\

.....економічної діяльності, що в результаті
.....(збільшення\

.....доходів, а також підказує бажаний напрямок

.....(фіскальної монетарної політики).
.....показує, які зміни відбуваються у

.....доходу в результаті зміни суми податків,
.....приймає наступну форму.....

.....стабілізаторикон"кжтури-це

.....зторів кон"юктури оічкується, щоб у період

рецесій

піднесення

25. Торгівельний баланс це

..... Коли експорт

імпорт, існує

перевищує експорт, в економіці настає

26. Кінцева схильність до імпорту показує.....

27. Ріст кінцевої схильності до імпорту

..... (збільшення/зменшення)

виробництва і доходу.

Експортний множник показує

..... і приймає вигляд

Розділ 7

Безробіття

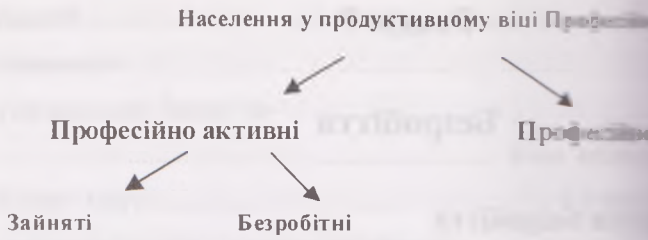
Безробіття

в польській економіці в дев'яностих роках, ринкових механізмів, призвели до значного секторі. З'явилося цілком забуте після десятиліть на польському ринку праці, явище економіка не виробляє стільки, скільки роботи. Ідеальним станом для ринку праці **Повна зайнятість** означає ситуацію, коли кожна працювати, може знайти роботу протягом умов, що встановлюють норми трудового

економічними правами, що опирається ресурсів. ідея повної зайнятості не знайшла речей була поява безробіття, яке

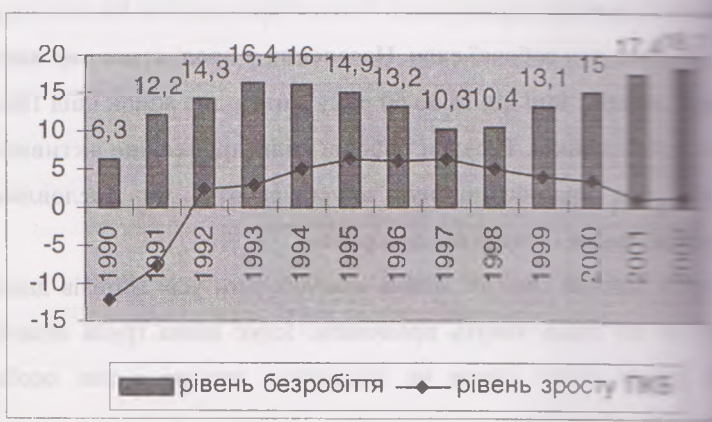
користуються такими термінами як: Населення у робочій сили. Населення у продуктивному віці- від 18 до 60 року життя-для жінок і від 18до- Ресурси робочої сили(професійно активні)- чи висловлює і згодні почати роботу.

не можна кваліфікувати усіх жителів даної хочуть працювати. Існує певна група людей, свого життя не цікавилися працею і такі особи

Мал.7.1 Структура ресурсів на ринку праці

Рівень професійної активності - це частка населення у продуктивному віці, котре прийняло рішення про вступ до робочої сили. Співвідношення кількості професійно активних до кількості населення у продуктивному віці називаємо коефіцієнтом професійної активності. Чим вищий коефіцієнт, тим більша частина людей у продуктивному віці працює. Рівень зареєстрованого безробіття є показником (вимірником), що висловлює відношення зареєстрованих безробітних (зареєстрованих на біржах праці) до кількості професійно активного населення. Цей рівень зображує ступінь зареєстрованого безробіття протягом різних періодів у глобальному та регіональному масштабі. Рівні зареєстрованого безробіття у Польщі і країнах ОЕСР ілюструють мал. 7.2.

Рівень зареєстрованого безробіття(31 .XII) Рівень зареєстрованого безробіття

Вплив безробіття в Польщі на фоні росту ВВП (в %)
 Держстатистика ГСУ. Підприємливість у Польщі. Репорт.
 Червень 2003. MORIP8

Безробіття в країнах ОЕСР (в %).

	2001	2002	Прогноз	
			2003	2004
	7.2	7.7	7.3	7.0
	2.4	2.7	2.7	2.4
	4.8	5.8	6.0	5.8
	4.8	5.3	5.9	5.9
	6.7	7.3	7.8	7.7
	7.2	7.3	7.2	7.2
	4.1	4.5	4.7	4.4
	9.2	9.1	9.2	9.0
	8.8	8.9	9.3	9.2
	7.3	7.8	8.3	8.3
	10.4	10.0	9.5	9.1
	5.8	5.9	6.0	6.4
	3.3	3.1	3.3	3.0
	4.8	4.2	5.0	5.2
	9.1	9.1	9.2	8.9
	3.8	3.0	4.0	3.9
	2.8	2.5	4.1	5.0
	4.0	4.0	4.5	4.6
	19.2	19.9	20.4	19.9
	4.1	5.1	6.4	6.3
	18.3	18.6	17.7	16.8
	11.5	11.4	12.0	11.7
	4.8	4.0	4.5	4.3
	3.8	2.8	3.7	3.4
	10.3	10.6	10.5	10.6
	5.3	5.2	5.4	5.2
	6.4	6.9	7.2	7.0
	7.3	7.6	8.0	7.9

ЄС-зона євро	8,4	8,0	8,2	8,8	10

Джерело: ОЕСР Економічна перспектива?і. Вступне видання. Київ квітень 2003

Поняттям безробіття почали користуватися у кінці XIX століття. Раніше вживали такі визначення як: „бажання зайнятості“, „бездіяльність“, „вільний від зайнять“. Стан „залишенець без роботи“ на початку сприймався як індивідуальна, особиста, а не суспільна проблема. Безробіття було визначено як суспільну проблему лише після Першої світової війни. Це було пов'язано з фактом прийняття державою законодавчих актів, що регулюють ситуацію людей, позбавлених проти своєї волі, можливості зайнятості.

Безробіття як галузь наукових досліджень вимагає комплексного підходу. Однак не існує єдина дефініція безробіття, котра була б прийнята всіма представниками усіх зацікавлених галузей науки, тобто юристів, економістів, соціологів, психологів, демографів чи статистиків. Визначення безробіття, який найчастіше зустрічається в літературі є суб'єктивний підхід до проблеми.

У об'єктивному підході до безробіття ставляться питання про наявність категорії ринку праці і воно означає неповне використання наявних виробничих факторів (нереалізовану пропозицію робочої сили, дисбаланс, нерівноваги між пропозицією (трудові ресурси) та попитом на зайнятості.⁸⁹ В цьому розумінні, що виразно вказує на економічну природу безробіття представляє собою економічну проблему.

Безробіття в суб'єктивному підході розглядається з точки зору нехватки праці. Згідно цього розуміння, безробіття є результатом професійної пасивності працездатних індивідів, які не хочуть розпочати роботу, при цьому підкреслюється, що мова йде про суб'єктивних осіб, котрих основою існування є доходи від праці.⁹⁰ Це визначення безробіття з економічних аспектів явища, йдеться про суспільні розміри і наслідки безробіття.

⁸⁸ Пор- Борковські Т., Мартінковські А. Соціологія безробіття. Варшава 1996, ст. 13-14.

⁸⁹ Пор. Млонек К. Безробіття в Польщі у XX столітті, Варшава 1999, ст. 11.

...специфіка безробітних, результати безробіття для ...
...для сім'ї, для місцевої громадськості.

...і економічне явище полягає в тому, що
...працездатних осіб не може знайти

...динамічним явищем ринкової економіки, яке
...ступенем тривалості дії. З точки зору
...і структурних особливостей явища в
...різні види (типи чи форми)

...існує тоді, коли свобідні робочі місця і
...самих професіях у тому самому
...категорії зараховується особа тимчасово
...у попереднього роботодавця (або щойно
...в результаті неповної інформації про вільні робочі
...Повільної реакції на ринкові сигнали, а
...потребує певного часу на знайдення нового
...безробіття називають безробіттям в період
...Фрнційне безробіття має в принципі добровільний
...роботодавця приймають самі працівники, а час
...є відносно короткий.Цей тип безробіття є
...що динамічно розвивається, а його
...загальної кількості професійно активного
...позитивну роль як фактор гнучкості ринку праці.
...залежать головним чином від справності
...⁹¹

...періодичне) має циклічний характер і виникає з
...безпосередньо чи посередньо узалеженої від
...як: землеробство, вирощування та переробка

цукрових буряків і інша харчова промисловість, будівництво, а також в інших сферах- туризм.

Кон'юктурне безробіття характеризується браком пропозиції праці в умовах зменшення господарського розвитку (погана кон'юктура). Називається теж циклічним безробіттям. В загальному, хоча що цей вид безробіття має тимчасовий характер, оскільки ризикують піднесенням, якому товаришує ріст попиту на працю, його частота на ринок праці поступово зникає.

Структурне безробіття утворюється в умовах зменшення пропозиції і попиту на ринку праці. Це пов'язано із змінами в виробництві, введенням нових технологій, необхідністю звільнення працівників, зайнятих у великих господарських секторах. Ця проблема недостосованості кваліфікацій, якими володіє робоча сила на визначені кваліфікації. Ці труднощі зумовлені регіональним недопасування системи освіти до потреб економіки. Безробіття носить масовий і довгостроковий характер, а його подолання вимагає утворення нових робочих місць за допомогою інтенсивного використання виробничого потенціалу.

Особливе значення для економістів має поділ безробіття на добровільне і примусове, а також на класичне і кейсенівське. **Класичне безробіття** існує тоді, коли робітники не мають схильності прийняти запропоновану заробітну плату. **Примусове безробіття** існує тоді, коли при даному рівні реальної заробітної плати, працівники не можуть знайти роботу, незважаючи на готовність її почати. Поділ безробіття на добровільне і примусове має швидше ідеологічне значення. Саме термін „добровільно” підказує, що ні держава, ні капіталістичні класи не несуть за цей тип безробіття жодної відповідальності.⁹²

Друге розрізнення- це поділ безробіття на класичне і кейсенівське. Виводиться з головних течій теорії економіки. **Класичне безробіття** з'являється тоді, коли заробітна плата навмисно утримується надто високою.

... і попиту на неї перетинаються. Це може бути
... професійних спілок або законодавством, яке визначає
... потреби викликають те, що винагородження
... рівню, ніж рівень рівноваги. **Кейнесовське**
... недостатності попиту. Воно утворюється в той час, коли
... винагородження і ціни не встигли пристосуватися
... діяльності.¹¹

... демонстрування відрізняють дві головні форми
... **Виде безробіття** було встановлено на основі обліку
... зареєстроване (статистичне) безробіття на
... активності населення(ДЕАН) і окреслене як
... **Скрите безробіття** ніде не було зареєстровано.
... спеціальних анкетних досліджень або застосування
... методів. Утаєне (скритне) безробіття головним
... сільських господарств (аграрне безробіття/
... фермах існує також у місті. Однією з форм
... є так зване „безробіття серед зайнятих“ -
... у співвідношенні до дійсних технічно-економічних
... **Цяго безробіття** існує також у вигляді передчасних
... можливості зайнятості осіб передпенсійного
... **„Безробіття“** означає теж ситуацію, в котрій особа
... праці, є готова розпочати роботу, але не шукає
... попереднього досвіду переконавання, що її не
... **безробіття** вважається також неповна зайнятість,
... повної зайнятості.

... розшарувань безробіття відокремлюють
... означає існування перевищення пропозиції
... території усієї країни, та **місцеве безробіття** (районне,
... деяких територіях держави.

¹¹ ... економічній теорії, Краків 1988,ст.18.

В залежності від часу пошуків роботи розрізняють **короткострокове** (до трьох місяців), **середньострокове** (від чотирьох до шістьох місяців), **довгострокове** (від семи до дванадцяти місяців), **хронічне** (більше одного року) і **хронічне** (довше двох років).⁹⁴

Функціонує ще багато інших класифікацій безробіття, неможливо навести їх усі. Однак слід додати, що вищенаведені розроблені вченими, котрі найчастіше використовуються в доступній літературі з проблематики безробіття.

Говорячи про різні форми проявів безробіття, слід згадати про **натуральну норму безробіття**. **Натуральна норма безробіття** – це рівень безробіття, котрий існує, коли ринок праці знаходиться в рівновазі. Теорії натуральної норми безробіття є М.Фрідман. Береться за основу вільна дія ринкових механізмів на ринку робочої сили в стані рівноваги попиту на працю і пропозиції праці, котра є результатом реальних заробітних плат. Згідно цього ходу роздумів існування допускається існування безробіття, котре носить визначену норму безробіття. Протилежно виглядає ситуація в неокласичній теорії стан рівноваги ототожнюється з повною зайнятістю. Натуральна норма безробіття повинна була б дорівнюватись нулю, якби ринок праці був згідно положень досконалої конкуренції. Однак, "вплив неперфектності" у функціонуванні ринків, отже вони є причиною існування

⁹⁴ Млонек К., ст. 12.

⁹⁵ Пор. Бегт Д., ст. 233

⁹⁶ Пор. під ред. Цабан В., ст. 353.

встановленого міністром праці і соціальної політики на підставі правил стягування податків з сільського господарства.

г) не підлягає пенсійно- рентному страхуванню на підставі праці як член сім'ї у аграрному господарстві, котре володіє земельними угіддями площею, що перевищує 2 перерахункових гектари, або становить спеціальний сектор продукції зокрема прибутковий податок якого перевищує доходи від перерахункових гектарів, про які йде мова у пункті г).

д) не розпочала діяльності не пов'язаної з сільським господарством від дня, вказаного у внесенні до обліку до дня вирешування діяльності, або не підлягає, на підставі окремих положень, соціального страхування за винятком соціального страхування землеробів, чи пенсійного забезпечення,

е) є інвалідом, чий стан здоров'я не дозволяє розпочати роботу щонайменш у половині розміру робочого часу, який є вимога даній професії чи службі,

є) не є тимчасово арештованою особою або не відбуває покарання позбавлення свободи,

ж) не одержує на підставі положень з соціального забезпечення тимчасової допомоги чи соціальної ренти.⁹⁷

Якщо мова йде про управління по праці, то реалізація безробіття, було впроваджено реєстрацію безробітних осіб у управліннях по праці. Це є надзвичайно цінне і корисне позитивною якістю обліку управлінь по праці є:

1. місячна частота опрацювання і публікування безробіття,
2. можливість розпорядження даними про безробіття (регіональних) ринках робочої сили(сфера воеводських управлінь по праці),

⁹⁷ Законодавчий вісник 1997р., № 25 , роз.128 ІВ

і аналізу даних про мобільність (включаючи до і з безробіття)

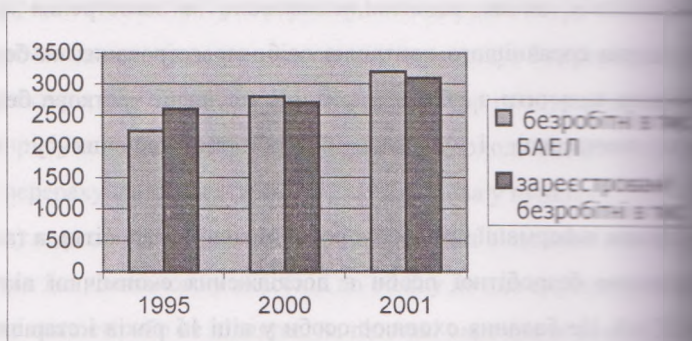
Інформації є неможливість встановлення контролю осіб, зареєстрованих як безробітні з боку управлінь по праці часткове безробіття і уздовж безробіття(працюючих у тіньовій

про ринок робочої сили і безробіття, а також про особи є дослідження економічної активності осіб у віці 15 років і старших, що є за допомогою жеребкування домашніх року ці дослідження було проведено з цього моменту протягом вибраного тижня (серпні і листопаді) ведуться постійні активність населення досліджують протязі цілого кварталу. Згідно ДЕАН осіб у віці 15-74 роки, котрі відповідали одночасно

того тижня не були працюючими особами, активно шукали роботу, роботу під час досліджуваного тижня.⁹⁹

ТЕЗОЮ ДЕАН є прийняття роботи як людей на три категорії: працюючих, безробітних, дослідницький підхід спричинює, що результати є джерело інформації про ситуацію на робочої сили у глобальному вираженні. Основне характеру дослідження, котрий робить

можливим узагальнення єдине для Польщі і кількох макрорегіонів, а також неможливим узагальнення результатів для окремих воєводств.

Графік. 7.3. Безробіття зареєстроване і встановлене в Польщі zarejestrowane i w BAEL

Джерело : Малий Щорічник Статистичний GUS, Варшава, 2002

7.3. Джерела безробіття.

В Польщі на протязі багатьох років основні категорії безробітних були визначені пропозицією і попитом визначалися рішеннями центрального органу і бралися до уваги в економічних планах. Це зводилося до встановлення виробничих завдань підприємств, обмеження виконання цих завдань, що в результаті призводило до формування цін на товари та послуги, нерациональної продуктивності праці та крайньої монополізації виробництва. Це підлягало центральному плануванню, при керуванні трудовими зобов'язував підхід з боку пропозиції праці. Це означає, що суспільно-економічного планування у сфері зайнятості пропозиція трудових ресурсів, до котрої пристосовували робочих місць, що виникало:

- зі здійснюваної у політиці доктрини повної зайнятості як звільнення економіки від загрози безробіття.

існуючого у країні потенціалу трудових

ресурсів була найдешевшим і найбільш доступним фактором.⁹⁹

Відсутність ресурсів у наказово-розподільчій економіці робочої сили, спричинюючи постійну недостачу робочої сили, спричинило існування у великому масштабі скритого ринку праці. Ця ситуація була екстенсивна економіка трудових ресурсів з масовим їх марнотравством, особливо енергії і мотивації до позитивної культури праці. Це мало місце тому, що робоча сила в залежності від формування попиту і пропозиції керувалася принципами так званої економічної дисципліни наступних елементів:

1. Право кожного громадянина на працю - з цією метою державною силою було замінено на центральне планування економіки, а право на працю в дійсності стало обов'язком праці у державних підприємствах.

2. Праця перестала формуватися на ринку робочої сили, а державна влада виступила економічну роль як вимірник вартості праці.

3. Замість належної працівникові суми за виконання на робочому місці, оскільки було зірвано зв'язок між зарплатою і її продуктивністю.¹⁰¹

Після падіння союзу у 1989 році, бажання економічної конкуренції з боку громадян вимагали перетворення центрально планованої економіки на ринкову. Введення в дію ринкового механізму в економіці створило ситуацію на ринку робочої сили. Домінуючий у плановій економіці ринок працівників перетворився на типовий ринковий ринок роботодавців. Утворився так званий

⁹⁹ М. Ходяк, «Економіка в період змін польської економіки в „Роботі Комісії економіки“», Варшава 1992, стр. 15.

вільний ринок робочої сили, який означає, що працедавці прагнуть наймати працівників у такому розмірі, часі кваліфікаційній та віковій структурі, оптимальною з точки зору підприємства. Рішення про рівень зайнятості та ціну робочої сили приймаються на підставі ефективності, з використанням господарчих розрахунків.

Регуляція попиту і пропозиції робочої сили за допомогою механізмів призвела до раптового скорочення пропозицій роботи і звільнень. На протязі дуже короткого часу ринок робочої сили і пропозиції роботи перетворився на ринок поважної нехватки. З'явилося масове безробіття, котре стало найважливішою проблемою і поважним викликом для польської економіки.

Щоб чинити опір безробіттю треба пізнати і окреслити причини. Причин, які створюють безробіття у Польщі є багато-серед слід згадати:

1. трансформацію суспільного ладу, яка почалася у 1989 році - зміну системи економіки з центрально планованої на таку, що керується правами ринку, та відхід від моделі повної зайнятості;
2. скорочення матеріального виробництва спричинене економічною рецесією, викликаною у значній мірі рестрикційною стабілізаційною програмою тобто загальмуванням інфляції через обмеження витрат;
3. реструктуризацію економіки,
4. економічну недорозвиненість цілих регіонів країни (зокрема так званої східної стіни) при одночасно існуючому аграрному безробітті;
5. скорочення соціальної зайнятості, тобто так званого безробіття- підприємства, що піддаються суворому скороченню витрат економіки є змушені більш раціонально давати роботу і займати зайві особи,
6. пасивність відношення і поведінки багатьох безробітних.

¹⁰¹ Пор. Кравчик Р., Велике перетворення: занепад і відродження економіки, Варшава 1990, стр.29-30.

впливування в рамках ринкової економіки,
схильність до зміни кваліфікації,
базельох підприємств-застаріле виробництво і
загальмування експорту до колишніх країн
митних бар'єрів-надмірний експорт
змагаються з польськими продуктами,
товари і змушує вітчизняних виробників
чи навіть до замикання фабрик,
чисельними молодими людьми
у продуктивному віці, які входять на ринок
роках,
які утруднюють просторову міграцію
існує більш ємкий ринок робочої сили,
що дають можливість одержання допомоги
до цього часу не працювали, що теж не
до активного пошуку роботи,
управлінь по праці, обмеженість
боротьбу з безробіттям, шоправда не є причиною
утруднює його скрочення,
які одержують пенсіонери та пенсіонери за
рівней і структури освіти до
визначених факторів на обсяг та структуру
причини не існують самостійно, а є взємно

безробіття: погляди і стереотипи, Варшава 1995,
Характеристика і протидія безробіттю в Польщі (в:) „
у Польщі-післяконференційні матеріали" під
стор.7-10.

пов'язані між собою. Незалежно від того, котра з причин у результаті створює безробіття слід брати до уваги їх усі у боротьбі з цим явищем.

7.4 Соціальні наслідки безробіття.

Наслідки безробіття можна розглядати у економічній, правовій, політичній, а також психологічній, медичній, культурній, побутовій площинах; відносно індивіду, сім'ї і усього суспільства поточної і перспективної небезпеки.

У громадській думці наслідки безробіття звичайно розглядаються як негативними результатами, тим часом існують також позитивні явища.

До позитивних наслідків безробіття, які найчастіше зустрічаються в фаховій літературі можна зарахувати:

- ліквідацію утаєного безробіття через звільнення зайнятих у даних галузях виробництва призводить до скорочення пов'язаних із зайнятістю, стимулює продуктивність праці,
- безробіття сприяє введенню в дію механізму конкуренції на робочих місцях, особливо серед привабливих і дієвих спеціальностей- конкуренція призводить до збільшення відповідальності за вибір професії, а також підвищення кваліфікації,
- період безробіття є одним із способів розподілу робочої сили, дозволяє на більш повне використання господарчих ресурсів, ефектом чого є збільшення рівня сумарної продукції за довгого періоду,
- безробіття зміцнює дисципліну праці, зменшує кількість прогулів, сили, піднімає престиж праці і спричинює збільшення повагою,

процеси реструктуризації і інвестиції- дешева інвестиції до інвестування у нові економічні заходи.

Економічні і соціальні аспекти є як правило пов'язані із (часовим), при безробітті хронічному ризиком домінують негативні аспекти.

Безробіття є багато і вони становлять велику кількість безробітних та їх сімей, але для усього

наслідки безробіття з макроекономічного погляду, пов'язаних з безробіттям:

втрата сукупних грошей),

втрата можливостей (неповне використання виробничих

коштів слід назвати витрати з державного

для безробітних та інші соціальні виплати, а також на безробіття.

пов'язаних з безробіттям належить також зарахувати

виробничих держави. Безробітний, не одержуючи

виробничого податку, зменшуються вішати у

структура, так як і надходження на підставі непрямих

у різних товарів, які безробітні платили б від

виробничих.

Щодо витрат втрачених можливостей, то основною

виробничих, яка виникає з безробіття, є втрата у національному

виробничих, спричинена неповним використанням виробничих

можливостей може бути також знецінення

у процесі навчання. Знання, одержані у процесі

виробничих втрачають свою вартість, якщо їх не можна

Особливо ця проблема стосується випускників.

у здобуття освіти і кваліфікації стає

непридатним. Тут можна також говорити про безгосподарність, оскільки заати на шкільну справу було змарновано.

Серед економічних наслідків, пов'язаних з безробіттям, пропустити також втрат, пов'язаних з еміграцією населення, молодих висококваліфікованих кадрів, які не можуть знайти роботу в країні.

Втрата роботи- це ситуація важка не лише з точки зору погіршення матеріальних умов. Роль праці у житті людини більшою. Праця дає можливість реалізації власних здібностей, творчого висловлювання, становить головну царину людського життя. *Праця є одним із детермінантів бюджету часу, стилю життя, "язків; формує певною мірою спосіб мислення, погляду, способу прагнення і високі устремління.*¹⁰⁴ Ось чому позбавлення людини викликає у неї низку соціально- психологічних змін.

Безробіття веде до суспільної ізоляції. Ізоляція виникає через ослаблення зв'язків з колишніми колегами по роботі і у зв'язку з іншими знайомими, які бояться прохань про допомогу, чи через добровільного обмеження товариських контактів, тому що він не хоче показуватись у своїй важкій ситуації.

На самопочуття безробітного великий вплив має й те, як інші його бачать і оцінюють. Це уявлення часто веде до суворого осуду, особливо тому, що у суспільстві існує особа, котра не змогла втриматися на посаді або з якоїсь причини повинна бути фізично і психічно менш вартісною у повсякденному вдалося.. Таке переконання у безробітних призводить до комплексу низькості, який утруднює їм пошуки роботи і піднесення.¹⁰⁵

¹⁰³ Пор. Шилко-Скочни М. Різні обличчя безробіття, Варшава, 1994.

¹⁰⁴ Совінська А. Праця у житті людини, у „ Соціальна політика”

¹⁰⁵ Пор. Знанецькі Ф. Соціологія безробітних (переклад Л. Сеттон) „Культура і суспільство” № 1, стор. 8-9.

...структурі часто порушується питання збільшення
...безробіття. Особливо це стосується розводів,
...з дітьми безробітних, злочинності серед молоді,
...Дослідники мають різні погляди щодо розміру
...анормальне положення. У деяких результатах
...безробіття веде до патологій, знаходить підтвердження,
...досвіджень суперечать цьому. Єдина річ, котра не
...можє створювати спокуси для безробітних

...соціальна ізоляція, неможливість знайти
...почуття зниження статусу і закриття у домі
...оскільки збільшують занепокоєння щодо
...є вплив безробіття на психічне самопочуття
...після закінчення школи не може
...проведені у західних студентських осередках
...безробітні майже у три рази частіше ніж їх працюючі
...які можна віднести до психіатричних

...безробіття у Польщі.

...дев'яностих років вийшло за межі фрикційного
...неминучого у ринковій економіці і перетворилося
...раптовість
...періодом. Раптова зміна на польському ринку
...використаною для усіх. Бракувало законодавства, яке

...у період суспільних перемін польської економіки у
...№ 16, Краків 1992, стор.63- 65.

регулювало б існуюючу ситуацію. У поспіху створені заходи виявилися не були досконалими, і організовувалися упродовж

Іншою характерною рисою є те, що безробіття починається від нижчого рівня заможності, ніж у країнах Польщі немає системи індивідуального страхування від безробітних є часто пов'язана з довгостроковістю безробіття. Права до одержання допомоги, звичайно стають соціальної допомоги.¹⁰⁷

На початках свого появлення безробіття у Польщі високим рівнем „скритого” безробіття, яке існувало у економіці, означає, що в період економічної рецесії відбувався економіки, однак із збереженням на підприємствах реальному соціалізмі. Це виявлялося у тому, що застосовували „амортизатори” так званий натиск професійного самоврядування на збереження як найбільшої використовували також „амортизатор” - вихід на Польщі є наймолодші пенсіонери на фоні європейських

Згідно з С. Куровським безробіття у Польщі було:

- пов'язане з державним ладом, з'явилося в результаті зміни економічної системи і розрахунку на підприємства, котрі були витрат і максималізації прибутків, підприємств масових звільнень,
- структурне і технологічне, що виникало з територіальній структурі виробництва та технологічних змін,
- кон'юктурне, що виникало з появи бар'єрів дефляцією дев'яностих років; загальмування

¹⁰⁷ Пор. Реше І. Відносно безробіття -думки і стереотипи. Варшава стор. 38.

¹⁰⁸ Пор. Дах З. Безробіття у період системних змін польської „Праці комісії економічних наук” № 16 Краків 1992, стор. 27.

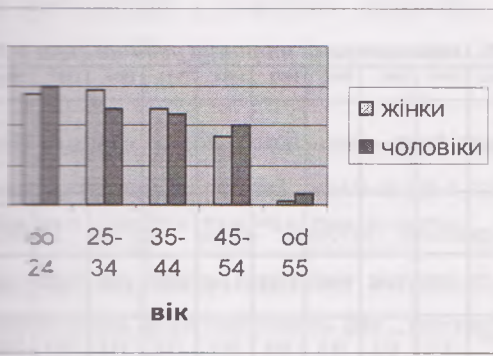
...спричинило скорочення виробництва, спад ... масові звільнення,

... становило польську специфіку, пов'язане з ... роках у продуктивний вік молоді одного

... на тому, що частина працівників не хотіла ... за винагородження, котре пропонували

... безробіття характеризувалося тим, що бракувало ... у газетах з'являлися оголошення пппро пошук ... роботи не було багато, але постійно були вільні ... безробітних була зареєстрована в управліннях по праці ... мірою це було удаване безробіття.

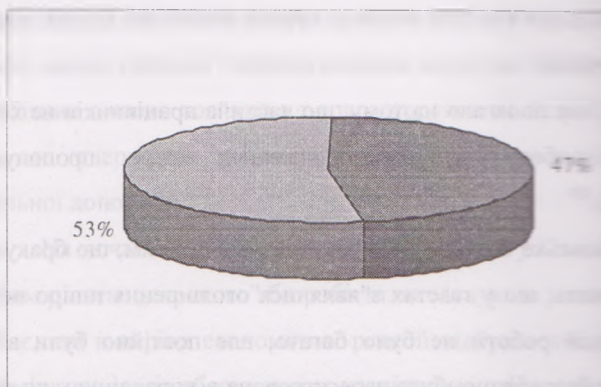
... періоду мало і надалі мастривожну рису ... половина безробітних залишається без роботи ... Безробіття у Польщі було також безробіттям ... зареєстрованих в управліннях по праці становили особи

... безробітних зареєстрованих згідно віку у 2001 р. ... Варшава 2002, стор. 153.

... праці безробітних, Люблін 1994, стор.28.

Недостача роботи більшою мірою стоувалася статистичних зведеннях управліннь по праці жінок кількості безробітних.

Мал. 7.5. Структура безробітних зареєстрованих згідно статі у 2001р.

Джерело: Малий статистичний щорічник, ГСУ ВР

Специфічною рисою було теж утримання мізерної мотивації до влаштування на роботу. Це низькооплачуваних пропозицій роботи (часто незна по безробіттю) та досить розповсюдженої тимчасової

Таб. 7.2. Зміни ситуації на ринку робочої сили у 1990 - 1998 рр.

Стан на 31 XII	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Населення у продуктивному віці	21.962	22.055	22.181	22.333	22.502	22.647	22.820	23.014	23.228
Працюючі-у тис.	16.280	15.326	14.677	14.330	14.475	14.735	15.021	15.499	15.800
Безробіття-у тис.	1.126	2.156	2.509	2.890	2.838	2.629	2.360	1.826	1.836
Зареєстроване безробіття-%	6,5	12,2	14,3	16,4	16,0	14,9	13,2	10,3	8,4
Ріст ВВП- %	-11,6	-7,0	2,6	3,8	5,2	7,0	6,0	6,8	4,8

Джерело: ГСУ, підприємливість у Польщі. Репорт. Ча

Безробіттю.

способів, інструментів і програм, котрі повинні зменшити наслідки безробіття. згадженя його наслідків чи методами протидіяння безробіттю. Такі методи протидіяння утворенню безробіття. кількість безробітних, наслідки безробіття.

охоплює усі знаряддя, які протидіють протидія мається на увазі діяльність, розвитку (росту) налишку пропозиції робочої сили. До цієї групи методів можна зарахувати так звані фінансової політики, це можуть бути серед інших податки, бюджетні витрати) і грошові ставка), котрі мають впливати або на товари (у випадку кейнесовської теорії) або більш корисних умов розвитку виробництва (у Сюди можна також віднести консультування консультацій у широкому розумінні, а також професійне навчання пристосоване до потреб професійних консультацій є свого роду „профілактикою” і у ситуації безробіття, оскільки це є захід, який кар’єри може запобіти збільшенню лав часто не вміють інтуїтивно відчути тенденції і робочої сили, отже здобувають фах „ без майбутнього себе шансів на роботу.¹¹¹

безробітних у закладах професійного
"Prace i Zatrudnienie" 1991, № 4.

Другу групу заходів становлять дії, що обмежують кількість безробітних. Сюди можемо віднести як активні дії, створення нових робочих місць, так і пасивні, які здійснюються лише на існуючій базі. Рівень безробіття можна знизити зменшуючи кількість професійно активних осіб. Це є результатом законодавчої регуляції меж продуктивного віку хоча в певний періоду обов'язкового навчання чи завдяки зниженню віку виходу на пенсію. Іншим прикладом обмеження кількості безробітних є впровадження гнучких форм робочого часу (напр. скорочення робочого часу) та прийняття на роботу більшого числа осіб без збільшення зарплати. Використовується часткова зайнятість, хоча може це не повністю задовільняє працівників, однак слід зауважити, що часткова зайнятість, навіть неповна, збільшує доходи працівників і підтримує професійну активність. Ріслом вищенаведені заходи спричиняють ріст загального рівня зайнятості і змінюють розподіл вже існуючих посад.

Чергові знаряддя можуть як обмежувати кількість безробітних, так і протидіяти росту безробіття у майбутньому. Основними методами створення нових робочих місць. Це є серед інших: інженерні роботи, позики на утворення нових робочих місць називаються активною політикою ринку робочої сили.¹¹²

Останню третю групу заходів тобто злагодження ринку можна досягти, застосовуючи так звані пасивні засоби політики ринку робочої сили. Досягненню цієї мети служить передусім система допомоги безробітних. Допомоги мають виконувати дві функції: стимулювати пошук роботи (гарантія мінімуму прибутків) і мотивувати до пошуків роботи). Розмір допомоги повинен бути достатнім, щоб міг виконувати обидві функції. Можемо назвати також одноразові компенсації для осіб звільнених з роботи та допомогу

¹¹² Пор. Бернаїс И., Класифікація методів із заходів протидії безробіттю "Rynek Pracy" 1996,. Стор.9-18.

Заходи, що лагодять наслідки безробіття
 хотрі вже не мають зайнятосі. Виконують
 характер і як бачимо обмежуються лише
 безробітним особам.

Категорія осіб	Види заходів
Особам, які втратили роботу	
Особам, які шукають роботу	
Особам, які втратили роботу	
Особам, які шукають роботу	
Особам, які втратили роботу	
Особам, які шукають роботу	
Особам, які втратили роботу	

7.7 Завдання для самостійного розв'язання

Завдання 1

Нижченаведені дані ілюструють ситуацію на ринку роботи за визначеного року. Усі дані наведено у тисячах осіб. На рисунку ресурси становлять 26.900, з чого 2.900 становлять безробітні.

Категорія людей	Кількість осіб
Особи, що відмовляються від подальших пошуків роботи	600
Особи звільнені з роботи	1.500
Особи, що переходять на пенсію або йдуть у довгострокову відпустку	100
Особи, що відмовляються від	700
Новоприйняті працівники чи ті, що повернулися на роботу після тимчасового звільнення	2.000
Особи, що входять або повертаються на ринок робочої сили і реєструються в управліннях по праці	500
Особи, що влаштовуються на роботу(які не були попередньо зареєстровані серед безробітних)	1.000

Дай відповіді на наступні питання:

- Скільки осіб поповнило і скільки залишило ринок протягом року?
- Скільки людей поповнило і скільки залишило ринок?
- На скільки змінився обсяг зайнятості?
- Який був стан робочої сили і зайнятості на кінець року?

різних гатунків безробіття. Назви, котре з
структурним, кон'юктурним, класичним,

зі скорочення виробництва у текстильній
розширенні виробництва у промисловості

кативи змінюють робоче місце.

з факту, що рівень реальної заробітної плати
рівновагу на ринку робочої сили.

повільного пристосовування ринку
попиту.

Розділ 8

Ринок робочої сили.

Динамічності ринку робочої сили.

Ринок робочої сили — це процес, в результаті якого створюються умови, за яких відбуваються операції купівлі-продажу праці.¹¹³

Учасниками ринку робочої сили є: людина (працівник, кандидат на робоче місце) та підприємства, що регулюють ринок робочої сили. Робота є результатом взаємодії операцій (відносно якого ведеться гра між працівником). Це є специфічний гатунок товару, у якому обидві сторони ринку робочої сили. Обидві сторони встановлюють ціну на цей товар. Потенціальний працівник хотів би одержати за свою працю можливість найвищу ціну у формі винагородження. Підприємство хоче купити цей товар по ціні, котру вважає за можливу для свого бізнесу. Результатом зіткнення попиту на роботу з пропозицією підприємства є укладення угоди (трудових правовідносин) є заробітна плата, котра становить ціну роботи. Вищенаведена ситуація характерна у випадку конкурентного ринку робочої сили, що функціонує за механізмами пов'язаних з правом попиту і пропозиції.

Ринок робочої сили ділять на сегменти за певними критеріями. Роботодавці, котрі пропонують визначені робочі місця, диференціюються головним чином з підприємствами. Ця диференціація здійснюється за різними критеріями, таких як: галузь, сектор, сфера, регіон, розмір підприємства, позиція на ринку. Цей поділ є особливо істотний з точки зору поведінки працівників та ведення активної економічної і соціальної діяльності як у масштабі держави, так і особливо у місцевому масштабі.

¹¹³ Ринок робочої сили, безробіття, (в:), Теорія економіки, том 1, автор: Мердик К., Бялисток 2000, стор. 145.

масштабі) через керуючі суб'єкти, котрі мають вплив на ринок. Попит на працю, який розглядається зі сторони роботодавців, розглядатися згідно додаткових детальних критеріїв: вік, статі, дати відповідь на питання: яку роботу (працівника з певними навчальними вміннями, освітою і т. д.) шукає роботодавець. Роботу шукають як безробітні та усі працюючі особи, котрі з різних причин втрачають своє робоче місце.¹¹⁵

Вітчизняний ринок ділиться на багато субринків - в залежності від

- віку,
- статі,
- освіти,
- професії,
- місця жителя,
- національності.¹¹⁶

Особливо просторовий поділ вітчизняного ринку праці. Місцеві ринки має дуже велике значення для формування економіки. Іншого боку проблеми - для рівня безробіття. У зв'язку з недорозвиненістю житлового будівництва і з невеликою кількістю працівників певною мірою „приписані” до місця проживання. Мобільність на ринку робочої сили є обмежена - безробітний не може бути зліквідований внаслідок створення робочих місць в інших регіонах.¹¹⁷ Образно кажучи: пропозиція роботи для слюсаря в одній воєводстві не може бути прийнята сорокарічним слюсарем в іншій воєводстві. Має сім'ю з чотирьох осіб, власне з уваги на відстань до місця проживання близько нового робочого місця.

Ринок робочої сили, з уваги на утворення власних економічних інтересів працівників, а також роботодавців, є особливим випадком монополістичні ситуації. Прикладом монополії на ринку праці

¹¹⁵ стор. 148.

¹¹⁶ Гарбіч М. стор.105.

¹¹⁷ див. вище, стор. 105.

в регіоні чи країні) в одну професійну спілку-
продавець роботи і буде здатна диктувати
зкупникам роботи(підприємствам). Прикладом
спілка роботодавців, єдине поважне
центрально планована економіка- єдиним
чи вітчизняному ринку тоді стає монополіст і
продавцем роботи. З цього виникає, що на
ситуації, котрі найбільш деформують
сили як ринку- мова йде про так звану
єдиного продавця роботи з єдиним
Польща вісімдесятих років, коли в
масова спілка „Солідарність”. За таких
на макроекономічний щабель, набуває
утруднює його розв’язання.¹¹⁸

Робота.

передбачає зворотне відношення між
та розміром зайнятості протягом даного
факторів не змінюється. Крива попиту на
При вищому рівні заробітної плати роботодавці
працівників, ніж при нижчому.¹¹⁹ Графік
зазначати як LD (англ..labom demand)¹²⁰ або

важнити, що розрізняють номінальну заробітну
плату. Номінальна заробітна плата - це сума
працівник від роботодавця. Реальна
і послуг, які можна придбати за номінальну

¹¹⁸ Р. Б. Нардінеллі Ц., Економіка, Гданськ 1993,

заробітну плату. Для найманих працівників істотно зростають заробітні плати, оскільки це вони визначають їх матеріальну ситуацію.

Попит на роботу частково виникає з попиту на виготовлення. Якби не було попиту на виготовлення додаткових благ, були б потрібні слюсарі, Шевці, водопровідники та інші, щоб заробити на прожиття, оскільки існує попит на блага та послуги, вони пропонують. Чим більший є попит на блага чи послуги, тим більший попит на роботу, що служить для їх створення - а чим більший попит на роботу, за передумови *ceteris paribus* - тим вищі заробітні плати.

Продуктивність праці - це є кількість, яку працівник може виготовити протягом даної одиниці часу. Ціна кінцевого продукту, який виготовляє працівник, а його продуктивність визначає, скільки продукту зможе виготовити. Загалом, продуктивність праці та заробітна плата виготовлено, визначає ринкову вартість праці для підприємств, що зголошувани попит на роботу.

Приклад 1. Можемо передбачити, що попит за роботою скорочуватися разом із ростом і зниженням продуктивності. Припустимо, що послуга виготовлення додаткових благ конкуренційному ринку, де їх ціна встановлюється через взаємодію пропозиції. Припустимо також, що послуга виготовлення додаткових благ підлягає праву зменшуючихся кінцевих прибутків. По мірі того, більше одиниць праці додається до того самого розміру виробництва, приріст послуг є щоразу меншим.

¹²¹ Обрембскі Т., Ринок робочої сили, (в:), Макро- і мікро-економіка, проблеми, під ред. Мартіняк С, Варшава 1999, стор. 157.

¹²² Камершен Д. Р., стор 671.173 Див. вище, стор 671. 174 Див. вище, стор 671. 174

Вартість кінцевого продукту праці.

Кінцевий продукт Ключі працівника (на годину)(кол.2)	Ринкова ціна послуги виготовлення додаткових ключей (кол.3)	Вартість кожного працівника для підприємця(вартість кінцевого продукту) /(кол.2)x(кол.3)=(кол.4)
6	4	24
5	4	20
4	4	16
3	4	12
2	4	8
1	4	4

Завдання: Власне опрацювання.

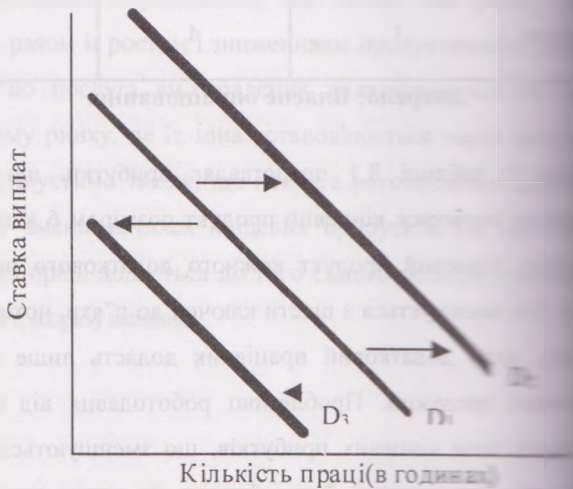
Завдання 8.1 представляє прибутки, що зменшуються. Кінцевий продукт розміром 6 ключей за годину. Кінцевий продукт кожного додаткового працівника буде зменшуватися з шести ключей до п'яти, чотирьох, трьох і т. д. Додатковий працівник додасть лише один ключ до кінцевого продукту. Проблемою роботодавця від моменту, коли прибутки зменшуються, є визначення оптимальної кількості його, беручи до уваги вартість кінцевого продукту. Завдання 3 представляє ринкову ціну ключей, котра буде 4 зл. Помножуючи ціну на кінцевий продукт (завдання 2) роботодавець окреслює вартість кінцевого продукту (колонка 4). Це є верхня межа ставки, яку

заплатить кожному працівнику. Може заштити (можливо і не зможе) одержати додатковий зиск).

Якщо ставка оплат є трохи нижча ніж 24 зл. за годину, він прийме на роботу лише одного працівника. Не може прийняти більше, мусить заплатити йому 24 зл. за годину, оержуючи лише 20 зл. Якщо ставка оплат є трохи нижча, ніж 20 зл., він прийняти двох працівників. Якщо ставка є ще нижчою, то роботодавець може прийняти на роботу до п'яти працівників.

Тепер проаналізуємо графічну ілюстрацію кривої (дивись малюнок 8.1). Переміщення вправо з D_1 до D_2

- технологічна зміна збільшить продуктивність праці
- наступить ріст цін, у цьому випадку виступають ключей¹²⁴
- зросте попит на продукцію.¹²⁵

Мал. 8.1. Переміщення попиту на праці

¹²³ Там же, стор. 672.

¹²⁴ Камершен Д. Р., стор.672.

¹²⁵ Гарбіч М., стор. 1109.

Залежність праці.

Праця - це є передбачена додатня залежність між кількістю длат та кількістю працівників(чи роботогоднн) протягом даного періоду, при якій ці факторів не змінюється.¹²⁶ Трива пропозиції має

ставках оплат більше працівників схильних довше працювати на тимчасову роботу, якби сатвка становила б не 5, а 8

залежить від альтернативних коштів часу. Працівники можуть використати свій час різними способами, напр. збирати ягоди і т. д.

альтернативні кошти кожної діяльності, працівник розподіляє час між користю, що виникає з години призначеної на якусь діяльність кінцевій користі у випадку іншого способу

деякі гатунки праці є неприємними, працівники прагнуть, щоб компенсувати собі страти, котрі виникають з працею, що дають їм задоволення, такі як збір ягід. Для даної

раціонально мислить відмовляється від занять, За присвячення роботі більшої кількості часу (і більше цінить у вільному часі) працівник може

заставлення користі- коштів, роботодавці, що хочуть мають дві можливості. Можуть прийняти додаткових працівників робочий час.В будь-якому випадку будуть

змушені платити більше. Ті, що заробляють 5 зл. за годину, вартість часу проведеного інакше менше ніж 5 зл. /год. Для котрі оцінюють вартість свого часу проведеного інакше, роботодавці будуть змушені підвищити заробітну плату. Щоб переконати працюючих до продовження робочого відмови від більш привабливих альтернативних занять, будуть змушені підвищити заробітну плату. У будь-якому випадку оплата обсяг пропозиції праці буде більшим.¹²⁸

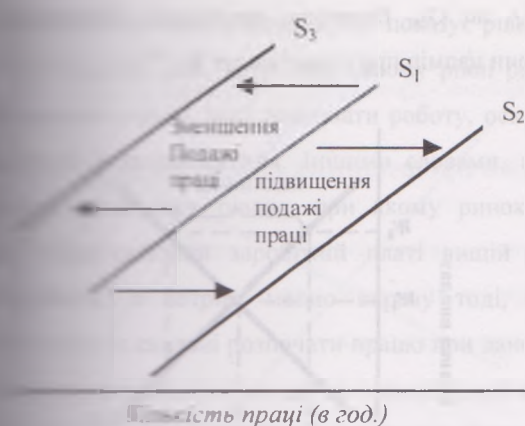
Тепер проаналізуємо, що повинно відбутися, щоб крива (дивись малюнок 8.2) пересунулася вправо. Мусить:

- з'явиться додаткове джерело осіб, котрі працюють (напр. входження численної групи молодих жінок народження у продукційний вік),
- вплив іноземних робітників,
- ріст професійної активізації жінок.
- У випадку обмеження припливу людей на ринку праці крива пропозиції переміщується паралельно вліво.
- державного рішення про зниження пенсійного віку,
- продовження часу обов'язкового навчання чи відпочинку.

Переміщення однієї чи обидвох кривих виводить до рівноваги на ринку робочої сили, а тим самим до змін зайнятості і дійсних заробітних плат.¹²⁹

¹²⁸ Там же, стор.674.

¹²⁹ Гарбіч М., стор. 108-109.

Кількість праці (в год.)
 Джерело: Камершен Д.Р., Маккензі Р.
 Економіка, стор. 674.

Збалансування ринку робочої сили.

На ринку робочої сили встановлюється, коли пропозиції роботи ($O=8$)¹³⁰ Люструє це малюнок 1.1.1. Якщо зарплата встановлено на рівні W_1 , а обсяг зайнятості у пункті Q_2 . Через пересічення кривих пропозиції і попиту, якщо зарплата погоджувачись на W_1 , будуть в стані знайти величину робочої сили зайнятої у роботодавців Q_2 . Коли кількість працівників, що хочуть влаштуватися більша за кількість робочих місць, тоді існують надмірні працівники. Іншими словами: при такій ставці існує надмір робочої сили. Надмірні працівники з надміру погодяться на нижчу заробітну ставку. Це призведе до зменшення зарплати до рівня W_2 . Решта безробітних та надмірних працівників погоджувачись на ще нижчу заробітну ставку. Зрештою зарплата знизиться до рівня W_1 . В результаті цього ринку робочої сили, яку здатні прийняти на роботу роботодавці з зарплатою W_1 та часом спавка оплат, що зменшується переконає працівників шукати інші можливості, таких як риболовля, сільське господарство тощо. Коли залишать ринок, величина пропозиції

скоротиться з Q_3 до Q_2 . Величина пропозиції збігатиметься з попитом, ліквідуючи надмір при ставці оплат W_1 .¹³¹

Кількість праці (в годинах)

Мал. 8.3 Переміщення пропозиції праці. Джерело: Камершен Д. Р., Маккензі Р. Б., Нардінеллі Ц., Економіка, стор. 679

8.5. Нерівновага на ринку робочої сили - безробіття

Крива LF (аіггі. labour force)¹³² зображує трудові ресурси (англ. job asserptance)¹³⁴ - кількість працівників, що схильні працювати при різних ставках реальної заробітної плати. Крива LD зображує попит на робочу силу, оскільки підприємства хочуть прийняти на роботу тих кандидатів, чим нижчий є рівень реальної заробітної плати. Крива AJ зображує трудові ресурси LF, тому, що завжди є люди, які залишаються без роботи погоджуються на даний рівень заробітної плати. Деякі з них були б зацікавлені можливістю розпочати роботу за вищою заробітну плату. Пункт пересічення кривих LD і AJ, тобто рівень заробітної плати, при якому кількість людей, які шукають роботу, дорівнює кількості людей, які готові її прийняти.

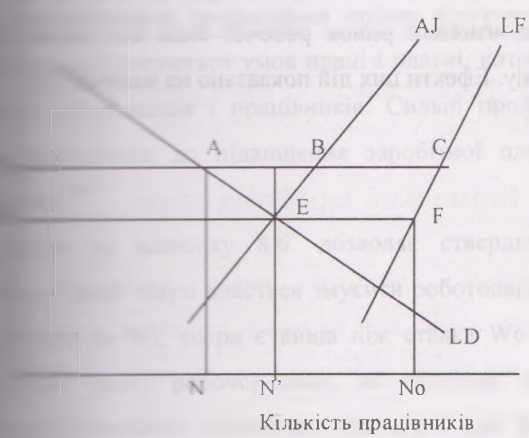
¹³¹ Камершен Д. Р., стор. 675 і 679.

¹³² БеггД, стор. 201.

¹³³ під ред. Ципсона Е., Янтонь-Дроздовска Е., Посібник із загальної економіки, Варшава-Познань 1997, стор.84.

¹³⁴ БеггД., стор. 201.

а відрізок EF показує рівень натурального рівня зарплати, котрі при даному рівні реальної зарплатної норми розпочати роботу, оскільки очікують на зростання. Іншими словами, натуральна норма зарплати є рівень, при якому ринок робочої сили є врівноважений зарплатній платі вищій ніж W виступає як зарплатна норма, в котрим маємо справу тоді, коли особи, що хочуть розпочати працю при даному рівні реальної зарплати на це не можуть знайти зайнятості. При цьому існують два гатунки безробіття. Безробіття фрикційне є схильні розпочати роботу при тій зарплаті, яку пропонують підприємства, але підприємства не мають робочих місць. Окрім того існує теж добровільне безробіття BC. Воно охоплює людей, котрі при зарплатній платі W не розпочинають роботу, маючи надію на зростання зарплати, що перевищує W .¹³⁶

8.6. Вплив професійних спілок на ринок робочої сили

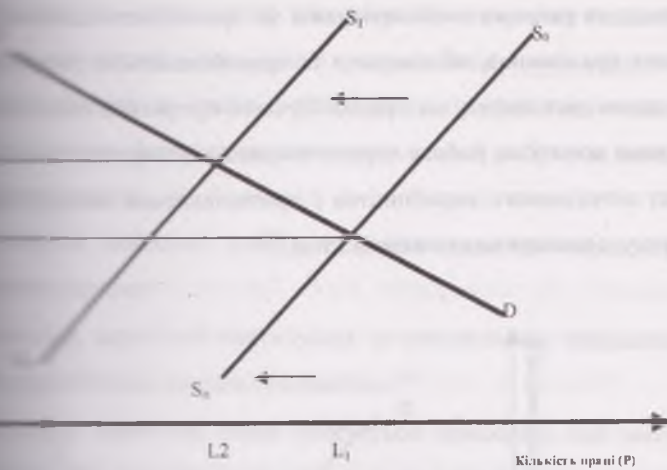
Стратегічною метою діяльності професійних спілок є покращення умов праці і заробітної плати для своїх членів. Ця стратегія реалізувати слідуючими методами:

- обмеження пропозиції роботи,
- досягнення шляхом переговорів вищих ставок заробітної плати в рамках колективним договорів,
- збільшення попиту на роботу.¹³⁷

Скорочення пропозиції праці можна досягти шляхом обмеження членів професійних спілок, утруднюючи доступ до них і втручанням у працевлаштуванні і охорони лише власних членів, тобто тих, хто працюють і хочуть одержувати вищі заробітні плати. Професійні спілки вимагають утворення різного бар'єрів входження на ринок робочої сили і міграційних бар'єрів, що обмежують прийняття на роботу чужоземців і охороняють вітчизняний ринок робочої сили від напливу робочої сили з закордону. Ефекти цих дій показано на малюнку 8.5.¹³⁸

¹³⁷ Мікосік С, Ринок виробничих факторів. Основні проблеми. Підручник для В. Цабана, Варшава 2001, стор. 183. студента, ступінь бакалавра, приг. під ред.

¹³⁸ Там же, стор. 183-184.

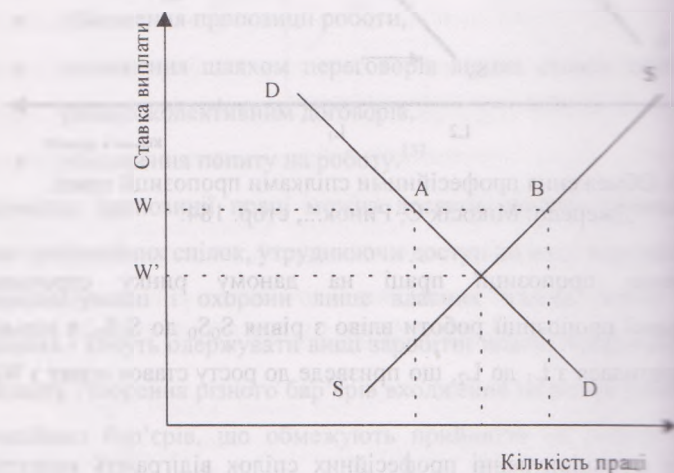
Висновок професійними спілками пропозиції праці.
 Заголовок: Мікосік С, Ринок..., стор. 184.

пропозиції праці на даному ринку спричинило
 пропозиції роботи вліво з рівня S_0S_0 до S_1S_1 , а кількість
 з L_1 до L_2 , що призведе до росту ставок оплат з W_0 до

функціонуванні професійних спілок відіграють колективні
 стосуються умов праці і платні, котрі укладаються
 роботодавців і працівників. Сильні професійні спілки
 роботодавців до підвищення заробітної плати в рамках

на малюнку 8.6. дозволяє ствердити, що коли
 галузі вдасться змусити роботодавців підвищити
 до W_1 , котра є вища ніж ставка W_0 визначена не
 робочої сили, це призведе до скорочення
 підвищення платні з W_0 до W_1 , професійна
 утворення надлишку робочої сили величиною
 кількості робочих місць. Тому деякі професійні

спілки прямують до збільшення попиту на роботу за допомогою реклами своїх продуктів чи пропагують пі
 власних працівників, збільшуючи їх привабливість на ринку праці. Таким самим ріст попиту на працю. Сучасні професійні спілки
 збудження попиту на роботу через стимуляцію утворення нових підприємств, захист вітчизняного виробництва і протиставлення імпорту
 політику, введення контингентів і т. д.¹⁴⁰

Мал. 8.6. Підвищення зарплат і утворення надлишку роботи.
 Джерело: Мікосік С, Ринок факторів..., стор. 185.

8.7. Мінімальна заробітна плата.

Мінімальна заробітна плата (найнижча) винагородження, нижче якої не можна заплатити працівнику за роботу у повному вимірі робочого часу; звичайно мінімальна зарплата визначає рівень найнижчої ставки у розрахунковій таблиці зарплат. Метою введення і застосування мінімальної заробітної плати є

¹⁴⁰ Там же, стор. 184-185.

¹⁴¹ Яцуковіч З., Ефективна система винагороджень у фірмі, Гласносьць, 1997.

використання особливо дошкульного використання працівників. Тут варто взяти до уваги, що це використання стосується найслабших соціальних груп, не лише працівників з найнижчими кваліфікаціями, а часто осіб, які в результаті життєвої несправдливості беруться за виконання важкої роботи за занижене відшкодування;

використання нечесної конкуренції, яка ведеться через суворе зниження зарплат;

зниження заробітної плати услід за економічним піднесенням і зменшення інших доходів суспільства.¹⁴²

Заробітна плата стосується повсюдно, але метод її встановлення є неоднорідний, одні держави застосовують центрально встановлену одну ставку мінімальної заробітної плати, інші - окреслюють її через колективні трудові договори з певними різницями залежно від галузі цієї суми. Наприклад, у країнах Європейського Союзу у 1992 році вісім країн застосовувало однорідну ставку мінімальної заробітної плати (Бельгія, Франція, Греція, Іспанія, Італія, Голандія, Люксембург і Велика Британія), хоча встановлення її відбуваються з різною участю колективних працівників; натомість у Данії, Німеччині та Італії мінімальні заробітні плати встановлюються у колективних трудових договорах.

Одним з дискусійним питанням є розмір мінімальної зарплати, її встановлення залежить у поточній валюті та відношення до інших соціальних показників. Для цього застосовують два критерії:

1) розмір витрат утримання сім'ї чи однієї особи;

2) відношення до середньої заробітної плати.

Важко сказати, який виникає з суті цієї категорії, котра згідно принципів справедливості повинна вистачити працівнику на задоволення основних потреб.

потреб його та його сім'ї Другий критерій показує, що мінімальна заробітна плата повинна бути встановлена приблизно на рівні 50% середньої заробітної плати. У одних країнах, напр. у Канаді, мінімальна заробітна плата встановлюється на рівні коштів утримання сім'ї, що складається з одного до складу якої входять подружжя та двоє дітей, в інших країнах мінімальна заробітна плата вистачає на утримання однієї чи двох осіб. Мінімальна заробітна плата окрема економічна категорія правильно функціонує лише тоді, коли вона встановлено на відповідному рівні. Занадто низька мінімальна заробітна плата перетворюється на мертвою категорією, занадто висока-фіктивною.¹⁴⁴

Мінімальна заробітна плата у Польщі від 1 січня 2003 року становить 800,00 зл. брутто.¹⁴⁵ При такому винагородженні є важко утримати відповідне утримання сім'ї. Причиною низького рівня мінімальної заробітної плати у Польщі є її використання для обмеження темпа росту зарплат, котре застосовувалося органами управління протягом усього переходного періоду.¹⁴⁶

8.8. Завдання для самостійного розв'язання.

Завдання 1.

Доповни речення:

- а)
робітника представляє залежність між реальною заробітною платою та кількістю часу, котру одиниця хоче призначити на працю.
- б) Довготермінова крива пропозиції праці є майже
.....
.....
.....
- в)крива пропозиції

¹⁴³ Там же, стор. 18.

¹⁴⁴ Там же, стор. 18-19.

¹⁴⁵ Законодавчий вісник з 2002 р. № 200, роз.1679.

¹⁴⁶ Яцукович З., стор. 19.

Розділ 9

Інфляція

Зміст інфляції.

Інфляція є одним з тих, котрі найчастіше з'являються у суспільстві. Але не лише економісти користуються цим поняттям. Політики, публіцисти і звичайні люди, котрі мають справу з грошима у банку. Так велике зацікавлення інфляцією повинно бути у кожного з нас. Для чого всюди чуємо про інфляцію і що вона є.

Інфляція виникла разом з грошовою економікою. У минулому часу головними причинами інфляції були фактори, пов'язані з грошовою системою у співвідношенні до економіки. Прикладом такої системи може бути хоч би війна, під час якої доходило до виходу грошової системи грошей зроблених із цінного металу і заміни грошей зроблених з цінних металів. Необхідність військових витрат спричинювала, що грошова система швидко зростала (що було неможливим у системі грошей зроблених з цінних металів), що викликало багаторазовий ріст цін. Після військових конфліктів ситуація звичайно поверталася до грошової системи грошей зроблених із цінних металів. Ціни не поверталися до попереднього рівня, але значно знижуються. Ця тенденція з'явилася разом з II світовою війною. Від того часу ціни зростають, хоч їх кількісне зростання залежить від того, у якій фазі знаходиться економіка.

Інфляція походить від латинського слова *inflare* і означає надування. Перший раз цей термін було вжито для окреслення грошової надмірною емісією грошей під час громадянської війни у 1861-1865 роках. Інфляцією називається процес зростання рівня цін. З цього визначення виникає, що не кожен ріст

цін товарів буде називатися інфляцією. Прогрес росту цін не носить одноразового характеру, тобто є відносно тривалим (багато разів). У свою чергу, ріст загального рівня цін означає про зростання цін поодиноких благ чи послуг, але про Ріст цін одиничних благ є нормальним явищем для ринкової виступає в залежності від збільшення попиту на них. Отже, тоді, коли зростають ціни більшості товарів.

Індекси інфляції.

Визначають за допомогою відповідних показників частини процентних змін витрат пов'язаних з купівлею набору (так званого кошика) протягом якогось періоду.

Найбільшого рівня цін у Польщі займається Головне

найчастіше використовується для вимірювання

росту цін на товари та споживчі послуги, котрий

росту вартості утримання (англ. Consumer Price

за усіма змінами цін споживчих благ створює

дослідників тому, що утворюється так званий „кошик

котрий у значній мірі полегшує обчислення

конструюється на даних, які отримує статистичне

домашніх господарств, структура цих господарств

для даної країни, тобто повинна бути представницькою

Покладник цін обчислено із прийняттям системи

базу, яке опинилося в „кошику“ надано відповідну

значенням. Як „ваги“ застосовуються частки

витратах загалом.

$$I_{i,t} = \sum_{i=1}^n \left(\frac{c_{i,t}}{c_{i,0}} \cdot u_{i,0} \cdot 100 \right)^{101}$$

року, котрий досліджують,

базового року,

найчастіше визначена через долю майна i в

базового року,

Показник росту цін споживчих товарів та послуг який процент рівня цін базового року становлять ціни в досліджуємо.

Приклад 1. Припустимо, що до складу „кошика” входять лише чотири блага: продовольство, житло, здоров'я та інші. Необхідні дані (інформація і співвідношення цін та доля у базового року) містить таблиця 9.1.

$$\frac{dCPI}{CPI} = \sum_{i=1}^n w_i \frac{dP_i}{P_i} + \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n w_i w_j \frac{d^2 P_{ij}}{P_i P_j}$$

Зниження показника цін споживчих благ.

	Співвідношення ціни протягом року, який досліджуємо до базового року C_1 C_2	„Вага“, котру вимірюють за допомогою частки у витратах протягом базового року	Здобуток
	1,5	0,2	30
	2,0	0,3	60
	1,7	0,1	17
	1,9	0,4	76
		Сума „ваг“ у „кошику“ завжди повинна =1	=183

Джерело: Власне опрацювання.

Якщо показник цін становить 183%. Це означає, що ціни зросли на 83% (183-100). В цьому розрахунку приймається, що базовий показник цін становить 100, якщо показник цін становитиме більше, ніж 100, то все, що перевищує 100, означатиме Інфляцію. Якби ми отримали показник цін менше 100, це означало б, що маємо справу з дефляцією.

Процес зниження загального рівня цін. Процес зниження цін протягом долого періоду зовсім не є корисний. Це призводить до скорочення виробництва, тому, що роботодавці скорочують виробничі витрати, щоб товари, які продаються за ціни нижче собівартості, мали їм прибуток. Отже наслідками дефляції можуть бути зростаючий рівень безробіття, а також скорочення валового попиту. Дефляція, котрий найчастіше описується у літературі, була характерною для найбільшої світової кризи у 1929-1933 роках.

Дефляція є дефлятор. Дефлятор - це показник індексу цін (у поточних цінах) до НВП у базисних цінах.

реальному вираженні (у стабільних цінах), у вигляді показника цін носить більш загальний характер, оскільки він враховує усіх випущених протягом даного періоду благ та послуг, а не лише товарів.

Для вимірювання інфляції дуже важливою є ставка інфляції, яку визначає процентний ріст загального рівня цін. У Польщі статистична практика показує подвійний спосіб обчислення:

- Порівнюється загальний рівень цін протягом року, що досягнуто, з загальним рівнем цін протягом року, який приймаємо за базовий. Береться до уваги пересічні показники цін дванадцяти місяців року.
- Порівнюють загальний рівень цін з грудня року, котрий прийнято за груднем базового року.

Показники ставки інфляції, обчислені за допомогою цих двох способів, виявляють різницю, що пов'язано з неоднаковою динамікою росту цін окремих місяців.¹⁴⁹ Рівень інфляції у Польщі та країнах ОЕСР зображено на малюнок 9.1. та таблиця 9.2.

Мал. 9.1. Інфляція у Польщі у 1991-2002 роках (в %).
Джерело: ГСУ, Підприємництво у Польщі. Рапортю Червень 2002

¹⁴⁸ Пор. Бегг Д., стор. 41.

¹⁴⁹ Пор. Мілевські Р., стор. 559-560.

ВВП (в % до минулого року)

	2001	2002	Прогноз	
			2003	2004
27	2,5	2,2	3,7	2,1
95	6,4	5,0	4,4	3,5
34	2,8	1,6	2,4	1,7
45	4,4	3,0	2,5	2,5
-07	-0,7	-0,9	-0,9	-1,0
23	4,1	2,8	3,8	3,3
16	2,6	2,7	2,0	2,0
20	2,3	1,7	1,4	1,0
27	2,4	1,6	1,4	1,2
39	4,8	1,8	2,0	3,1
29	2,4	2,4	2,4	2,3
10	2,7	2,0	1,4	1,2
18	1,8	1,9	1,6	1,4
15	2,1	1,3	0,8	0,4
29	3,7	3,9	3,4	3,5
98	9,2	5,3	5,2	4,6
41	6,4	5,2	2,5	2,6
53	4,0	4,7	4,1	3,2
16	2,3	2,6	2,3	1,9
38	2,4	2,1	2,3	1,2
23	5,1	3,9	2,4	1,5
31	3,0	1,3	3,2	1,6
10,1	5,5	1,9	1,4	2,3
28	4,4	3,7	3,2	2,2

Словаччина	12,0	7,3	3,1	8,7
Іспанія	3,5	2,8	3,6	2,9
Швеція	1,3	2,6	2,4	2,4
Швейцарія	1,6	1,0	0,6	0,7
Туреччина	54,9	54,4	45,0	30,3
Велика Британія	2,1	2,1	2,2	3,1
ОЕСР- разом	2,4	2,5	2,4	2,1

Джерело: ОЕСР Економічна перспектива 73, Вступне задоволення, квітень 2003

9.3. Види інфляції

Інфляція може проявлятися у різних формах. Види інфляції - це явна інфляція, котру інакше називають відкритою інфляцією, яку ще називають подавленою.

Явна інфляція виступає тоді, коли у відсутності адміністративних обмежень росту цін, тобто коли ринок вільно працює, якщо ті ціни зростають, то інформація про це подається до громадськості. Явна інфляція є типовою формою прояву інфляції в ринкової економіки.

Скрита інфляція існує тоді, коли ціни нав'язуються адміністративно, тобто „законодавчо” обмежується ріст цін. Ця інфляція виникає внаслідок існуванням так званої інфляційної прогалини, тобто перевищення попиту над пропозицією. Цей вид інфляції звичайно зустрічається в центрально планованою економікою, хоч тимчасово її втрачає вільною ринковою економікою. Обмеження росту цін зустрічається, наприклад, при недостатній пропозиції благ на ринку (при стихійній напр., неврожай). Існування потайної інфляції призводить до дефіциту товарів, черг, а також до утворення „чорного ринку”. Показником

формування цін на „чорному ринку”, або зміни співвідношенні до інших валют.¹⁵⁰

Що вимірюється за допомогою показників можуть бути інтенсивності. З уваги на інтенсивність відрізняємо інфляції: стагфляцію та гіперінфляцію.

Стагфляція - це інфляція з найнижчим ступенем інтенсивності, коли показник цін не перевищує 5% протягом року, тобто ріст цін протягом року не перевищив цього порогу.

Мікрінфляція, котру називають також інфляцією, що крокує, характеризується відносно низьким ростом цін. У цьому випадку показник цін зростає від 5% до 10% на рік.

Макроінфляція характеризується дво-, а навіть і трицифровим показником цін. Деякі джерела наводять дані, що цей показник зростає від 10% до 15% на рік. Цей вид інфляції вже стає поажною інфляцією і несе багато негативних наслідків, як хоч би втеча від грошей.

Макроінфляція стає тоді, коли ціни зростають у темпі, що перевищує показник цін. Відомі випадки, коли було відмічено ріст цін, що сягав від двох до чотирьох разів протягом року. Таким дуже популярним видом інфляції є гіперінфляція, котра існувала в Німеччині під час війни у 1918-1923 роках. У 1921 році за 1 долар платили 1,2 марок, а у 1923 за один долар уже платили 4,2 біліона марок. Це призвело до зникнення грошей, а заробітну плату виплачували в натурі.¹⁵¹ Не треба хіба докладно пояснювати, що цей вид інфляції дуже швидко стане катастрофою для економіки. Найкращою формою інфляції є стагфляція, а гіперінфляція є найгіршою формою інфляції.

¹⁵⁰ С. 368.

9.4. Причини інфляції.

Вміле визначення причин інфляції дозволяє економістам боротися з цією проблемою, тому так важливим стає дізнатися, чому сприяють даному явищу. Інфляційні явища можуть мати різні причини, які взаємопов'язані. Серед причин інфляції можна виділити як економічні, так і позаекономічні причини (пов'язані передусім із поведінкою економічної діяльності у період інфляції), а також з їх впливом на подальшого розвитку.

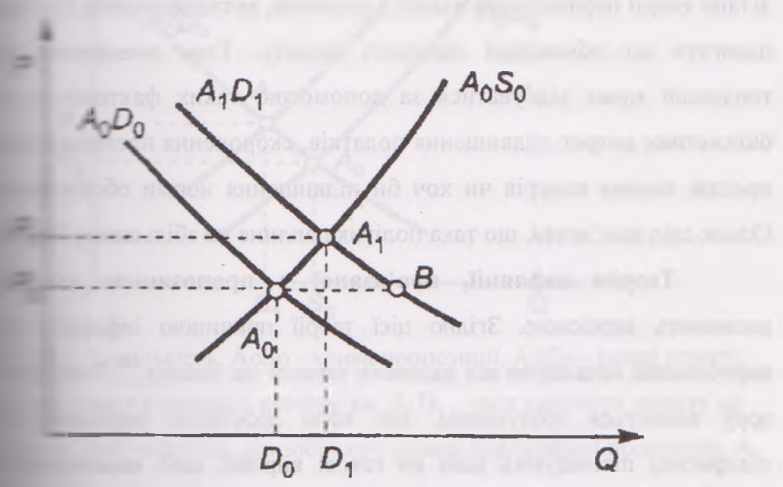
Економічна теорія відносно причин інфляції представляє різні диференційовані погляди. Це наступні теорії:

- теорія інфляції, пов'язаної з попитом,
- теорія інфляції, пов'язаної з пропозицією,
- монетарна (некількісна) теорія інфляції.

Теорія інфляції, пов'язаної з попитом виводиться з теорії

Кейнеса. Згідно цієї теорії причиною інфляції є встановлення ціни на товари на рівні, котрий перевищує можливості його задоволення. Кейнес стверджував, що національний дохід залежить від валового продукту. Якщо валовий попит зростає у ситуації неповного використання продуктивних спроможностей (можемо прийняти на роботу більше людей, більше виготовлювати), то тоді зростає національний дохід. Якщо ж попит зростає, коли виробничі фактори повністю використані, тоді ціни зростають (не можемо більше виготовляти, а люди хочуть купувати бажані товари і спроможні більше за них заплатити) і зростає національний дохід. Перевищення попиту над пропозицією призводить до утворення так званої інфляційної прогалини, що саме дає імпульс до інфляції. Зрівняння попиту із пропозицією є можливим лише при певних умовах. Зрозуміло протягом довшого періоду ціни на дані блага не змінюються, оскільки ринок зможе пристосуватися до зростаючого попиту, а якщо

вироблення визначених товарів буде впроваджено замітники.
 пов'язаної з попитом ілюструє малюнок 9.2.

кількість, $A_0 S_0$ - крива пропозиції, $A_0 D_0$ - крива
 початковий пункт рівноваги економіки, $A_1 D_1$ - ріст валового
 продукту та послуги, $A_0 B$ - цей відрізок зображує розмір інфляційної
 новий пункт рівноваги попиту та пропозиції після застосування
 процесів пристосування до нових вищих цін.

Мал. 9.2. Інфляція, пов'язана з попитом.

Мілевського Р., Варшава 1998, сгор. 572.

можуть також впливати на утворення інфляційних процесів хоч
 зростає валовий попит, особливо,
 соціальне забезпечення. У фаховій літературі
 суперечні тези щодо впливу бюджетного дефіциту на
 економістів стверджує, що дефіцит мусить збільшувати
 гроші, котрі не
 в пропозиції благ, щоб фінансувати бюджетний дефіцит.
 бюджетний дефіцит однозначно не створює інфляції.
 інфляцію залежить від того, якш чином фінансується
 держава утримається від емісії додаткової готівки,

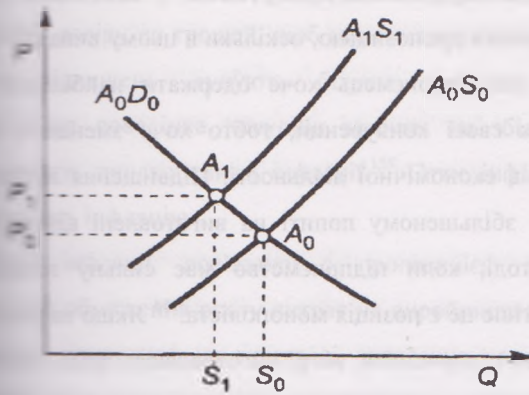
а замість неї виємітує облігації, то у такій ситуації інфляція повинні посилитися.¹⁵²

Згідно теорії інфляції, пов'язаної з попитом, антиінфляційна політика полягати на обмеженні валового попиту. Таке зменшення валового попиту може відбуватися за допомогою таких факторів: скорочення бюджетних витрат, підвищення податків, скорочення пропозиції грошей, продаж цінних паперів чи хоч би підвищення норми обов'язкових резервів. Однак слід пам'ятати, що така політика вплине на збільшення безробіття.

Теорію інфляції, пов'язаної з пропозицією грошей називають вартісною. Згідно цієї теорії причиною інфляції є збільшення пропозиції грошей незалежні від валового попиту на товари.¹⁵³ З економічної точки зору видається зрозумілим, що коли зростають виробничі витрати підприємці підвищують ціни на готові вироби, щоб компенсувати збільшені витрати. У випадку цієї теорії поштовхом для зростання цін на товари наприклад ріст заробітної плати, ріст цін сировини та напівфабрикатів, ріст зарубіжної сировини, ріст витрат на сплату відсотків від отриманих кредитів, ріст витратків на орендну плату і т.д. Також підвищення цін на товари призвести до того, що ціни почнуть рости, хоч податки не є частиною витрат. Явище інфляції, пов'язаної з пропозицією грошей, зображено на малюнок 9.3.

¹⁵² Пор. Бурда Р., стор. 412-420.

¹⁵³ Пор. Мілевські Р., стор.572.

Q - кількість, A_0S_0 - крива пропозиції, A_0D_0 - крива попиту, A_1D_1 - крива попиту після зростання валового попиту на дані товари, A_1S_1 - крива пропозиції після зростання валової пропозиції, A_0A_1 - відрізок, що зображує розмір інфляційної прогалини, A_1 - нова рівновага попиту і пропозиції після застосування процесів пристосування при новій вищій ціні.

Рис. 9.3. Інфляція, пов'язана з пропозицією.

Джерело: Основи економіки, стор. 574.

Виділяють різні типи інфляції, пов'язаної з

інфляція, пов'язана із заробітною платою - „являється тоді, коли працівники” мають надмірні вимоги щодо свого зарплатного рівня. роботодавець, виконуючи ці вимоги є змушений підвищити ціни готових товарів, щоб покрити витрати, пов'язані з

інфляція імпортована - з цим типом інфляції маємо справу, коли зростає ціна сировини з закордону. Ріст цін імпортованої сировини призводить до зростання витрат виробництва, що призводить до підвищення цін на вітчизняні товари. Так відбувається процес інфляції тобто перенесення інфляції з однієї країни на іншу. Це досить часто у сучасному світі, де ліквідуються торговельні бар'єри в припливі товарів.

- **Інфляція спричинена прибутками** - є особливо пов'язаною з пропозицією, оскільки в цьому випадку це відбувається тому, що підприємець хоче одержати найбільший прибуток з рахунок своєї конкуренції, тобто хоче зменшити кількість суб'єктів економічної діяльності. Підвищення цін відбувається при не збільшеному попиті на виготовлені товари, а лише тоді, коли підприємство має сильну позицію на ринку. Найчастіше це є позиція монополіста.¹⁵⁴ Якщо на ринку небагато підприємств, котрі виготовляють певні товари, вони спроможні майже довільно диктувати ціни. Справді, це майже довільно, оскільки влада може обмежити діяльність міроприємства за допомогою антимонопольного законодавства.

Один з теоретиків теорії інфляції, пов'язаною з прибутками, Голбрейт (американський економіст) формулює висновок, що функціонують два великі монополістичні угруповання: професійні спілки. Взаємні вимоги цих угруповань створюють інфляційну спіраль, тобто професійні спілки вимагають підвищення плати, коли вони її отримують, роботодавець, щоб компенсувати це, підвищує ціни на товари. Тут знову з'являються вимоги професійних спілок щодо чергового збільшення зарплати, оскільки їх життєвий рівень зростає тому, що зросли ціни товарів. Така спіраль ціни-зарплата створює інфляційні процеси.

На зростання інфляції також мають досить суттєвий вплив суб'єктів економічної діяльності. Якщо суб'єкти економічної діяльності передбачають загальне зростання цін, то тим самим впливають на фактично підвищуються. Це виникає з того, що підприємства, очікуючи інфляцію, тобт також на зростання виробничих витрат, підвищують ціни на товари, а працівники вимагають підвищення зарплат, оскільки вартість утримання і сподіваються, що ціни готових виробів зростають.

¹⁵⁴ Макро і мікроекономіка, основні проблеми, під ред. С. Мартинюка, 1999, стор. 375.

спричиняє зростання. Якщо інфляція утримується протягом довгого часу, то зменшується довіра до грошей, щоб максималізувати прибутки і втекти за кордон. Підвищення купують більше товарів, ніж попередньо. Така поведінка покупців впливає на збільшення валового внутрішнього продукту прискоренням інфляції.¹⁵⁵ Отже інфляційні очікування збільшують інфляцію.

Проти інфляції, пов'язаної з пропозицією можна запобігати шляхом обмеження росту витрат на виробництво. Антиінфляційна політика спирається на контролі зростання зарплат і цін та на монополістичних позицій підприємств, а також монополістичної структури спілок. В сучасному світі, особливо в країнах ринкової економіки останніх десятиріччях маємо проблеми з великим безробіттям. Антиінфляційна політика було значно ослаблено. Якщо мова йде про монополістичні підприємства, то уряди країн створюють антимонопольні закони. Ефективності їх виконання можемо мати чималі результати.

Кількісна (кількісна) теорія інфляції головною причиною зростання кількості грошей у співвідношенні до кількості товарів. Відомим представником цього напрямку є М. Фрідман, який стверджує, що "інфляція завжди і усюди є грошовим явищем".¹⁵⁶ Кількісна теорія грошей є більш сучасною версією кількісної теорії. Фрідман намагався вивести причини інфляції вже XVIII столітті. Кількісний напрямку (І. Фішер) створили рівняння обігу грошей, котре

$$MV=PY$$

де М - кількість грошей в обігу (грошові ресурси), V - швидкість грошового обігу, Y - кількість випущених благ та послуг (обсяг виробництва).

Фрідман, М. "Причини і наслідки, в Dollars and Deficits, Prentice-

З вищенаведеного рівняння виникає, що кількість грошових ресурсів) помножена на швидкість їх обігу дорівнює добутку швидкості обігу грошових ресурсів, помножених на об'єм виробництва. Добуток грошових ресурсів, помножених на швидкість їх обігу повинен дорівнюватись вартості випущених благ та послуг за їх цін.

Згідно вищенаведеного рівняння інфляція може виступати як:

- грошові ресурси і швидкість їх обігу одночасно зростатимуть швидше, ніж ріст виробництва,
- виробництво не зміниться, а зростуть грошові ресурси та швидкість обігу,
- об'єм виробництва і грошові ресурси не зміняться, а зросте швидкість їх обігу,
- знизиться рівень виробництва при не змінених грошових ресурсах та швидкості їх обігу.¹⁵⁷

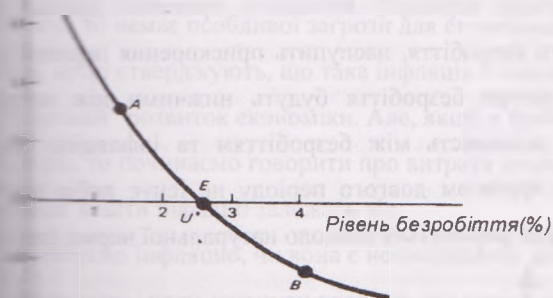
Монетаристи вважають, що збільшений валовий внутрішній продукт, який приводить до інфляції, є результатом росту грошової маси, номінальному вираженні тобто в цьому випадку ріст грошової маси є причиною збільшенням в обігу кількості грошей, що не мають відповідного збільшення в об'ємі виробництва. Ми можемо зауважити, це є протилежна ситуація, яка описана в кейнесовській теорії, оскільки там інфляція була викликана збільшенням валовим попитом, а в результаті це призводило до збільшення грошової маси (пропозиції грошей).

Якщо інфляція є спричинена надлишковим грошовим попитом, то пропозицію грошей відповідає центральний банк, то причиною інфляції є хибна політика центрального банку. Отже істотне значення надає в цьому випадку має центральний банк (функції і завдання центрального банку було обговорено у попередньому розділі), а особливості грошової політики. Згідно цієї теорії антиінфляційна політика центрального банку швидше рестрикційних дій хоч би якісь були.

резервів, збільшення обов'язкових резервів, продажу цінних паперів центрального банку. Цього типу дії вплинуть на зменшення

Інфляція та безробіття.

Залежність між інфляцією та безробіттям цікавила економістів дуже давно. Американський економіст А. В. Філіпс на підставі статистичних даних за 1940-1950 роки зауважив існування протилежної залежності між рівнем безробіття та рівнем інфляції. Він довів, що вищий рівень інфляції відповідає нижчому рівню безробіття. Графічне зображення цієї залежності в літературі під назвою кривої Філіпса. (пор. мал. 9.4.).

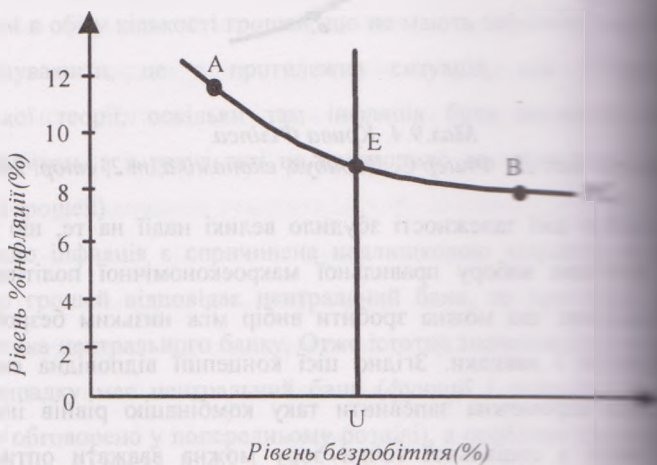
Мал.9.4. Крива Філіпса.

Джерело: Бас С. П., Фішер С., Дорнбух, економіка, т.2, стор. 267.

Відкриття цієї залежності збудило великі надії на те, що знайдено оптимальний вибір правильної макроекономічної політики. Крива Філіпса показує, що можна зробити вибір між низьким безробіттям та низькою інфляцією. Згідно цієї концепції відповідна економічна політика повинна забезпечити таку комбінацію рівнів інфляції та безробіття, яка є оптимальною з точки зору.

Фактично, протягом багатьох років багатьом країнам виступали такі великі розміри інфляції і безробіття, аж до кінця шестидесятих років.

На початку семидесятих років виступило явище стагфляції, яке сталося внаслідок співіснування високої інфляції і високого рівня безробіття. Стагфляція підірвала теорію Філіпса. З'ясуванням цієї проблеми зайнялися економісти, серед інших М. Фрідман, котрий довів, що рівень зайнятості, потенціального виробництва, реальних зарплат тощо відповідають стану довготермінової рівноваги не залежать від рівня інфляції. Цим ствердженням частково спростував теорію Філіпса, оскільки протягом короткого періоду фактично збільшення рівня безробіття до рівня нижчого ніж натуральна норма інфляції, тобто буде існувати вибір між безробіттям та інфляцією протягом короткого періоду!). Натомість протягом довгого періоду низького безробіття, наспушить прискорення інфляції, поки розміри безробіття будуть нижчими від довгострокової залежності між безробіттям та інфляцією (формулюючи цю форму, а отже протягом довгого періоду не існує вибору між безробіттям, котре формується навколо натуральної норми

Легенда: U - натуральний рівень безробіття, PCF - короткострокова залежність Філіпса, E-пункт рівноваги між безробіттям та інфляцією протягом довгого періоду, A- цей пункт можна досягнути протягом короткого періоду.

валового попиту. В- цей пункт буде досягнуто при скороченні валового попиту.

Мал. 9.5. Довгострокова крива Філіпса.

Бегг Д., Фішер С, Дорнбух, Економіка, том 2, стор.162.

Наслідки інфляції.

Інфляція є однією з найбільш важливих макроекономічних проблем. Вона є предметом інтересу багатьох соціальних груп. Ця зацікавленість частково виникає з наслідків, які несе з собою явище загального росту цін.

Вплив на економіку залежить від інтенсивності (швидкості інфляції) і часу тривання цього явища. Якщо маємо справу з невисокою інфляцією, то немає особливої загрози для економіки. Існує навіть тенденція, котрі стверджують, що така інфляція є чимсь нормальним і необхідним "побічним" розвитком економіки. Але, якщо у країні ріст цін стає високим, то починаємо говорити про витрати суспільні і про те, що витрати інфляції залежать від:

1. Швидкості інфляції, чи вона є несподіваною для нас, і чи потрібна політиці уряду створити правила, що дадуть можливість, якщо потрібно, пристосуватися до інфляції.¹⁵⁸

2. Часу, коли інфляція є сподіваною, напр., очікуємо, що у наступному році становитиме 5%, тоді кошти такого росту цін будуть витрати. Виробники, споживачі і уся економічна система можуть пристосуватися до зростання цін може полягати напр. на тому, щоб зарплат у такому розмірі, який передбачає інфляція, і на тому, щоб укласти угоди про умови оплати праці з узага передбачуваний рівень інфляції за різних умов, і на тому, щоб грошовій політиці (можна запланувати зміни грошової політики, щоб реальні надходження до бюджету не зменшилися).

3. Часу, коли інфляція є очікуваною і вбудованою в умови та

неформальні порозуміння називають *інерційною ставкою* і є неможливо з абсолютною точністю передбачити майбутню інфляцію. Неформальні ставки інфляції не можна пристосуватися до усіх учасників ринку. Незважаючи на це, економісти аналізують економічну ситуацію і намагаються, щоб інфляційна ставка найбільш наближена до дійсного рівня інфляції.

Незважаючи на те, що інфляція є очікуваною, організаційні пристосування відбуваються з певним запізненням. Одним з таких пристосувань може бути відставання норм оподаткування від інфляції. Одним з таких пристосувань є дренаж. Податковий дренаж - це збільшення реальних доходів, викликаних інфляцією, котра збільшує номінальні доходи. Це призводить до того, що деяких людей зараховують до вищих відділень прогресивного прибуткового податку.¹⁵⁹ Отже результатом інфляції в випадку будуть втрати домашніх господарств і відшкодування в вигляді держави у вигляді вищої податкової норми.

Наслідком передбачуваної інфляції, котра досягає певного рівня, буде також те, що номінальні процентні ставки відставатимуть від інфляції. Ціни (це може стосуватися опроцентування банківських депозитів) нагоди скористаються особи, котрі взяли кредит у банку. Це призведе до того, що люди, оскільки вони є найчастіше особами, що користуються кредитом, зазнають страт особи, котрі мають заощадження у банку (це старші люди) і позичкодавці, тобто напр. банківські депозитари. Потерпілими можуть виявитися також пенсіонери, оскільки інфляція часто є значно повільніша, ніж ціни, що зростають.

У випадку, коли не очікуємо інфляції або, коли інфляція очікується, зростають, кошти росту цін є значно вищими. Якщо інфляція очікується, зростають, зазнають страти особи, котрі володіють активами (наприклад, зобов'язання), виражені у номінальних категоріях (наприклад, боржниками (мають зобов'язання). Це означає, що інфляція спричинює перерозподіл грошових засобів між позичкодавцями і боржниками, вона може також зменшити загальну кількість грошових засобів.

ресурсів.¹⁶⁰ Існують обгрунтовані побоювання, що майбутня вартість грошей може поважно змінитися. Невідомо, яка буде дійсна вартість грошей, пов'язані з реалізацією конкретного проекту. Відсутність передбачення цих величин ефективно відлякує потенціальних інвесторів, що у свою чергу може призвести до скорочення валового попиту, зменшення виробництва та зменшення ефективності господарювання.

Наслідком інфляції може бути також „втеча від грошей”, тобто зменшення втрати купівельної спроможності грошей, зменшиться кількість грошей, а збільшиться закупівля матеріальних благ. Це є результатом зрощадження, оскільки під час високої інфляції посилені закупівля благ за фіксованих цін, тому, що виробники, бачучи, що споживачі купують менше, збільшують ціни, щоб максимально збільшити свої прибутки.

Наслідком інфляції також часто є втеча капіталу за кордон. Люди, побоюючись знецінення грошей і врятувати грошові засоби, обмінюють валюту своєї країни на іноземні валюти і вивозять за кордон.

Короткострокова інфляція означає теж знецінення вітчизняних грошей, зменшення купівельної спроможності грошей означає, що за ту саму кількість грошей можна придбати менше товарів) у співвідношенні грошей до товарів. Наслідком цього стану речей може бути девальюація грошей (зменшення вартості грошей). Ця процедура має на меті зроблення реальним грошовим запасом вітчизняних грошей та зміцнення конкурційності вітчизняних підприємств.

Завдання для самостійного розв'язання.

Завдання 1. Дайте відповідь на питання: чому в умовах інфляції зростає кількість грошей в обігу? Які фактори впливають на інфляцію? Які наслідки інфляції? Які заходи урядові можуть бути вжиті для зменшення інфляції? Які заходи підприємств можуть бути вжиті для зменшення інфляції? Які заходи громадян можуть бути вжиті для зменшення інфляції?

Завдання 2. Яка є натуральна норма безробіття?

б) Якою буде передбачувана ставка інфляції, якщо країна знаходиться у положенні SPRC і ?

Припустимо, що економіка у вихідному пункті довгострокової рівноваги з нульовою інфляцією, а уряд постійного збільшення пропозиції грошей, оскільки існуючого безробіття.

а) Покажи, який вплив це матиме на інфляцію та безробіття короткого періоду.

б) Поясни, чому нове положення економіки буде протягом довгого періоду.

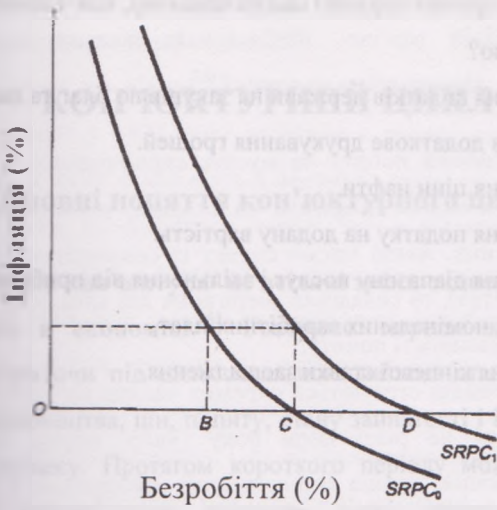
д) До котрого пункту прямуватиме економіка протягом тенденції до рівноваги? Припустимо, що уряд тепер хоче нульової інфляції і з цією метою утримує пропозицію грошей на рівні,

е) Як це вплине на ставку інфляції і рівень безробіття?

є) Покажи пункт довгострокової рівноваги.

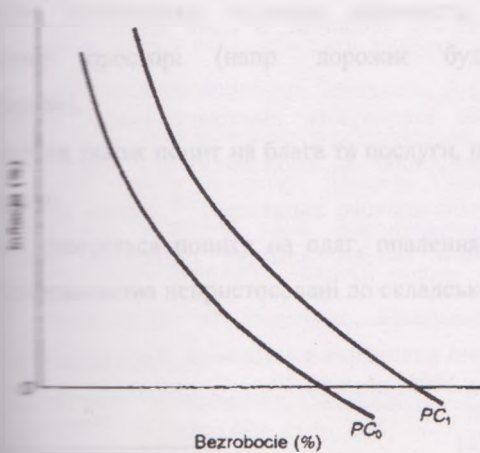
ж) Які умови повинні бути виконані для досягнення рівноваги?

з) Яку роль може відіграти в процесі досягнення цієї політика?

Який вплив зростання зарплат може спричинити переміщення кривої Філша з PC_0 на PC_1 ?

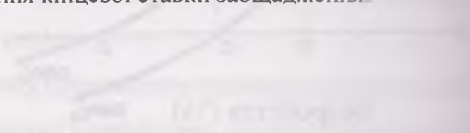
- збільшення натуральної норми безробіття.
- зменшення зростання зарплатних плат.
- збільшений ріст рівня безробіття.
- збільшений ріст інфляції.
- зменшення пропозиції робочої сили.

Котрі з наведених причин інфляції мають характер

котрі з пропозицією?

- а) Збільшення видатків держави на закупівлю фінансується через додаткове друкування грошей.
- б) Підвищення ціни нафти.
- в) Підвищення податку на додану вартість.
- г) Розширення діапазону послуг і звільнення
- д) Зростання номінальних заробітних плат.
- є) Скорочення кінцевої ставки заощадження.

Розділ 10

КОН'ЮКТУРНИЙ ЦИКЛ

10.1. Основні поняття кон'юктурного циклу.

Кон'юнктура - це всілякі зміни економічної активності, що відбуваються в економіці.¹⁶¹ Говоримо: хороша кон'юнктура, погана

кон'юнктура, розуміючи під цією загальною назвою стан, що визначається рівнем виробництва, цін, попиту, стану зайнятості і іншими елементами економічного процесу. Протягом короткого періоду можна спостерігати в економіці три основні види коливань, котрі характеризуються різним характером: сезонні коливання, випадкові коливання, кон'юктурне

коливання. Сезонні коливання відбуваються протягом одного календарного року і повторюються щороку. Причиною їх утворення є явища, пов'язані з природничими факторами. Можна навести багато прикладів:

У зонах помірного клімату землеробське виробництво носить сезонний характер. Від діяльності сільського господарства залежать обсяги виробництва, що відбуваються у транспорті та продажу.

Сезонним коливанням підлягає діяльність, що ведеться на певній території (напр. дорожнє будівництво, житлове будівництво).

Сезонним також є попит на блага та послуги, пов'язані з туризмом.

Сезонним стосується попит на одяг, опалення, автомобілі і деякі інші товари, виробництва не пристосовані до складського зберігання.

- Сезонні коливання можуть виникати зі зростаючою частотою у роздрібній торгівлі, пов'язані із сезонними коливаннями (наприклад, відсотків, дивідендів та податків).¹⁶²

Сезонні коливання попиту не мусять спричинити коливання у виробництві. Товари можна зберігати на складах, і коли з'явиться попит на них. Якщо маємо справу із сезонними продуктами (продукти землеробства), то складське зберігання дає можливість виключити явище сезонності попиту.

Сезонні коливання стосуються окремих частин економіки і можуть приходитися на різні пори року (наприклад, туризм протягом літніх місяців, період інтенсивності міжнародної торгівлі року).¹⁶³ Сезонність необов'язково замикається у річному циклі. Виступають також квартальні цикли (наприклад, у виробництві, оцінюваному кварталною системою оцінки керівних кадрів), тижневі цикли (робочі дні та вихідні), а навіть добові (наприклад, змінність використання електроенергії протягом дня і ночі).

Випадкові коливання викликані випадковими змінами кліматичні зміни, стихійні лиха, військові та політичні зміни у економічному оточенні даної економіки, т.д. Всі ці випадки спричинюють, що стежка економіки випадає випадкові відхилення від тенденції, а саме циклічні коливання.¹⁶⁴

Фактори, що порушують рівновагу мають внутрішній (внутрішній по відношенню до економіки) або зовнішній (якоюсь причиною господарчого характеру).¹⁶⁵ Вплив перебіг кон'юктурного циклу- домінує головним

¹⁶² Борович С, Циклічні коливання в економіці, Видавництво Торонто університету, Гданськ 1999, стор.69-70.

¹⁶³ Там же, стор.69-70.

¹⁶⁴ Гарбіч М., стор. 141.

¹⁶⁵ стор.141-142.

До теорії кон'юктури, що пояснює зміни в економіці причинами слід зарахувати.¹⁶⁶

*Теорія плям на Сонці,*¹⁶⁷ автором котрої є В. С. Джівонса. Цей економіст у 1875 році виступив з тезою, що зміни у сонячній активності впливають на економічне життя. Зміни кількості плям на Сонці впливають на врожаїв і неврожаїв у сільському господарстві, що несе з собою цикл змін у ритмі промислового виробництва. В результаті економічного життя залежить від активності Сонця, що проявляється у циклічності появи сонячних плям.

Теорія політичного циклу. Це є відносно нова теорія і може тому менш відома. Вона бачить причини кон'юктурних коливань у зміні економічних показників, згідно виборчого циклу, з метою здобуття більшої кількості голосів. До найбільш пріоритетних макроекономічних показників належать безробіття, ставка інфляції та ставка збільшення національного доходу. Згідно концепції політичного циклу уряд зазвичай спрямовано „охолодити” економічну кон'юктуру за допомогою рестрикційної грошової та фіскальної політики, щоб у період виборчої кампанії використувуючи утворені резерви, довести до економічного спаду. Така поведінка уряду може запевнити йому підтримку на виборах.¹⁶⁸

Теорія інновацій згідно якої, причини наявності циклів пов'язані з процесом організаційно-технічних інновацій. Згідно І. Шумпетера економічний цикл є постійний потік можливості нововведень. Це є необхідна, але недостатня умова економічного розвитку. Мусить з'явитися підприємець, який перший застосує дане нововведення у виробництві. Це призведе до зростання продажів, який одержить завдяки новим методам продукції, що призведе до преміювання за піонером. Наступає розповсюдження

166. Шумпетер, І. Економічні доктрини, Видавництво Жешівського університету, Жешів 1998, стор. 143.

нововведення (дифузія техніки), тобто хвиля інтенсивного зростання виробництва. Збільшення пропозиції не супроводжується збільшенням попиту, що спричинює падіння цін і зменшується інвестиційний попит і переходить з прибутків, що зникає, змушує до впровадження інноваційний імпульс і його розповсюдження знов поживлення.¹⁶⁹

Впровадження і розповсюдження інновацій

Шумпетера не лише господарчий розвиток, але також інновації. Він відокремлює інновації, наслідки котрих спричинюють зростання (середні) та так звані інновації епохальні, що обумовлюють Кондрат'єва (так звані довгі). Кожна довга характеризується історичними особливостями, спричиненими визначеною хвилею. Перша довга хвиля (1787-1842) відбувалася під впливом пов'язаної з цим винаходом промислової революції. Друга довга хвиля розпочалася від будівництва залізниці, третя (1896-1945) - електрики та винаходів у галузі хімії. Четверта хвиля зростання з розвитком будівництва і моторизації тривала від 1945 до 1973.

Кон'юктурні коливання- це відносно регулярні коливання активності, котрі повторюються у цілій економіці і визначеної тенденції зростання чи спаду. Їх наслідком є зростання чергою, складаються у визначену серію, котру називають **циклом**.¹⁷¹ Слово „цикл” походить від грецького визначення Річ, що рухається по периметру кола повертається до початку хвилясти рух, що піднімається і спадає по кривій, так називають циклом.¹⁷²

¹⁶⁸ Мілевські Р., стор.518.

¹⁶⁹ Під ред. Цабана В., стор. 334.

¹⁷⁰ Мілевські Р., стор. 518.

¹⁷¹ Мілевські Р., стор.518-519.

¹⁷² Бучинська Т., стор. 80.

...кон'юктурних циклів в економіці перший раз зауважили в ... той час це була індустріалізована країна. Відтоді почали ... цього явища з прогресивним процесом індустріалізації ... Європи.¹⁷³

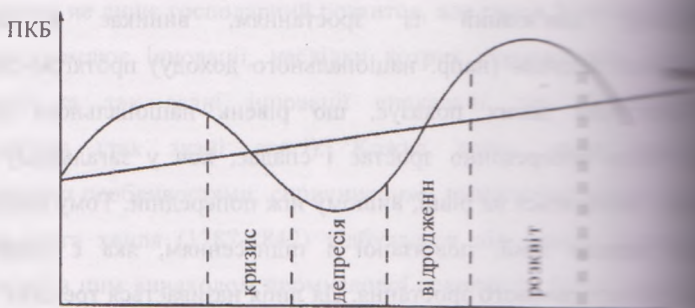
...перейдемо до докладного обговорення кон'юктурного ... і пояснення поняття тренду. Тренд- це довгострокова ... економічної активності у господарці,¹⁷⁴ загалом має ... із зростанням.¹⁷⁵

...пов'язаний із зростанням, виникає з аналізу ... (напр. національного доходу) протягом довгого ... даних показує, що рівень національного доходу ... попеременно зростає і спадає, хоч у загальному після ... на рівні, вищому ніж попередній. Тому коливання ... лінії, пов'язаної з піднесенням, яка є графічною ... зростання. Ця лінія називається трендом. З цієї ... цикл визначається як коливання економічної ... тренду. Тренд зростання економіки є пов'язаний із ... факторів (капіталу, праці, продуктивності). Це ... кривої виробничих можливостей. Існують однак ... , що величина дійсного національного доходу, ... заколо тренду потенціальної величини національного ... викликають зміни ступеня використання виробничого ... ствердити, що виступають циклічні зміни ступеня ... валового попиту до обсягу валової пропозиції.¹⁷⁶ В ... тенденцій стагнаційних. Падаючий тренд є ... , оскільки продукція не може спасти нижче від

... 80

... стор 516-517.

Схематичне зображення певного кон'юктурного циклу, що складається з чотирьох фаз (кризи, депресії, поживлення і розквіту).
 10.1. Істотними є переломні моменти (нижній і верхній), коли відбувається зміна напрямку економічної активності.¹⁷⁸ Діапазон між цими моментами називаємо амплітудою коливань кон'юктурних показників. Це означає, що цикл носить характер більш вибуховий, з різкими перебігу циклу.¹⁷⁹

Мал.10.1. Цикл господарчих (кон'юктурних) коливань.
 Джерело: Бучинська Т., Макроекономіка

10.2. Характеристика кон'юктурного циклу

Криза означає занепад кон'юктури. Це є період, коли відбувається спад загальної економічної активності, пропозицією та попитом на блага та послуги порушуються товари у співвідношенні до ефективного попиту, тобто прибутку зменшується, отже підприємці обмежують виробництво, найслабші підприємства банкрутують. їх майно часто продається за цінами нижчими за ціни підприємствами, котрі були спроможні знизити витрати. Криза характеризується: спадом виробництва, зменшенням скороченням споживання, зниженням цін та зростанням безробіття.

¹⁷⁸ Бучинська Т., стор.80.

...у галузі, що виготовляє засоби виробництва, ніж у
... Обмеження виробництва триває до моменту
... пристосування виробництва до актуального попиту.
... фінансового ринку. Зростають процентні
... мають труднощі із сплатою зобов'язань, ціни
... після кризи і означає стабілізацію на
... Виробництво не спадає до нуля, оскільки існує споживчий
... виробництво, зайнятість і норма
... являється перспектива росту норми прибутку-
... виробничих витрат. Банки мають у розпорядженні
... одержання кредиту є відносно легке.¹⁸¹

... характеризується зростанням
... цього періоду сильніші підприємці, котрі пережили
... період несприятливої кон'юнктури і поступово
... свого капіталу. Вилучають багато застарілих машин і
... і пред'являють попит на більш сучасні машини, котрі
... зростання продуктивності праці і зниження вартості
... покращення якості виготовленої продукції. Усі ці
... до зміцнення позиції конкурентного підприємства у
... зростає зайнятість, а тим самим доходи і попит
... поступово вичерпуються згромаджені у минулому запаси.
... відношення цін до вартості виробництва, що
... прибутків. Накопичені грошові засоби у
... торгівельного виходу, що призводить до
... ставки. Дешевші кредити заохочують
... капіталовкладень. Атмосфера оптимізму, котра

з'являється, переноситься на ринок цінних паперів в П...
та облігацій.¹⁸²

У фазі розквіту ріс виробництва економічний рівень перед кризою. Безробіття існує на рівні, об'єм сукупного виробництва перевищує попередній рівень паперів досягають найвищого рівня, а відсоткова ставка призводить до дуже високого рівня інвестицій. В результаті надвиробництво, оскільки посилений попит не посиленої пропозиції. Це означає, що економіка входить у кон'юктурного циклу.¹⁸³

Зміни, що відбувалися у ринковій економіці після II світової визначені модифікації у перебігу кон'юктурного циклу економіки і зміна її структури спричинили деформацію кон'юктурного циклу. Ця деформація полягає на фазі пожавлення та розквіту, тобто так званого скороченні фази кризи і депресії, тобто так званого основним поакзником циклу далі є реальний валовий найбільш популярна міра макроекономічної господарчої погляді на кон'юктурне коливання, економісти абсолютний спад національного валового продукту щонайменш рік. Початком рецесії вважається давній кінцем рецесії- попереднє дно циклу, момент, коли валовий продукт перестане зменшуватись.

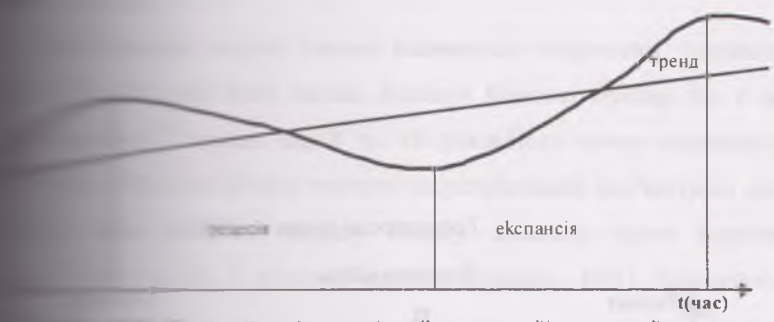
Економіка є складним організмом, отже якщо в якій величина, то несе з собою "каскад" змін інших величин виробництва та зайнятості супровджуються змінами процентних ставок, курсів цінних паперів, споживання

¹⁸² Бучиньська Т., стор. 82.

¹⁸³ стор. 82-83.

¹⁸⁴ Там же, стор.81.

... кон'юктурний цикл значно скоротився та ... дою коливань. Тому можна відрізнити лише ... економічну рецесію та економічну експансію.¹⁸⁵

... економічний цикл (кон'юктурний) сучасний
... Бучачська Т., Макроекономіка, стор.80.

... морфологічних ознак класичного та сучасного ...
... і цикл сучасний.

	Класичний цикл	Сучасний цикл
	Чотирьохфазовий цикл: криза, депресія, Пожвавлення, розквіт	Двофазовий цикл: пожвавлення, рецесія
	раптові (різкі)	лагідно
	6-12 років	3,5-5 років
	Висока	Низька

... стор.77.

... Це можна побачити на малюнку 10.3. Цикли ...
... вони нерегулярні, а вершини і долини знаходяться на ...
... дуже глибокі, як під час Великої депресії; інші-
... того, час тривання циклу буває різний. Деколи

більша депресія може тривати десять років, іншим разом спад може бути відносно короткочасною.¹⁸⁶

Мал. 10.3. Циклічні коливання у ХХ столітті.

Джерело: Самуельсон П. А., Нордхаус В. Д., Економіка том 1, 1995, стор.307.

Кон'юктурні цикли не протікають ідентично в залежності від країн. Вони носять назви, утворені від прізвищ дослідників, котрі внесли свій вклад в їх пізнання. З точки зору пересічної довжини циклів можна відрізняємо:

¹⁸⁶ Самуельсон П. А., Нордхаус В.Д., Економіка том 1, ПНВ, 1995, стор.307.

Цикл Кічіна, так званий короткий,¹⁸⁷ котрий тривав приблизно 3, 5 років. Його виразно його було зауважено лише в США.¹⁸⁸ Частота його пов'язана зі змінами запасів, оптових цін, а також з розрахунками операцій.¹⁸⁹

Цикл Йуглара, котрий інакше називається класичним, типовим,¹⁹⁰ У 1860 році його описав француз Клемент Йуглар. Це є цикл кон'юнктурний,¹⁹² триває від 8 до 10 років. Його появу ознаменувала криза у 1825 році. В міру поступу індустріалізації кон'юнктурні цикли своїм радіусом щоразу більшу кількість країн Європи і пов'язаний зі змінами капіталовкладень, НВП, інфляцією та

Цикл Кіндрат'єва належить до довгих циклів. У двадцятих роках Н. Кіндрат'єв провів дослідження (котрі охоплювали період від 1870 року) в чотирьох країнах: Німеччини, Великої Британії, Франції та США. Він відокремив 40-60річні цикли розвитку економіки.¹⁹⁵ Кожен цикл складається з фази експансії і стагнації; ці дві фази розділяють перехідні величини, котрі вивчалися, було поділено на три групи:

- 1) ціни: ціни на промислових та сільськогосподарських товарів,
- 2) зарплати: зарплати в промисловості та сільськогосподарських товарів,
- 3) витрати: видобування і витрата вугілля, залізної руди та олова.¹⁹⁷

¹⁸⁷ Кічіна Е., стор.330.

¹⁸⁸ Кічіна Е., стор.76

¹⁸⁹ Кічіна Е., стор.330. Ц. Макроекономіка підручник європейський, Польське економічне товариство, Варшава 2000, стор.437.

¹⁹⁰ Кічіна Е., стор.330.

¹⁹¹ Кічіна Е., стор.76.

¹⁹² Кічіна Е., стор.503.

¹⁹³ Кічіна Е., стор.515.

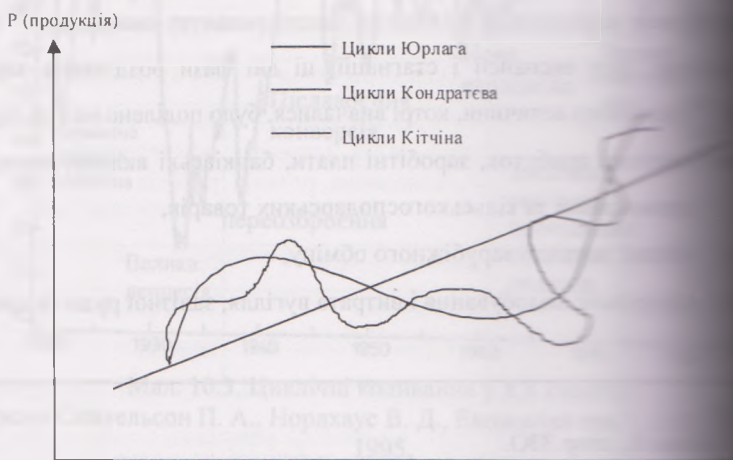
¹⁹⁴ Кічіна Е., стор.437.

¹⁹⁵ Кіндрат'єв Н., стор.219-220.

¹⁹⁶ Кічіна Е., стор.19.

¹⁹⁷ Кіндрат'єв Н., стор.21.

Використовуючи статистичні методи, що дозволяють виключити коливання нижчого ряду, було віділено висхідні та спадні коливання. Дослідження Кондрат'єва продовжив і російський економіст І. Ю. Юрлага. На його думку, досі аналізовані цикли (короткі, середні, довгі) знаходяться в взаємовідносинах. Крива довшого циклу є трендом для двох інших циклів. Аналіз цих взаємовідносин показує, що фаза зростання довгого циклу є результатом переваги років доброї кон'юнктури над роками спаду короткого циклу і навпаки. В результаті прийнятого способу презентації тривалості виявляється, що один цикл Кондрат'єва охоплює 3 цикли Юрлага. У свою чергу кожен цикл Юрлага складається з 3 циклів Шумпетера. Підкреслює, що кожен цикл веде до економічного поступу, який закінчується поверненням рівноваги, яка спирається на базис економічних відносин.¹⁹⁸

Мал. 10.4. Відношення між циклами різної тривалості. Джерело: Мередик К., Теорія економіки, том II, Бялисток МІА

З огляду на складність суспільно-економічних зв'язків, запізньень і випереджень, що відбуваються між економічними

¹⁹⁸ Там же, стор.21.
268

зверел циклічності розвитку є дуже важке. В зв'язку з цим теорії не погоджуються щодо визначення причин циклічності. Найважливішою є зміна попиту на капіталовкладення як основного фактору розвитку валовим попитом та валовою пропозицією.

Невідомі передумови криз пов'язані з діяльністю грошей в товарно-грошовій економіці, а точніше з тим, що гроші виконують функцію засобу обміну та платіжного засобу. Ці функції, розриваючи акт купівлі-продажу у часі і просторі акти купівлі і продажу, створюють можливість диспропорції між загрегованим попитом та загрегованою пропозицією. Це призводить до того, що ця можливість перетворюється на кризу.

У товарно-грошовій економічній діяльності у розвиненій ринковій економіці є норма прибутку. Отже мірою доцільності капіталовкладень є норма прибутку, точніше її динаміка. Зміни в розмірах капіталовкладень визначаються коливаннями норми прибутку, а не потребою таких обсягів інвестицій, котрі запевнили б економічне піднесення. Які механізми обумовлюють коливання норми прибутку, а слідом за нею циклічність економічної діяльності?²⁰⁰

Виходячи з фази кризи. Вона характеризується розривом між пропозицією та попитом, тобто надвиробництвом. Це викликає загострення кризи для виробниками і падіння цін. Зниження цін полегшує споживання відносно надлишків. Споживання відносно не падає нижче мінімального рівня. У цій фазі темп зростання пропозиції є швидший ніж темп падіння попиту, а отже він частково зменшення запасів, котрі поступово ліквідуються у фазі кризи. Це призводить до необхідності впровадження нових методів виробництва, що зменшують вартість виготовлення. Це означає зростання ефективності спрацьованості виробничого апарату. Якщо до цього

²⁰⁰ Додаток 83.

додамо втрати основного капіталу внаслідок банкрутства підприємств, які не витримали посиленої конкуренційної боротьби, „творчого знищення” , котре означає зменшення виробничих витрат економіки. Отже в економіці поступово доходить до рівноваги між пропозицією і попитом. „Творче знищення” та поступове зниження витрат сприяють загальмуванню виробничого спаду і зростанню інвестиційний попит.²⁰¹

Зростання інвестиційного попиту, згідно закону множення спричинює збільшене у багато разів зростання національного доходу (НД). Дія інвестиційного множника є повільною, оскільки економіка є обумовлена попитом. Це означає, що загальмований темп зростання суми інвестиційного попиту (I) і споживчого попиту (C) викликає використання можливостей економічного піднесення, до якого призводить пропозиції. Тепер можемо національний дохід (Y) представити як суму споживчого та інвестиційного попиту:

$$Y = C + I$$

Напомість приріст національного доходу (який можемо вимірюється приростом НД) можемо представити як суму приросту споживчого та інвестиційного попиту:

$$Y = C + I$$

З точки зору майбутнього економічного зростання значення мають інвестиційні витрати. їх зміна (зростання чи скорочення) призводить до збільшених у багато разів змін національного доходу. Можна це записати у такій формі:

$$\Delta Y = m_i \cdot \Delta I \quad \text{lub} \quad m_i = \frac{\Delta Y}{\Delta I}$$

З рівняння на ΔY можемо обчислити, що $\Delta I = \Delta Y - \Delta C$. Підставивши вищенаведене рівняння приймає вигляд:

$$m_i = \frac{\Delta Y}{\Delta Y - \Delta C}$$

Ділячи праву сторону на ΔY одержуємо:

²⁰¹ Там же, стор.83-84.

$$m_1 = \frac{1}{1 - \frac{\Delta C}{\Delta Y}}$$

що збільшення у багато разів, яке в умовах багатьох факторів спричинює імпульс зростання (спаду) економіки від кінцевої схильності до споживання ($KSK =$ приросту споживчих витрат у прирості доходу). Чим менше це співвідношення, тим відповідно вищий (нижчий) є

коэффициент $m_1 = 1000$ одиниць. Капіталовкладення у розмірі 1000 одиниць зростання доходів виробника інвестиційних благ на базі незмінної кінцевої схильності до споживання, це спричинює додатковий попит на споживчі блага у розмірі 600 одиниць. Споживчі витрати стають доходом виробника цих благ, який витратить 360 одиниць ($600 \cdot 0,6 = 360$), створюючи новий попит. Цим з 360 одиниць доходу буде витрачено 216 одиниць, тобто Межа, до якої прямує сума цих чергових викликів до витрат, у цьому числовому прикладі становить 2500 одиниць. Таким чином витрати через множникові ефекти призвели до зростання доходу у два з половиною рази. Аналогічно, лише у разі зменшення інвестиційних витрат. Скорочення витрат на 1000 одиниць викличе (при прийнятій KSK) зменшення доходу на 2500 одиниць.

Таким чином інвестиційного попиту, що з'являється у фазі депресії, спричинює множникові ефекти, які призводять до зростання національного доходу спричинює взаємне зростання інвестиційного попиту, а також споживчого попиту. Між інвестиційним та споживчим попитом виникає зв'язок. Що спричинює прискорення або прискорення.

Це правело повідомляє, що зміна споживчого попиту збільшення у багато разів змін інвестиційного попиту. Ці зміни попиту, спричинені змінами споживчого попиту (викликаним) інвестиційним попитом.²⁰³

Одним з головних факторів, котрим коливання є, згідно прихильників теорії Кейнеса. Під час рецесії інвестиції у нові фабрики і обладнання інвестувати у додатковий виробничий потенціал, якого і так вистачає того, що виготовляється у даний час? Коли виходити з рецесії, повертається довіра і інвестиції зростати. Збільшення інвестицій може бути у декілька разів більшим, ніж зростання національного зменшиться темп економічного зростання, обсяг падати. Суть полягає у тому, що інвестиції залежать національного доходу і споживчого попиту, як відбувається так, оскільки інвестиції (за капіталовкладень) повинні створювати додаткову продукцію отже вони залежать від приросту попиту, а не його росту виробництва змінюється значно більше, ніж якщо економічне зростання у 1998 р. становило 7%, а у 1999р. продукція у 1999р. збільшилася лише на 2%, але її темп на 100% (тобто подвоївся)! Отже зміни інвестицій значно більші ніж зміни національного доходу. Цю залежність наведений приклад акселератора.²⁰⁴

Приклад 2. До підприємства, котре розглядаємо ставимо усіх підприємств у цілій економіці. Приклад припущеннях:

²⁰³ Бучинська Т., стор.84-85.

²⁰⁴ Сломан И., Мітрочук }, Основи економіки, Польське видавництво, Варшава 2001, стор.346.

... які використовуються діють 10 років, після чого їх замінюють на інші.

... підприємство володіє 10 машинами, серед них однією 10-річною, однією 9 - річною, однією 8 - річною, однією 7 - річною, однією 6-річною і т. д. Щороку слід замінити одну машину.

... виготовляють 100 штук виробів щороку. Ця величина зростає.

... пристосовує обсяг своєї продукції та машинний парк до попиту споживачів.²⁰⁵

... 10.2. показано, що відбувається з інвестиціями протягом 6 років, під час яких на початку настає посилення зростання, потім його стабілізація, а потім невелике скорочення. Щороку попит раптово збільшується з 1000 до 2000 штук. На наступний рік зростає на чергових 1000 штук, досягаючи рівня 3000 штук. На наступний рік темп росту слабшає: попит досягає обсягу 3500 штук. На наступний рік не відбувається зміна попиту: він далі становить 3500 штук. На наступного року попит незначно скорочується до 3400 штук.

Таблиця 10.2. Ефект акселератора.

	0	1	2	3	4	5	6
Попит (штук)	1000	1000	2000	3000	3500	3500	3400
Інвестиції (штук)	10	10	20	30	35	35	34
Зміна інвестицій		0	10	10	5	0	0
Інвестиції (I _t)		1	1	1	1	1	0
Інвестиції (I _{t-1})		1	11	11	6	1	0

... Митрочук І., Основи економіки, Варшава 2001, стор.346.

... зростають. коли темп росту національного доходу (а тим самим і попиту) зростає ($\Delta Y_{t+1} > \Delta Y_t$). Це ілюструє ситуація у 1 і 2 роках. У 1-му році приріст споживчого попиту становить 0, а протягом 2

року попит збільшується на 1000 штук. Інвестиції зростають на 10 машин. Зростання інвестицій є значно більшим ніж зростання ефекту акселератора. Споживчий попит подвоюється, а інвестиції зростають на 11 разів!²⁰⁶ Інвестиції будуть утримуватися на стабільному рівні, якщо національний дохід зростатиме у такому самому темпі, як у попередньому році ($\Delta Y_{t+1} = \Delta Y_t$). Ілюструє це ситуація протягом другого і третього років. Обидвох років попит споживачів зростає на 1000 штук, але інвестиції становлять 11 машин.²⁰⁷ Інвестиції скоротяться, навіть якщо національний дохід надалі зростає, оскільки темп його росту зменшиться. Ілюструє це ситуація четвертого року. Попит споживачів зростає на 1000 штук (попередньому році збільшився на 1000 штук). Інвестиції становлять 6 машин.²⁰⁸ Якщо національний дохід залишається стабільним, інвестиції обмежаться лише до відбудовних (реституційних). Це ілюструє ситуація протягом 5 років. Інвестиції зменшуються до 1 машини, необхідної для заміни спрацьованих машин. Якщо національний дохід навіть незначно зменшиться, інвестиції цілком зникнуть. Це ілюструє ситуація протягом 6 років. Попит скоротився лише на 1/35, інвестиції до впали нуля. Не буде змінено машини, яка спрацьовується у цьому році.

На практиці дія акселератора не є аж так драматичною. Закінчується так раптово, як у наведеному прикладі. Його ефект можна передбачити з приводу нижченаведених причин:

- Багато підприємств зберігає певний резерв виробничих потужностей або володіє запасами своїх виробів. Це дозволяє задоволювати додатковий попит без необхідності інвестувати.
- Схильність підприємства до інвестування зменшується, якщо впевненості щодо майбутнього попиту. Сам факт, що попит збільшився, не є достатнім стимулом до інвестування.

²⁰⁶ Там же, стор.346

²⁰⁷ стор.346-347.

²⁰⁸ стор.347.

з витратою великих сум на закупівлю додаткових
природібно попит незабаром знову скоротиться.

Підприємства зрацьовують свої інвестиційні плани набагато
швидко їх змінити.

Підприємства вирішать заінвестувати більше,
капітовкладень часто не мають у своєму
виробничого потенціалу, щоб справитися
з цим.

Підприємства знову несподівано. Підприємство може
і експлуатувати машини трохи довше, якщо
щодо майбутнього рівня попиту.²¹⁰

Підприємства створюють ефект акселератора і спричиняють, що
всієї величини. Все ж таки цей ефект існує. Підприємства
в своїх рішеннях про обсяг інвестицій. Досвід
інвестицій є значно більшими, ніж коливання

є потужним фактором, що призводить до
зміни у виробництві можуть переноситися у
масштабі на зміни у інвестиціях.

множника і акселератора створює можливості
процесів, що вводять економіку у фазу пожвавлення.

попит, зростає національний дохід, збільшується

спричинює збільшення інвестиційного попиту у багато

і взаємно збуджується, слід заспокоїти за
ступеня використання існуючого виробничого

несе з собою збільшення вартості виробництва і
росту норми прибутку.Обернення у протилежний бік
впливає на акумуляційні рішення підприємств.Вони

починають обмежувати інвестиційний попит. Це ослаблює звільняє негативні множникові ефекти і в результаті зменшує інвестиційного і споживчого попиту. Скорочення попиту зумовлено ефектом пропозиції раніше зроблених інвестицій. Саме ці інвестиції грають особливу роль у процесах економічного зростання званого нам ефекту попиту (множинкового). Інвестиції збільшують виробничі потужності в економіці, тобто викликають ефект множинковості. Отже мова йде про дуалістичний вплив інвестицій. Варто зазначити:

- між цими ефектами існує часова прогалина: ефект множинковості настає в момент часу реалізації даної інвестиції; ефект пропозиції – тільки після закінчення;
- ефект пропозиції одержуємо так довго, як довго економіка залишається позитивними (з періоду на період можуть зростати або зменшуватись); натомість для отримання ефекту множинковості є необхідним абсолютний приріст інвестицій (тобто збільшення інвестицій заповнює збільшення виробничих потужностей (ефект пропозиції), натомість не є достатньою для того, щоб збільшити ефект множинковості).

Збіг у часі скорочення попиту з ефектом пропозиції раніше зроблених інвестицій спричинює, що наростає диспропорція між виробничою потенціалу (котрий ще постійно зростає) та рівнем попиту (котрий вже падає). Ця диспропорція мусить знайти своє вираження в надвиробництва і механізмах адаптації цієї фази. Отже зростає роль у циклічному розвитку і одночасно пускає в дію механізми, які відновлюють умови розширеного відтворення, активізує економічний розвиток.²¹³

²¹² Бучиньська Т., стор.86

²¹³ Під ред. Мілевські Р., стор 521.

самостійного розв'язання.

Критичний момент - це пункт, котрий економіка досягає у

кон'юктурних коливань зображує розрив між верхнім

і нижнім критичним моментом.

Амплітуда коливань кон'юктурного циклу є ефектом

держави не мають впливу на амплітуду

кон'юктурного циклу Йуглара.

Кон'юктурні коливання в одній країні можна злагоджувати за

ефектом змін ступеня непристосованості

циклічного економічного піднесення є

ендогенний характер.

Теорія кон'юктурний цикл можуть викликати

необхідною умовою економічного

диспропорція між

фактором, що впроваджує економіку у

обумовлюють цикли Кондрат'єва.

- 16 Згідно теорії політичних циклів, перед виборами влада, прямуючи до поновного обрання, застосовує грошову і фіскальну політику з метою об'єктивного пожвавлення економіки.
- 17 Згідно теорії політичного циклу зміни спричинюються змінами пріоритетів влади.
- 18 Згідно неокласичної концепції кон'юктурного циклу кон'юктурного циклу є зовнішні фактори.
- 19 Згідно кейнесовської теорії утворення економічного циклу метою злягодження економічного циклу є проводити активну монетарну та фіскальну політику.
- 20 Перша фаза кон'юктурного циклу повинна тривати 6-12 місяців, щоб її можна було вважати рецесією.
- 21 Дно економічного циклу- це пункт, в якому депресія і починається пожвавлення.
- 22 Економічні цикли не відрізняються відносної інтенсивності.
- 23 Класичні економісти стверджують, що економічний цикл спричинюється гнучким формуванням цін і зарплат.
- 24 Прихильники теорії Кейнеса бачать причину коливань у змінах агрегатного попиту.
- 25 Економічний цикл полягає на нерегулярних коливаннях економічної активності.
- 26 У фазі кризи темп виробничого спаду є більшим, ніж скорочення попиту.
- 27 У фазі депресії настає збільшення інвестицій.
- 28 Лидують інвестиції з'являються, коли підприємства утримати на попередньому рівні попит, що скоротилося.
- 29 Згідно поняття акселерації, зміна національного продукту спричинює негайні, збільшені у багато разів зміни інвестицій.

... відображує розбіжність у часі ефекту
... інвестицій.

... попитового ефекту інвестицій є необхідним
... інвестицій.

... інвестицій запевнює ефект пропозиції, але є
... щоб пустити в хід механізм інвестиційного

... інтервенціонізм- це протидія коливанням

... теорії Кейнса, ефектом ведення
... фінансової політики є зростання виробництва і

... фінансової політики є більш ефективними у випадку
... фінансової політики.

... монетарна політика полягає на зменшенні
... резервів і підвищенні редисконтної

... пов'язаний з розвитком- це інтервенціонізм *ex*

... можуть стати генератором циклічних коливань.

... цикл у ринковій економіці означає коливання
... використання виробничого потенціалу.

... у центрально планованій економіці означає коливання
... дефіциту.

... планованій економіці ендогенні механізми
... вивести економіку з кризи.

... з певних причин утворення економічної аритмії є
... інвестиційних проектів.

... полягає на скеруванні зменшених грошових
... інвестиції, що вже розпочалися.

44 У фазі депресії відбувається підвищення цін.

45 У фазі розквіту не діють фактори, що сповільнюють зростання цін.

46 У перехідній фазі від депресії до поживання ринок продуцента?²¹⁴

²¹⁴ Під ред. Мілевські Р., Основи економіки, Вправи, завдання, Варшава 2002, стор.231.

ВІДКРИТА ЕКОНОМІКА

Відкритий характер економіки у Польщі.

Сучасного світу є щораз більша відкритість. Ця відкритість проявляється в свободі переміщення людей, товарів і послуг та вільності ринку. Відкрита економіка - це економіка, у котрій здійснюються операції з закордоном.²¹⁵

Польща є відкритою економікою. Найбільш помітним проявом відкритої економіки є повсюдна присутність продуктів іноземного походження на вітчизняному ринку та наявність польських продуктів на іноземних ринках. Доля зовнішньої торгівлі у НВП в Польщі у 2007 році становила 47%, з чого на експорт припадало 20%, а на імпорт 25%. Найбільш відкритими є країни Європи, зокрема Німеччина, Швеція чи Голандія, у яких доля самого експорту становить 10-15%, зв'язки із закордоном є особливо важливими. Тому міжнародна економічна політика у країнах відкритої економіки має особливу важливість. Міжнародне оточення не є зовнішнім елементом, котрий для зручності можна було б відокремити від макроекономіки. У відкритій економіці воно є невіддільною частиною механізму її функціонування.

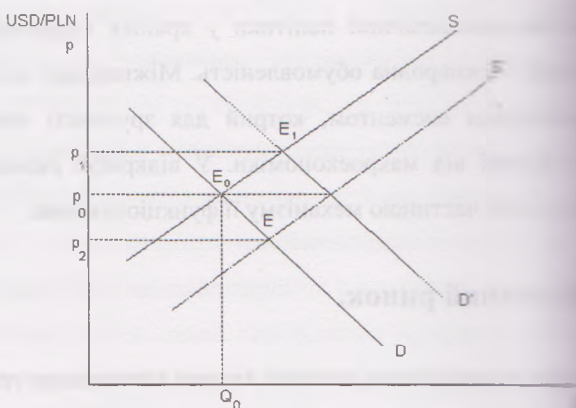
Відкритий ринок.

У відкритій економіці користуються різними видами вітчизняних грошей, тобто національними грошима, послуги чи праця національна валюта має свій ринок, котрий теж називають девізовим - це сукупність операцій купівлі-продажу однієї валюти

за іншу.²¹⁶ Ціна валюти даної країни виражена у валюті іншої країни - це ціна іноземної валюти у національній валюті - це валютний курс.

Курс національної валюти є найбільш важливим для економіки даної країни, у цьому відношенні, що у національній валюті одержують винагородження за роботу і здійснюють купівельні операції даної країни. Курс національної валюти визначає її співвідношенні до інших валют. Визначає купівельну спроможність однієї одиниці національної валюти, яку треба заплатити за одиницю іноземної валюти.

Курс національної валюти не є нічим іншим, як ціною, яку треба заплатити за дану іноземну валюту. Подібно як ціна на ринку національної валюти встановлюється під впливом взаємодії попиту і пропозиції. Попит і пропозиція на національну валюту мають два джерела. Першим джерелом попиту на національну валюту є Польські експортери одержують плату за продані за іноземних валютах напр. в доларах чи євро. Потім міняють її на

Малюнок 11.1. Рівновага на валютному ринку у системі плаваючих курсів.
Джерело: Б. Чарни, Е. Чарни, Р. Бартковяк, Р. Рапацькі, Основи економіки Польщі, Варшава 1998, стор.465.

²¹⁶ Під ред. Мартіняк С, стор.465.

²¹⁷ Під ред. Довгіалло З., стор. 161.

зростає попит на національну валюту є зарубіжні інвестиціями у даній країні (в тому числі в акції, нерухомість у господарчу діяльність). Наприклад, німецький та польські бони державної скарбниці, міняє євро на національну валюту. Джерелом пропозиції національної валюти є імпорту товарів з закордону до Польщі, імпортери міняють євро на національну валюту, у яких здійснюють оплати. Пропозиція національної валюти зростає з бажання закупівлі зарубіжних активів інвесторами з Польщі. Польські банки, маючи бажання закупити акції на біржі у США, міняють злоті на американські долари.

Взаємодія між попитом і пропозицією національної валюти та її ціною на валютному ринку, зображено на графіку 11.1. Ціна рівноваги на валютному ринку, встановлюється на такому рівні, при якому обсяг попиту дорівнює обсягу пропозиції. На вище наведеному графіку на валютному ринку встановлюється у пункті E₀. Ціна рівноваги - P₀, кількість рівноваги - Q₀. Тобто валютний ринок досягає рівноваги, коли покупці і продавці купують і продають кількість валютних одиниць.

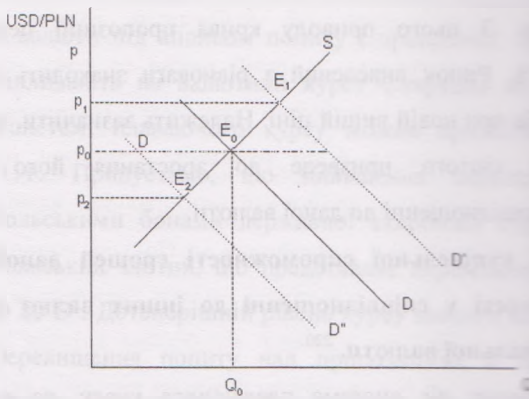
Система валютного курсу.

Система валютного курсу - це визначення умов (факторів), що впливають на валютний курс.²¹⁸ Валютна система визначає умови встановлення валютного курсу та реакції валютного курсу на зміни економічних умов. У різних країнах світу функціонують різні системи валютного курсу. Це можна ствердити, що вони є різними формами двох основних систем, тобто системи повністю стабільного курсу і системи плаваючого курсу.

спад імпорту несе за собою зменшення пропозиції. З цього приводу крива пропозиції пересунеться з D до D' . Ринок виведений з рівноваги знаходить новий пункт рівноваги при новій вищій ціні. Належить зазначити, що зростання златого призведе до зростання його купівельної спроможності до даної валюти.

Спроможність купівельної спроможності грошей даної країни та її вартість у співвідношенні до інших валют називається національною валютою.²²⁰

Якщо в ринку діє система плаваючого курсу, то власне ринок визначає курс даної валюти і через його зміни пристосовується до змін попиту. Ситуація виглядає інакше, коли у даній країні діє система стабільного курсу. Характерною ознакою цієї системи є курс даної валюти, який встановлює держава, котра бере на себе відповідальність за курсу. Тобто національна валюта обмінюється по фіксованому курсу за посередництвом центрального банку скуповує надлишок валюти, яку буде представлено до продажу чи купівлі. Розглядаючи ситуацію, що вартість польського златого перевищує курсу системи стабільного курсу, то перевищення попиту не призведе до зростання його вартості. Припустимо, що зростання зацікавленості польськими бонами державної скарбниці спричинить зростання попиту на нашу валюту. Подібно як у системі плаваючого курсу зростання попиту з положення D до D' - малюнок 1.1.1 утворюється перевищення попиту над пропозицією.

Мал. 11.2. Рівновага на валютному ринку у системі стабільного курсу
 Джерело: Чарни Б., Чарни Е., Бартковяк Р., Рапацькі Р. *Современная экономика*,
 стор.467.

Зростання попиту буде викликати тиснення на зростання курсу, заспокоює попит, продаючи польські злоті у обсязі, що перевищенню попиту над пропозицією. Одночасно, зменшуючи валютні резерви. Такий механізм робить можливим утримання курсу на встановленому рівні. Рівновага на валютному ринку досягається завдяки втручанню центрального банку, котре призводить не до зменшення валютних резервів, але також до зростання вітчизняної пропозиції злотих. Протилежна ситуація відбувається, коли зацікавленість державної скарбниці зменшується, спричиняючи спад попиту на злотий. Скорочення попиту призводить до переміщення кривої попиту з положення D до D'' . Скорочення попиту при даному рівні пропозиції призводить до утворення перевищення пропозиції над попитом та тиснення на зростання курсу злотого. На ринку у системі плаваючого курсу злотий зростає у вартість, однак у системі стабільного валютного курсу центральний банк захищаючи курс злотого здійснить інтервенцію на валютному ринку.

...збільшок злотих, одночасно продаючи іноземну
...децентрального банку призведе до повернення ринкової
...валютному курсі. Одночасно зменшується
...грошей та валютні резерви держави. Зрозуміло, у
...курсу теж може дійти до зміни рівня курсу,
...валютної системи, де апреціація і депреціація
...змінових сил, ця зміна є адміністративним рішенням.
...адміністративному порядку, одноразове, часто значне
...валюти по відношенню до інших валют
...Напомість ревалюація- це одноразове збільшення
...відносно інших валют.²²²

...не зустрічається система валютного курсу повністю
...стабільного курсу. Найчастіше зустрічаються
...вирішення обидвох крайніх систем. Говориться
...плинності валютного курсу, у котрій держава за
...втручається, запобігаючи занадто
...змінам валютного курсу протягом короткого
...періоду ринок сам встановлює валютний курс і

...одне важливе розрізнення пов'язане з
...номінальний курс і курс реальний. Номінальний
...у грошових одиницях номінальної вартості
...двох валют. Натомість реальний валютний
...з поправкою на рівень інфляції у державі і за

Дефіцитний баланс.

...це співставлення вітчизняних операцій з іншими
...організаціями. Ці операції стосуються

різноманітних благ і споживчих послуг, капіталовкладень, інших факторів, матеріальних і фінансових активів. Платіжний баланс складається з двох частин: рахунку поточних оборотів і рахунку оборотів капіталу. Рахунок поточних оборотів реєструє усі операції з закордонними країнами з торговельно-споживчих благ, капіталовкладень, відсотків і інших доходів та витрат, трансферних платежів. Рахунок капіталу реєструє операції, що стосуються фінансових активів даної країни, витрати на закупівлю цінних паперів даної країни, придбання і продаж банкових вкладів. Структуру і приклад платіжного балансу України за 1994 і 1995 роки нижченаведена таблиця 11.1.

Таб. 11.1. Польський платіжний баланс у 1994 і 1995 роках

Вид операції	1994	1995
А. Сальдо поточних оборотів	-994	-1239
Сальдо товарного обігу	-836	-1057
Надходження від експорту товарів	16950	22000
Платежі за імпорт товарів	17786	23057
Сальдо послуг	57	118
Надходження	2100	2300
Платежі	2043	2182
Сальдо майнових доходів	147	191
Сальдо відсотків	-2228	-1907
Надходження	272	471
Платежі	2500	2378
Сальдо трансферів	1916	171
Приватних	964	120

Ситуація виглядає інакше у випадку системи стабільної валютної системи. Нерівновага у платіжному балансі проявляється у формі надлишку або дефіциту. Надлишок платіжного балансу веде до утворення надлишку попиту на національну валюту та до тиснення на її курс, що призводить до зростання її вартості. Однак у випадку стабільної валютної системи держава беручи на себе зобов'язання відносно захисту вартості національної валюти, втручається, щоб не допустити до зростання

діянням центрального банку, котрий у такій ситуації збільшує попит на національну валюту, одночасно купуючи іноземну валюту. Недостатність грошей призводить до утворення перевищення пропозиції національної валюти та тиснення на її девальвацію. У такій ситуації центральний банк, скуповує з ринку надлишок національної валюти, одночасно продаючи іноземну валюту. У платіжному балансі це займає протилежні позиції, що стосується операцій центрального банку з метою збереження рівноваги платіжного балансу. Це є

3.2. Внутрішня, зовнішня рівновага і валютний курс.

Економіка знаходиться у стані внутрішньої рівноваги, коли валовий внутрішній продукт виробництва, що забезпечує повну зайнятість. Це можна виразити наступним рівнянням:

$$Y = C + I + G + (X - Z)$$

де Y – валовий внутрішній продукт виробництва, C – витрати на споживання, I – інвестиції, G – витрати держави на блага та послуги, $X - Z$ – нетто-експорт, тобто різниці між експортом та імпортом.

Зовнішня рівновага досягається у зовнішній рівновазі, коли сальдо поточного обігу платежів дорівнює нулю.

Співвідношення внутрішньої та зовнішньої рівноваги означає стан внутрішньої рівноваги в економіці. Який вплив на довгострокову рівновагу

має змінний валютний курс? В загальному можна ствердити, що реальний валютний

курс впливає на значення для цінової привабливості благ та послуг, які

виробляються в країні на зарубіжних ринках і впливає на іноземний

попит на товари та послуги цієї країни. Одночасно валютний курс впливає на

ціну імпортованих товарів. Тобто валютний курс має вирішальне

вплив на нетто-експорт, а тим самим впливає одночасно на внутрішню та

зовнішню рівновагу.

Зниження курсу (девальвація чи депреціація) вартості

національних благ та послуг, що виробляються у державі,

збільшує їх конкурентноспроможність на зарубіжних ринках. Це

спричинює зростання попиту на вітчизняні блага і зростання
іншого боку це приводить до подорожчання імпорту
вітчизняного попиту на них,

Офіціальних

В. Сальдо оборотів капіталу

Сальдо безпосередніх інвестицій

Сальдо інвестиційного портфелю

Довгострокові надані кредити

Короткострокові надані кредити

Довгострокові одержані кредити

Кредити одержані у МВФ

Сальдо залишкових короткотермінових одержаних кредитів

Залишковий короткотерміновий капітал

С. Сальдо помилок і упущень

D. Exeptional financing

E. Ревалоризаційні зміни

F. Зміни стану офіціальних резервів бруто

Джерело: Статистичний щорічник 1996, ГСУ, Варшава 1996, стор. 487-488.

Сальдо платіжного балансу одержуємо, порівнюючи витрати записані у балансі, або додаючи сальдо поточних оборотів капіталу платіжного балансу. Найбільший сальдо платіжного балансу має сальдо поточних оборотів і валютний курс. В ситуації, коли надходження і витрати сальдо платіжного балансу становить нуль, тоді баланс знаходиться у рівновазі. Така ситуація звичайно маємо справу або з надлишком або з дефіцитом які виникають з нерівноваги у балансі поточних оборотів

У системі плаваючого валютного курсу балансу спричинює появу надлишку попиту чи пропозиту на внутрішньому ринку. Надлишок платіжного підвищення попиту на вітчизняну валюту та до її

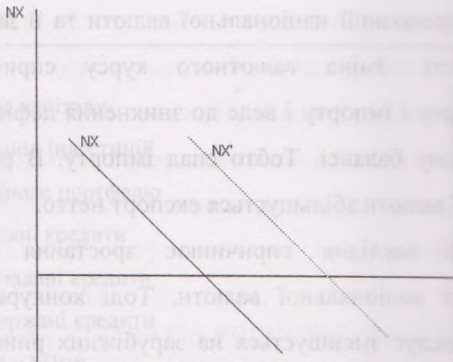
Зміна валютного курсу спричинює відповідне пристосування обсягу експорту і імпорту. Зростання курсу національної валюти в результаті призводить до ліквідації надлишку. Дефіцит торгового балансу викликає докладно протилежні наслідки. Дефіцит торгового балансу призводить до зростання пропозиції національної валюти та її депреціацію, тобто зростання курсу. Зміна валютного курсу спричинює зміни у обсягах експорту і імпорту і веде до зникнення дефіциту і повернення торгового балансу до рівноваги. Тобто спад імпорту. В результаті падіння курсу національної валюти збільшується експорт нетто.

Зростання курсу національної валюти внаслідок спричинює зростання (ревальвація чи девальвація) національної валюти. Тоді конкурентоспроможність вітчизняних послуг зменшується на зарубіжних ринках, скорочується експорт послуг і їх експорт. Одночасно імпортовані товари дешевшають, посилюється попит на них і їх імпорт. В результаті зростання курсу національної валюти зменшується експорт нетто.

Наприклад, курс злотого відносно американського долара становить 4 злотих за 1 долар. Якщо виробник покривок продає на американському ринку покривку за 1000 PLN за 250 USD. Падіння вартості злотого до рівня 5 злотих за 1 долар призводить до того, що та сама покривка у перерахунку на американський долар коштує 200 USD. Це спричинює зростання американського попиту на покривку у країні. Одночасно падіння вартості злотого з 4 до 5 злотих за 1 долар призводить до того, що імпортовані з США комп'ютери вартістю 1000 USD коштують у країні з 4000 до 5000 злотих. Автоматично вітчизняні комп'ютери стають дорожчими і менш конкурентоспроможними у порівнянні з імпортованими. Зростання вартості національної валюти призводить до зростання конкурентоспроможності вітчизняних товарів і спад експорту вітчизняних товарів і збільшення імпорту, зростання експорту нетто.

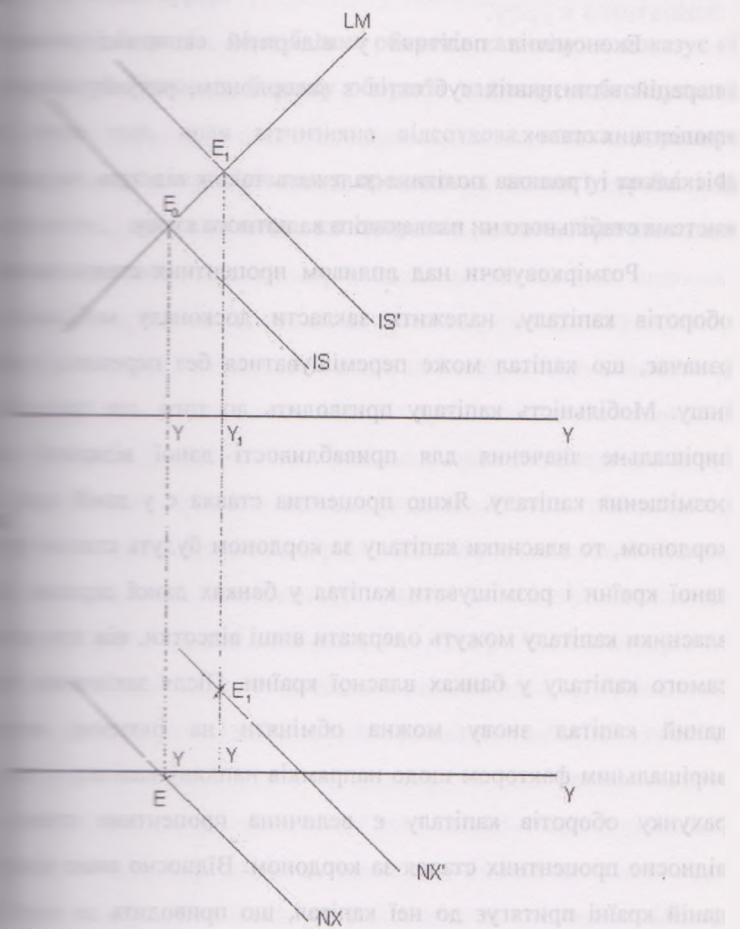
Зміна курсу валютного курсу можуть приводити до зростання експорту нетто і впливати на формування торгового балансу. На малюнку 11.3. представлено вплив зміни курсу на експорт нетто. Падіння вартості злотого спричинює

зростання експорту нетто при кожному рівні вітчизняного
переміщення кривої експорту нетто NX до положення NX'

Мал. 11.3. Валютний курс та експорт нетто.
Джерело: Чарни Б., Чарни Е., Барковяк Р., Рапацький Р.,
економіка, стор.478.

З приводу падіння вартості національної валюти
поліпшення сальдо поточного обігу- зростання експорту
експорту нетто спричинює посилення валового попиту, що
пересуненням кривої IS до положення IS' та пункту
пункту E_0 до E_1 . В результаті депречіації національної валюти
до збільшення вітчизняного виробництва з Y до Y_1 (мал.11.4).

Зміни в експорті нетто на внутрішню рівновагу.

Чарни Е., Бартковяк Р., Рапацкі Р., Основи економіки, стор. 480.

11.6. Економічна політика у відкритій економіці

Економічна політика у відкритій економіці включає операції вітчизняних суб'єктів з закордоном, рахунок процентних ставок.

Фіскальна і грошова політика залежать також від того, чи є система стабільного чи плаваючого валютного курсу.

Розмірковуючи над впливом процентних ставок на оборотів капіталу, належить закласти досконалу мобільність, що означає, що капітал може переміщуватися без перешкод в іншу. Мобільність капіталу призводить до того, що процентна ставка вирішальне значення для привабливості даної альтернативи розміщення капіталу. Якщо процентна ставка є у даній країні вищою за кордоном, то власники капіталу за кордоном будуть продавати свій капітал даної країни і розміщувати капітал у банках даної країни. Якщо ж власники капіталу можуть одержати вищі відсотки, ніж при розміщенні самого капіталу у банках власної країни. Після завершення терміну даний капітал знову можна обміняти на іноземну валюту. Таким чином, вирішальним фактором щодо напрямків напливу капіталу є різниця в рахунку оборотів капіталу є величина процентних ставок даної країни відносно процентних ставок за кордоном. Відносно вищою процентною ставкою даній країні притягує до неї капітал, що приводить до зростання рахунку оборотів капіталу, а це визволяє тиснення на валютний курс даної країни. Дальший розвиток ситуації залежить від того, чи є валютний курс стабільним. У випадку стабільного валютного курсу держава буде втручатися, щоб не допустити до зростання курсу. У плаваючій валютній системі дійде до зростання курсу національної валюти, якщо вітчизняна процентна ставка буде нижчою ніж процентна ставка за кордоном, наступить вплив капіталу з держави, а на рахунок оборотів капіталу з'явиться дефіцит. У системі стабільного валютного курсу держава

курс національної валюти і інтвенція центрального банку.

Ситуація, коли баланс оборотів капіталу не показує ні ввіденого, ні виведеного капіталу, тобто нульове значення, виникає, коли вітчизняна відсоткова ставка дорівнює зовнішній. Зрівняння процентних ставок у країні і за кордоном, що власники капіталу не мають причини для виведення капіталу.

11.7. Економічна політика у системі стабільного валютного курсу.

Одним із цілей уряду у сфері економічної політики є спонування до зростання виробництва і зменшення безробіття. У ситуації уряд застосовує лагідно-експансивну фіскальну політику, що полягає на збільшенні витрат бюджету на закупівлю товарів і послуг, зниженні податків або на обидвох цих діях одночасно. Чи сприятиме така дія? Нехай вихідним пунктом буде економіка у стані довгострокової рівноваги. Зростання витрат держави на блага і послуги чи зниження податків зростання валового попиту, а тим самим, зростання виробництва продукції також збільшує реальний попит на гроші, а це викликає зростання процентної ставки. Оскільки процентна ставка у економіці у стані довгострокової рівноваги, дорівнює процентній ставці за кордоном, підвищення процентної ставки спричинить те, що гроші вийдуть за кордон. Це притягує іноземний капітал і спричинить зростання курсу національної валюти. У такій ситуації уряд зобов'язаний захищати валютний курс у системі стабільного курсу інтервенцією на ринку, скуповуючи іноземні валюти і випускаючи додаткову кількість вітчизняної валюти. Це спричинить збільшення вітчизняних грошей та зростання валютних резервів. Збільшення грошей примушує до зниження вітчизняної процентної ставки. Зниження процентної ставки є додатковим стимулом до зростання валового попиту. В результаті національний дохід є більший, ніж у економіці, економіка досягає новий стан внутрішньої і зовнішньої рівноваги. Процентна ставка у державі і за кордоном знову є взаємнорівними.

Протилежна ситуація буде існувати в моменті реалізації скоротливої фіскальної політики. Зменшення витрат держави або збільшення податків викличе скорочення валового попиту, виробничий спад, зростання безробіття. В результаті падає вітчизняна процентна ставка та гроші вийдуть за кордон. Грошей- капітал відпливає за кордон, оскільки процентна ставка за кордоном

у державі. Це спричинює тиснення на падіння вартості грошей і інтервенцію центрального банку на ринку. З цією метою центрального банку валюту з ринку, продаючи іноземні валюти, що зменшують резервів. Фіскальна політика є більш ефективною у державі з стабільним валютним курсом, ніж у економіці закритій. Такі процеси відбувалися у Польщі у середині дев'яностих років. Наплив іноземних капіталів спричинив зростання грошей і девізних резервів.

Метою уряду є спонукання до зростання продукції і зайнятості, способом для її досягнення може бути збільшення грошей. Це спричинює тиск на падіння процентної ставки до рівня, що є рівновагом. Наслідком цього є з одного боку зростання грошей, з іншого - відплив капіталу за кордон. Утворюється дефіцит грошей і тиснення на зниження вартості національної валюти. Центральний банк, захищаючи курс, скуповує національну валюту, зменшуючи гроші з девізних резервів. Таким чином вітчизняна грошова маса зменшується, це примушує до збільшення процентної ставки. Грошовий ринок повертається до рівноваги, оскільки гроші у державі і за кордоном знову є рівними і припиняється відплив капіталу за кордон, але вища процентна ставка гальмує внутрішній ринок і скорочення виробництва до свого попереднього обсягу. Таким чином процесів пропозиція грошей, процентна ставка, валовий внутрішній продукт мають той самий обсяг, як попередньо. Як бачимо, за умов плаваючого курсу і вільного припливу капіталу між державами, грошова політика є дуже обмежена.

2.2. Економічна політика в системі плаваючого курсу

Відмінності з системою плаваючого валютного курсу ефекти економічної політики є інші ніж у випадку економіки з системою стабільного курсу.

валютного курсу. Нехай вихідним пунктом буде стан довгосторкової рівноваги. Щоб досягнути зростання безробіття, держава провадить експансивну фіскальну політику збільшення бюджетних витрат на закупівлю благ і послуг та зростання валового попиту, зростає виробництво та витрати вітчизняні гроші. Збільшення реального попиту на гроші зростає процентної ставки, котра зростає вище закордонної процентної ставки притягує іноземний капітал і спричинює зростання курсу національної валюти. Зростання вартості національної валюти зменшує конкурентоспроможність товарів цієї країни на зарубіжному ринку експорт нетто. Це призводить до скорочення валового внутрішнього виробничого спаду і повернення економіки до вихідного стану. Така політика виявляється цілком неефективною у сприянні зростання продукції і обмеження безробіття. Подібно виглядає ситуація при застосуванні рестрикційної політики. Оскільки держава не контролює валютний ринок, дефіцит поточних оборотів мусить фінансуватися капіталу з закордону. Надлишок балансу поточних оборотів збільшує капіталу за кордон. Зміни валютного курсу спричинюють зростання рахунках поточних оборотів і оборотів капіталу становить менше, ніж при зростанні валового внутрішнього виробництва. Зростання валового внутрішнього виробництва можливе лише тоді, коли вітчизняна відсоткова ставка нижча за закордонну процентній ставці.

Щоб посилити валовий попит і викликати економічне зростання держава може застосувати експансивну грошову політику збільшення пропозицію грошей. Ринок, виведений з рівноваги, повернувся до неї. Перш за все доходить до зниження процентної ставки спонукає збільшення вітчизняного попиту, а також зростає виробництво. Одночасно утворюється ситуація, коли вітчизняна процентна ставка нижча за закордонну процентна ставка і капітал відпливає за кордон збільшується до зниження вартості національної валюти. Так зростає конкурентоспроможність експорту даної країни збільшується експорт нетто і валовий попит та продукція. Таким чином утворюється економічне зростання.

ставки, котра знову дорівнюється закордонній
в економіці повертається до внутрішньої та зовнішньої
що у випадку економіки з плаваючою валютною
грошової політики є більш ефективними, ніж фіскальна
висновок можна сформулювати після аналізу
політики.

у відкритій економіці, при стабільному валютному
що висока мобільність капіталів у міжнародному
до значного зменшення сили дії грошової політики
періоду, натомість збільшується значення фіскальної
плаваючого валютного курсу з'являється протилежна
короткого періоду грошова політика може бути дуже
впливу на економіку, натомість ефективність фіскальної

Завдання для самостійного розв'язання.

магазину на Манхеттені купляє 50 пар чоловічих
французького виробника за ціною 1500 франків за одну
валютний курс франка відносно долара становить 0,15
15 франків). Обчисли, скільки доларів будуть коштувати

експортує обладнання HI-FI високого класу у Іспанію за
фунтів за штуку, а Іспанія експортує комплекти
у Велику Британію за ціною 950000 іспанських песо.
1 GBP=500 ESP. Обчисли:

обладнання HI-FI в іспанських песо,
комплектів меблів для відпочинку у фунтах

Завдання 3.

У січні міновий курс між німецькою маркою і польським злотом становив $1 \text{ DEM} = 2,40 \text{ PLN}$. Протягом цього часу Дизьо Квятковскі обмінив 5000,00 злотих на німецькі марки. У вересні міновий курс становив $1 \text{ DEM} = 0,58 \text{ PLN}$. Квятковскі здійснив подібний обмін, обмінюючи одержані злоті.

- скільки марок одержав Дизьо Квятковскі, обмінивши 5000,00 злотих на марки?
- скільки злотих одержав Дизьо Квятковскі, обмінивши марки на злоті?
- чи Дизьо Квятковскі отримав прибуток чи збиток від спекуляції?

Завдання 4

У березні було занотовано наступні курси злотого: $1 \text{ PLN} = 0,20 \text{ DEM}$, $1 \text{ PLN} = 0,58 \text{ DEM}$.

У липні цього самого року курс становив:

$1 \text{ PLN} = 0,18 \text{ GBP}$,

$1 \text{ PLN} = 0,61 \text{ DEM}$.

Вибери слова (марки, фунти, дешевші, дорожчі, прибуток, збиток) метою доповнення нижченаведеного тексту:

а).....за 1 PLN можна купити у липні менше більше, ніж у березні;

б) відпустка у Великій Британії стала але у Німеччині

в) якби ти купив марки у березні і продав у липні, то відпустка була б натомість якби купив фунти у березні і продав у липні, то відпустка була б

Завдання 5

Проведи аналіз моделі IS-LM, описаної за допомогою наступних залежностей: тотожність прибутково-видаткова $Y = C + I + G + NX$

функція споживання $C = 200 + 0,8 YD$

інвестицій $I=100-200r$

нетто експорту $NX=300-0,05Y-300r$,

пропозиція грошей $Y=Y_p$,

демпанд на гроші $MD=(0,8Y-300r)P$.

Витрати на виробництво продукції $Y_p=1600$, витрати уряду $G=160$, податкова

демпанда з номінальною пропозицією грошей $M=2080$.

Визначте процентну ставку r ?

Визначте ціну P ?

Визначте вплив зростання процентної ставки і цін на рівновазі, якщо уряд

збільшить M на 10?

Розглянемо IS-LM, описану за допомогою наступних рівнянь:

рівняння добутково-видаткова $Y=C+I+G+NX$,

споживання $C=500+0,75YD$,

інвестицій $I=700-2000r$, функція експорту нетто $NX=400-$

$0,05Y-300r$.

пропозиція грошей $Y=Y_p$, попит на гроші $MD=(0,8-6000r)P$.

Витрати на виробництво продукції $Y_p=4000$, урядові витрати $G=800$, податкова

демпанда з номінальною пропозицією грошей $M=3360$.

Визначте процентну ставку r ?

Визначте ціну P ?

Визначте вплив зростання процентної ставки і цін на рівновазі, якщо уряд

збільшить M на 15%?

Визначте вплив зростання пропозиції грошей збільшилась на 640. Як відреагують на

зміну M і ціни у рівновазі?

Розглянемо IS-LM, описану за допомогою наступних рівнянь:

рівняння добутково-видаткова $Y=C+I+G+NX$,

споживання $C=CA+KSK.YD$,

інвестицій $I=IA-dr$,

витрати уряду $G=GA$,

функція експорту нетто $NX=XA-KSI \cdot Y - nг$,

функція попиту на гроші $MD=kY-hr$,

пропозиція грошей $M_s=M$.

де: $CA=12$; $KSK=0,85$; $t=0,2$; $IA=1001-d=200$; $G=400$;

$KSI=0,05$;

$n=500$; $k=0,2$; $h=400$; $M=100$.

- виведи рівняння кривої IS,
- виведи рівняння кривої LM,
- обчисли величину процентної ставки $г$ і доходу Y , якщо економічна система є в рівновазі,
- для обчислених $г$ і Y в рівновазі, обчисли обсяг витрат на інвестиції і експорту нетто.
- чи економіка знаходиться у рівновазі?

Завдання 8

Проаналізуй модель IS-LM, описану за допомогою наступних даних:

тотожність прибутково-видаткова $Y=C+I+G+NX$ функція витрат

$C=200+0,8YD$, функція інвестицій $I=300-500г$, експорт нетто

$500г$, попит на гроші $MD=(0,8-1000г)P$, пропозиція грошей $M=100$

Y_p).

де: потенціальна продукція $Y_p=1500$, урядові витрати $G=400$,

ставка нетто $t=0,25$, а рівень цін $P=1$.

- виведи рівняння кривої IS,
 - виведи рівняння кривої LM,
 - який є рівень доходу (Y) і процентної ставки ($г$) якщо економічна система залишається у рівновазі?
 - якими є величини споживання, інвестицій і експорту нетто?
 - чи ринок благ і послуг та грошовий ринок знаходяться у рівновазі?
- виведи криву загрегованого попиту і оціни, на скільки збільшиться дохід, якщо витрати уряду або реальна пропозиція грошей зростуть на 100?

Завдання 9

Економіку описано за допомогою наступних залежностей:

рівність прибутково-видаткова $Y=C+I+G+NX$

рівняння споживання $C=200+0,75YD$,

рівняння інвестицій $I=400-2000r$,

експорт нетто $NX=300-0,1Y-100Er$,

реального валютний курс $Er=0,8+5r$,

за гроші $MD=(0,8Y-2000r)P$.

Держави $G=300$, податкова ставка нетто $t=0,2$, а пропозиція грошей

цін в економіці $P=1$, а рівень цін у інших країнах світу завжди

рівняння кривої IS,

рівняння кривої LM,

рівень доходу (Y), процентної ставки (r) і реального

курсу (Er), для котрих економічний устрій є в рівновазі?

криву загрегованого попиту і оціни, на скільки зросте Y , r і Er ,

держави збільшаться на 100?

Розділ 12

Міжнародна торгівля і торгівельна політика.

12.1. Сутність міжнародної торгівлі.

Міжнародна торгівля стосується обміну товарів і послуг між державами, а також валютних операцій, які застосовуються валюти різних держав. Однією з найбільш важливих аспектів, пов'язаних з міжнародною торгівлею є політика, яку ведуть держави. Ця політика стосується сприяння розвитку торгівлі і обмежень у торгівлі. Торгівельна політика має за мету вплив уряду на міжнародний обмін за допомогою податків, субсидій і безпосередніх обмежень експорту.

Основною причиною існування міжнародної торгівлі лежить можливість закупівлі товарів за цінами, ніж ціни даних товарів у країні. З міжнародною торгівлею пов'язані такі поняття як обмін і спеціалізація. Різниця в ресурсах, а саме наявних природних ресурсах, трудових ресурсах, технологіях і цінах капіталу є джерелом утворення різниць у вартості товарів у різних країнах. Міжнародний обмін товарів, виготовлення яких є відносно дешевше за кордоном, порівняно дешевих за кордон. У парі з відносно низькими витратами іде можливість спеціалізації, тобто виробленні благ і послуг у вибраних секторах економіки. Це досягненні вигоди від масштабу, тобто зиску, який виникає з веденні діяльності у великому масштабі протягом часу. Міжнародний обмін з одного боку становить додаткове джерело доходів для України, котра збільшує експорт, а з іншого боку впливає на рівень зайнятості, забираючи робочі місця у країні, де виробляються товари і послуги.

Таб. 12.1. Товарообороти Польщі з закордоном у 1995-2002 роках

Рік	згідно НБП					згідно САД				
	в млн USD			динаміка попереди		в млн USD			динаміка попереди	
	Експорт	Імпорт	Сальдо	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Сальдо	Експорт	Імпорт
1995	22878	24790	-1912	135,0	1383	22895	29050	-6155	132,1	130,2
1996	24453	32632	-8179	106,8	131,6	24440	37137	-12697	106,7	131,2
1997	27229	38549	-11320	Щ,3	118,1	25751	42307	-16556	105,4	131,1
1998	30122	43842	-13720	110,6	113,7	28229	47054	-18825	106,6	131,2
1999	26347	40727	44380	87,5	92,9	27407	45911	-18504	87,1	131,1
2000	28256	41424	-13168		101,7	31651	48940	47289	115,0	131,1
2001	30275	41950	-11675	107,1	101,3	36092	50275	-14183	114,1	131,1
2002	32945	43297	-10352	108,9	103,2	41010	55113	-14103	113,6	131,1

Джерело: НБП, ГСУ, Підприємництво у Польщі. Рапорт.

2003. МЕРІ СП

12.2. Джерела порівняльної переваги

Експортні можливості даної країни виникають з переваги. Згідно засади порівняльної переваги держави експортують ті блага, порівняльна вартість продукції котрих є меншою, ніж у інших країнах. Перевага у порівняльних затратах може виникати з різниці у альтернативних витратах між країнами.²²³ Вони інформують про витрати на виготовлення різних благ. Альтернативні витрати для даної держави визначають кількість інших благ, від котрих треба відмовитися, щоб виготовити додаткову одиницю даного блага. Причини переваги держави виникають з різниць у вартості виготовлення і альтернативних витрат. Це можна окреслити на основі простої моделі. У цій моделі

²²³ Бегг Д., стор. 387-388.

два блага з використанням єдиного виробничого фактору,

моделі містить таблиця № 12.2.

Гіпотетична вартість продукції.

Кількість- кількість одиниць	Оплата-ставка за годину	Одинична вартість	
Комп'ютери			
20	5USD	20USD	100USD
40	10PLN	50PLN	400 PLN

Співставлення

припущено, що ціна дорівнює одиничній вартості. Звідси видно, що у Сполучених Штатах черевики і комп'ютери продуктивні, ніж у Польщі- затрати праці є нижчі. Але у продуктивність праці при випуску комп'ютерів, у Польщі, є більша ніж при виготовленні черевиків.

Польщі потрібно у два рази більше робочогодин (20 і 40) для виготовлення комп'ютера, а виготовлення однієї пари черевиків вимагає лише чотири робочогодин (4 і 5). У міжнародному обміні крім різниць, що пов'язані з різницею продуктивності суттєвим фактором є вартість грошової одиниці, у цьому випадку злого і долара. Відомо, що вартість грошової одиниці, тобто її курс встановлюється на валютному ринку. Курс грошової одиниці країни складається з рахунку поточних оборотів і рахунку капіталу. Дефіцит на рахунку поточних оборотів мусить бути компенсований надлишком на рахунку оборотів капіталу і навпаки. Збереження зовнішньої рівноваги є можливе, коли рахунки є взаєморівними. Прийнято вважати, що валютний курс стає стабільним, котрий запевняє зовнішню рівновагу протягом довгого періоду.

Вплив на ціни імпортованих і експортних товарів має валютний курс. Курс долара і черевиків при різних валютних курсах представляє

Таб. 12.3. Ціни товарів при різних валютних курсах.

Товари	Ціна у країні		Ціна в злотях при різних курсах					
			2,5 PLN/USD		3,0 PLN/USD		4,0 PLN/USD	
	Черевки	Комп'ютери	Черевки	Комп'ютери	Черевки	Комп'ютери	Черевки	Комп'ютери
американські	20 USD	100 USD	50 PLN	250 PLN	60 PLN	300 PLN	80 PLN	400 PLN
польські	50 PLN	400 PLN	50 PLN	400 PLN	50 PLN	400 PLN	50 PLN	400 PLN

Джерело; Власне опрацювання.

Рівновага на валютному ринку існує тоді, коли польські і американські злоті є взаєморівними. Це є можливе лише тоді, коли польські і американські експорт є взаєморівними. Валютний курс, при якому американські і польські рівновага на валютному ринку повинен міститися у діапазоні між 2.5 PLN/USD і 4.0 PLN/USD. При курсі 2.5 PLN/USD американські товари можуть ще суперничати з американськими, натомість, при курсі 4.0 PLN/USD існує можливість конкуренції між польськими і американськими комп'ютерами. При високій ціні злотого 2.5 PLN/USD американські комп'ютери, можливо є в стані експортувати черевки. Однак при курсі 2.5 PLN/USD курс, при котрому експорт черевиків є можливим. Якщо курс злотого становить напр. 2.0 PLN/USD, то американські черевки були б дешевші за польські. По мірі зменшення вартості злотого до 3.0 PLN/USD американські PLN/USD збільшується привабливість польських товарів. При курсі 2.5 PLN/USD американські товари стають шоразу порівняно дорожчими. При курсі 2.5 PLN/USD Польща буде експортувати черевки, тому польські черевки будуть дешевші ніж американські, але завжди можна буде імпортувати американські. На цій підставі можна ствердити, що відносні витрати виробництва черевиків є нижчі у Польщі, а витрати виробництва комп'ютерів - у Сполучених Штатах. Інакше виглядає ситуація у випадку альтернативних витрат. Якщо витрати на комп'ютер є у 8 разів дорожчий ніж черевки. У Сполучених Штатах витрати на комп'ютер є у 5 разів. Тобто витрати виробництва комп'ютерів у порівнянні з витратами на черевки стосунково нижчі у Сполучених Штатах. Щоб американські комп'ютери треба відмовитися від п'яти пар черевиків. У Польщі витрати на комп'ютер є у 8 разів дорожчий ніж черевки.

у випадку черевиків. Щоб виготовити додаткову пару треба відмовитися від 1/8 комп'ютера у Польщі і від 1/5 комп'ютера у Сполучених Штатах. Аналіз як відносних витрат, так і абсолютних показує структуру порівнювальної переваги. З неї виникає, що Сполучені Штати повинні спеціалізуватися у виробництві комп'ютерів і черевиків. Натомість Польща повинна спеціалізуватись у виробництві комп'ютерів. Спеціалізація робить можливим досягнення вигоди від порівнювальної переваги протягом довгого строку і в результаті порівнювальної переваги. Виявляється, що незважаючи на нижчу ціну на комп'ютер у Польщі як у випадку черевиків, так і комп'ютерів, висока вартість злого може спричинити зростання привабливості експорту комп'ютерів до Сполучених Штатів. Якщо валютний курс збереже рівновагу, то дана країна може експортувати щонайменш чотири пари черевиків і фінансувати витрати на імпортування комп'ютерів. При цьому курсі валютних оборотів знаходиться у рівновазі- експорт дорівнює імпорту. Дані країни будуть експортувати черевики, а надходження від їх продажу будуть використані на витрати, пов'язані з імпортом комп'ютерів із Сполучених Штатів- навпаки.

Фактор, що стимулює міжнародний обмін, є також різниця у порівнювальних факторів та їх ціни. Двома найбільш важливими факторами є вартість вирішальне значення щодо напрямків припливу благ та витрати на працю. В загальному можна стверджувати, що чим більші порівнювальні ресурси у даній країні, тим ціна цих факторів виробництва буде вищою. Сполучені Штати володіють більшими капітальними ресурсами ніж Польща, ціна капіталу там є нижча. В свою чергу ціна робочої сили вища у Польщі. З цієї причини у Сполучених Штатах виробництво і експорт повинні стосуватись благ, продукція яких вимагає більших витрат на капітал, напр. комп'ютерів. Натомість Польща повинна спеціалізуватись і експортувати у Сполучені Штати блага, що вимагають більших витрат ніж затрат капіталу напр. черевики. Отже існують два

суттєві фактори вирішальні для порівнювальної переваги. Порівнювальною перевагою є різниця у техніці, продуктивності між країнами. Другим джерелом порівнювальної переваги є відносні ціни виробничих факторів у міжнародному ресурсах факторів виробництва і їх ціни є черговим важливим пояснює принцип порівнювальної переваги.

12.3. Мито

Оскільки міжнародний обмін несе з собою як загрози для держави від підтримання торгівельних контактів, держава веде торгівельну політику. Це є політика міжнародний обмін при вживанні податків, субсидій, обмежень експорту і імпорту. Засоби торгівельної політики є безпосередній, так і посередній характер²²⁴. Серед посередній регуляційні знаряддя у економічній системі країни, що впливають на благ і послуг, напр., санітарні положення, норми у сфері позначень, промислове регулювання та інше. Безпосередні нетарифні обмеження і економічні угоди, укладені з іншими є найважливішим із згаданих інструментів. Це є обов'язкова оплата на користь держави, що береться в момент державу чи їх вивезення.²²⁵ Мита можуть носити характер накладається на імпортовані товари, вивізної оплати, що експортні товари, та транзитних оплат, що перевозяться через територію даної країни. Звичайно мито розмірі процентної ставки, на котру збільшується світова товару у державі.

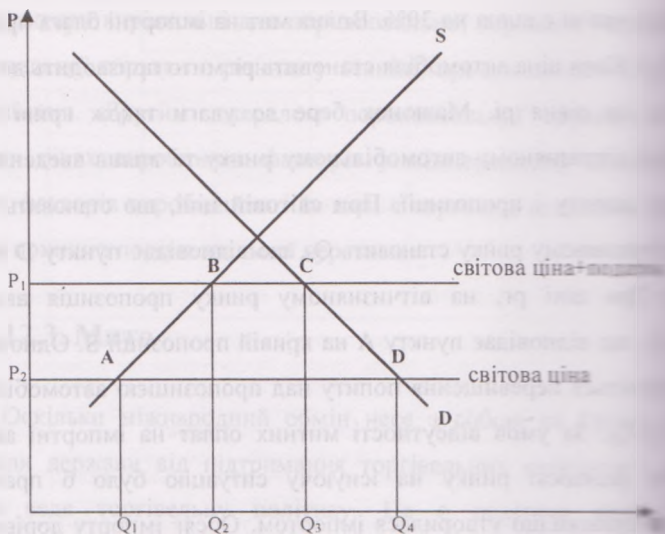
Припускаючи, що автомобіль має світову ціну у розмірі хочучи привезти машину у країну, мусить заплатити мито 30%.

²²⁴ Під ред. Мартіньяка С, стор.505.

²²⁵ Оижановскі Б., Макроекономіка, Краків 1997, стор.222.

ціна вища на 30%. Вплив мит на імпорتنі блага представляє собою зростаючу функцію. Якщо ціна автомобіля становить r_0 , мито призводить до того, що ціна на внутрішньому ринку становить r_1 . Малюнок бере до уваги також криві попиту і пропозиції на внутрішньому автомобільному ринку та вплив введення мит на внутрішній ринок і пропозиції. При світовій ціні, що становить r_0 , обсяг імпорту становить Q_4 , що відповідає пункту D на кривій пропозиції. При світовій ціні r_0 , на вітчизняному ринку пропозиція автомобілів становить Q_1 , що відповідає пункту A на кривій пропозиції S. Одночасно при світовій ціні r_0 обсяг попиту становить Q_4 , що відповідає пункту D на кривій попиту D. З умов відсутності митних оплат на імпорتنі автомобілі обсяг імпорту становить $Q_4 - Q_1$.

Введення мит на імпорتنі автомобілі доводить до підвищення внутрішньої ціни до рівня r_1 . Підвищення внутрішньої ціни веде до зменшення внутрішнього попиту до обсягу Q_3 , що відповідає пункту C на кривій попиту D. Підвищення ціни реагують також вітчизняні виробники, збільшуючи пропозицію до обсягу Q_2 , що відповідає пункту B на кривій пропозиції S. Введення мит на автомобілі, спричиняючи підвищення внутрішньої ціни, веде також до скорочення імпорту. Після введення мита обсяг імпорту становить $Q_3 - Q_2$, а надходження до бюджету держави становить $(Q_3 - Q_2) \cdot (r_1 - r_0)$. Введення мит являє собою охорону для вітчизняних виробників від зовнішньої конкуренції. Це робить можливим приріст внутрішнього виробництва і дає можливість більш ефективної конкуренції з імпортними автомобілями. Мито діє подібно до податку. Кошти надходять на споживачів, котрі платять вищу ціну за імпортовані автомобілі. Падіння імпорту в результаті введення мит залежить від еластичності попиту і пропозиції. Чим більш гнучкими є попит і пропозиція, тим більше обмеження імпорту спричинить введення мита.

Мал. 12.1. Вплив мит на вітчизняну економіку
 Джерело: Бегг Д., Фішер С, Дорнбух, економіка, том 2

Введення мит є найпростішим способом реалізації політичних цілей, однак часто буває так, що накладена митна оплата не лише досягає передбаченої мети, але також спричинює багато побічних ефектів, впливаючи на інші сфери, порушуючи їх. Мита є дуже часто проявом протекціонізму. Протекціонізм означає вплив головним чином урядів на міжнародну торгівлю, метою якого є підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів на зарубіжному ринку та зменшення конкурентоспроможності вітчизняних товарів на внутрішньому ринку.

Проявом протекціонізму може бути охорона національної економіки з уваги на прив'язаність до традиційних галузей економіки суспільства. З метою захисту цих неефективних підприємств держава накладає ввізні мита. Митний захист є корисним для цих підприємств, але спричинює підвищення цін і негативно впливає на економіку країни. Ефективним вирішенням могло б бути субсидування цих підприємств і одночасно уникнення підвищення цін.

можливо вводити мита з метою обмеження споживання предметів цієї самої мети є можливим при застосуванні більш ніж одного, втім є податок.

Митний захист може проявлятися у піклуванні держави про галузі економіки стратегічного характеру. Суттєвим є функціонування галузей, які у випадку війни становлять джерела постачання для інших галузей харчова промисловість. І у цьому випадку більш ефективним є субсидіювання стратегічних галузей економіки.

Одним з обґрунтувань введення мит є захист новоутворених та перспективних галузей промисловості. Митний захист є потрібний для освоєння нових методів виробництва і розвитку галузей до моменту, коли витрати виробництва зростають до рівня витрат на існуючі товари. Часто буває так, що ці підприємства, які вимагають захисту ніколи не досягають відповідно міцної конкурентної позиції.

Митний захист проявляється також у застосуванні демпінгу. Демпінг – це продаж продукту іноземцям за ціною нижчою ніж повна вартість виробництва. Звичайно зарубіжні виробники, продаючи свої товари нижче внутрішньої ціни або зазнають страт або користуються дотаціями від свого уряду, що це викликає протест серед вітчизняних виробників, які вимагають від свого уряду введення протекційних мит. У цьому випадку митний захист дає позитивний ефект у формі вищих цін, тому більш ефективним є введення мит даної продукції.

Мита з уваги на мету і характер можна поділити на:

Заборонні мита, метою яких є обмеження імпорту і експорту певних товарів, напр. небажаних товарів. Якщо це вивізні мита, то вони звичайно мають на меті забезпечення вітчизняної промисловості сировиною. Заборонні мита, котрі виконують захисну роль, як протекційні мита, лише ставки є значно вищі.

- Преференційні мита- застосовуються по відношенню до товарів, яким надається перевага з різних причин.
- Каральні мита, котрі застосовуються у відповідь на підвищення мит іншою країною.
- Фіскальні мита, що мають збільшити надходження до бюджету.
- Антидемпінгові мита, застосовуються до товарів, цінами нижчими, ніж витрати виробництва.²²⁷

12.4. Інші засоби торгівельної політики.

Серед інструментів, які використовуються у торгівельній політиці знаходяться кількісні квоти. Квоти- це кількісне обмеження максимального допустимого імпорту у дану країну чи експорту протягом окресленого часу.²²⁸ Незважаючи на те, що кількісне обмеження іншим знаряддям ніж мито, то наслідки її введення є схожими з введенням мита. Кількісне обмеження означає на практиці обмеження доступу вітчизняному ринку, а в результаті підвищення ціни. Так само захищає неефективних вітчизняних виробників.

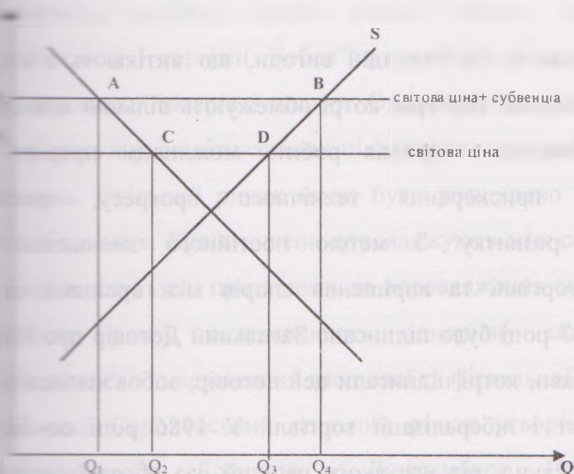
У міжнародній торгівлі подібно як і у угодах між країнами укладаються щодня, використовуються угоди. Котрі мають на меті торгівельного обміну між країнами і принципи взаємності. Укладення угод у цьому випадку має на меті виробничий експорт окремого товару, якого стосується обмін. Належить згадати про дві угоди. Перша-це національне застереження, котре є зобов'язанням своєї території не буде ставитися до імпортних товарів гірше ніж до власних. Друга- це клаузула найбільшого співробітництва зобов'язанням ставитися до товарів партнера не гірше ніж до товарів, що походять з найбільш упевілейованої держави.²²⁹

²²⁷ Беднарчик Т.Х., Знаряддя цідтримки експорту. Варшава 2000, стор. 232.

²²⁸ Оижановскі Б., стор.232.

²²⁹ Під ред. Мартіняк С, стор.505.

інструментів торгівельної політики є також знаряддя підтримки експорту. Держава може вести проекспортну політику, одним з форм втручання, що полягає на підтримці експорту через вплив на цінові розміри, напрямки та структуру. Метою цих дій є одержання додаткових вибутків від участі країни у міжнародному обміні. Підтримка експорту здійснюється головним чином через застосування різного роду субвенцій, пільг і полегшень фіскального характеру або пільг та кредитного характеру. Ефекти субвенціювання експорту зображено на малюнку 12.2.

Мал.12.2. Субвенції в експорті

Т.Х., Інструменти підтримки експорту, Варшава 2000, стор.67.

Виходячи з того, що світова ціна телевізорів становить p_1 , вітчизняний виробник продає їх за ціною p_1 на внутрішньому ринку, що відповідає пункту С на кривій попиту D. Одночасно експорт телевізорів становить Q_3 , що відповідає пункту D на кривій пропозиції S. В умовах вільної торгівлі перевищення вітчизняної пропозиції в експорті становить $Q_3 - Q_2$. Натомість введення експортної субвенції змінює ціну на внутрішньому ринку на p_2 , що відповідає пункту А на кривій попиту D. Внутрішній ринок стає менш рентабельною, тому що обсяг продажів на внутрішньому ринку падає до рівня Q_1 , натомість експорт становить $Q_4 - Q_1$.

збільшується обсяг цілковитої вітчизняної пропозиції до рівня Q_4 , тобто збільшення експорту до величини $Q_4 - Q_1$. Введення експортної субвенції несприятливо відбивається на вітчизняних споживачах, оскільки збільшення за телевізори ціну, збільшену саме на величину субвенції. Зростає обсяг продаж. Кращим способом на приріст виробництва є введення експортної субвенції, але на все виробництво телевізорів. Таким чином буде збільшено обсяг збільшення експорту, а ціна на вітчизняному ринку залишиться в рівні P_1 .

12.5. Підтримка вільної міжнародної торгівлі

Незважаючи на очевидні вигоди, що витікають з вільної торгівлі, багато країн зберігає бар'єри, котрі обмежують вільний міжнародний торгівельний обмін. Свобідна міжнародна торгівля робить можливим прискорення спеціалізацію, прискорення технічного прогресу, зростає темп економічного розвитку. З метою постійного зменшення бар'єрів міжнародній торгівлі та вирішення спорів між країнами на території площини у 1947 році було підписано Загальний Договір про Митний Союз (GATT). Держави, котрі підписали цей договір, зобов'язалися до зменшення мит і лібералізації торгівлі. У 1986 році почався Уругвайський Раунд, під час якого перший раз обговорювалися питання торгівлі нетарифного характеру та обмеження по сільськогосподарських продуктів, послуг, іноземній інтелектуальної власності. Порозуміння у цих сферах було підписано у 1993 році. В результаті цих постанов GATT була створена Світова Організація Торгівлі (WTO).

Часто можна зустрітися з ініціативами груп держав, котрі приходять до згоди з метою створення умов, що роблять можливим торгівельного обміну. Серед багатьох форм лібералізації торгівлі зустрічаються зона вільної торгівлі і митний союз. Зона вільної торгівлі звичайно група країн, котрі відмінюють мита і кількісні обмеження в оборотах, одночасно зберігаючи обмеження по відношенню до інших країн.

створюються окремо кожною державою. Одночасно створюються умови, які роблять неможливим імпорт товарів з-поза зони державою з високими митами. Митний союз функціонує подібно як зона вільної торгівлі, з тим, що країни-члени спільно приймають зовнішні митні квоти по відношенню до країн, що не являються членами.

Вільний ринок розвинутою і одночасно ліберальною формою є вільний ринок. Подібно як у випадку митного союзу між державами вільного ринку не існують ні мита, ні квоти. Вони зберігаються по відношенню до зовнішніх країн. Однак, уніфікація законів у країнах вільного ринку йде ще далі. Держави, що є учасниками вільного ринку мають єдину правову систему, мають спільні закони, що стосуються грошової одиниці, зобов'язаності і торгівлі. Зобов'язує свобода у припливі робочої сили, грошової одиниці, сировини, товарів і послуг. Одночасно виступає відсутність бар'єрів у стосунку до вітчизняних підприємств при виборі виконавця. Спільний ринок може бути розширено на економічну зону вільної торгівлі. Країни-члени впроваджують між собою стабільні курси валют, що в результаті призводить до впровадження спільної валюти. Вільний ринок встановлюють однорідну макроекономічну політику, включаючи від незалежної грошової та фіскальної політики.

У 1957 році Європейський спільний ринок утворили Німеччина, Франція, Італія, Бельгія, Голандія і Люксембург. Протягом років ринок розвивалося, збільшуючи ступінь свободи торгівельного обороту, включаючи нові країни аж до сьогоднішнього дня. Європейський ринок був зародком нинішньої Європейської Унії, що об'єднує 15 країн.

У інших регіонах існують угоди і організації, що підтримують вільну торгівлю. У 1992 році було підписано порозуміння між США, Канадою і Мексикою, що передбачає поступове скасування мит між цими країнами.

Північно-Атлантичну Зону Вільної Торгівлі-NAFTA.

Цю угоду підписали у 1993 році Чехія, Польща, Словаччина і Угорщина, створюючи Середньо-Європейську Зону Вільної Торгівлі-CEFTA.

12.6. Завдання для самостійного розв'язання

правда-неправда

1. Торгівля без посередництва грошей, що полягає в обміні товарів, називається бартер.
2. У семидесятих і вісімдесятих роках близько 70% вартості імпорту здійснювалося в оборотах між країнами Трет'яго Світу.
3. Не існує обґрунтування спеціалізації даної країни у виробництві якогось товару в ситуації, коли решта країн має менші виробничі затрати.
4. Попит споживачів є головним фактором, що обумовлює обсяги торгівлі.
5. Не всі суб'єкти економічної діяльності виграють від міжнародного торговельного обміну.
6. Одним із політичних бар'єрів міжнародної торгівлі є мито.
7. Мито- це оплата, котру експортер чи імпортер повинен зробити на користь державного бюджету при здійсненні фізичного переміщення товару.
8. Результатом накладення мита може бути неефективне використання ресурсів.
9. Кількісні обмеження (так звані квоти) визначаються на основі технічних норм.
10. Світова торгівля- це сума експорту усіх країн.
11. Згідно засади порівнювальних витрат, торговельний обмін між країнами є вигідний лише тоді, коли затрати на виробництво продукту у країні, що спеціалізується в його виробництві, менші ніж в іншій країні.
12. Економіка повинна використовувати свої ресурси так, щоб досягти максимальних внутрішніх можливостей був найнижчим.
13. Різниця в багатстві виробничих факторів призводить до диференціації цін товарів.

...капітал- це альтернативна назва „звичайної” праці.
... з цілей впровадження мит є захист певних секторів
... втарифний бар"єр.
... з засобів протекції в економіці дотально визначені технічні

Розділ 13

Міжнародна валютна система та міжнародні фінанси.

13.1. Міжнародна валютна система

Міжнародна валютна система-це історична конструкція, яка охоплює комплекс структур, правил, установ, принципів і норм, які визначають умови і способи функціонування грошей у сфері міжнародних відносин. Після Другої світової війни головні валютні проблеми розв'язані положеннями, котрі було встановлено в Бреттон Вудс і котрі були закріплені в статуті Міжнародного Валютного Фонду. Пізніше їх прагматично розв'язано

Міжнародна валютна система містить встановлені принципи, які перейняті від дотеперішнього функціонування механізму міжнародних платежів. Правила і принципи, що містяться в них, сформувалися в процесі практичної діяльності учасників приватного сектору у міжнародному економічному обороті, натомість норми і основи виникають з укладання багатосторонніх договорів, частина з яких знайшла втілення у статутах міжнародних фінансових організацій, головним чином у статуті МВФ.

Міжнародна валютна система гарантує регулювання міжнародних платежів в умовах існування окремих і незалежних національних валютних систем. Вона втручається у світову економіку у сфері валютних відносин.

У історичному огляді подій міжнародна валютна система розвивалася спочатку у вигляді системи золотої валюти, а після Другої світової війни - у вигляді девізної-золота система (система з Бреттон Вудс) і багатодевізної системи.

²³¹ Забельські К., Міжнародні фінанси, Варшава 1999, стор.33-35.

1.2 Валютний курс і його види.

Валютний курс- це ціна однієї валюти, виражена у іншій валюті. Це означає, яку платиться у національній валюті за одиницю іноземної валюти. Одна одиниця національної валюти виражена в одиницях іноземної валюти.

Валютний курс, будучи ціною наявної валюти, виконує дві важливі функції: інформаційну і ціноутворюючу. Виступаючи у інформаційній функції валюти інформує фізичні і юридичні особи у даній країні щодо вартості валюти. Це є інформація безплатна. Вона використовується у діяльності експортерів, імпортерів, промислових, торгівельних і підприємств, фізичних осіб та у плануванні і управлінні на підприємстві і державі. Ціноутворююча функція курсу валют полягає на тому, що через валютний курс іноземної системи цін на вітчизняну систему цін і впливає економічними наслідками для вітчизняної економіки. Інформаційна функція валютного курсу в повному розумінні цього слова впливає на економіку при наявності оборотності валют. Вона може впливати через систему мит, оплат і при застосуванні податків від іноземних країн також курсоутворююча функція внутрішніх цін. Вона полягає на тому, що внутрішні ціни на рівень курсу національної валюти.

Валютний курс не обмежується лише до функції перерахунку валютних одиниць на іншу. Оскільки валютний курс є важливою економічною величиною і важливим знаряддям економічної політики. Він є також одним з параметрів для прийняття рішень і одним з найважливіших факторів середнього керування зовнішньою торгівлею.

Найважливішими економічними факторами, що безпосередньо чи опосередковано впливають на рівень курсу валюти є: пропозиція і попит на валюту на вітчизняному валютному ринку, стан торгівельного і промислового балансу, різниці у процентних ставках і рівнем інфляції між даною країною і іншими країнами, рівень цін у країні і за кордоном, припливи і відпливи валютної регламентації, валютна і грошово-кредитна

політика та стан кон'юнктури і господарської діяльності у державах, з котрими вона підтримує економічні і фінансові відносини.

Валютний курс може встановлюватись органами управління або виникати із співвідношення пропозиції і попиту на іноземній та вітчизняному валютному ринку. Зміни курсу валюти здійснюються допомогою девальвації і ревальвації. **Девальвація** полягає на зменшенні національної валюти по відношенню до іноземних валют. В цей час одна більше одиниць національної валюти за одиницю іноземної. **Ревальвація** означає зростання курсу національної валюти у співвідношенні до іноземних валют. Тоді платиться менше одиниць національної валюти за одиницю іноземної валюти. Девальвацію чи ревальвацію валют здійснюють органи валютної влади, як правило центральні банки. Це є урядом.

Перед девальвацією чи ревальвацією звичайно існує депреціація (падіння) або апреціація (зростання) курсу валюти на валютних ринках. Це є, на відміну від девальвації чи ревальвації, ринковий випадок, коли падає курс національної валюти на валютних ринках і переоцінена. Надлишкова вартість валюти ліквідується через зменшення її кількості. Натомість, якщо ринковий курс даної валюти є вищий від офіційного, тоді говоримо, що існує занижена вартість (недооцінювання). Здійснена процедура ревальвації валюти ліквідує її занижену вартість.

Курси валют можна класифікувати згідно різних критеріїв.

З точки зору часу функціонування розрізняють наступні види валютних курсів:

- Вільний ринковий курс
- Курс на чорному ринку
- Плаваючий валютний курс
- Стійкий короткостроковий курс
- Стійкий курс із націнкою, котра широко коливається за паритету
- Твердий валютний курс

Спираючись на цей критерій можна виділити дві групи:

- Золотий курс
- Девальовані (подвійний) курс
- Девальований валютний курс
- втручання держави у формування курсу національної валюти
- виділити три категорії курсу:
 - Валютний ринковий курс
 - Валютні курси, які вимагають обмеженого втручання держави
 - Валютні курси, котрі вимагають не лише втручання на валютних ринках, але і застосування інших засобів економічної політики для збереження даної системи валютного курсу.
- З'ясувались також поняття номінального і реального валютного курсу та поточного і термінового валютного курсу.²³²

3.3 Система золотої валюти.

Система золотої валюти функціонувала у 1870-1914 роках. Перед її впровадженням не існувала міжнародна валютна система, яка б охоплювала більшість країн світу. Золото спершу у формі злиwkів, а потім монет, разом із сріблом та срібною виконувало функцію грошей у стародавньому світі. У новітніх часах золото виконувало функцію грошей як у внутрішньому, так і у міжнародному. У Європі було кільканадцять центрів торгівлі, найчастіше міст, у котрих карбували срібні і золоті монети. Золото тримали у багатьох країнах.

Систему золотої валюти було найраніше впроваджено в Англії. Інші країни впровадили її в різні роки після 1870 року. В США вона

формально існувала від 1900 року, а de facto - від 1879 року. До 1914 року система золотієї валюти стала всесвітньою валютною системою, до якої належало 41 країна. Вона була результатом дотеперішньої еволюції грошової системи. Її впровадження було санкціоновано відповідними юридичними актами центральної державної влади. Вона не спиралася на міжнародних договірних актах, які регулювали її дію у міжнародному масштабі, але була результатом дотеперішньої торгівельної і банківської практики. З правителів держави добровільно погоджувалися органи влади, що займалися грошовою системою в країнах.²³³

Система золотієї валюти функціонувала згідно наступних принципів, до яких дотримувалися центральні банки:

1. Емісія грошових знаків була підпорядкована золотим резервам;
2. Центральний банк був зобов'язаний до купівлі і продажу золота за фіксованою ціною у національній валюті;
3. Існувала повна взаємна оборотність усіх форм грошей, зокрема банкнотів на золото;
4. Іувала свобода вивезення і привезення золота у міжнародному масштабі.²³⁴

За тих умов курс обміну валют двох країн, що співпадав з золотим паритетом, був стабільним курсом, який дорівнював співвідношенню золотих запасів в обох країнах.

Система золотієї валюти, вимушуючи інтервенції центральної влади на валютному ринку, автоматично забезпечувала досягнення внутрішньої і зовнішньої рівноваги. Країна, що мала дефіцит платіжного балансу, мусила зменшити свої золоті запаси і тим самим обмежувати вітчизняну пропозицію грошей. Умовою збалансування платіжного балансу, викликаного цими заходами, було падіння цін і заробітків.

²³³ Забельські К., 1999, стор.35-36.

²³⁴ Драбовські Е., Міжнародні економічні і фінансові відносини, Варшава, змінене, PWE аршава, 1986, стор.124.

економіці міжнародну конкурентоспроможність. Однак
зривання рівноваги цін і заробітних плат продовжувало рецесію.
Забезпечення платіжного балансу, уряди неодноразово
збільшували процентну ставку, що поглиблювало рецесію і утруднювало
вирішення кризи. Податність економіки на глибокі кризи була істотним
фактором системи золотої валюти.²³⁵

Збереження стану економіки ринковому механізму неможливо
з реалізацією таких економічних і суспільних цілей як
державною індустріалізацією і озброєння та перерозподілу
доходу у зв'язку з соціальними реформами. Для досягнення
це було потрібне втручання держави в економіку, яке не вдалося
в рамках системи золотої валюти. Окрім того при цій системі
валютну стабільність були занадто високі з точки зору
розвитку і збереження твердих валютних курсів наражало
економіку на залежність від світової економіки. Вадою цієї
системи також те, що дефляція була занадто високою ціною за досягнення
платіжного балансу. Вона гальмувала або спричинювала
темпу економічного піднесення та збільшувала безробіття і
наслідки голодів.²³⁶

Важливою позитивною якістю полягає в тому, що тісний зв'язок вітчизняного
курсів з золотоим запасом виключає можливість тривалого
високої інфляції.

Своєрідними цією системою були також: дія ефективного механізму
платіжного балансу, стійкі курси валют та великий вплив
ставки на обороти капіталу.

Великої економічної кризи (1929-1932) і безпосередньо після
відмовилися від своїх дотеперішніх грошових систем.
Золота і його види перейшли до історії.

І. стор.477.
К. стор.40.

13.4. Система доларів.

На Валютній і Фінансовій конференції Об'єднаних Націй у 1944р. в Бреттон Вудс було утворено Міжнародний Валютний Фонд. У статуті встановлено правила, що накладають на країни-члени певні обов'язки у валютній галузі. Це була перша в історії міжнародної валютної система впроваджена шляхом міжнародного порозуміння. Вона відома як золотозолота або валютна система з Бреттон Вудс. Вона регулює засади функціонування міжнародної валютної системи.

Було прийнято долар як міжнародні гроші стабільності та конвертованих валют і основа міжнародних розрахунків. Це означало прийняття стійкого паритету долара до золота у співвідношенні 35 доларів до унції золота. Сполучені Штати зобов'язалися до обміну доларів на золото, а володіють країни-члени на золото за першою вимогою. Доказом цього стало виникання з накопичених США під кінець II світової війни величезних резервів, котрі приблизно оцінювалися на 70% світового запасу золота. Завдяки цим величезним резервам золота, Сполучені Штати могли запровадити прийняття долара як міжнародної валюти, оскільки долар і його стабільність післявоєнних умов міг бути і був настільки надійним, як золото.²³⁷

Договір про МВФ встановив головні засади валютної системи членів. Вони стосувалися курсів валют, правил пристосування до появи надмірних дефіцитів і надмірних надлишків валютних резервів, правил, що стосувалися конвертованості валют та принципів співробітництва центральних банків.²³⁹

Основна різниця між системою золотої валюти і системою доларової полягала на тому, що вже не гарантувалося повного покриття національної валюти, що дало можливість виконання стерилізаційних операцій з національної валюти. Протягом короткого періоду це було можливо.

²³⁷ там же, стор.42.

²³⁸ Насіловські М., стор.410.

²³⁹ Забельські К., стор.42.

безробіття, однак протягом довгого періоду такі операції не відбувалися, оскільки блокували автоматичний механізм, який повертає гроші до країни за рахунок спаду вітчизняної пропозиції грошей і цін.

У системі доларів з'явилися дві проблеми. По-перше ця система не гарантувала автоматичної ліквідації платіжної рівноваги, тому що операції сприяли утворенню кризової ситуації. Країни, що мали дефіцитного балансу зволікали з проведенням необхідних операцій до моменту, коли перед лицем поважної кризи могли втратити своїх торговельних партнерів щодо необхідності девальвації. По-друге, від пропозиції золота, пропозиція доларів не була твердою. Її постійне зростання приводило в рух інфляційні процеси. Відхилення від рівноважного покриття відкривало в усіх країнах шлях до інфляційної тенденції збільшення додаткових грошей.²⁴⁰

13.5. Плаваючий і твердий валютний курс.

У 1971 році під впливом торговельного балансу, що зростав і неохоти США до зменшення доларів Сполучені Штати знецінили долар по відношенню до інших валют. З огляду на це, стійкий до того часу курс валют став дуже нестабільним. У 1973 році практично припинило діяти угода з Бреттоно Вудс в справі збереження стабільності курсу долара і встановилася система плаваючого курсу. Плаваючий обмінний курс означає, що вітчизняні і зарубіжні контрагенти можуть здійснювати операції і зберігати гроші в банках валюти по курсу, що змінюється з дня на день, без втручання з боку банками, органами державної влади чи будь-яких інших установ цього курсу. Тут діє нормальний механізм регулювання валюти даної країни і її пропозиції, що виникає не лише із змін у торговельному балансі, але також з багатьох передумов психологічного характеру, які диктують важкопередбачувані обставини.

Відтоді приватні банки одержали можливість, якої не мали раніше, впливати на поточний курс валют. Почалися зміни, що destabilizovali ринкову економіку у світовому масштабі. Прихильники плаваючих валют намагалися довести, що він зробить можливим досягнення економічних цілей держави, ніж стійкий курс. Курси валют, що були зробили можливим краще врівноваження платіжного балансу і зменшення безробіття. Однак безробіття було зменшено за рахунок зростання цін імпортованих товарів і депреціації грошей, тобто зменшення купівельної спроможності національної валюти.

Плаваючий валютний курс зробився необхідним в умовах економічних умов і невід'ємною складовою частиною регулювання фінансової системи.²⁴¹

В межах системи цілковито плаваючих валют встановився автоматичний механізм, що забезпечує рівновагу платіжного балансу. Протягом довгого періоду номінальний валютний курс співпадає з рівнем купівельної спроможності, що дозволяє зберегти на світовому ринку міжнародну конкурентоспроможність. В цій ситуації рівень цін може значно відрізнятись від світового рівня, що було неможливо в умовах стійких валютних курсів.

Протягом короткого періоду рівень номінального валютного курсу може відрізнятись від паритету купівельної спроможності, що відбувається внаслідок переміщення гігантських спекулятивних капіталів у міжнародному масштабі. В результаті процентні ставки і курси валют піддаються значним коливанням. Рестрикційна грошова політика, підвищуючи рівень процентної ставки, веде до апреціації національної валюти, ослаблення конкурентоспроможності і зростання безробіття.

Система регульованих плаваючих курсів вводить державу у валютний ринок як з метою згладження короткочасних коливань валютного курсу, так і впливання на напрямки руху грошових ресурси спекулятивних, не пов'язаних із жодною конкретною діяльністю.

...ніж валютні резерви держав, у яких ці капітали є розміщені, урядом цих країн регулювання валютного курсу.²⁴²

Міжнародна конкурентоспроможність вимірюється через відносних цін товарів у різних країнах, виражених у тій самій

на паритеті купівельної спроможності це є таких шлях валютного курсу, котрий дозволяє утримати на міжнародну конкурентоспроможність. В країнах, де існує інфляція ніж у їх конкурентів, буде прогресувати апреціяція

система плаваючих курсів є результатом гри сил ринку, а отже через співвідношення попиту і пропозиції. Зміни попиту і пропозиції валюти спричиняють відповідні так звані врівноважуючі валютного курсу, що відбуваються з дня на день, а навіть з години. На відміну від системи твердих курсів, явище зниження курсу даної валюти називається депреціяція, а зростання курсу-

До 1973 р. валютні курси встановлювалися урядами країн: діяла так система твердих курсів, незмінних протягом довгого періоду. Окремі відносинах двох валют та вся система курсів були „хорошими" доти, коли курсами рівноваги. Коли курс даної валюти відхилявся від рівня попиту та пропозиції, напр. внаслідок перевищення валютний центральний банк країни з надлишковою валютою був змушувати свою валюту, платячи валютою у недостачі з резервів. Однак, коли ці резерви вичерпалися, мусила наступити зміна курсу. Курс надлишкової валюти піддавався девальвації, виражена у валюті в недостачі знижувалася. Натомість про цю

... М., стор.416-417.

... стор. 478.

... стор. 446.

останню можна сказати, що, навпаки, піддавалася ревальвувальній корекції надлишкової валюти.

Підстави систем плаваючих курсів стосуються окремих валют. **Оборотність** це є стан валютних відносин, в якому центральні банки уряд створюють суб'єктам економічної діяльності і фізичним особам можливість вільного обороту валютами, тобто купівлі чи продажу валюти. Слід відзначити, що повна оборотність існує лише приблизно у 20 країнах. Решті країн маємо справу з обмеженнями конвертованості, накладеними органами влади. У даний час в Польщі маємо справу з обмеженою оборотністю злотого, що не дозволяє ще на цілковите вільне обіг капіталу. Польські суб'єкти господарської діяльності можуть отримувати валюту у випадку регулювання ними платіжних зобов'язань підставі імпорту товарів чи послуг, натомість не мають права на валютні рахунки і вклади у іноземній валюті. Це виникає з особливостей перехідного періоду, в якому знаходиться наша економіка. Завдання зобов'язання Польщі та прагнення поступового, а не негайного обмеження впливу органів влади на рівень валютних резервів були традиційними передумовами для впровадження на початку так званої часткової оборотності, поширеної у 1996р. Впровадження повної оборотності залежати передусім від тривало „безпечного" рівня валютних резервів справного сектору фінансових установ, який може ефективно компенсувати наслідки несподіваних рухів капіталу через валютні ринки. Це зумовлено покращенням загальної економічної ситуації та збільшенням конкурентоспроможності нашої економіки, а також сприянням діяльності ринкових органів.²⁴⁴

Зовнішня оборотність існує тоді, коли валютні резерви використовуються для здійснення платежів і трансферів з однієї країни в іншої.²⁴⁵

²⁴⁴ Мілевські Р., стор.602.

²⁴⁵ Насіловські М., стор.324.

Це є аргументи, що промовляють за і проти різних систем валютних курсів. В умовах сучасної економіки система валютних курсів мусить бути гнучкою на потрясіння. Система твердого курсу може діяти лише за умови економічної політики даної держави утримує рівень інфляції на заданому рівні - у протилежному випадку є необхідним постійне змінювання курсу, що сприяє утворенню спекулятивного тиснення. В твердій системі курсу може занепасти. Однією з основних чеснот системи плаваючих валютних курсів є, згідно його прихильників, гарантія фінансової незалежності. Оцінюючи цю систему слід було б, як звичайно, порівняти вигоди системи стійких валютних курсів пристосування до негативних потрясіння, пов'язаних з пропозицією, відбувалося б через економічну рецесію, змін валютного курсу. Також немає впевненості, чи система плаваючих періодично коригованих курсів справилася б із такими потрясіннями як стрибкоподібні підвищення цін нафти.

Слід зауважити, що система стійких курсів не є єдиним методом досягнення фінансової дисципліни. Іншим способом втілення в життя цієї мети є використання директив фінансової політики держави чи збільшення резервів центрального банку.

Сторонники системи плаваючих валютних курсів стверджують, що вони є більш гнучкими на коливання протягом короткого періоду, що збільшує конкурентоспроможність в економіці. Виникає питання, чи невпевненість, пов'язана з плаваючими курсами є гірша ніж невпевненість щодо змін процентної ставки і змін ставок в умовах стійкого валютного курсу. Переважає думка, що невпевненість з приводу перебоїв в умовах системи плаваючих курсів, котра викликає невпевнену реакцію внутрішньої грошової політики.

Сторонники системи стійкого валютного курсу наполягають, що він є більш гнучким на потрясіння з приводу протекціонізму. Знову немає однозначних доказів цього. Зменшення рівня митних ставок, до якого довів ГАТТ відбулося в умовах функціонування системи з Бреттон Вудс. У свою чергу невпевненість у оборотах капіталів наступила у семидесятих роках при функціонуванні плаваючих курсів. Світова економіка поконала важкі

проблеми декади семидесятих років без необхідності протекціонізму. Напруження виникло на початку вісімдесятих років, коли високорозвинених країнах розпочалися певні протекційні дії, спрямовані на захист вітчизняної промисловості і обмеження безробіття.

Приймаючи рішення у справах економічної політики, уряди окремих держав мусять брати до уваги наслідки, які ці рішення можуть викликати в інших країнах.

В цьому значенні окремі країни діють як учасники спільного процесу. Одна країна в межах антиінфляційних заходів здійснить апреціацію своєї валюти, інші країни будуть змушені провести відповідне коригування курсів своїх валют. Міжнародна координація економічної політики зводиться до зовнішнім ефектам або обмежує пов'язані з цим страти. Організація може також заохочувати уряди окремих країн до ведення консервативної грошової політики. Завдяки цьому гарантується фінансова дисципліна міжнародному масштабі, яка створює хороші підстави для ведення економічної політики.²⁴⁶

13.6. Європейська валютна система.

Одним з найновіших прикладів міжнародної координації є Європейська Валютна Система (ЄВС), діюча у країнах Європейського Союзу.

Частина країн ЄВС намагалася стабілізувати курси своїх валют. Однак, оскільки ці дії не виявилися незадовільними в контексті інтеграційного процесу, було вирішено застосувати розв'язання, яке дає можливість змінити це положення речей. Цим розв'язанням є Європейська Валютна Система, котра почала функціонувати 13 вересня 1979 року.

Засади ЄВС було визначено у силу порозуміння між центральними банками країн-членів. В межах системи було прийнято застосовувати курси між валютами можуть змінюватися лише у визначених межах.

²⁴⁶ Сміт Р., стор.479.

двосторонніх центральних курсів, що встановлюються на підставі рішення. З метою полегшення операцій втручання встановлено кредитної допомоги. Якби утримання курсу у дозволеному інтервалі було б неможливим, незважаючи на здійснене втручання та інші дії, повинен би був змінитися двосторонній центральний курс. В результаті ЄВС стала системою стійких пристосовувальних курсів.

Поступовий перехід країн ЄВС до антиінфляційної грошової політики привів у вигляді зростання стабільності валют у межах системи під наступних років. У період від січня 1987р. до вересня 1992р. не відбулися зміни у системі центральних курсів. На практиці виявилось, що це стало вирішенням розв'язання.

Зміни центральних курсів викликало акумуляцію існуючої валютної кризи країнами-членами.

Це призвело до поважної валютної кризи у ЄВС восени 1992р., коли було девальвовано іспанське песо і португальське ескудо, з частково вилучено британський фунт, а участь італійської ліри у ній було тимчасово призупинено. Кризові явища у межах системи однак виступали далі.

2 серпня 1993р. було прийнято рішення розширити межі дозволених коливань ринкових курсів. Виявилось, що встановлення так званих дозволених інтервалів було єдиною альтернативою для ліквідації всієї системи.

Введення дозволених інтервалів коливань валютних курсів стало прагматичним розв'язанням. Передусім радикально зменшився ризик валютної спекуляції, оскільки відомо, що чим ширші межі коливань курсів, тим менші шанси на одержання прибутків з валютних операцій. З 1993р. країни ЄВС мінімально використовували цей дозволений інтервал коливань, виходячи з припущення, що якщо хочеться у валютному просторі брати участь у єдиному валютному просторі, треба намагатися створити оптимальні умови для цього. В результаті, особливо у останньому році існування ЄВС, валютні курси в межах системи відзначалися лише незначальною вестійкістю.

Курсовий механізм (КМ)- в межах цього механізму встановлює номінальний валютний курс по відношенню до всіх валют, що входять до складу системи, хоч курс усіх валют коливається по відношенню до валют, що знаходяться поза системою.²⁴⁷

Комплекс курсових правил (КМ) має дві ознаки. По-перше, курсів є можливі, однак мусять бути одноголосно ухвалені всіма країнами-членами. По-друге, учасники системи погодилися керуватися у своїй валютній політиці так званім *показником відхилення*. Якщо курс будь-якої валюти виходить за межі допустимого інтервалу без необхідності здійснення корекції, країна повинен прийняти відповідні міри з метою такої валютної політики, котра дозволила б відвернути що валютного курсу.²⁴⁸

13.7. Міжнародні гроші і міжнародні установи.

Європейська валютна одиниця ЄВО була валютою майже 20 років, тобто від 13 березня 1979р. до кінця 1998р. Від 1 січня 1999 ЄВО було замінено на євро у співвідношенні 1:1.

ЄВО було встановлено як елемент Європейської Валютної Співдружності було надано форму кошика, що складається з визначеної кількості валют окремих країн-членів. Початково до складу ЄВО входило дев'ять валют, включено у неї валюти Греції, Іспанії і Португалії. В момент існування ЄВО складалася з валют 12 країн ЄС. Не було в ній валют Фінляндії і Швеції, оскільки у силу трактату з Маєстріхт склад ЄВО було заморожено. Кількість одиниць окремих валют до складу ЄВО було встановлено пропорційно до економічної ваги даної країни, що вимірювався його долею у НВП Співдружності та у торгівлі в межах спільноти.

²⁴⁷ Орензяк Л., Євро, нові гроші, Варшава 1999, стор. 18-20.

²⁴⁸ Бегг Д., стор.457.

З самого початку існування ЄВО рекламувалася Європейською
майбутні спільні гроші Європи. Ці зусилля призвели до того, що у
роках ЄВО опинилася у групі найважливіших міжнародних
країн світу ця валюта отримала статус іноземної валюти.

Всімдесятих роках вже було можливе здійснення в ЄВО майже
на міжнародному фінансовому ринку. Особливо високу
ЄВО отримала як валюта емісії міжнародних облігацій. Більш
ЄВО однак не сприяв факт відсутності центрального
за її обігом, крім того та валюта протягом довгого
стійку тенденцію до депреціації по відношенню до міцних

ЄВО як спільних грошей деякі країни, напр. Велика
надали надії, що вдасться створити єдині гроші корисні з точки
інтеграції, без зазнавання негативних наслідків, пов'язаних
національної суверенності у монетарній сфері. На практиці
цей шлях фактично не веде до досягнення ключових
і політичних цілей у країнах-членах. Виявилось теж, що є
ЄВО як паралельної валюти, яка в результаті
на ринку мала б витіснити національні валюти і стати єдининою
ЄС. Логіка інтеграційного процесу показала, що не
відмови від суверенних національних прав, щоб створити
так як і не вдасться це здійснити без поважних пристосувань в
членів.

1999р. у ЄС було встановлено **Економічну і Валютну Унію**
у межах почали функціонувати нові гроші-євро. Вже
неформальна назва-Євроленд- для визначення території, що
країни, котрі ввійшли до складу ЕВУ. Встановлення цієї унії можна
до найважливіших подій у Європі і не лише у минулому столітті.

Встановлення ЕВУ є дуже честолобним починанням, оскільки його
призвела до залучення одинадцяти суверенних європейських
до єдиної території- території євро. Ці країни це: Австрія,

Бельгія, Фінляндія, Франція, Іспанія, Ірландія, Люксембург, Португалія і Італія. Вони погодилися відмовитися від своїх національних валют на користь спільних грошей. Поза ЕВУ залишаються Данія, Греція, Швеція і Велика Британія. Однак можна очікувати, що майбутньому деякі з цих країн приєднаються до цієї території, що має і так величезний економічний потенціал. Також майбутні країни-члени, тому числі Польща матимуть змогу ввійти до ЕВУ, якщо виконати певні умови.²⁴⁹

Процес впровадження євро в обіг носив поетапний характер. Він виникає з великого масштабу цілого починання, пов'язаного із встановленням ЕВУ. Протягом трьох років, тобто від 1 січня 1999р. до 31 грудня 2001р. можна було ще користуватися банкнотами і монетами євро. Протягом цього періоду на території Євроленду в обігу знаходилися лише банкноти і монети одинадцяти країн-членів. Їх вилучення і заміщення банкнотами і монетами євро почалося 1 січня 2002 р. і закінчилося протягом шести тижнів. З 1 липня 2002р. єдиним легальним платіжним засобом на території Євроленду є євро.

Одиниця євро поза тим, що складається зі 100 центів, єквівалентна визначеній незмінній кількості валют європейських країн Євроленду. Вже від першого дня функціонування ЕВУ для всіх операцій і платежів можна було вживати безпосередньо євро, однак з умови використання банкнотів і монет лише у безготівковому обігу. Можливо, деякі країни використовувати національні валюти, як у готівковому, так і безготівковому обігу.

Поява нових грошей-євро-впливає на ситуацію і величезних мас суспільства, на функціонування підприємств, банків і інших фінансових установ, а також державних установ і органів самоврядування інших. Перехід до застосування єдиних грошей у великій кількості країн завданням настільки важким, тому що кожна з цих країн бачила в своїй національній валюті як до символу суверенності. У більшості країн

²⁴⁹ Орензяк Л., стор.7-8.

валюта мала багатвікову традицію і була тісно пов'язана з історією даного народу. Відмова від національної грошової одиниці не лише технічні затрати на поступовий перехід на нові гроші в житті, але також несе з собою необхідність пристосувань у економічній сфері.

Введення євро можна розцінювати як вираз певного відходження держави-єдиної до цього часу організаційної форми життя - в напрямку більш широкого політично-економічного з'єднання з ознаками федеральної держави. Здається, в напрямку такого з'єднання створює Євроленд.²⁵⁰

Міжнародні припливи капіталів певною мірою регулюються органами влади і міжнародними організаціями, утвореними волею країн. Як установами органів державної влади існує сітка зв'язків, що регулюють економічні відносини на міжнародному просторі. Звичайно, вони мають вигляд формальних зв'язків, що містяться у законодавстві країн сторін. Їх основною формою є міжнародні економічні договори, що регулюють різні аспекти економічного співробітництва між партнерами.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) - це організація, заснована у 1945 році і групує близько 150 держав; її членом є також Польща. Однією з основних цілей МВФ є полегшення збереження рівноваги платіжних балансів країн-членів, зберігаючи у ньому частину резервів іноземних валют і власної валюти, через позики цих фондів полегшують собі проведення операцій, що стабілізують платіжні баланси при бажаних коливаннях валютних курсів. МВФ координує ініціативи членів і дотриманням правил, що стосуються з однієї сторони монетарної політики платіжного балансу окремих держав, з іншої сторони використання ресурсів Фонду, виділених державам у формі позик з метою збереження платіжної нерівноваги. Інакше кажучи, завданням МВФ є регулювання дій країн-членів так, щоб не допустити утворення

нерівноваги у їх платіжних балансах та допомога у випадку нерівноваги, незважаючи на все наступить.

Разом з МВФ було утворено Міжнародний Банк Розвитку, який популярно називають Світовим Банком. Майже усі країни, що є членами МВФ, належать одночасно до Світового Банку. Одним з головних завдань є надання довготермінових кредитів, які фінансують передусім розвиток країн Третього Світу. Банк також здійснює діяльність серед інших східну та центральну Європу. Назва Банку пов'язана на суму 4,1 млрд дол.

У поєднанні з Світовим Банком діють три організації: Міжнародне Співтовариство Розвитку, Міжнародна Фінансова Корпорація та Агентство Гарантій Багатосторонніх Інвестицій. Співтовариство займається наданням кредитів на пільгових умовах, наближених до економічної допомоги Третього Світу. Корпорація підтримує за допомогою кредитів інвестиції західних країн, що здійснюються у країнах Третього Світу. Натомість Агентство підтримує такі інвестиції гарантіями деяких видів ризику.

Нова міжнародна фінансова організація, яка має особливе значення для країн Центральної та Східної Європи, це - Європейський Банк Відбудови і Розвитку (ЄБВР). Його заснувала у 1990 році група високорозвинених держав та країни Східної і Центральної Європи, які підтримки структурних змін у економіках нашої частини Європи реформувалися. Дотеперішнє залучення ЄБВР концентрується на розвитку приватного сектора. До кінця 1996р. кілька разів ЄБВР починань одержало позики ЄБВР на загальну суму 1,1 млрд Євро.

Іншою установою, зв'язки з якою будуть набирати все більше значення для Польщі з уваги на процес інтеграції з Європейським Союзом є Європейський Банк Інвестицій (ЄБІ). Це є автономна фінансова організація, що діє у межах Союзу. Заснована у 1958р., спираючись на статут Римського Трактату, що встановлював Європейську Економічну Співдружність, ЄБІ є банком, котрий надає кредити на покриття дефіциту

... шлям ЄС. Фінансові ресурси ЄБІ походять з міжнародного ринку

13.4. Завдання для самостійного розв'язання.

... 1

... неправа

1. Валютний курс- це ціна даної валюти, виражена у цій валюті.
2. Прикладом ревальвації є обмін старого золотого на новий польський злотий.
3. Спад рівня плаваючого валютного курсу називається депреціацією.
4. Курс золотого у 1997р. був " керованим „плаваючим курсом".
5. До рахунку поточних оборотів зараховуються іноземні платіжні засоби і інші ресурси, які мають характер резервів.
6. Автономні операції платіжного балансу-це операції, що виникають з економічних мотивів.
7. Надлишок у платіжному балансі існує тоді, коли кредитна сторона автономних операцій перевищує дебетну сторону.
8. Одним із мотивів застосування вирівнювальних операцій є бажання вирівнювання стану платіжного балансу.
9. Безпосередні іноземні інвестиції можуть полягати на перейнятті контролю над зарубіжними фірмами.
10. Сальдо торгівельного балансу може впливати на рівень валютного курсу.
11. Зменшення рівня валютного курсу у системі стійких курсів називаємо депреціацією.
12. Платіжний баланс є зіставленням вартості усіх економічних операцій, здійснених протягом визначеного часу у даній економіці.
13. Рахунок оборотів капіталу складається з рахунку змін резервів та безпосередніх інвестицій.

14. Баланс оборотів капіталу є результатом нетто припливів капіталу.
15. Дефіцит платіжного балансу виступає тоді, коли платежі за операціями автономних операцій перевищують доходи від них.
16. У системі плаваючих курсів валютний курс є автоматично регульованим надлишку чи дефіциту платіжного балансу.
17. Безпосередні іноземні інвестиції- це закупівля закордонних акцій, паперів чи актів власності у зарубіжних фірмах, які не призводять до отримання контролю над цими фірмами.

Однією з цілей діяльності Міжнародного Валютного Фонду є

- к) Назви два приводи з яких підприємства планують збереження запасів сировини, незавершене виробництво і готових виробів, що очікують на продаж.
- л) На чому полягає експансивна монетарна політика?
- м) На чому полягає експансивна фіскальна політика?
- н) На чому полягає рестрикційна фіскальна політика?
- о) Обговори мотив портфеля. Обговори операції відкритого ринку.
- п) Обговори мотив передбачливості. Що таке дисконтна ставка?
- р) Обговори угодівський мотив. Що таке норма обов'язкових резервів?
- с) Назви і обговори міри грошей. Що таке грошові ресурси? Що таке грошова сила?
- т) З чого складаються депозити? Що таке клірингова система?
- у) Що таке пропозиція грошей? Що таке фінансова паніка?
- ф) Що таке норма резервів? Що таке тезауризація?
- х) назви функції грошей. Що таке бартерна економіка?
- ц) Обговори розрахункову одиницю. Що таке множинна структура грошей?

Бібліографія

- Р.Г.Д. Макроекономічна теорія, Варшава 1975
- В. Макроекономіка, Познань 1998
- Р. Макроекономіка Варшава 1997
- Фішер С., Дорнбуш Р. Економіка. Макроекономіка, том 2 Варшава
- М. Теорія економіки. Варшава 1994
- том 8, Курпіш, Познань 1998
- Т. Макроекономіка. Підручник для шкіл і курсів. Варшава-Лодзь
- К. Економіка закордонної торгівлі. Краків 2003
- В. Мікосік С., Підручник для вищих навчальних закладів (ступінь магістра). Варшава 2001
- Якубчик З., Пітровська М., Держава в економіці. Варшава 1991
- Б. Бартковяк Р., Підстави економіки, Варшава 2000
- Е.Д. Графіки з теорії зросту економіки. Варшава 1969
- Р. фінанс капіталістичних держав. Варшава 1985
- Р., Ринкова політика, Варшава 1998
- завчий кодекс з дня 16 липня 1997 № 3 поз. 483, Конституція
- ки Польща, ст. 227
- Р.Ц., Путівник по світовій економіці, Варшава 2002
- З., Монетарна політика, Варшава 1992
- Підстави суспільної економіки, Варшава 1914
- Т., Основи економічної теорії, Торунь 2000
- В., Економіка, Люблін 1990
- М. Економіка, ч. 2, Макроекономіка, Познань 1998
- Р.Е. Тейлор Й.Б., Макроекономіка. Теорія, функції і політика. Варшава
- Д. Любінський М., Конюктура економічна, Варшава 1994
- В. (ред.). Підстави промислової економіки, Варшава 1997

- Ярош А., Молочна промисловість І.І в радомському воєвудстві, Радом 1982
- Ярош А., Вступ до економіки консумпції, Радом 1982
- Ярош А., Сільськогосподарські послуги реалізовані СКР Перемишльського воєвудства, Перемишль 1987
- Ярош А., Промислово-сільськогосподарський комбінат в Дембчинському воєвудстві, Дембчин 1988
- Ярош А., Економіка сільського господарства (роз.4,5,6), Краків 1991
- Ярош А., Соціальна туристика селянської співвласності в Малопольській східній області. Варшава 1992
- Ярош А., Економіка регіону з винятковим врахуванням туристичних ресурсів, Краків 1992
- Ярош А. Інновація економічна в народній економіці, Жешів 1995
- Ярош А., Деякі терміни функціонування харчової промисловості в туристичній області, Научні зошити Жешівської Політехніки, Економічні та гуманітарні науки, №1, Жешів 1995
- Ярош А. Економіка і організація туризму, Т-1, Жешів 1997
- Ярош А. Економіка і організація туризму, Т-2, Жешів 1997
- Ярош А., Чума Л., Економічні доктрини, Жешів 1997
- Ярош А., Туризм як чинник активізації туристичних селянських господарств на прикладі Малопольської Східної, Розвиток економіки і зміни в сільському господарстві, регіональним розумінні. Матеріали з I Міжнародної Научної Конференції, Біалісток 1997
- Ярош А., (ред) Маркетинг послуг туристичних том I. Жешів 1998
- Ярош А., (ред) Маркетинг послуг туристичних том I. Жешів 1998
- Ярош А., Лесьняк – Мочук К., Політика регіональна, Жешів 1998
- Ярош А., Економічна політика, Стальова Воля 2003
- Ярош А., Суспільна політика, Ярослав 2000
- Ярош А., Стан і перспективи розвитку цукрового ринку в Польщі. Матеріали III Міжнародної наукової конференції в Ярославі пт.: Туризм і підприємства як форми активізації прикордонних територій, Ярослав 2000

- Левин А. Конкуренційність туристична Підкарпатського регіону, Матеріали конференції з 5 Міжнародної наукової конференції н. 1.: Суспільно-економічна залежності Підкарпаття, Ярослав 2001
- Левин А. Перспективи економічного розвитку в Польщі і Україні на основі інтеграційної співпраці. Конференція наукова в Любачові нт.: Матеріали з'їзду в Європі –Європейський самоурядовий Круглий стіл, 5-6 лютого 2001.
- Левин А. Інтеграція польського сільського господарства з ЄС. Адаптація польського сільського господарства до вимог Європейської фонди. Конференція практично-наукова в м.Шкло на Україні нт.: Перспективи розвитку сільськогосподарського сектору в умовах ринкової економіки, 29-30 листопада 2001
- Левин М.(ред.) Спалахи і тіні робочих спілок 1991-1994, Інститут в Польській Академії Наук, Варшава 1995
- Левин М. Робочі спілки, Варшава 1995
- Левинський В.Л., Сучасний банк, Варшава 1999
- Левинський З., Солдачук Й., Серпінський В., Міжнародні економічні відносини Польщі 1971
- Левинський А., Гроші і банк, Варшава 1992
- Левинський Б., Мікроекономія, Вроцлав 1998
- Левинський А., Фінанси в ринковій економіці, Бидгощ 1996
- Левинський М., Трактат про монету, Варшава 1926
- Левинський Е., Теорія макроекономії, Гданськ 1994
- Левинський Ф., International Trade and the National Income Multiplier, Philadelphia 1942
- Левинський С., Яковський С., Макро і мікроекономіка, Варшава 1999
- Левинський А., Підстави економіки, Варшава 1928
- Левинський Е., Підстави економіки 1996
- Левинський Й., Ринок праці, безробіття, теорія економіки том 2, Мікроекономіка, під ред. Мердик К., Бялисток 2000
- Левинський Е., Економіка –макроекономіка, Варшава 1997

- Підприємництво в Польщі , рапорт МГПіПС ,Варшава Червень 2005
- Статистичні данні 1996 ГУС, Варшава 1996
- Сай Й.,Трактат про економічну економіку, Варшава 1924
- Сміт П.,Бегг Д,Збір завдань, Варшава 1999
- Сновдон Б., Ване Х., Винарчик П., Сучасні рухи теорії в макро економіці,
Варшава 1998
- Соха М., Штандерська У., Структурні підстави безробіття в Польщі, Варшава
2000
- Станковіч В.,Історія економічної думки. Варшава 1987
- Станлаке Г.Ф.,Підстави економіки, Варшава 1992
- Стшешевський Ч.,Суспільне католицьке вчення, Варшава 1985
- Шимчик М.,Словник польської мови, том 2
- Тайлор Е.,Вступ до економіки,Гдиня 1947
- Урбаняк П.,Підстави економіки ч.2, макроекономіка , Плзнь 1996
- Хабінський Л.,Ринкова політика, Варшава 1991

Проф. Зв.доктор гап.інж. Антоні Ярош економіс, вніс заслуги до польської науки багатьма науково-дослідницькими а також організаційними заходами. Він був співорганізатором і працівником Кафедри Організації Служби Здоров'я Медичної Академії та Ягельонського Університету в Кракові, організатором та керівником Кафедри Економіки Організації Туризму АФВ в Кракові і відділу Управління і маркетингу Жешівської Політехніки. Виконував функцію керівника Кафедри Економічних Стратегій та Маркетингу КУЛ в Томашові Любельському.

Сьогодні працює на відділі Правних та Економічних Наук КУЛ, виконуючи функцію керівника Кафедри Теорії Економії та Історії Економічної Думки і також виконує функцію керівника відділу Економіки та Фінансів ПСА. Професор був організатором Державної Професійної Вищої Школи ім.к.Б.Маркевіча в Ярославі, де в 1998 році отримав призначення Першого Ректора і виконує цю функцію і сьогодні. Як спеціаліст з питань економії він виконує функцію експерта в Центральній Комісії до справ присвоєння Звань та Наукових Ступенів.

В рамках дослідницької діяльності він приймав участь в опрацюванні 12 дослідницьких тем ЦПБП, був 7 разів керівником дослідницької теми, та 5 разів головним координатором. Приймав участь в реалізації 23 науково-дослідницьких тем повірених Міністерством Сільського Господарства, Кооперативним Дослідницьким Інститутом і Інститутом Внутрішньої Торгівлі та Послуг.

А.Ярош був також активним членом ДАН в Кракові, і належав до комісії Економічних наук і виконував функцію (від 1999 року) голови підкомісії Управління Туризмом в Ярославі відділ ДАН в Гданську. Сьогодні приймає участь в Х Економічній Комісії і Управління ДАН в Любліні.

В рамках систематичного удосконалення дидактично-економічного процесу приймав участь у багатьох закордонних стажках наукових між іншим в Університеті в Копенгазі, Університеті в Хельсінках і в Університеті в Мадриді.

Являється автором 22 книжок і 390 праць наукових які публікувались державними та закордонними видавництвами, був засновником і головним редактором Наукових Зошитів „Folia Turistica” ДАН в Кракові.

Професор є засновником Економічного Польсько-українського Інституту Регіональних та Транскордонних Досліджень в Ярославі. За заслуги науково-дослідницької та організаційної діяльності отримав звання Членом Звичайного Української Академії Наук(10 травня 2002).

Професор Антона Ярош промотором 31 докторатів, рецензентом 9 докторських габілітованих робіт, 6 професорських робіт. За науково-дослідницьку діяльність отримав 3 рази державні заслуги: Срібний Хрест Заслуги 1978 рік, Золотий Хрест Заслуги 1989 рік і Кавалерський Хрест Ордену Відродження Польщі 1995 рік. Його вклад в регіональний розвиток було нагороджено Золотою Відзнакою за заслуги Жешівської Землі 1984 рік, Золотою Відзнакою за заслуги для Краківської Землі 1989 рік і Золотою Відзнакою за заслуги для м.Ярослава 2002 рік.